

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİMDALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YASA DIŞI
UYUŞTURUCU TİCARETİ İLE MÜCADELE
ANLAŞMALARININ TÜRKİYE'DEKİ MÜCADELEYE
ETKİLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Hacı Uğur EYDEMİR

İstanbul, 2014

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİMDALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YASA DIŞI
UYUŞTURUCU TİCARETİ İLE MÜCADELE
ANLAŞMALARININ TÜRKİYE'DEKİ MÜCADELEYE
ETKİLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Hacı Uğur EYDEMİR

Öğrenci No:
110771024

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Pınar BAL

İstanbul, 2014

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Uluslararası ve Bölgesel Yasa Dışı Uyuşturucu Ticareti ile Mücadele Anlaşmalarının Türkiye'deki Mücadeleye Etkileri**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 26/02/2014

Aday: Hacı Uğur EYDEMİR

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

16/04/2014

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim dalı *Uluslararası İlişkiler* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 110771024 numaralı *Hacı Uğur Eydemir*'in "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Uluslararası ve Bölgesel Yasa Dışı Uyuşturucu Ticareti İle Mücadele Anlaşmalarının Türkiye'deki Mücadeleye Etkileri*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 01.04.2014 tarih ve 2014/09 sayılı toplantısında seçilen ve Ayazağa Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (60) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya~~ ~~Düzeltilme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR.PINAR BAL

ÜYE
YRD.DOÇ.DR.MUZAFFER ÜREKLİ

ÜYE
YRD. DOÇ. DR. ARMAĞAN GÖZKAMAN

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasını, öğrenim hayatım boyunca bana her türlü desteği sağlayarak, benden yardımını esirgemeyen değerli eŐime ithaf ediyorum. Ayrıca yazım sürecinde değerli fikirleri ve hoŐgörüleri ile beni yönlendiren, teşvik ve desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Pınar BAL'a en içten duygularıyla teşekkür eder sonsuz saygılarımı sunarım.

Hacı Uğur EYDEMİR

Adı ve Soyadı : Hacı Uğur EYDEMİR
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Pınar BAL
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2014
Alanı : Uluslararası İlişkiler
Anahtar Kelimeler : Yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde, mücadele politikaları, ulusal uyuşturucu stratejisi, eylem planları, uluslararası sözleşmeler, kaçakçılık ve organize suçlar,

ÖZ

ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YASA DIŞI UYUŞTURUCU TİCARETİ İLE MÜCADELE ANLAŞMALARININ TÜRKİYE'DEKİ MÜCADELEYE ETKİLERİ

Yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı maddeler sorunu karşısında Türkiye'nin uluslararası ve bölgesel mücadelesine yer verilen bu çalışmada, yakalama verileri ile ulaşılan son durum açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temel konusu; Türkiye'nin imzaladığı uluslararası ve bölgesel yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti ile mücadele anlaşmalarının arzı ne yönde şekillendirdiğidir.

Tez içeriğinde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin küresel boyutu ele alınarak yasa dışı arz piyasası ve buna olan talep, veriler ile açıklanmıştır. Bağımlılık yapıcı maddelere karşı alınan uluslararası ve bölgesel düzeyde tedbirlere değinilmiş; Türkiye'nin bu mücadeleye katılımı bölgesel ve uluslararası düzeyde incelenmiştir. Türkiye'de ele geçirilen uyuşturucu ve uyarıcı madde miktarları 2000-2006 ve 2006-2012 yıllarını kapsayacak şekilde iki dönem halinde ele alınıp incelenerek, yapılan bölgesel ve uluslararası anlaşmaların yakalama hareketliliğini nasıl etkilediğine bakılmıştır. Çalışma ile son 6 yıllık dönemde (2006-2012) yapılan bölgesel anlaşmalar ve Türkiye'nin ulusal uyuşturucu politikası sonucunda, bağımlılık yapıcı madde yakalamalarının bir hayli arttığı sonucuna varılmıştır.

Name and Surname : Hacı Uğur EYDEMİR
Supervisor : Asst. Prof. Pınar BAL
Degree and Date : Master, 2014
Major : International Relations
Key Words : Illegal Drug and Psychotropic Substances, Combating Policies, National Drug Strategies, Action Plans, International Agreements, Smuggling and Organized Crime.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF INTERNATIONAL AND REGIONAL AGREEMENTS ON ILLEGAL DRUG TRAFFIC IN TURKEY

The main focus of this study is to explore the effects of international and regional agreements on the illegal drug traffic in Turkey.

Within this context, the global aspects of supply and stimulants are examined. The recent supply and demand data of these drugs are analyzed. After an evaluation of the precautions taken against addictive substances both at the international and national levels, Turkey's participation in these measures are assessed. The amounts of drugs and stimulants captured in Turkey have been examined within two consecutive periods; 2000-2006 and 2006-2012. It has been concluded that, especially in the 2006-2012 period, as a result of international and regional agreements, there has been a substantial increase in the number of captures of addictive substances in Turkey.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖZ	
ABSTRACT	
TABLolar LİSTESİ	vii
GRAFİKLER LİSTESİ	viii
HARİTALAR LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

Birinci Bölüm

UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kavramı, Tanım ve Tarihçesi	5
1.1.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı madde Kavramı	5
1.1.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı madde Tanımı	6
1.1.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı maddelerin Tarihçesi	8
1.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Tasnifi	15
1.2.1. Merkezi Sinir Sistemini Yavaşlatanlar (Depresanlar)	18
1.2.1.1. Doğal Uyuşturucular	18
1.2.1.2. Sentetik Uyuşturucular	21
1.2.2. Merkezi Sinir Sistemini Uyarıyanlar (Stimülanlar)	23
1.2.2.1. Doğal Uyuşturucular	23
1.2.2.2. Sentetik Uyuşturucular	25
1.2.3. Hayal Gösterenler (Halüsinojonler)	27
1.2.3.1. Doğal Uyuşturucular	27
1.2.3.2. Sentetik Uyuşturucular	30

İkinci Bölüm

KÜRESEL YASA DIŞI UYUŞTURUCU ve UYARICI MADDE TİCARETİ ve MÜCADELE POLİTİKALARI

2.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticaretinde Genel Durum.....	31
2.1.1. Dünya Genelinde Üretim Bölgeleri.....	34
2.1.1.1. Afyon (Opium) ve Türevleri.....	34
2.1.1.2. Koka ve Türevleri.....	40
2.1.1.3. Kenevir (Cannabis) ve Türevleri.....	42
2.1.1.4. Sentetik Uyuşturucular.....	45
2.1.2. Dünya Genelinde Tüketim.....	49
2.1.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti Güzergâhları.....	56
2.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerle İlgili Uluslararası Mücadele Politikaları.....	65
2.2.1. Uluslararası Sözleşmeler.....	65
2.2.2. Uluslararası Kuruluşlar.....	74
2.2.2.1. Birleşmiş Milletler Bünyesinde Yer Alan Kuruluşlar.....	75
2.2.2.2. Avrupa Merkezli Kuruluşlar.....	79
2.2.2.3. Diğer Uluslararası Kuruluşlar.....	82
2.2.3. Uygulanan Rejimler.....	86

Üçüncü Bölüm

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YASA DIŞI UYUŞTURUCU ve UYARICI MADDE TİCARETİ ile MÜCADELE POLİTİKALARI

3.1. Avrupa Birliği'nde Yasa Dışı Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticaretine Genel Bakış.....	88
3.2. Avrupa Birliği Uyuşturucu ile Mücadele Politikaları.....	92
3.2.1. Avrupa Birliği Uyuşturucu Stratejisi (2005-12).....	94
3.2.2. Avrupa Birliği Uyuşturucu Eylem Planı (2009-2012).....	97
3.2.3. Bölgesel Mücadele Anlaşmaları.....	98

Dördüncü Bölüm

TÜRKİYE’DE YASA DIŞI UYUŞTURUCU ve UYARICI MADDE TİCARETİ ve MÜCADELE POLİTİKALARI

4.1. Türkiye’de Yasa Dışı Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticaretine Genel Bakış.....	101
4.2. Türkiye’de Ele Geçirilen Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Türlerine Göre Değerlendirilmesi	106
4.2.1. Afyon ve Türevleri.....	106
4.2.1.1. Afyon.....	107
4.2.1.2. Baz Morfin.....	109
4.2.1.3. Eroin.....	111
4.2.2. Kenevir ve Türevleri.....	114
4.2.3. Koka ve Türevleri.....	117
4.2.4. Sentetik Uyuşturucular.....	120
4.2.4.1. Ecstasy.....	120
4.2.4.2. Captagon.....	123
4.3. Türkiye’nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikası.....	126
4.3.1. Yasal Çerçeve.....	127
4.3.1.1. Ulusal Mevzuat.....	128
4.3.1.2. Uluslararası Mevzuat ve Bölgesel İşbirliği.....	131
4.3.1.3. Kontrollü Teslimat Uygulaması.....	135
4.3.2. Ulusal Uyuşturucu Stratejisi ve Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı....	137
4.3.2.1. Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadele Ulusal Politika ve Strateji Belgesi (2006- 2012).....	140
4.3.2.2. Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesinin Uygulanması İçin Eylem Planı (2010-2012).....	142

Beşinci Bölüm
ULUSLARARASI ve BÖLGESEL MÜCADELENİN TÜRKİYE'YE
KAZANDIRDIĞI İVME

5.1. Sistematik ve Etkin Mücadele ile İlerlenen Yolda Genel Durum.....148

SONUÇ155

KAYNAKÇA158

EKLER

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Sınıflandırılması.....	17
Tablo 2: Ana Üretici Ülkeler Bazında Yasal Haşhaş Ekim Alanları (Hektar).....	35
Tablo 3: Küresel Yasa Dışı Potansiyel Afyon ve Eroin Üretimi 2004-2011 (Ton)..	40
Tablo 4: Küresel Yasa Dışı Koka Bitkisi Ekim Alanları 2001-2010 (Hektar).....	41
Tablo 5: Bölgelere Göre Küresel Afyon ve Türevleri Kullanım Yaygınlığı.....	51
Tablo 6: Bölgelere Göre Küresel Kenevir ve Türevi Kullanım Yaygınlığı.....	53
Tablo 7: Bölgelere Göre Küresel Kokain Kullanım Yaygınlığı.....	54
Tablo 8: Bölgelere Göre Küresel ATS ve Ecstasy Kullanım Yaygınlığı.....	55
Tablo 9: Uyuşturucu ile Mücadelede Rejim ve Modelleri.....	87
Tablo 10: Yasa Dışı Esrar Ticaretinin Avrupa'daki Görünümü.....	89
Tablo 11: Yasa Dışı Sentetik Uyuşturucu Ticaretinin Avrupa'daki Görünüm.....	90
Tablo 12: Kokain ve Crack Ticaretinin Avrupa'daki Görünümü.....	91
Tablo 13: Eroin Ticaretinin Avrupa'daki Görünümü.....	92
Tablo 14: Yasa Dışı Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler ile Mücadelede AB ile Bölgesel Anlaşma İmzalayan Ülkeler.....	100
Tablo 15: Yasa Dışı Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler ile Mücadelede Türkiye ile Bölgesel Anlaşma İmzalayan Ülkeler.....	134

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa No.

Grafik 1: Yasa Dışı Uyuşturucudan Elde Edilen Gelirin Madde Cinsine Göre Oranı.....	33
Grafik 2: Küresel Yasal Haşhaş Ekim Alanları.....	36
Grafik 3: Küresel Yasa Dışı Haşhaş Ekim Alanları 1997-2011 (Hektar).....	38
Grafik 4: Küresel Yasa Dışı Potansiyel Afyon Üretimi 1997-2011 (Ton).....	39
Grafik 5: Küresel Kokain Üretimi 1990-2008 (Ton).....	42
Grafik 6: ATS Türü Uyuşturucular ile Diğer Uyuşturucuların Pazar Artışı 1990-2010.....	46
Grafik 7: Küresel Yasa Dışı Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımının Yıllık Yaygınlığı 1990-2010.....	50
Grafik 8: Küresel Eroin Tüketimi.....	52
Grafik 9: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Afyon Ele Geçirmeleri (kg).....	107
Grafik 10: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Afyon Ele Geçirmeleri (kg).....	108
Grafik 11: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Baz Morfin Ele Geçirmeleri (kg).....	109
Grafik 12: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Baz Morfin Ele Geçirmeleri (kg).....	110
Grafik 13: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Eroin Ele Geçirmeleri (kg).....	111
Grafik 14: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Eroin Ele Geçirmeleri (kg).....	113
Grafik 15: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Esrar Ele Geçirmeleri (kg).....	115
Grafik 16: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Esrar Ele Geçirmeleri (kg).....	116
Grafik 17: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Kokain Ele Geçirmeleri (kg).....	118
Grafik 18: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Kokain Ele Geçirmeleri (kg).....	119
Grafik 19: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Ecstasy Ele Geçirmeleri (Adet).....	121
Grafik 20: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Ecstasy Ele Geçirmeleri (Adet).....	122
Grafik 21: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Captagon Ele Geçirmeleri (Tablet).....	124
Grafik 22: 2006 – 2011 Yılları Arası Türkiye’de Captagon Ele Geçirmeleri (Tablet).....	125

HARİTALAR LİSTESİ

Sayfa No.

Harita 1: Küresel Kapalı Alan Yasa Dışı Kenevir Üretimi.....	43
Harita 2: ATS Türü Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Üretim Bölgeleri ve Ticaret Rotaları.....	47
Harita 3: Ecstasy Üretim Bölgeleri ve Ticaret Rotaları.....	49
Harita 4: Eroinin Asya'dan Dünyaya Dağılımı.....	58
Harita 5: Balkan Rotası.....	59
Harita 6: Kuzey Karadeniz Rotası	61
Harita 7: Doğu Akdeniz Rotası.....	62
Harita 8: Küresel Kokain Rotası.....	64
Harita 9: Türkiye Üzerindeki Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kaçakçılığı Güzergâhları.....	103

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
ATS	: Amfetamin Tipi Uyarıcılar
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
ECAD	: Uyuşturucuya Karşı Avrupa Şehirler Birliği
ECO	: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
Ed.	: Editör
EMCDDA	: Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
e.t.	: Erişim Tarihi
EUROPOL	: Avrupa Birliği Polis Teşkilatı
HONLEA	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Madde Kaçakçılığıyla Mücadelen Eden Ulusal Kuruluş Bölüm Başkanları
INCB	: Uluslararası Narkotik Kontrol Kurulu
INTERPOL	: Uluslararası Polis Teşkilatı
KOMDB	: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı
LSD	: Lysergic Acid Diethylamide
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OYUTAK	: Birleşmiş Milletler Yakın ve Orta Doğu Yasadışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu
SELEC	: Güneydoğu Avrupa Kolluk Uygulama Merkezi
TADOC	: Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TUBİM	: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
t.y.	: Tarih Yok
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Geçmiş insanlık tarihi kadar eskiye dayanan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ortaya çıkardığı tehlikeli durum, günümüz itibari ile insan sağlığını tehdit eden en önemli sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bu türden maddelerin kötüye kullanılması, bireyin sağlığının yanı sıra toplum sağlığına, güvenlik ve ekonomik düzeyine de zarar vermektedir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imali, kullanımı ve yasa dışı ticareti uluslararası bir sorun olarak algılanmış ve öncelikle milletlerarası sözleşmeler ile kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Ortaya çıkan bu durum karşısında, küresel bir sorun haline gelen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele, günümüzde devletler için bir tercihten çok gereklilik halini almış bulunmaktadır. Türkiye de bu maddelerin ortaya çıkardığı tehlikeli durumdan gerek konumu, gerekse kullanıcı potansiyelinden dolayı fazlasıyla etkilenmekte, kendisine yöneltilen bu tehdit karşısında hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tedbir almaktadır.

Yasadışı uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin uluslararası alanda çerçeve anlaşmalar denilebilecek üç önemli sözleşme yer almaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve tüm üyeler tarafından imzalanıp uygulamaya konulan 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi, 1971 Tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Dair Sözleşme yasa dışı bağımlılık yapıcı maddeler ile uluslararası her türlü mücadele faaliyetini öngören anlaşmalardır. Türkiye uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadelede uluslararası konjonktürde yer alırken bu sözleşmelere taraf olarak durmaktadır. Ayrıca yasal düzenlemelerine imzaladığı bu anlaşmalar doğrultusunda yön vermektedir.

Türkiye uluslararası alanda mücadele faaliyetlerini bu üç anlaşma ekseninde sürdürürken bir taraftan da bölgesel iş birliği düzeyinde anlaşma ve protokoller ile bağımlılık yapıcı yasa dışı madde ticaretini önlemeye çalışmaktadır. Uyuşturucu ve

uyarıcı madde yasa dışı ticareti sınırışan organize suç örgütleri tarafından yapılmaktadır. Günümüzde bu organize yapılarla mücadele etmek için bölgesel iş birliği yapmak zorunluluk halini almış bulunmaktadır. Türkiye de bu durumun farkında olup, bölgesel düzeyli ikili iş birliği faaliyetlerini iki ayrı alanda yapmaktadır. Bunlardan ilki uyuşturuıcı maddeler ile mücadele alanında örgütlenen uluslararası organizasyonlara katılım sağlayarak olmakta; ikincisi ise ulusal mücadele birimleri ile yapılan doğrudan iş birliği neticesinde gerçekleşmektedir.

Çalışmanın temel konusunu Türkiye'deki yasa dışı uyuşturuıcı ve uyarıcı madde ticaretinin boyutları ve bu yönde yapılan mücadele politikaları oluşturmaktadır. Bağımlılık yapıcı maddelere ilişkin mücadelede uluslararası ve bölgesel anlaşmalar çok önemli bir yerde durmaktadır. Türkiye bu anlaşmalara üyedir ve aynı zamanda yapılan uluslararası ve bölgesel protokolleri iç hukukunun bir parçası haline getirmiştir. Gelinecek noktada, yapılan bu sözleşmeler ve aynı zamanda bölgesel anlaşmalar neticesinde hayata geçirilen Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadele Ulusal Politika ve Strateji Belgesi (2006 – 2012) Türkiye'de ki uyuşturuıcı ve uyarıcı madde yakalamalarını etkilemiştir. Ele alınan bu çalışma, yapılan uluslararası ve bölgesel anlaşmaların Türkiye'de uyuşturuıcı ve uyarıcı madde ele geçirme oranlarını arttırdığını öne sürmektedir.

Toplam beş bölümden oluşan bu tez çalışmasında literatür taraması yapılırken, olabildiğince güncel kalınmaya çalışılmıştır. İçerik olarak konu, çok fazla mevzuat bilgisi gerektirdiğinden bu alanda yazılmış güncel hukuk kitapları, dergi, makale, sözlük ve raporlardan faydalanılmıştır. Yasa dışı uyuşturuıcı ve uyarıcı maddelerin imali, ticareti, sevki, nakli, ithali ve ihracı, kontrolü, denetimi ve mücadelesi hususları söz konusu olduğundan bu alana özgü bilgi ve istatistikleri içeren: Birleşmiş Milletler Uyuşturuıcı ve Suç Ofisi (UNODC), Avrupa Uyuşturuıcı ve Uyuşturuıcı Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA), Avrupa Polis Ofisi (EUROPOL) Türkiye Uyuşturuıcı ve Uyuşturuıcı Bağımlılığını İzleme Merkezi (TUBİM), Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı(KOMDB), Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü ve Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) raporlarından istifade edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde; öncelikle uyuşturucu ve uyarıcı madde kavramları açıklanarak, bu maddelerin tanımı ve tasnifi üzerinde durulmaktadır. Değişik kavram anlayışları ve tanım farklılıklarından bahsedilerek ortaya çıkan sorunlar çerçevesinde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kapsamı çeşitleri ve etkileri hakkında genel bilgiler verilmektedir.

İkinci bölümde; bağımlılık yapıcı yasa dışı bu maddelerin küresel boyutu ele alınmaktadır. İlk olarak yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinde genel görünümünden bahsedilip, bu maddelerin dünya çapında üretim bölgeleri, küresel tüketim ile ticaret rotaları hakkında bilgilere yer verilmektedir. Yasa dışı arzın geldiği nokta açıklanırken buna olan talebe de değinilmektedir. Bu talebe ilişkin veriler bölgesel olarak açıklanmakta, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) raporlarının en güncel istatistikleri eşliğinde sorunun boyutları ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bölümün ikinci kısmında ise uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasının önlenmesi hususları ele alınmaktadır. Uluslararası iş birliğinin somut adımlarını oluşturan uluslararası sözleşmelere ve bu alanda faaliyet gösteren kuruluşlara ilişkin açıklamaların yer aldığı bu kısımda, Türkiye'nin imzaladığı uluslararası anlaşmalar ve üyesi olduğu kuruluşlara ağırlıklı olarak yer verilmektedir. Burada özellikle yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri kontrol ve önleme amacı tutan uluslararası anlaşmalara dikkat çekilmekte, uygulanan rejimlere de kısaca değinilmektedir.

Üçüncü bölümde; yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde arzının bölgeselliği ele alınmaktadır. Bölgesel anlamda bağımlılık yapıcı bu maddelerin yasa dışı ticareti ve mücadele politikaları Avrupa Birliği düzeyinde incelenmektedir. Avrupa'yı etkileyen yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı maddeler kaçakçılık boyutu ile ele alınmakta ve bunlara yönelik uygulamaya konan mücadele politikaları, Avrupa Birliği Uyuşturucu Stratejisi ile eylem planları çerçevesinde incelenmektedir. Türkiye bölgesel anlamda en önemli anlaşmalarını Avrupa Birliği ile yapmaktadır. Ayrıca Türkiye AB'ye katılım müzakereleri sürecinde olup mevzuat uyumlaştırma çalışmalarını ve deneyim paylaşımlarını bu yönde kullanmaktadır. Bu bakımdan çalışmanın üçüncü bölümü bölgesel mücadele anlamında ayrı bir önem arz etmektedir.

Dördüncü bölümde; Türkiye'deki yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti ve buna yönelik mücadele politikaları ele alınmaktadır. İki kısma ayrılan bölümde ilk olarak, Türkiye'de ele geçirilen bağımlılık yapıcı maddeler türlerine göre değerlendirilmektedir. 2000-2006 ve 2006-2012 yıllarını kapsayacak şekilde iki bölüme ayrılan yakalama verilerine göre artış ve azalışlar inceleme alanı bulmaktadır. İkinci kısımda ise Türkiye'nin yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadele politikasına değinilmekte; bu mücadele, ulusal mevzuat, Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadele Strateji Belgesi, uluslararası ve bölgesel işbirliği anlaşmaları ekseninde incelenmektedir.

Beşinci ve son bölümde ise uluslararası ve bölgesel mücadele anlaşmaları ile Türkiye'nin uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele politikası sonucu gelinen son durum genel hatları ile değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kavramı, Tanım ve Tarihçesi

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, çeşitli bilim dallarının konusunu oluşturması dolayısıyla birçok bilim dalı tarafından değişik biçimde inceleme alanı bulmaktadır. Tıp alanında nöroloji, psikiyatri, adli tıp, ilâçbilim gibi bilim dalları bu maddelere yönelirken; sosyoloji psikoloji ve kriminoloji gibi sosyal bilim dalları da konuyu bireysel ve toplumsal yönden ele almaktadır. Hukuk ise uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri, yasa dışı üretim, imal, kullanım ve ticarete yönelik eylemleri bakımından incelemektedir. Bu bakımdan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler konusunu ele alırken bu maddelerin kavram, tanım ve tarihçesini tüm yönleriyle ele alıp açıklamak yerinde olacaktır.

1.1.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kavramı

Narkotik (Narcotics) sözcüğü ile de kullanılan uyuşturucu kelimesi aslen Yunancada Narke (uyku) sözcüğünden gelmektedir.¹ *Uyuşturucu özelliği olan uyuşturan (madde),² ağrı kesici, uyuşturucu ve bağımlılık yapıcı, kimi zamanda öfori yaratıcı etkileri olan ilaçlar³* diye adlandırılan uyuşturucu kavramı tıbbi ve hukuki bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda, bu iki alanda kullanılan

¹ Sulhi Dönmezer, *Kriminoloji* (7.Baskı), İstanbul: Filiz Kitap Evi, 1984, s.374.

² *Uyuşturucu*, TDK (Türk Dil Kurumu Online Sözlük), <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/>, e.t. 25.01.2013.

³ *Uyuşturucu*, Anabritannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt 31, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1994, s.52.

uyuşturucu kavramı birbiri içine geçmiş bulunmaktadır. Uyarıcı (Stimulant) ise bir algılama ya da tepki sürecini başlatıcı etkide bulunan öge olarak ifade edilmiştir.⁴

Uyuşturucu madde kavramı içerisinde yalnızca ‘uyuşturucu’ uyuşturucu özelliği olan maddeler yer almamaktadır. Maddenin etkisiyle ters olarak kullanılan “keyif veren” , “tahrik eden”, “uyanıklık veren” etkileri bulunan maddeler de bu kavramda bulunmaktadır.⁵

Tıp alanında uyuşturucu madde fizyolojik ve ruhsal rahatsızlıklar tedavisinde kullanılan madde olarak tanımlanabilir.⁶ Bu yönüyle bakıldığında uyuşturucu madde hem tabii hem de sentetik maddeleri içine almaktadır. Eğer uyuşturucu madde tedavi maksadıyla belirlenen dozun dışında zararlı bir biçimde kullanılıyor ve bundan keyif verici bir biçimde faydalanılıyorsa o zaman uyuşturucu kavramı tıbbi anlamını yitirip hukuksal bir nitelik kazanmaktadır.⁷

1.1.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Tanımı

Elde edildiği kaynağa göre tabii ve sentetik olarak bulunan uyuşturucu maddelerin günümüze kadar pek çok çeşidi ortaya çıkmıştır ve çıkmaya devam etmektedir. Tedavi maksadıyla kullanılan bir takım ilaçların da zaman içerisinde alışkanlık yaptığı anlaşılmış olup kullanıcılarda ilaca karşı gerek fiziksel gerekse ruhsal bağımlılık meydana gelebilmektedir. “Toksikomani” diye isimlendirilen bu tür ilaç alışkanlıkları ve uyuşturucu maddelerin değişik şekilde kullanılması, kavramın kapsamını daha da genişletmiştir.⁸ Ortaya çıkan bu durum karşısında, literatürde uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri belirli bir tanım etrafında buluşturmak oldukça zordur.

⁴ *Uyarıcı*, TDK (Türk Dil Kurumu Online Sözlük), <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> , e.t. 25.01.2013.

⁵ İlhan Akbulut, *Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu*, [Elektronik Versiyonu], İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 55, sayı 3, 1997, s.112, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/hukukmecmua/article/viewFile/3905/3482> , e.t. 25.01.2012.

⁶ A.g.e., s.112.

⁷ H. Yılmaz Günel, *Uyuşturucu Madde Suçları*, Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret, 1976, s.10.

⁸ Günel, a.g.e., ss.14-15.

Sözlükte “Organizmaya karışması merkezi sinir sisteminde dikkatin dağılması, düşünsel etkinliğin azalması bilinç bulanıklığı ve uyku ile belli eden işlevsel bir değişikliğe duyarlılığın azalmasına, kasların gevşemesine yol açan bir madde için kullanılır.”⁹ ifadesi ile tanımı yapılan uyuşturucu maddenin, doktrinde benimsenmiş en uygun tanımını Dünya Sağlık Örgütü’nün verdiği görülmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü tanımına göre “Kişi üzerinde bırakmış olduğu etkisi esas alınarak: Önüne geçilemez gereksinme yahut arzu, kullanıldığı miktarı artırma eğilimi, ruhsal, fiziksel bağımlılık hali yaratan maddeler ‘uyuşturucu madde’ kavramı içine girer.”¹⁰ denmektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün bu tanımına göre uyuşturucu madde olanlarla olmayanlar arasında bu ölçütlere göre net bir ayırım yapmak pek mümkün görülmemektedir.

Avrupa doktrininde ise Francis Cabellero uyuşturucu maddeyi “Merkezi sinir sistemi üzerinde bir etki ruhsal ya da fiziksel bir bağımlılık ve sosyal ve sıhhi bir tehlike meydana getirmeye elverişli maddelerdir”¹¹ şeklinde açıklamaktadır.

Başka bir tanımda:

“Belirli dozda alındığı zaman; kişinin sinir istemi üzerinde etkide bulunan, akli fiziki ve psikolojik dengelerini bozan, fert ve toplum içerisinde, iktisadi ve sosyal çöküntü meydana getiren, alışkanlık ve bağımlılık yapan, kanunların kullanılmasını, bulundurulmasını ve satışını yasakladığı narkotik ve psikotrop sözcükleriyle de tanımlanan maddelere ‘Uyuşturucu Madde’ denir.”¹²

ifadeleri ile uyuşturucu madde tanımına daha da açıklık getirilmek istenmiştir.

⁹ *Uyuşturucu*, Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt 19, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1986 s.11997.

¹⁰ Günal, a.g.e., s.8.

¹¹ Yann Bissiou, “D’un Produit, L’autre: a propos de deux Sie cle de Controle des drogues en Europe” RSCDPC.y.1991 No:2 s.289’ dan aktaran Ergin Ergül, *Uyuşturucu Maddeler ve Suçları*, Ankara: Yetkin Yayınları, 1997, s.25.

¹² Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, (Hizmete Özel), 2012, s.3.

Psikotrop madde ise “Uyuşturucu madde sayılmayan kötüye kullanıldığında uyuşturucu maddeye benzeyen olumsuz etkiye yol açan sentetik ilaçlar ve diğer maddelerdir.”¹³ diye tanımlanmıştır.

Ulusal ve uluslararası yasa ve yönetmeliklerde uyuşturucu ve uyarıcı maddeye ilişkin bir tanımlama yapılmamıştır. Bunun yerine nelerin uyuşturucu ve uyarıcı madde kapsamına girdiği listeler halinde yayımlanmak suretiyle açıklanmıştır. Daha önce uyuşturucu kabul edilenlerle yeni bulunan tabii ve sentetik uyuşturucuların bu listelere eklenmesiyle uygulamada birlik sağlanmıştır.¹⁴

Bir maddenin uyuşturucu madde sayılabilmesi için;

“Zehirleyici etkisi olması, Müsekkin ve uyuşturucu etkisi olması, Keyif verici niteliği olması, Gittikçe artan miktarda kullanılmaya ihtiyaç duyulması, Kullanılması halinde alışkanlık ve iptila doğurması yanında kesilmesi sonucu kriz vermesi, Milletler arası sözleşmelerde belirtilmesi gerekir.”¹⁵

denilerek uyuşturucu maddelerin kapsamı belirtilmiştir. Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) ise uyuşturucu ve uyarıcı madde konusunda bir tanıma yer verilmemiştir.¹⁶

1.1.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Tarihçesi

Uyuşturucu maddeler tarihsel süreçte gerek tıbbi amaçlar gerekse keyif verici özelliklerinden dolayı törenlerde kullanılmıştır. Bu yüzden uyuşturucu maddelerin tarihini oldukça geriye götürmek mümkündür. Bu konuda bilinen en eski kayıtlara, M.Ö. 4000 yıllarında Mezopotamya Bölgesinde kurulan Sümer Uygarlığı’na ait

¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), *Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, Ankara: 2008, s.60.

¹⁴ Akbulut, a.g.e., s.114.

¹⁵ Mustafa Yücel, *TÜBİTAK İlaç Alışkanlıkları Sempozyumu*, 11-12 Mayıs 1973, Ankara s.85’den aktaran İlhan Akbulut, s.114.

¹⁶ TCK açısından uyuşturucu madde: “Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde, kanunlarımızda veya kanunların (2313 Sayılı Kanun) verdiği yetkiye dayanan Bakanlar Kurulu Kararlarında uyuşturucu madde olduğu kabul edilerek; tıbbi ve bilimsel amaçlar dışında imali, ithali, ihracı, ülke içinde satılması, satışa arz edilmesi, başkalarına verilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi, bulundurulması, kullanılması yasaklanan ya da ruhsata bağlanan ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak belirtilen eylemlere konu edilmesi suç oluşturan doğal veya yapay maddelerdir.” ifadesi ile değerlendirilmiştir. Bkz. **TBMM**, Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, s.59.

kentlerde rastlanılmıştır. Mezopotamya bölgede yapılan kazılarda ortaya çıkarılan tabletlerde, haşhaş ve kenevir ekimi ile ilgili motifler yer almıştır. Bu bitkileri Sümerlerin tedavi amaçlı kullandığına dair yazıtlar mevcuttur.¹⁷

M.Ö. 3000-612 yılları arasında Mezopotamya’da uygarlık kuran Asurlular da haşhaş ekimini bilip, bu bitkiyi yaygın olarak kullanmıştır. Asurlulara ait kabartmalarda tanrı resimleri, başlarında haşhaş bitkisi motifleri ile süslenerek verilmiştir.¹⁸ Mezopotamya’dan dünyaya yayılan afyonu Sümerler ve Asurlar’dan sonra Mısır ve İranlılar kullanmaya başlamıştır.¹⁹

M.Ö. 1500’lerdeki Mısır papirüslerinde afyona ilişkin bilgiler yer almaktadır. Papirüslerde Eski Yunanlıların uyku tanrısı olan Morfeus (Morpheus) haşhaş kapsülleri ile tasvir edilmiştir. Ayrıca afyon ile hazırlanmış ilaçların, hastalara acı duyurmadan ameliyat etmekte kullanıldığı bilgileri ile çocukların bağırmasını önleyen 700 ilaç içinde en iyisinin afyon olduğu bu metinlerde anlatılmıştır.²⁰

Avrupa’ya afyonu götürenler de Mısırlı tüccarlar olup bunu ilk öğrenenler Yunanlılar olmuştur.²¹ Homeros (M.Ö.9.Y.Y) Odysseia isimli kitabının 4. cildinde afyonun etkisini: “*Kim ki bu ilaçtan içerse artık gözyaşı dökmez, hatta babasının, anasının, dostunun veya sevgili oğlunun gözleri önünde öldürüldüklerini görse asla üzülmez.*”²² diye anlatmıştır. Hippokrates (M.Ö. 460-357) afyona büyüsel bir güç addetmeyip afyonun uyku verici, uyuşturucu ve kanamayı durdurucu etkileri olduğunu belirtmiştir.²³ Ayrıca Yunanlılar afyonu askerlere cesaret versin diye de kullanmıştır.²⁴

¹⁷ Özcan Köknel, *İnsanlık Tarihi Boyunca Uyuşturucu Madde Sorunları*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1976, ss.19-20.

¹⁸ Köknel, a.g.e.,s.20.

¹⁹ İzmir Emniyet Müdürlüğü, *Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Bağımlılığı Açısından Uyuşturucu Sorunu*, İzmir: Barış Ambalaj ve Matbaacılık, [t.y.], s.1.

²⁰ Mehmed Ali Kağıtçı, *Afyon*, İstanbul: Vakıf Matbaası, 1960, s.11.

²¹ İzmir Emniyet Müdürlüğü, a.g.e., s.1.

²² Martin Booth, *Haşhaşdan Eroine Uyuşturucunun 6000 Yıllık Öyküsü*, Çev. Özden Arıkan, İstanbul: Sabah Kitapçılık, 1996, s.16.

²³ A.g.e., s.16.

²⁴ Kağıtçı, s.12.

Anadolu'da haşhaş yetiştiriciliğini Hititlere (M.Ö. 2000-1500) kadar götürmek mümkündür. Boğazköy'de bulunan Hititlere ait tabletler üzerinde Anadolu'da haşhaş ekimi ve afyon ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.²⁵

Mezopotamya bölgesinde ağrı kesici, öksürük kesme ve çocukları sakinleştirmede kullanılan afyon bitkisi 8.yüzyıldan itibaren Uzakdoğu'ya götürülmüştür. Araplar afyonu öncelikle Hindistan'a oradan da Çin'e götürüp ticaret yapmıştır.²⁶ Kurulan bu ticaret ile Araplar Çinlilerin kültürünü de etkilemiş; afyon sözcüğünü Çinliler, a-fu-yong'a çevirerek kullanmıştır.²⁷

17.Yüzyılda tütünün Uzak Doğu'ya yayılması ile Çin'deki afyon tüketimi de oldukça artmış. 7. yüzyıldan bu yana ilaç olarak bilinip kullanılan afyon 17. yüzyıldan itibaren tütüne sarılarak keyif verici bir biçimde kullanılmıştır. Portekizlilerin Hindistan'da yetişen afyonu alıp büyük kârlar elde ederek Çin'e satmaları bu alışkanlığı ilerletmiştir. Bunun ekonomik sonuçlarını fark eden Çin hükümdarı Yuang-Çeng 1729'da ülkesinde afyon satışı ve içimini yasaklamıştır. Bu yasaklamadan sonra Çin'e kaçak yollardan afyon sokulmaya başlanmış, Portekizlilere rakip olan İngiliz tüccarlar da bu ticaretin başını çekmiştir. Tarihte Çin ile İngiltere arasındaki Afyon Savaşları'nın temel nedeni, bu yasağa rağmen İngiltere'nin yasal olmayan yollardan Çin'e afyon sokması olmuştur.²⁸

Çin İmparatorluğu'nun 1796 da afyon ithalatını yasaklaması ile İngiliz tüccarların ülkeye kaçak yollardan bu satışı devam etmiştir. 1839'da Lin Limanı'nda 20283 sandık afyonu Çin'in imha etmesi üzerine İngiltere Çin'e savaş açmış ve Afyon Savaşları başlamıştır. Savaşı kaybeden taraf olan Çin, 1842 Nankin Anlaşması ile bazı limanlarını afyon ticaretine açmış, 1858 ve 1860 yıllarındaki savaşlar

²⁵ Mat Afife, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Afyonun Tarihi" [Elektronik Versiyonu], Osmanlı Bilimi Araştırmaları, Cilt 11, sayı 1-2, 2010, s.285,

<http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/oba/article/view/9026/8377> , e.t. 02.02.2013.

²⁶ Ayhan Songar, *Haşhaş Meselesi ve Türkiye*, İstanbul: Hareket Yayınları, 1974. s.17-18.

²⁷ Booth, a.g.e., s.88.

²⁸ Ali N Babaoğlu, *Uyuşturucu ve Tarihi*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 1997, s.36.

sonucunda ise tüm limanlarını Batılı devletler ile ticarete açmak durumunda kalmıştır.²⁹

Esrarı da haşhaş kadar çok eski tarihlere götürmek mümkündür. Asur tabletlerinde afyonun yanı sıra kenevir bitkisinin de tedavide kullanıldığı anlaşılmaktadır.³⁰ Asurlular bu maddeye “Kunubu” ismini vermişlerdir. Herodot (M.Ö. 480 – 425) kenevir bitkisinden, lifinden elbise dokunup, reçinesinin ise ateşe atılıp dumanı içine çekilerek sarhoş olunan bir bitki olarak bahsetmiştir.³¹ M.S. II yüzyılda yaşayan Dioskorides ise kenevirin dayanıklılığından dolayı halat ve ip yapımında kullanıldığından ayrıca besleyici ve ağrı kesici özelliği olduğundan söz etmiştir.³² Doğu’da oldukça iyi tanınmış olan esrar Hindistan, İran ve Suriye’de dini törenlerde kullanılmıştır.³³

12.Yüzyılda İsmaili Mezhebi’nin önemli bir kolunun lideri olan Hasan Sabbah tarafından kurulan Haşhaşi Devleti’nde (1091 – 1276) esrarın önemi büyüktür. Hasan Sabbah, İran’da bulunan Alamut Kalesi’ni himaye altına almasıyla başlayan hükümranlığında “Fidai” olarak yetiştirdiği kişiler ile devlet adamlarına suikastlar düzenlemiştir. Fidailerine öldürme emrini vermeden önce esrar içirip sarhoş eder, sonra girecekleri cennet bahçelerini gösterirmiş. Esrar sarhoşluğunda suikast emrini alan Fidailer bu şekilde telkin olduktan sonra suikastları gerçekleştirirlermiş.³⁴ Hasan Sabbah’ın Fidailerince öldürülen ilk siyasi isim ise Büyük Selçuklu Veziri Nizam-Al-Mülk’tür (1092).³⁵

Esrarın Avrupa ve dünyaya tanıtılması Marco Polo’nun (1254 – 1323) Uzak Doğu’ya yaptığı geziden sonra olmuştur. Napoleon’un (1769 – 1821) Mısır’ı işgal etmesiyle birlikte komutasındaki askerlerin esrar kullandığı görülmüş; bu alışkanlık

²⁹ Şahin Kurt, Ela Kurt, *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2007, s.3.

³⁰ Mehmet Zülfü Öner, *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticaret Suçları*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011,s.15.

³¹ İzmir Emniyet Müdürlüğü, a.g.e., s.3.

³² Köknel, a.g.e., s.94.

³³ İzmir Emniyet Müdürlüğü, a.g.e., s.3.

³⁴ Babaoğlu, a.g.e., s.82.

³⁵ Köknel, a.g.e., s.130.

yurda dönen askerlerce devam etmiştir. Esrar bu yüzden Fransa’da yayılmış ve Avrupa’da da geniş bir kullanıcı kitlesi yakalamıştır.³⁶

Doğal uyuşturucu sayılan bir diğer madde ise “koka” bitkisidir. Peru’da uygarlık kurmuş İnka’ların koka yapraklarını ilk olarak dini törenlerde kullandığı bilinmektedir. M.S. 5.yüzyılda Peru’da yapılan kazılarda ortaya çıkarılan mezarların bir kısmında koka yapraklarından demetlere rastlanılmıştır. Burada yaşamış uygarlığın inanişına göre ölümden sonra koka yapraklarını çiğnemeye devam ettiklerinden yerli halk bu bitkiler ile gömülmüştür. Peru ve Bolivya yerlileri koka yapraklarını ruha coşku vermek, açlık, susuzluk hissi duymamak için çiğneyerek kullanmışlardır.³⁷

Avrupa’nın bu bitkiler ile tanışması 19.yüzyılda başlamıştır. Fransız bir kimyager olan Angelo Mariani, Orta Amerika’dan ithal ettiği koka yaprağını çay, pastil ve şarap gibi birçok maddenin içine koyup satmış ve kokainin yayılmasında rol oynamıştır. Günümüzde meşrubatlar arasında yer alan Coca Cola’nın da içerisinde 1903 yılına kadar koka bitkisi olduğunu firma yetkilileri açıklamıştır.³⁸

Osmanlı Devleti döneminden başlayarak Türkiye’de haşhaş üretimi ve ticareti yapılmıştır.³⁹ 19.Yüzyılın başlarında morfinin bulunmasıyla özellikle Anadolu’da yetişen afyon ticarete önemli yer tutmuştur. Anadolu afyonu % 10 – 13 oranında morfin içermektedir ve ilaç yapımı için en uygun alkaloidi bünyesinde bulundurmaktadır. Bu sayede Baharat ve İpek Yolları üzerinden afyon Doğu ve Batı pazarlarına taşınmıştır.⁴⁰

Osmanlı ticaretinde önemli yer tutan afyonun içimi, üretimi kadar yaygın değildir. Osmanlı Devleti’nde içme alışkanlığı yaygın olan madde esrar olmuştur.⁴¹ “Bengü”, ”Beng” diye isimlendirilen esrar, Evliya Çelebi’nin (1611-1682) Seyahatnamesi’nde de yer almıştır. Çelebi, İstanbul’da esrar yapıp satan dükkânların

³⁶ a.g.e., s.95.

³⁷ a.g.e.,s.165.

³⁸ a.g.e.,ss.165-166.

³⁹ a.g.e.,s.66.

⁴⁰ Booth, a.g.e., ss. 45-46.

⁴¹ Köknel, a.g.e., s.66.

olduğunu, en çok Süleymaniye’de Tiryakiler Çarşısı’nda olan bu dükkânlara “Esnafi Benkçiyan” denildiğini belirtmiştir.⁴²

Osmanlı Devleti’nde bazı dönemlerde şarap, içki, esrar gibi maddeler çeşitli nedenlerle yasaklanmıştır. IV Murat (1612 – 1640) zamanında bu maddelerden içki ve afyon kullanılması bu yasaklar arasında yer almıştır. Yeniçeri isyanları ve devlet aleyhtarlığı söylentilerinin şarap, esrar ve afyon satılan yerlerden çıktığı gerekçesiyle; İstanbul’da eğlence yerleri, kahvehane, meyhane ve esrar içilen yerler IV. Murat döneminde kapatılmıştır. Yasaklara karşı gelenler idam ettirilip ibret olsun diye halka gösterilmiştir.⁴³

19.Yüzyıl, Endüstri Devrimi ile Batı’da siyasal değişimlerin, toplumsal ve sosyal hareketliliğin yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. Bu endüstrileşme ile birlikte birçok alanda olduğu gibi tıp ve eczacılık alanında da ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu doğrultuda afyon hızla endüstri bölgelerine yayılmış, afyondan elde edilen ilaçlar eczanelerin başlıca gelir kaynağı haline gelmiştir.⁴⁴

Günümüzde aspirin ve parasetamol nasıl kullanılıyorsa 19.yüzyıl boyunca afyon ve alkaloidlerinden elde edilen ilaçlar Avrupa ve Amerika’da o yoğunlukta kullanılmıştır.⁴⁵ Tıp alanında sağlam bir yerde durana afyon, ağrı kesici, yatıştırıcı yanı sıra ateş ve ishale karşı da çare olmuştur. İshal o dönemlerde öldürücü bir rahatsızlık olup bunun en iyi tedavi yöntemi olarak da afyon imdada yetişmiştir.⁴⁶ Özellikle Burjuva ve yeni doğan işçi sınıfı (Proletarya) en iyi müşterileri arasında yer almıştır. Emekçi kesim alkole para yetiştiremeyişinden ve tok tuttuğundan dolayı afyonu tercih etmiştir. Ayrıca kendisi fabrikada çalışırken evde çocukları sakın dursun diye bunu çocuklarına da yutturmuşlardır. Bu şekilde afyon gün geçtikçe kitlelerce yayılma göstermiştir.⁴⁷

1800’lü yıllar, afyondan elde edilen narkotik maddeler üzerinde yapılan çalışmaların da başlangıcı kabul edilmektedir. Bu tarihten itibaren Almanya ve

⁴² Köknel, a.g.e., ss.109-110.

⁴³ a.g.e., ss.64-65.

⁴⁴ Babaoğlu,a.g.e., s.48.

⁴⁵ Booth, a.g.e., s.45.

⁴⁶ a.g.e., s.51.

⁴⁷ Babaoğlu, a.g.e., s.48.

Fransa’da birçok araştırmacı birbirinden bağımsız olarak afyonun özünü oluşturan organik kimyasal bileşikleri keşfetmeye çalışmıştır.⁴⁸

Bu doğrultuda tıbbi amaçlı kullanılmak üzere yapılan çalışmalarda ilk olarak 1806 yılında bir eczacı kalfası olan Hannoverli Friedrich Wilhelm Sertuner (1783-1841) morfini bulmuş ve kendi üzerinde denemiştir. Sertuner bu buluşuna Yunan Rüya – Uyku Tanrısı Morpheus’dan dolayı “Morfin” (Morphium) ismini vermiştir. 1820’den itibaren Batı Avrupa’da ticari olarak piyasaya sürülmüş ve ilerleyen yıllarda hemen her türlü sağlık sorununda afyonun yerini alarak tüm Avrupa ve ABD’de kullanılmıştır.⁴⁹

Tıp alanında 1853 yılında İngiliz Alexander Wood’un hipodermik şıngayı geliştirmesi morfin kullanımına yeni bir boyut kazandırmıştır. Wood morfini şıngaya ile koldan deri altına zerk ederek kullanmış, bu şekilde ilaç hızla etkisini göstermiştir. Bu yöntem ile farkında olmadan “Morfinman” sorununun başlamasına da neden olmuştur.⁵⁰ Enjekte olarak morfin 1861 – 1865 Amerikan İç Savaşı’nda, 1860 Prusya – Avusturya Savaşı’nda ve 1870 – 1871 Fransa – Almanya Savaşı’nda ağrıları azaltmak, dizanteriyi tedavi etmek, sakinleştirmek ve moral yükseltmek için cephedeki yaralı ve hasta askerlere yüksek dozda verilmiştir. Buna alışan askerler devamı gelmeyince yoksunluk krizleri geçirmeye başlamış, bir süre bu krizlere (Soldier’s Disease) Asker Hastalığı denilmiştir.⁵¹

Morfin enjekte etmenin ağır sonuçlar doğurması üzerine zamanla vaka çalışmaları yayımlanmış, yüzyılın sonlarına doğru artık yoksunluk belirtileri yavaş yavaş tanınmıştır. 1870’te Dr Clifford Allbutt, bir rapor yayımlayarak morfin enjektesinden sonra bu maddeye karşı dayanılmaz bir istek durumunun ortaya çıktığını belirtmiştir. Afyon ve türevlerinin yaptığı tehlikelere yönelik vaka çalışmalarının peyderpey artması sonucu morfine alternatif, etkili ve bağımlılık

⁴⁸ Köknel, a.g.e., s.72.

⁴⁹ Booth, a.g.e., ss.60-62.

⁵⁰ a.g.e., s.63.

⁵¹ Köknel, a.g.e., s.74.

yapmayan bir madde arayışı kendini göstermiştir. Bu arayış ise beraberinde eroinin bulunması sonucunu doğurmuştur.⁵²

Eroin 1898 yılında Almanya’da Bayer laboratuvarlarında çalışan Heinrich Dreser tarafından morfinin sentezi neticesinde bulunmuştur. Dreser morfine bağımlılığı ortadan kaldıracak bir ilaç olarak bulduğu bu ilaca, Almanca’da “Çok kuvvetli, kahramanca” anlamlarını taşıyan “Heroisch” adını vermiştir. Bağımlılık yapmayan aynı zamanda etkili bir ağrı kesici ve öksürük giderici ilaç olarak Avrupa ile ABD’de kullanılmıştır. Çok geçmeden ilacın morfinden daha fazla bağımlılık yaptığı anlaşılması üzerine eczanelerde doktor reçetesi ile satışı yapılmış; 1910’dan itibaren uluslararası anlaşmalar ile yasaklanıp denetim altına alınmaya çalışılmıştır.⁵³

Sonuç olarak yüzyıllarca tabiatta doğal olarak bulunan ve deneme ile insanoğlunun bulduğu bu maddeler 19. yüzyıla gelindiğinde bambaşka bir hal almıştır. Bundan sonra da üretilen ilaçların kaderi hep aynı olmuş; her seferinde bağımlılık yapmadığı umudu ile ortaya atılmış ve kitlelerce yaygın bir biçimde kullanılmıştır. Ama her seferinde bir öncekinden daha tehlikeli ve bağımlılık yapıcı ilaçlar olarak dünyanın başına dert olmuşlardır.

1.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Tasnifi

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri bir tanımda birleştirme zor olduğu gibi çeşitlerini belirlemek de aynı şekilde zor görünmektedir. Doğal olanların türleri tam olarak saptanamayıp sentetik olan maddelere ise her geçen gün yenileri eklenmektedir. Hal böyle olunca bu maddeleri sınıflandırmada da farklı görüşler öne sürülmüştür.⁵⁴

Bağımlılık yapıcı bu tür maddeleri ilk olarak 1924 yılında Alman Farmakolog Louis Lewin klinikte geçerli olacak şekilde beşe ayırmış ve sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre :

⁵² Booth, a.g.e., ss.65-67.

⁵³ a.g.e., ss.68-69.

⁵⁴ Günal. a.g.e., s.16.

1 *Keyif Vericiler (Euphorica)*: Kişiyi geçici bir rahatlama sağlayan maddeler olup afyon ve alkaloidlerin yanı sıra kokain ve kokain yaprakları bu grupta sıralanmıştır.

2 *Hayal Uyandıranlar (Phantastica)*: Halüsilajonik maddeler olan esrar, haşhaş, pevote ve mescalineya yer verilmiştir.

3 *Sarhoşluk Hissi Verenler (İnebriantia)*: Alkol, ether, choloroform ve bazı uçucu gazlar yer almıştır.

4 *Uyku Verenler (Hypnotica)*: Uyku sükunet veren chloral hydrate, veronal, sulfonal bromide vb. ilaçlar bu grupta yer almıştır.

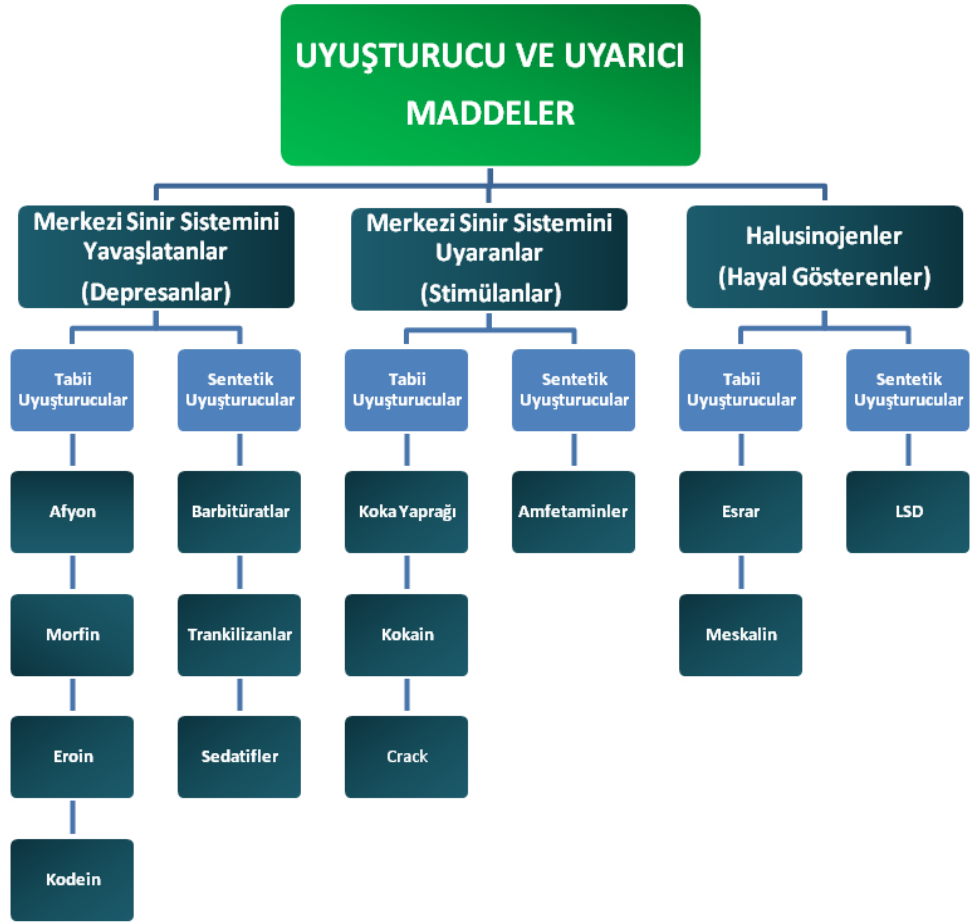
5 *Uyarıcılar (Excitantia)*: Tütün ve kahve yanı sıra betel, kola, Khat bu sınıflandırmada yerini almıştır.⁵⁵

Louis Lewin'den günümüze kadar uyuşturucu ve uyarıcı maddeler üzerinde çalışan çok sayıda araştırmacı değişik temellere dayalı sınıflandırmalara yere vermiştir. Günümüzde bağımlılık biçimine göre, sert ve yumuşaklıklarına göre, tehlike sırasına göre, türlerine ve elde ediliş biçimlerine göre pek çok sınıflandırma bulunmaktadır. Yeni uyuşturucu maddelerin ortaya çıkışı devam ettiği sürece sınıflandırmadaki bu farklılıklar da kendini göstermeye devam edecektir.⁵⁶ Fakat bu gün öğretilerde en çok kabul gören sınıflandırma biçimi elde edildikleri kaynağa göre (Doğal ve Sentetik) ve insan vücudu üzerinde yaptıkları etkiye göre yapılan sınıflandırmadır.

⁵⁵ Köknel, a.g.e., ss.208.209.

⁵⁶ Ergin, a.g.e., ss.31-32.

Tablo 1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Sınıflandırılması

Doğal uyuşturucular, narkotik ismi ile anılan afyon, esrar, kokain gibi doğada yetişen bu maddelerin organik kimyasal bileşenlerinden elde edilmektedir. Sentetik uyuşturucular ise kimyasal yollardan laboratuvarlarda yapay olarak elde edilen maddeleri ihtiva etmektedir. Bunlar tıbbi amaçlı imal edilen uzun süre kullanıldığında alışkanlık yaptığı anlaşılan ilaçlardır. Narkotiklerden ayırt edilmesi için bunlara “Psikotropolar” ismi verilmiştir. Barbitüratlar, trankilizanlar, amfetaminler, lsd vb. suni uyuşturucular bu grupta yer almaktadır.⁵⁷ Bu çalışmada da uyuşturucu ve uyarıcı maddeler bu şekilde sınıflandırılacaktır.

⁵⁷ Akbulut, a.g.e., s.128.

1.2.1. Merkezi Sinir Sistemini Yavaşlatanlar (Depresanlar)

Merkezi sinir sistemini yavaşlatarak kişide iradi zorluğa yol açan uyuşturucu ve uyarıcılar gurubunda afyon ve türevlerinden afyon, morfin, eroin ve kodein yer almaktadır. Bu grupta aynı etkiyi yapan sentetik uyuşturucular ise barbitüratlar, trankilizanlar ve sedatiflerdir.

1.2.1.1. Doğal Uyuşturucular

Doğal uyuşturucular tabii olarak yetişen maddelerin içerisinde bulunan organik kimyasal bileşenlerin bir takım işlemlerden geçirilmesi ile elde edilmektedir. Merkezi sinir sistemine depresan etki eden bu maddeleri afyon, morfin, eroin ve kodein ile sıralamak mümkündür.

Afyon

Haşhaş (Papaver Somniferum) bitkisinin olgunlaşmamış kapsüllerinin çizilmesiyle oluşan süt şeklindeki usarenin (özsü) pıhtılaşarak hamur kıvamını almış haline “afyon” denilmektedir. Latince “Opium” ismiyle anılan kelime Arap telaffuzunda “Afyon” olarak yer almıştır.⁵⁸

Yıllık yetişen bir bitki olan haşhaşın kendisi bir uyuşturucu değildir. Kozanın çentiklenmesi ile çıkan usareden (özsü) elde edilen afyon ve türevleri, uyuşturucu maddeleri oluşturmaktadır. Bu kozadan akan özsü hava ile temas edince sertleşerek koyulaşır ve kahverengi renkte olur. Keskin bir kokusu, acı bir tadı vardır.⁵⁹ Halk arasında buna “Afyon Sakızı” denir. Bir kapsülün afyona oranı 0,3-0,4 gr olup 1 dekar ekili alandan yaklaşık 3-4 kg afyon elde edilmektedir.⁶⁰

Afyon içeriğinde şeker, yağ gibi maddeler yanı sıra çok sayıda alkaloid bulunur. Bu alkaloidlerden, morfin %10, narkotin %6, kodein %5 önemli yer

⁵⁸ Kağıtçı, a.g.e., ss.9-13.

⁵⁹ Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı(KOMDB), *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000 Raporu*, Ankara: EGM-KOMDB Yayınları, 2001, s.5.

⁶⁰ Salih Yaşar Özden, *Uyuşturucu Madde Bağımlılığı Teşhis –Tedavi – Tedbir*, İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri, 1992, s.17.

tutmaktadır. Çünkü morfin, eroin ve kodein gibi uyuşturucu maddeler bu bileşenlerin kimyasal sentezi ile meydana gelmektedir.⁶¹

Ağız ve solunum yolu ile alınan afyon, özellikle Avrupa’da deri altına enjekte edilerek de kullanılmaktadır. Sigara içine tütün ile karıştırıp nargile ile de içilebilmekte; hap şeklinde yutulur da kullanılabilir.⁶² Afyonun kısa ve uzun süreli etkileri bulunmaktadır⁶³

Morfin

Tıbbi amaçlı kullanılmak üzere 1806 yılında Alman Friedrich Wilhelm Serturmer tarafından afyonun terkibi analizi sonucu bulunmuştur. İsmi mitolojideki uyku tanrısı olan “Morpheus” dan alan morfin çok kuvvetli bir ağrı kesicidir.⁶⁴

Afyonda yer alan alkaloidler içerisinde en yoğun biçimde bulunan morfin, beyaz ve gitgide koyulaşan renklere kristalize toz halindedir. Kokusuz ve acı bir tadı olup suda eriyebilmektedir. Kapsül, tablet ve sıvı şekilde bulunur.⁶⁵ En yaygın kullanım şekli çabuk tesir ettiği için deri altına zerk etmedir. Etkileri bakımından enjektör ile kullanıldığında afyondan yaklaşık yirmi kat daha fazla tesir eder. Tıpta yaygın olarak kullanılan morfin, öldürücü hastalıkların son safhasında, cerrahi müdahalelerde ve kazalarda kontrollü bir şekilde verilir. Hatta kanser hastaları bunu dayanılmaz ağrılarını dindirmek için kullanır. Bu yönü ile çok güçlü bir ağrı kesici,

⁶¹ Cahit Babuna, Nevzat Bayhan, *Uyuşturucu Bağımlılık Afeti ve Sorunları*, İstanbul: Karakutu Yayınları,2009, s.212.

⁶² Ali Yılmaz, *Uyuşturucular ve Bağımlılık*, İzmir: Eryaba Yayıncılık, 2004, ss.12-13.

⁶³ Vücuda girdikten sonra kan yolu ile tüm organizmayı, merkezi sinir sistemini uzun ve kısa süreli etkisi altına almaktadır. Vücuda alındığında nabız normalden fazla atar, terleme başlar, zeka ve seksüel bir kuvvetlenme, öfori, rahat bir uyku hali kısa süreli etkileridir. Alışkanlık haline geldiğinde ise fiziki ve psikolojik bağımlılık meydana gelir. Kronik zehirlenme başlar. Kişide iştahsızlık, uykusuzluk, düşük tansiyon ile solgun bir yüz görünümü olur. Bünye zamanla bu duruma alışır. Aynı etkinin tekrar edilmesi için dozun artırılması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile tolerans gelişir. Yoksunluğunda ise kas ağrıları ishal kusma ve yüksek ateş kendini gösterir. Bağımlılığın oluşması için iki haftalık bir zaman dilimi yeterli olabilmektedir. Bkz. **Timur Demirbaş**, *Kriminoloji*,(2.Baskı), Ankara: Seçkin Yayınları, 2009, ss.279-280.

⁶⁴ Booth, a.g.e., s.60.

⁶⁵ TBMM, Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, s.67.

acı dindirici, yatıştırıcı ve kaygı gidericidir.⁶⁶ Morfinin en önemli etkisi kişide iradi zayıflamaya neden olmasıdır⁶⁷

Eroin (Diasetil Morfin)

Eroin, morfin alışkanlıklarını ve bağımlılığını tedavi etmesi amacıyla 1898 yılında Alman Heinrich Dreser tarafından bulunmuştur. İlk zamanlarda alışkanlık yaratmayacağı düşüncesi hakim olmuş fakat bulunuşundan kısa süre sonra morfinden daha kuvvetli bir zehir olduğu anlaşılmıştır.⁶⁸

Baz morfinin kimyasal olarak işlenmesi sonucu elde edilen eroini meydana getiren en önemli madde asetik anhidrittir. 1kg eroin elde etmek için 1kg baz morfin ve 2 kg asetik anhidrite ihtiyaç duyulur. Aynı zamanda hidroklorik asit, alkol, sodyum karbonat ve efer ile basit bir dizi işlemler sonucu eroin uygun her ortamda imal edilebilir.⁶⁹

Bağımlılık yapan afyon türevleri arasında en tehlikelisi olan eroin, morfinden yaklaşık 10 kat daha güçlü bir etkiye sahiptir. Beyaz renkte, kokusuz, acı ve kristalize toz halindedir. Enfiye gibi burna çekilerek kullanılabilirdiği gibi deri altına enjekte en yaygın kullanım biçimidir.⁷⁰ Bu şekilde kullanıldığında sürekli yeni damarlar aranır. Çünkü aynı yere yapılan iğnelere dolaylı damar sikatrize olarak kapanır ve enjekte için kullanılmaz hale gelir. Dolayısıyla kılcal damarların yoğun olarak bulunduğu penis başına, vajina içine, tırnakların altına, burun ve dudak iç

⁶⁶ Kültegin Ögel, *Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme*, İstanbul: Yeniden Yayınları, 2010, s.41.

⁶⁷ Kullanım sonucunda solunum, morfinin etkisi ile dakikada 10-12'ye kadar düşer ve yavaşlar. Göz bebekleri (Pupilla) gitgide küçülür. İradi hareketler zamanla azalır. Uyuşukluk, uyku hali başlar. Uyanık iken davranışlar normal değildir. Dikkat tamamen dağılır. En son öğrenilmiş bilgiler hatırlanmaz ve morfin etkisi altında iken uyku ile rüya hali arasında gidip gelinir. Bkz. **Özden**, a.g.e., ss.23-24.

⁶⁸ Reşat Saka, *Uyuşturucu Maddeler*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1948, s.59.

⁶⁹ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s.4.

⁷⁰ Özden, a.g.e., ss.30-31.

kısmına hatta göz kapaklarına kadar enjeksiyon yapıldığı görülmektedir.⁷¹ Eroinin kişide oluşturduğu fiziki ve psikolojik etkiler çok ağırdır.⁷²

Kodein

Yunancada “Haşhaş Başı” anlamına gelen kodein afyonun organik bileşenleri içerisinde 0,5 oranında bulunur. Morfinin kimyasal sentezi ile elde edilip tıpta kullanılmaktadır. Beyaz renkli kokusuz bir madde olup oral yoldan ya da enjeksiyon ile alınmaktadır.⁷³

Kodein birçok ilacın içerisinde yer alır. Özellikle “Aferin” isimli ilaç 10 mg kodein barındırır. Bu ilaç bağımlılar tarafından kötüye kullanılır. Vücuda alındıktan sonra beyinde morfine dönüşür ve etkisi 6,5 saate kadar sürer. 800 mg ve üzeri kullanımı ölüme yol açabilmektedir. Morfinden daha zayıf bir etkiye sahip olup bağımlılık yapma derecesi çok düşüktür. Ancak uzun süreli kullanımda bağımlılık mümkün olabilmektedir. Tıpta kullanım amacı ise merkezi sinir sistemine etki ederek öksürük refleksini yok etmesidir. Uyuşturucu müptelaları madde bulamadıklarında idareten bunu kullanır.⁷⁴

1.2.1.2. Sentetik Uyuşturucular

Merkezi sinir sistemini yavaşlatan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler grubunun sentetik türlerini ise barbitüratlar, trankilizanlar ve sedatifler oluşturmaktadır. Bu maddeler tıbbi amaçlı imal edilen, uzun süreli kullanımda ise alışkanlık yaptığı anlaşılan ilaçlardır.

⁷¹ Babaoğlu, a.g.e., ss.168-169.

⁷² Eroin alındıktan sonra vücutta ısınma ile birlikte sakinleme ve rahatlama başlar. Göz bebekleri küçülür toplu iğne başı görünümü alır. Buna “Myosis” etkisi denilmektedir. Mide bulanmaya başlayıp kasılır ve taş gibi olur. Yeme içme olanaksız olur. Eroinin etkisi ile tüm vücuda kaşıntı yayılır. Verdiği rahatlık ve zindelik geçicidir. Daha sonra kişi uyuşuk bir hal alır. Konsantrasyon zorlaşır. Hareketler azalır. Çevreye karşı ilgisizlik başlar. Kullanıcıda her türlü duygu kaybolur. Zamanla doğru-yanlış, faydalı-faydasız ayırt edilemez. Eroinin alışma evresi (balayı) kısa sürer. Bir hafta alışmak için yeterli bir zamandır. Bu süreçten sonra tolerans gelişir. Kişi artık eroini zevk almak için değil de 3-4 saat ara ile krize girmemek için alır. Bkz. **Serap Bengü, Taklamakan / Uyuşturucu Madde Kullanma (!) Kılavuzu**, İstanbul: Gendaş Kültür Yayıncılık, 2000, ss.77-79.; **Özden**, a.g.e., ss.31-32.

⁷³ Yılmaz, a.g.e., s.20.

⁷⁴ Ögel, a.g.e., ss.45-46.

Barbitüratlar

1864 yılında Bayer firması kurucularından Adolf Von Baeyer tarafından Barbütrik asit sentez edilip akabinde bu bileşiğin çok sayıda türevi yapılmıştır. Bunlardan en çok bilinenleri Veronal, Luminal, Nembutal, Dial, Pentotal, Kemital... vb'dir.⁷⁵

Sentetik olarak kapsül ya da tablet biçiminde üretilen barbitüratların tıpta kullanılan 30'a yakın çeşidi bulunmaktadır. Merkezi sinir sisteminin faaliyetlerini azaltarak yatıştırıcı, teskin edici etkide bulunan bu ilaçlar doktor tarafından denetimli bir şekilde uyku ilacı olarak verilir.⁷⁶ Barbitüratların kişi üzerindeki etkisi son derece tehlikeli boyutlar doğurmaktadır.⁷⁷

Trankilizanlar

Trankilizanlar doktor kontrolünde ruhsal gerginliği azaltmak, sıkıntı ve gerilimi önlemek amacıyla kullanılan kaygı giderici ilaçlardır. Birçok ticari isim ile yer alan bu ilaçların en çok suiistimal edilenleri Chlodiaepoxide, Mepromate, Diazepam, Oxazepam ve Benzodiazepinler'dir.⁷⁸

Trankilizanların barbitüratlara oranla bağımlılık yapma potansiyeli zayıftır. Ancak on hafta ve daha uzun zamanda sürekli ve yüksek dozda alındığı takdirde tolerans gelişerek bağımlılık oluşturmaktadır. Kullanım ve etkileri barbitüratlardaki gibi olup tabletler halinde üretilip çeşitli markalar altında piyasaya sürülmektedir.⁷⁹

Sedatifler

Barbitüratların aksine uyku hali yaratmadan merkezi sinir sistemine etki eden sentetik uyuşturuculardandır. Birçok marka adı altında piyasada bulunabilir.

⁷⁵ Babaoğlu, a.g.e., s.210.

⁷⁶ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler*, Ankara: Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı (KAM), 2003, s.10.

⁷⁷ Devamlı kullanıldığında tolerans gelişir. Psikolojik ve fizyolojik bağımlılık yaratmaktadır. Yoksunluğunda ise uykusuzluk, titreme, bulantı, kusma ve şuur bulanıklığı görülüp şahıs saldırgan tutumlar sergiler. Görme ve işitme bozukluğu ile hayallere dalar bu ani bir uyku ile sonlanır. Barbitüratlar aynı zamanda intiharlarda en sık başvurulan ilaçlar olmuştur. Bkz. **Köknel**, a.g.e., ss.151-152.

⁷⁸ Demirbaş, a.g.e., s.283.

⁷⁹ Özden, a.g.e., ss.98-99.

Bunlar: Mehaqualone, Glutethimide, ve M- Hapları olarak bilinen Mandrax'tır. Yarım saat içerisinde etkisini göstermeye başlayıp 18 saate kadar bu etki sürebilmektedir.⁸⁰

Diğer uyuşturucularda olduğu gibi fizyolojik ve psikolojik bağımlılık meydana getirirler. Uzun süre kullanıldığında tolerans gelişir. Aniden kesildiğinde ise fiziksel geri çekilme baş gösterir. Sinirlilik uykusuzluk ile devam edip ölüme kadar götürebilmektedir.⁸¹

1.2.2. Merkezi Sinir Sistemini Uyaranlar (Stimülanlar)

Merkezi sinir sistemine uyarıcı etkide bulunan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler gurubunda koka ve türevlerinden; koka yaprağı, kokain ve crack yer alırken, sentetik türünden ise amfetaminler bulunmaktadır.

1.2.2.1. Doğal Uyuşturucular

Merkezi sinir sistemi üzerinde uyarıcı etkiler yaratan doğal uyuşturucular grubundaki stimülanlara, koka ve türevlerini saymak mümkündür. Bu gruptaki tabii eczalar koka yaprağının içerisindeki alkaloidlerden elde edilmektedir.

Koka Yaprağı

Koka bitkisi (Erythroxyton Coca) Güney Amerika Kıtası'nın kuzey bölgelerinde, başlıca Peru, Bolivya, Ekvador ve Kolombiya'da kendiliğinden yetişen bodur bir funda bitkisidir. Kendi kendine yetişmesine rağmen bakımında özen istemektedir. Küçük bir ağaç görünümündeki bu bitkinin dikiminden 1 yıl sonra

⁸⁰ Yılmaz, a.g.e., s.24.

⁸¹ Akbulut, a.g.e., s.129.

faydalanmaya başlanıp verimi 20 yıl kadar devam etmektedir. Etkin madde, bitkinin yapraklarında bulunmaktadır. Oldukça hassas olan bu yaprakların tadı acıdır.⁸²

Koka yaprakları eski çağlardan bu yana Güney Amerika'da yaşayan yerliler tarafından açlık ve susuzluk hissini bastırıldığı, yorgunluğu giderip ruha coşku kattığı için çiğnenerek kullanılmıştır. Bu günde aynı bölge halkı tarafından kullanılan bitki yaprağı kireç, tuzlu su, kına kökü, tütün gibi maddeler ile karıştırılıp çiğnenmektedir.⁸³

Kokain

Koka yaprakları (Erythroxylon Coca) içersinde bulunan alkaloidlerden biri olan kokain, 1860 yılında Alman Kimyager Niemeann De Goettingen tarafından izole edilerek elde edilmiştir. Bulunuşundan kısa süre sonra ilk defa burun ve boğaz yangınlarında kullanılarak anestezi (duyum yitimi) yaptığı ortaya konulmuştur. 1884'ten itibaren küçük cerrahi operasyonlarda ve diş hekimliğinde lokal anestezi olarak kullanılmıştır. Yirminci yüzyılın başında Novacaine'nin anestezi de kullanılması ile kokain tıbbi kullanımdaki yerini kaybetmiştir. Bundan sonra ise insan üzerinde yaptığı psikolojik ve fizyolojik etkileri üzerinde durulmuş; ünlü psikolog Sigmund Freud'un dahi ruhsal etkilerini incelediği bir uyuşturucu madde haline gelmiştir.⁸⁴

Kokain en kuvvetli merkezi sinir sistemi uyarıcılarından ve bağımlılık yapıcı etkisi çok yüksektir. Özellikle psikolojik bağımlılık ilk kullanım ile bile kendini gösterebilir. Alımından hemen sonra etkisini gösterip bu 90 dakikaya kadar sürer. Bu sürenin sonunda tekrar alınmaz ise yoksunluk belirtileri başlar. Afyon ve türevlerinde olduğu gibi kesin bir tolerans yoktur. Ancak uzun süre kullanıldığında

⁸² Ahmet Arif Kızılyalın, *Uyuşturucu Zehirler ve Cinsel Çılgınlıklar*, İstanbul: Tekin Yayınevi, 1983, ss.30-31.

⁸³ Servet Sarı, Umut Tursun, Emin Koç (Derleyen.), *Uyuşturucu ve Toplum*, İstanbul: Ekonomi Yayıncılık, [t.y.], s.112.

⁸⁴ Köknel, a.g.e., ss.166-167.

fiziki bağımlılık doğar ve tolerans gelişir.⁸⁵ Kişi üzerinde istenmeyen daha pek çok etkisi bulunmaktadır.⁸⁶

Crack

Crack, kokainin daha etkili bir türevidir. Hidroklorik asit (HCL), kokain ve yemek sodasının su ile kaynatılıp işlenmesi ile oluşturulur. Beyaz ya da krem renkte bulunup kokainden çok daha etkili ve tehlikelidir.⁸⁷ Crack sigara gibi içilmesi yanı sıra burna çekilerek de kullanılmaktadır.⁸⁸

1.2.2.2. Sentetik Uyuşturucular

Merkezi sinir sistemini uyaran sentetik eczalar gurubunu ise amfetaminler oluşturmaktadır. Amfetaminler de tıpkı diğer sentetikler gibi kimyasal yollardan laboratuvarlarda yapay olarak elde edilen ilaçlardır. Bunlardan captagon ve ecstasy en çok suistimal edilen amfetamin türevleridir.

Amfetaminler

Amfetaminler 1887 yılında kimyasal olarak sentez edilerek bulunmuş suni bir merkezi sinir sistemi uyarıcısıdır. Tıbbi amaçlarla ilk olarak Benzedrin ismi altında 1935 yılında “Narkolopsi” (Uyku hastalığı, Uyuma isteği) tedavisinde

⁸⁵ Babaoğlu, a.g.e., ss.190-191.

⁸⁶ Kokain burna çekildikten sonra merkezi sinir sistemini uyarır. Kalp atışı hızlanır. Kandaki basınç yükselir ve kişi hızlı soluk alıp vereye başlar. Aşırı hareketlenme ve zindelik hissedilir. Öfori, keyif ve coşkunluk oluşur. Aşırı heyecanlanma ile birlikte çok konuşma kendini gösterir. Önemli bir özelliği şehvet duygularını arttırmasıdır. Doz artırımını yapıldığında sanrı görülmektedir. Kokain kullanıcıları vücutlarında deri altında kurtların hareket ettiğini söyler. Bunun gibi halüsinasyonlar ortaya çıkar. İstenmeyen etkileri beyinde ve kalpte kendini gösterir. Kokainin damarları daraltıcı etkide bulunmasından dolayı beyin tıkanıklığı ve kalp damarlarında tıkanıklık kullanıcılarda oldukça yoğundur. Bkz. **Ögel**, *Sigara, Alkol ve Madde Kullanım bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme*, s.54.

⁸⁷ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s.7.

⁸⁸ Alındıktan saniyeler sonra beyne ulaşır ve anında etkisini gösterir. Bu yönü ile kokainden 10 kat daha etkili ve ölüm riski de o oranda fazladır. Uyuşturucu maddeler arasında bağımlılığı çok çabuk gelişen cracktir. Kişi madde etkisi altındayken göz bebekleri genişler ve ışığa karşı duyarlılık artar. Çevrede bulunan hiçbir şey net algılanamaz. Kalp atışları yarı oranında artarak düzensiz bir hal alır. Bu yüzden kalp krizi riski daha yüksektir. Devamlı kullanımda uykusuzluk, sinir bozukluğu stres oluşur. Solunum problemleri kendini gösterir. Uykusuzluk ve iştahsızlık sonucu kilo kaybı yaşanır. Bkz. **Akbulut**, a.g.e., s.28.

kullanılmıştır.⁸⁹ Tıbbi amaçlar dışında ise II. Dünya Savaşı yıllarında İngiliz, Alman ve ABD askerlerince yorgunluları azaltmak, korkularını önlemek ve savaş hattında kalabilmek amacıyla kullanıldığı görülmüştür.⁹⁰

Kimyasal olan bu sentetiklerin çeşitli türevleri bulunmaktadır. Bunlardan:

- 1) MDMA (3,4 Metilendioksi – Amfetamin); Ecstasy, Adam (Adem)
- 2) MDEA (3,4 Metilendioksi - N – Etilamfetamin), Eve (Havva)
- 3) MMDA (Metilenmetoksi – Amfetamin)
- 4) Dexedrine (D – Amfetamin)⁹¹ bazılarıdır.

Tıpta genellikle Narkolepsi denilen uyku hastalığında, aşırı kilolu kişilerde iştah azaltılmasında, hiperaktif çocukların tedavisinde ve Epilepsi türleri ile Parkinson hastalığında amfetamin kullanılabilir. ⁹² Tıbbi zorunluluk dışında ise amfetaminler yorgunluğu azaltıp canlılık sağlar, bunalımı ortadan kaldırır ve kişiyi daha istekli yapar. Bu yüzden “Canlılık Hapları” diye de bilinir.⁹³ Amfetamin kullanımındaki etki kokain kullanımındaki etkiyle benzerlik gösterir.⁹⁴ Yasadışı üretilen amfetamin ilaçlarından en çok suistimal edilenleri Captagon ve Ecstasy’dir.

Captagon

Etken madde olarak fenetylline barındıran bir amfetamin türevidir. Sentetik bir uyuşturucu türü içerisinde yer alıp önceden Almanya’da yasal olarak üretimi yapılmıştır. Zamanla zararlı etkileri anlaşılınca üretimi durmuş kaçak olarak gizli laboratuvarlarda üretilmeye başlanmıştır. Renkli tablet biçiminde bulunan bu hapların üzerinde çift hilal ya da ters yarım hilal işaretleri yer almaktadır.⁹⁵

⁸⁹ Özden a.g.e., ss.38-39.

⁹⁰ Köknel, a.g.e., s.162.

⁹¹ Babaoğlu, a.g.e., s.195.

⁹² Özden, a.g.e., ss.45-47.

⁹³ Akbulut, a.g.e., s.131.

⁹⁴ Kolay bağımlılık yapıp uyarıcı etkide bulunur. Öfori ve keyif verici etki, alındıktan sonra belirir. Açlık duygusu ortadan kalkar. Nesnelere daha parlak görünür. Halüsinasyon ile duygular renklenir. Cinsel ilişki sıklığı artar. Olumsuz etkileri de tıpkı kokainde olduğu gibidir. Şiddetli hipertansiyon, titreme, epileptik nöbetler, koma ve ölüme kadar gidebilir. Kokainde olmayan en önemli yan etkisi ise yüksek ateştir. Bundan dolayı ölüm olayları çok fazladır. Bkz. **Babaoğlu**, a.g.e., ss.196-197.

⁹⁵ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler*, s.13.

Captagon amfetamine oranla bağımlılık yapıcı etkisi az olduğundan kabul görmüş olup tıpta; hiperaktif çocukların tedavisinde ve Narkolepsi'de kullanılmıştır.⁹⁶

Ecstasy MDMA(Metilen-dioksi-metamphetamin)

Merkezi sinir sistemine stimulan olarak etki eden amfetamin türevi yapay bir uyuşturucu maddedir. 1912 yılında “Çeçe Sineği” gibi böceklerin soktuğunda uyku getirmesini önlemek amacıyla üretilmiş; uyuşturucu madde olarak kullanımı ise 1985'te Hollanda'da rapor edilmiştir.⁹⁷ Oldukça kuvvetli bir uyarıcı olan ecstasyler canlılık hapları olarak da bilinmektedir.⁹⁸

1.2.3. Hayal Gösterenler (Halüsinojenler)

Hayal gösterenler sınıfında birçok uyuşturucu ve uyarıcı madde yer almaktadır. Bunlar içerisinde en bilinenleri doğal olarak bulunan meskalin ile kenevir türevi olan esrardır. Halüsinojenler grubunda sentetik olarak yer alan tek uyuşturucu ve uyarıcı madde ise LSD'dir.

1.2.3.1. Doğal Uyuşturucular

Merkezi sinir sistemine etki ederek duyunların bozulmasına sebep olan halüsinojenlerden tabii olanları esrar ve meskalin olarak sıralamak mümkündür. Bu türden doğal maddelerin temel özelliği, psikolojik yaşamı etkileyerek varsayımlar ile kişiyi gerçek olmayan dünyada gezintiye çıkarmasıdır.

⁹⁶ Ögel, a.g.e., s.58.

⁹⁷ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler*, s.14.

⁹⁸ Alındığında kişide canlılık, hareketlilik ve zindelik meydana getirirler. Enerji artışı ile birlikte uyku ve yorgunluk hissi ortadan kalkar. Kendine güven artar. Sıcaklık ile birlikte karşı cinsle karşı daha yakınlık kurma eğilimi başlar. Etkileri aynı zamanda halüsinojenik maddeler ile de benzerlik göstermektedir. Kişide zaman kavramı değişir. İstenmeyen etkileri arasında iştahsızlık, uykunun azalması, huzursuz davranışlar, mide bulantısı, kramp, gerginlik, yüksek ateş ile beraberinde psikolojik ve fiziksel tavır değişiklikleri gözlemlenmektedir. Bkz. **Kültegin Ögel, Nazlı Erdoğan, Alper Aksoy**, *Ecstasy: Küreselleşen Dünyanın Yeni Değeri*, Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, Yayın No: 14, İstanbul, 2005, ss.4-7 , <http://www.ogelk.net/makale/33-kisisel-arastirma-makale-raporlar.html> , e.t. 25.03.2013.

Esrar

Afyon gibi yüzyıllar öncesinden bilinip tanınan bir bitki mahsulü de esrardır. Latince botanikteki ismi ile “Cannabis Sativa” diye bilinen Hint kenevirinin; filiz, yaprak, çiçek ve tohumlarından elde edilen bu maddeye esrar denilmektedir. Dünyanın birçok yerinde yıllık olarak yetişebilen Hint keneviri ortalama 2-3 metre boyunda olup genellikle tohumundan yağ, saplarında bulunan liflerden halat elde etmek amacıyla ekimi yapılır. Dişi ve erkek diye ayrılan iki cinsi bulunmaktadır. Psikoaktif maddesi ise yalnızca dişi Hint kenevirinden elde edilmektedir. Esrarın aktif maddesi Delta-9 Tetrahidrokamabiol (THC) olup, bu aktif madde bitkinin her tarafında eşit olarak bulunmaz. Dişi Hint kenevirinin reçinesinde, yapraklarında ve çiçeklerinde farklı oranlarda bulunur. Yaprakları ile çiçeklerinden elde edilene (%2-4 oranında THC maddesi bulunur) Avrupa ve ABD’ de “Marijuhana” denir. Reçinesinden elde edilene (%5-12 oranında THC maddesi içerir) ise “Haşhiş” adı verilmektedir. En etkili esrar bu reçineden elde edilendir.⁹⁹

THC Maddesinin bitkinin çeşitli bölgelerinde farklı oranlarda bulunması dolayısıyla esrar maddesinin elde edilmesi çeşitlilik kazanmıştır. Kenevir yaprakları üzerinde yer alan reçinenin çıkarılması ile “reçine esrar”, kurutulmak sureti ile elekten geçirilmesiyle “toz esrar”, preslenmesi sonucu “takoz esrar” ve alkol, kloroform veya petrol eteri damıtılması sonucu da “likit esrar” elde edilmektedir.¹⁰⁰

Genel itibari ile sigara gibi sarılıp dumanı teneffüs edilen esrar kova yöntemi denilen buharı soluma yöntemiyle de kullanılmaktadır. Vücuda alındıktan birkaç dakika sonra kendini göstermeye başlar. Yarım saatte bu etki doruk noktasına ulaşır ve 2-4 saat içerisinde sona erer.¹⁰¹

Esrarın dışı yansıyan etkilerinin başında kişiye yaşattığı açlık ve susuzluk hissi gelmektedir. Ağız kuruluğu ve gözde kızarmalar olmaktadır. Kullanıcı içine kapanık bir psikolojik tavır sergiler irade zayıflar ve en önemlisi zaman ve mekan

⁹⁹ Özden, a.g.e., s.70.

¹⁰⁰ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000 Raporu*, s.8.

¹⁰¹ Kültegin Ögel, Yael Barşah, Emin Dönmez, *Esrar ve Etkileri*, Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, Yeniden Yayın No: 9, İstanbul, 2005, ss.6-7., <http://www.ogelk.net/makale/33-kisisel-arastirma-makale-raporlar.html> , e.t., 25.03.2013.

kavramı ortadan kalkar. Duyumlar iç içe girer. Halüsinasyonlar yoğun bir biçimde kendini gösterir.¹⁰² Bu durumu esrarı kendi de kullanıp etkilerini anlatan Walter Benjamin: “*Uyanık durumda, gece vakti bir trenin arka tarafında seyahat ederken ön tarafta oturduğumuzu – ya da tersini – hayal edebildiğimiz, zihnimizde kendiliğinden beliriveren sıkıcı yer değiştirmelere aşınayızdır.*”¹⁰³ diye özetlemektedir. Esrarın bağımlılık yapıp yapmadığı tartışma konusudur.¹⁰⁴

Meskalin (Peyot)

Peyot ya da diğer ismi ile “*Lophophora Williamsi*” Orta ve Güney Amerika’da yetişen doğal bir kaktüs türüdür. Bu bitki de tıpkı haşhaş gibi eski çağlardan bu yana bilinip kullanılmıştır. Güney Amerika’da yaşayan Aztek’ler döneminden itibaren peyot; ilkel kabilelerce dini ve mistik törenlerde düşüncüyü değiştirme, doğa ötesi güçler ile ilişki kurma ve doğruyu keşfedip bulmada kullanılmıştır. Kızılderililer ve Aztekler bitkiyi yiyip uyku haline geçerek bu törenlerde yer almışlardır. 1888 yılında Ludwig Lewin kaktüs üzerinde araştırmada bulunup bitkinin yenmesi halinde halüsinasyona neden olduğunu ortaya koymuştur.¹⁰⁵

19. yüzyılın sonlarına doğru Peyot ile ilgili yapılan kimyasal işlemler sonucu bu bitkinin içeriğinde otuza yakın alkaloid saptanmıştır. Bu alkaloidlerden en önemlisi ise meskalindir. Diğer bir deyişle meskalin, peyot kaktüsü içerisinden elde edilen etkili bir psikoaktif maddedir. Peyot küçük ve dikensiz bir köktür. Toprağın üst kısmında yeşil renkteki taç kısmı disk biçiminde dilimlenmiştir. Meskalin en fazla bu disk biçimindeki “*Mescal Button*” denilen taç kısmında birikir.¹⁰⁶ Taç kısmında yer alan bu butonlar kesilip doğranır. Kurutulduktan sonra tablet ya da toz haline

¹⁰² Babaoğlu, a.g.e., s.84.

¹⁰³ Walter Benjamin, *Esrar Üzerine*, Çev. Suat Kemal Angı, İstanbul: İmge Kitapevi, 2012. s.41.

¹⁰⁴ Opioidler, barbitüratlar vb. gibi uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin azaltılması ya da kesilmesinde ortaya çıkan belirtilerin esrarda görülmemesi bu maddenin fiziksel bağımlılık yapmadığı kanısını güçlendirmektedir. Genel kanı fiziki bağımlılık yapmadığı yönündedir. Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Listesinde de esrar bağımlılık yapmayan maddeler arasında bulunmaktadır. Bkz. **Özden**, a.g.e., ss.74-75.; **Sarı, Tursun ve Koç**, a.g.e., s.82.

¹⁰⁵ Köknel, a.g.e., ss.133-134.

¹⁰⁶ a.g.e., ss.134-138.

getirilir. Yutularak, çiğnenerek ya da su ile karıştırılıp içilerek kullanılan meskalinin acı bir tadı vardır.¹⁰⁷ Etkileri ise esrarla benzerlik göstermektedir.¹⁰⁸

1.2.3.2. Sentetik Uyuşturucular

Hayal gösteren uyuşturucu ve uyarıcılar grubunda, sentetik olarak elde edilen maddelerin başında ise LSD gelmektedir. Aşırı alımda intihara varan psikozlara yol açabilen bu ecza, doğal olan türevlere göre çok daha tehlikelidir.

LSD (Lysergic Acid Diethylamide)

Yarı sentetik halüsinojen bir madde olan LSD çavdar mahmuzunun on bir alkaloidi arasında yer alan Ergonovin'den sentez yolu ile elde edilmektedir. Çavdar mahmuzu (*Claviceps Purpurea*), çavdar ve bazı tahıl ürünleri üzerinde asalak olarak yaşayan pembe morumsu renkte zehirli bir mantardır. Çok eski tarihlerde Çin'de bilinip tanınmış ilaç olarak kullanılmıştır. 1937 yılında çavdar mahmuzu üzerinde laboratuvar denemeleri yapan Albert Hofmann tarafından LSD bulunmuş, ilerleyen yıllarda insan davranışlarına olan etkisi ortaya çıkarılmıştır.¹⁰⁹

Beyaz renkte tatsız kokusuz olan LSD, sıvı olarak imal edilir. Genellikle toz halinde bulunur. Sıvı hali çeşitli maddelere emdirilir. Yutularak ya da dil altına konup emilerek kullanılabilir. Kokainden yüz kat daha etkili olup yirmiden fazla çeşidi bulunur.¹¹⁰ LSD'nin fizyolojik ve psikolojik etkileri bulunmaktadır.¹¹¹

¹⁰⁷ Ögel, a.g.e., ss.69-70.

¹⁰⁸ Meskalin alındıktan otuz dakika sonra etkisini göstermeye başlar. Kişinin göz bebekleri genişler kalp atışları artar, vücut ısısı yükselir. Şiddetli halüsinasyonlar kendini gösterir. Renkler daha keskin algılanıp olağan gözükür her şey olağan üstü bir hal alır. Derinlik yer ve mekan algısı ortadan kalkar. Öfori ile birlikte her şeye ilgisizlik başlar. Ses algısı birbiri içine girer. Kişi bazen rengi ses, sesi de renk olarak algılar. Etkisini on iki saat sonra kaybetmeye başlar. Bağımlılık yapıcı etkisi yüksek olup tam olarak yoksunluk belirtilerinden bahsetmek mümkün değildir. Bkz. Ögel, a.g.e., ss.69-70.

¹⁰⁹ Kızılyalın, a.g.e., ss.41-42.

¹¹⁰ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler*, s.15.

¹¹¹ İlk yarım saat içerisinde etkisini göstermeye başlar. Psikolojik etki 6-8 saat içerisinde yitirilir. Fizyolojik etkisi ise yirmi dört saate kadar sürebilmektedir. İlk olarak göz bebekleri büyür. Çarpıntı, titreme olur. Kan basıncı artar, ağız kurur, bulantı, terleme baş gösterir. Psikolojik etkilerinde ise kişinin ruhsal yapısı çok önemlidir. Genellikle öfori görülüp kişinin algıları keskinleşir. Zaman ve mekan algısı değişir. Renkler keskin bir hal alır. Halüsinasyonlar birbirini izler. Gözler açık iken dahi canlı rüya gibi hayaller görülmektedir. Sesler kopuk kopuk algılanıp bastırılmış hatralar ve tecrübeler

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL UYUŞTURUCU ve UYARICI MADDE TİCARETİ ve MÜCADELE POLİTİKALARI

2.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticaretinde Genel Durum

Küresel uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin üç önemli sacayağı bulunmaktadır. Bunlar: Üretim, yasadışı ticaret (kaçakçılığı) ve tüketimdir. Dünya genelinde arz ve talep dengeleri ile gerçekleşen uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti küresel bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde küresel tehdidin safhalarını oluşturan dünya geneli üretim, tüketim ve bu ticarete izlenen rotalar veriler ile sunulacaktır.

Dünya nüfusu günümüz itibari ile 7 milyarı geçmiş bulunmaktadır.¹¹² Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) tarafından 2010 yılında 153-300 milyon civarında (15-64 yaş) kişinin yılda en az bir kez uyuşturucu madde kullandığını hesaplamıştır. Bu rakam 15-64 yaş arası dünya nüfusunun %3,4-%6,6'sına tekabül etmektedir. Genel itibari ile bu kullanıcıların %12'si yani 15,5-38,6 milyonu ise ileri derece uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlısı (hastası) konumundadır. Yine dünya genelinde tüm nedenlere bağlı ölümlerin (15-64 yaş) %0,5 - %1,3'ü uyuşturucu kaynaklıdır. Bu rakam yılda 99-253 bin civarındadır.¹¹³

Yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı tüketiminin başında kenevir (esrar) gelmektedir. Her yıl yaklaşık 170 milyon insan bir yıl içerisinde en az bir kez esrar tüketmektedir. Bu sayı dünya yetişkin nüfusunun %3,8'ine eşittir. Kenevirden sonra

yeniden yaşıyormuş gibi olur. Ruh adeta bedenden ayrılır. Vücuda dokunan elin kendisinin mi ya da başkasının mı olduğu ayırımını yapamaz. Tüm duygular birbiri içine girmiş gibidir. Ben duygusu artar kişi önemli biri olduğunu düşünür. LSD etkisini yitirdikten sonra flashbackler görülmeye bir süre daha devam eder. Bkz. **Özden**, a.g.e., ss.62-64.

¹¹² United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2012*, Vienna: United Nations Publication, 2012, s.59.

¹¹³ A.g.e., s.7.

ikinci sırayı Amfetamin türü uyarıcılar (ATS) almaktadır. ATS dünya genelinde 33 milyon kişi tarafından kullanım görmektedir. Bunun 20 milyonunu Ecstasy (MDMA) kullanıcıları oluşturmaktadır. Afyon ve türevleri olan opiat kullanıcılarının sayısı ise yaklaşık 17 milyon kişi olup bunların 12-13 milyonu eroin kullanıcısı konumundadır. Dünya geneli uyuşturucu kullanıcılarının son halkasını ise kokain oluşturmaktadır. 2010 yılı itibari ile kokain kullanıcı sayısı 16 milyon olarak yine UNODC tarafından hesaplanmıştır.¹¹⁴

Bugün uyuşturucu kullanımı 18-25 yaş arası nüfusta artış göstermektedir. 65 yaş ve üzeri nüfusta ise tersine bir yol izlemektedir. Kullanımın bir diğer özelliği ise kadın – erkek oranı üzerinde kendini göstermektedir. Dünya genelinde erkekler kadınlardan daha fazla uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanıcısı durumundadır. Gelişmiş ülkelerin bazılarında cinsiyet haritası daha geniş kapsamlıdır. Avrupa'nın çoğu ülkelerinde özellikle Fransa, Almanya, İngiltere ve Güney İrlanda'da kadınlarda madde kullanım oranı erkeklerin yarısı durumundadır. Avrupa Birliği ve Norveç'te 2004 – 2010 yılları arasında sonuçlanmış araştırmalara göre 15-64 yaş arası kişilerde erkek kullanım oranı 9,1 kadınlarda ise 4,4'tür.¹¹⁵

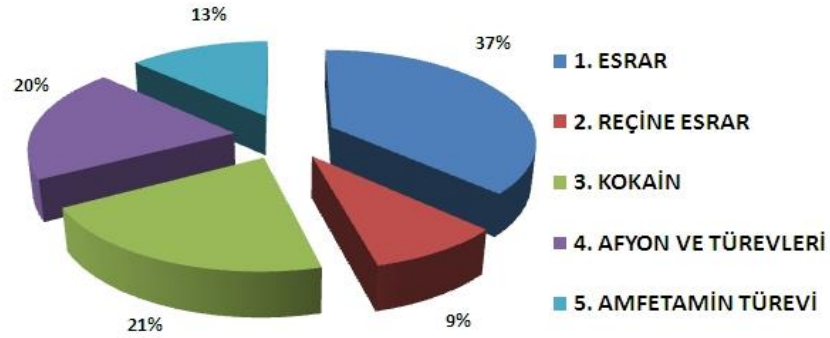
Birleşmiş Milletlerin piyasa satış fiyatları, toplam yakalama ve kayıpları göz önünde bulundurarak yaptığı tahminlere göre yasa dışı küresel uyuşturucu ve uyarıcı ticaretinden elde edilen gelir; üretim seviyesinde 13 milyar dolar, toptan satış seviyesinde 94 milyar dolar ve perakende satış piyasasında 322 milyar dolar olmak üzere toplam 429 milyar dolarlık bir pazar seviyesini yakalamıştır. 123 milyar doları esrar, 71 milyar doları kokain, 65 milyar doları afyon ve türevleri (opiat), 44 milyar doları amfetamin türevi uyuşturucular ve 29 milyar doları reçine esrar ticaretinden oluşan bu pazarın büyüklüğü, dünyadaki 184 ülkeden 163'ünün gayrisafi milli hasılasından yüksektir.¹¹⁶Aşağıdaki grafikte (Grafik.1) küresel pazarın madde cinsine göre dağılımı yer almaktadır.

¹¹⁴ A.g.e., s.59.

¹¹⁵ A.g.e., s.60.

¹¹⁶ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2005 Raporu*, s.119.

Grafik 1. Yasa Dışı Uyuşturucudan Elde Edilen Gelirin Madde Cinsine Göre Oranı

Kaynak: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOMDB), *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2005 Raporu*, Ankara: KOM Yayınları, 2006., s.120.

Yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı kentsel alanlarda kırsal kesimlere göre daha yüksek oranda görülmektedir. Uyuşturucu kullanımı ile sosyal tabakalar arasında da bir benzerlik hâkimdir. Orta sınıfta kullanım daha az iken alt tabaka ile yüksek tabakada en yoğun bir biçimde kullanım kendini göstermektedir.¹¹⁷

Uyuşturucuya bağlı ölümler uyuşturucunun doğrudan olumsuz sonuçlarından kaynaklanmaktadır. Her yıl 0,2 milyon kişi yasa dışı madde kullanımından dolayı ölmektedir. (UNODC Raporuna göre 172 000, WHO 2009 Raporuna göre 245 000 kişi) ölümler ise genç insanları daha çok yakalamaktadır. Örneğin Avrupa'da yasa dışı uyuşturucu maddesine bağlı ölüm ortalama yaşı 30'dur. Uyuşturucu kullanımı HIV'in ve Hepatit'in (B-C) yayılması açısından önemli bir unsur olarak da göze çarpmaktadır. Dünya geneli uyuşturucu enjekte eden 16 milyon kullanıcının beşte birinin HIV'ı pozitifdir. Hepatit C'ye yakalanan 8 milyon kullanıcı (toplam kullanıcın yarısı) dünya genelinde yer almaktadır. Bu hastalıklar ise ölümcül hastalıklara davetiye çıkarmaktadır.¹¹⁸

¹¹⁷ UNODC, *World Drug Report 2012*, s.68.

¹¹⁸ A.g.e., s.70.

2.1.1. Dünya Genelinde Üretim Bölgeleri

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler dünyanın pek çok yerinde gerek yasal olarak gerekse illegal bir şekilde, açık alanlarda ya da ev tipi tesislerde üretilebilmektedir. Bu maddeler, üretildikleri coğrafi bölgelere ve üretim biçimlerinden dolayı, uluslararası ve bölgesel kaçakçılığa konu olmaktadır. Dünya genelinde üretim bölgeleri başlığı altında, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin küresel üretimi madde bazında ele alınacaktır.

2.1.1.1. Afyon (Opium) ve Türevleri

Afyon ve türevlerine, tıbbi ve bilimsel amaçlı yarı sentetik ilaç üretiminde ve endüstri amaçlı kozmetik ve boya sanayinde ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alanlar dışında tarım ve gıda gibi daha pek çok alanda afyon ve türevlerinin hammaddesi olan haşhaş kullanılmaktadır. Bu maddeler çeşitli üretim amaçları altında dünyanın belli başlı coğrafyalarında gerek yasal gerekse yas dışı olarak üretilmektedir.

Yasal Haşhaş Ekim Alanları

Afyon ve türevlerinin (Opiat) hammaddesi olan haşhaş bitkisinin (Papaver Somniferium L.) tohum ve kapsülünden, ekonomik değere sahip olduğu için faydalanılmaktadır. Tohumun özellikle yüksek derecede yağ ve protein içermesinden dolayı gıda sanayinde kullanıldığı, ayrıca kozmetik ve boya sanayinde de rağbet gördüğü bilinmektedir. Kapsülünden ise tıbbi özelliklerinden dolayı istifade edilmektedir. Haşhaş kapsülünde morfin, tebain, kodein, noskapin ve papaverin gibi tıbbi ana alkaloidlerin yanı sıra 30'a yakın alkaloid bulunmaktadır. Bu ve bunların türevlerinden yarı sentetik ilaçların aktif ham maddeleri üretilmektedir. Özellikle morfin, kodein ve tebainin uyuşturucu özelliği olmasına rağmen noskapin ve papaverinin böyle bir özelliği bulunmamaktadır. Tıpta bu maddelerden analjezik

(ağrı kesici), anestezi (uyuşturucu) ve antitüsf (öksürük kesici) olarak yararlanılmaktadır.¹¹⁹

Dünya genelinde haşhaş bitkisinden elde edilen tıbbi ve bilimsel amaçlı afyon ve türevleri (opiat) tüketimi ortalama 400 ton civarındadır. Bu ihtiyacı karşılamak için ise 6 ülke tedarikçi konumundadır. Birleşmiş Milletler Teşkilatı kontrolü altında yasal ana üretici olan bu ülkeler: Türkiye, Hindistan, Avustralya, Fransa, İspanya ve Macaristan'dır.¹²⁰Ařađıdaki tabloda (Tablo.2) ana üretici ülkeler ve yasal haşhaş ekim alanları verilmiştir.

Tablo 2. Ana Üretici Ülkeler Bazında Yasal Haşhaş Ekim Alanları (Hektar)

Yıllar	Türkiye	Hindistan	Avustralya	Fransa	İspanya	Macaristan	Toplam
2003	99.430	12.320	9.811	7.919	5.732	2.937	138.149
2004	30.343	18.591	6.644	8.312	5.986	7.084	76.960
2005	25.335	7.833	6.599	8.841	4.802	5.106	58.516
2006	42.023	6.976	3.457	6.632	2.146	4.322	65.556
2007	24.603	5.913	4.661	3.198	5.606	3.269	47.250
2008	20.042	2.653	4.108	3.683	5.507	2.262	38.255
2009	48.893	8.853	4.598	6.750	6.865	1.114	77.073
2010	51.897	12.237	9.127	9.400	6.439	7.308	96.408
2011	54.911	16.518	10.973	8.592	9.488	6.025	106.507
2012	13.510	12.092	10.158	8.680	9.308	3.755	57.503

Kaynak: Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO), *2012 Yılı Haşhaş Raporu*, Ankara, 2013, s.5.

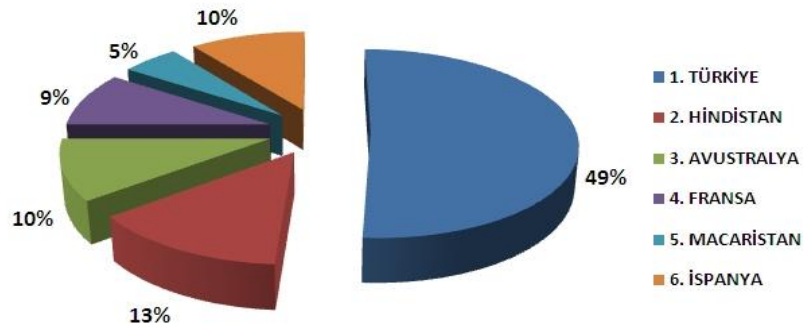
Yasal uyuşturucu maddelerin ekimi, üretimi, ithal ve ihracı Türkiye'nin de imzaladığı BM Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi (Single Convention Narcotic Drugs) ve tadiline ilişkin 1972 protokolüne göre düzenlenmektedir. Yasal ana üretici konumundaki bu 6 ülkede sözleşmeye taraf olup

¹¹⁹ Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO), *2012 Yılı Haşhaş Raporu*, Ankara, 2013, ss.3-4.

¹²⁰ A.g.e., ss.5-11.

BM kararları ve denetimi doğrultusunda haşhaş tarımını yapmaktadır. Bu ülkelerden Türkiye ve Hindistan BM teşkilatınca geleneksel haşhaş üretici ülkeler olarak kabul edilmektedir. Grafik 2'ye göre son beş yıllık verilerin ortalamasına bakıldığında Türkiye yasal haşhaş ekim alanları içerisinde %49'luk oran ile önemli bir yere sahiptir.

Grafik 2. Küresel Yasal Haşhaş Ekim Alanları

Kaynak: Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO), *2012 Yılı Haşhaş Raporu*, Ankara, 2013 s.6.

Yasa Dışı Üretim Bölgeleri

Küresel pazara uyuşturucu arzını sağlayan dünyadaki üretim bölgeleri, uyuşturucu madde ticaret yolları ve metotları kadar sık değişmese de meydana gelen siyasi ve ekonomik değişikliklerden etkilenmektedir. Bu doğrultuda zaman içerisinde üretim yeni bölgelere doğru kaymakta ve kendine yer bulmaktadır.

20.Yüzyılda afyon üretiminin en geniş alanı Çin, Hindistan, İran ve Türkiye olurken aynı yüzyılın sonlarına doğru farklı bölgelerde yeni üretim alanları oluşmuştur. 20. Yüzyılın ilk çeyreği süresince küresel yasa dışı afyon üretimi azalmıştır. 1950 yılından sonra Çin'den üretim el değiştirmiş ve Güney Doğu Asya'ya (Tayland, Burma ve Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti) geçmiştir. İran'daki üretim ise 1979 Devriminden sonra durma eğilimi göstermiştir. Myanmar mevcut durumu itibari ile 1990 öncesinde dünyanın en büyük afyon üreticisi konumda yer almaktaydı fakat aynı yıldan sonra bu unvanı Afganistan eline almıştır.

Afyonun diğer bir üretim bölgesi ise Latin Amerika'da kendini göstermiştir. Özellikle Meksika (1970'lerde) ve Kolombiya (1990'larda) afyon ve türevleri üretiminde Güney Amerika'da üretim payına sahiptir.¹²¹

Günümüz itibari ile uyuşturucu maddelerin temel üretim merkezleri (afyon ve türevleri, kokain ve esrar maddesi için) Amerika ve Asya kıtalarının güneyinde yoğunlaşmıştır. Bu kıtalar içerisinde özellikle afyon üç temel bölgede yasa dışı olarak üretilmektedir. Bunlar:

- 1- Altın Hilal diye adlandırılan Güney Batı Asya'daki Afganistan, Pakistan ve İran'ı içine alan bölge,
- 2- Altın Üçgen diye adlandırılan Güney Doğu Asya'daki Myanmar, Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti ve Tayland ülkelerini kapsayan bölge,
- 3- Güney Amerika'da yer alan Meksika, Kolombiya ve Guatemala ülkeleri dolaylarıdır.¹²²

Altın Hilal bölgesi daha ziyade Afganistan'ı ve Pakistan'ın kuzey bölgelerinde yer alan yasa dışı uyuşturucu üretim alanlarını ihtiva etmektedir. İran ise özellikle Afganistan menşeli afyonun çok büyük bir kısmının, dünya pazarlarına açılmasında rol aldığı için bölgeye dâhildir. Kaçakçılık Afganistan-İran sınırından başlamakta ve buradan dünyaya yayılmaktadır.

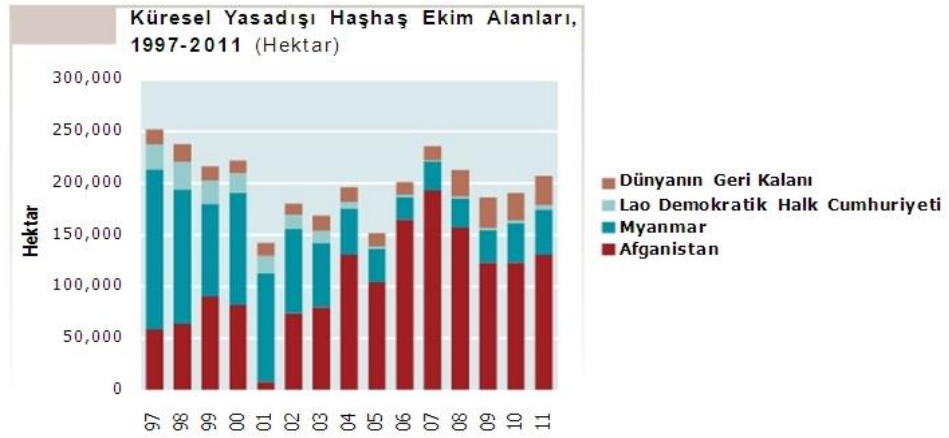
Afganistan global düzeyde yasa dışı haşhaş üretiminin yanı sıra ekim alanı bakımından da zirvede yer almaktadır. Küresel ölçekte üretimin %63'ünü sadece Afganistan karşılamaktadır. Bunu %20 ile Myanmar ve Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti (Altın Üçgen Bölgesi) takip etmekte, %7'lik bir üretim ise Güney ve Orta Amerika ülkeleri (Kolombiya, Meksika) tarafından dünya piyasalarına arz edilmektedir. Geriye kalan %10'luk üretim de dünyanın çeşitli yerlerine dağılmıştır.¹²³

¹²¹ UNODC, *World Drug Report 2012*, ss.75-76.

¹²² KOMDB, *Uyuşturucu Olayları Genel Değerlendirmesi 1994*, s.6.

¹²³ UNODC, *World Drug Report 2012*, ss.26-27.

Grafik 3. Küresel Yasa Dışı Haşhaş Ekim Alanları 1997-2011 (Hektar)

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2012*, Vienna: Nations Publication, 2012, s.26.

Haşhaş tarımında zirvede yer alan Afganistan'ın ekim alanlarında sürekli bir artış gözlemlenmiştir. (Grafik.3) Bu doğrultuda 2002 yılında ülkede toplam haşhaş tarımı 74000 hektar ile 34 bölgenin 17'sinde yapılırken; 2009 yılında ekili alan 14 bölge ile 123000 hektara yükselmiştir. Myanmar'daki afyon üretiminin önemli ölçüde azalmasından sonra dünyanın en önemli opiat ihracatçısı olan Afganistan, afyon üretiminin %80'ini 6 bölgede yapmaktadır. Bu bölgelerden Badakshan ve Nangarhar dışındaki Hilmand, Kandahar, Uruzgan, Farah bölgeleri ülkenin güneyinde yer almakta olup; Hilmand Afganistan'ın en büyük afyon üretim bölgesi konumundadır.¹²⁴

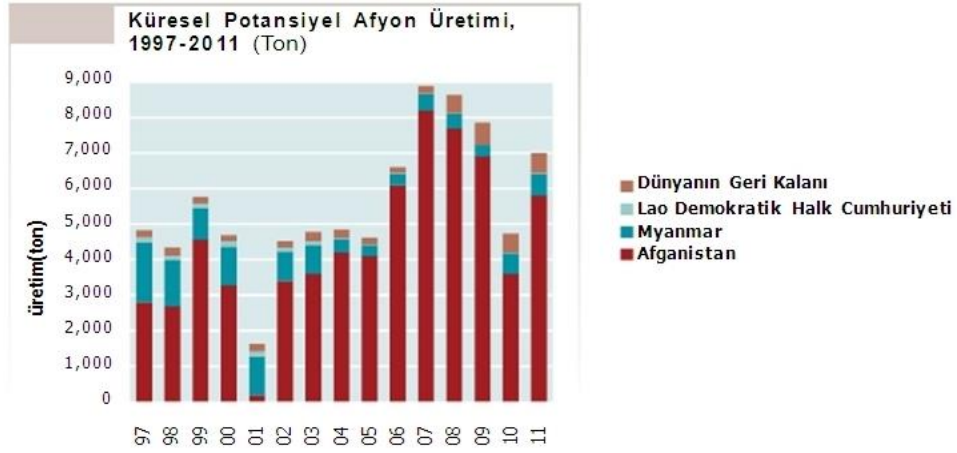
Küresel çapta afyon üretimi 2010 yılında 4.700 ton iken 2011 yılı itibari ile bu üretim 7000 tona çıkmıştır.¹²⁵ Bu rakamın en büyük tedarikçilerinden olan Afganistan 2010 yılı itibari ile dünya pazarına 3600 ton afyon arz ederken, 2011 yılı itibari ile de 5800 ton afyonu arz etmiştir. (Grafik.4) Aynı şekilde arz piyasasındaki bu yükseliş Güney Doğu Asya (Altın Üçgen) bölgesinde de kendini göstermiştir. Myanmar'da

¹²⁴ UNODC, *Addiction, Crime and Insurgency The Transnational Threat of Afghan Opium*, Vienna: United Nations Publication, 2009, ss.78-79.

¹²⁵ UNODC, *World Drug Report 2012*, s.26.

2010'da 580 ton olan üretim, ertesı yıl 610 tona Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde ise 18 tondan 25 tona kadar yükselmiştir.¹²⁶

Grafik 4. Küresel Yasa Dışı Potansiyel Afyon Üretimi 1997-2011 (Ton)

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2012*, Vienna: Nations Publication, 2012, s.26.

Eroin dünya pazarında 3 şekilde bulunmaktadır. Bunlardan 2 türü Avrupa pazarına, diğer bir türü de Amerika pazarına hitap etmektedir. Bu türlerden kahverengi eroin kimyasal baz formunda olup genellikle Afganistan'dan Avrupa pazarına gitmektedir. Beyaz eroin ise Tuz formunda olup özellikle Güneydoğu Asya'dan Avrupa pazarında yer almaktadır. Siyah eroin ya da katran eroin (Black Tar Heroin) diye isimlendirilen diğer bir formu ise Meksika'da üretilmekte ve buradan ABD'ye dağıtılmaktadır.¹²⁷

Küresel eroin ihtiyacının %90'ından fazlası Afganistan'da yetişen afyondan karşılanmaktadır.¹²⁸ Haşhaş ekiminde temel ülke konumunda yer alan Afganistan, dünya eroin üretici pazarında da zirvede yer almaktadır. 2010 yılında üretilen küresel eroin miktarı 384 ton olurken bu miktar 2011 yılında 467 tona çıkmıştır.¹²⁹ (Tablo.3)

¹²⁶ A.g.e., s.26.

¹²⁷ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2009 Raporu*, s.2.

¹²⁸ UNODC, *Addiction, Crime and Insurgency The Transnational Threat of Afghan Opium*, s.25.

¹²⁹ UNODC, *World Drug Report 2012*, s.26.

Tablo 3. Küresel Potansiyel Yasa Dışı Afyon ve Eroin Üretimi 2004-2011 (Ton)

Yasadışı Afyon ve Eroin Üretimi 2004-2011 (Ton)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Toplam Afyon Üretimi	4 850	4 620	6 610	8 890	8 641	7 853	4 736	6 995
Eroin Amaçlı Üretilmeyen Afyon	1 191	1 169	2 056	3 411	3 080	2 898	1 728	3 400
Eroin Amaçlı Üretilen Afyon	3 653	3 451	4 555	5 479	5 561	4 955	3 008	3 595
Toplam Eroin Üretimi	529	472	629	757	752	667	384	467

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2012*, Vienna: Nations Publication, 2012, s.27.

Birleşmiş Milletler Afganistan Uyuşturucu Raporuna göre her yıl ortalama 375 ton Afgan eroini dünya pazarlarında yerini almaktadır.¹³⁰ Son 2 yıllık küresel eroin üretimine bakıldığında Afganistan'ın 375 tonluk üretim miktarı ile dünya eroin pazarında ne denli önemli bir konumda olduğu görülmektedir.

2.1.1.2. Koka ve Türevleri

Kokainin ham maddesi olan koka bitkisi (Erythroxylon Koka Lam) gerek karakteristik özelliğinden dolayı gerekse iklim ve coğrafi yapı itibariyle Güney Amerika'nın ANDEAN-AMAZON bölgesinde yetiştirilmektedir. Başlıca ana üretim merkezi olan Kolombiya, Peru, Bolivya yanı sıra Venezüella, Ekvador, Arjantin ve Şili'de üretim yapılmaktadır.¹³¹

Koka bitkisinin yaprakları Andean Bölgesi'nde yaşayan Latin Amerika Yerlileri tarafından kutsal kabul edilip çiğnenmektedir. Bu yüzden Bolivya ve Peru yasaları yerel tüketici pazarını karşılamak için koka bitkisinin yetiştirilmesine izin vermektedir.¹³² Kolombiya, Peru ve Bolivya koka bitkisi üretiminde en büyük söz

¹³⁰ UNODC, *Addiction, Crime and Insurgency The Transnational Threat of Afghan Opium*, s.10.

¹³¹ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2009 Raporu*, s.4.

¹³² EUROPOL, *EU Drug Markets Report A Strategic Analysis*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013, s. 38.

sahibi ülkelerdir. (Tablo.4) 2010 yılı verilerine göre küresel koka ağacı tarım alanı toplam 149.200- 187.500 hektar olarak hesaplanmıştır. Bu üretim alanlarının çok büyük bir kısmını dominant ülkeler elinde bulundurmaktadır.¹³³

Tablo 4. Küresel Yasa Dışı Koka Bitkisi Ekim Alanları 2001-2010 (Hektar)

Yasadışı Koka Bitkisi Ekim Alanları 2001-2010 (Hektar)										
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bolivya	19 900	21 600	23 600	27 700	25 400	27 500	28 900	30 500	30 900	31 000
Kolombiya	144 800	102 000	86 000	80 000	86 000	78 000	99 000	81 000	141000	119000
Peru	46 200	46 700	44 200	50 300	48 200	51 400	53 700	56 100	59 900	61 200
Toplam	210 900	170 300	153 800	158 000	159 600	156 900	181 600	167 600	158 800	149 200

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2012*, Vienna: Nations Publication, 2012, s.35

Esas itibariyle kokain, koka yapraklarının çeşitli kimyasal süreçlerden geçirilerek, içerisinde bulunan etkin maddenin hidroklorik asit ile işlenmesiyle oluşmaktadır.¹³⁴ Bu toz formunda kokain olup hidroklorür tuzdur. (Hydrochloride salt hci) Bir de tablet biçiminde kokain hidroklorüründen üretileni vardır. Bu ise “Crax” diye isimlendirilir.¹³⁵ Kokain hidroklorü Bolivya, Kolombiya ve Peru’daki laboratuvarlarda üretilmektedir. (Grafik.5) Koka yaprakları çevre ülkelerden bu üç ana üreticiye ulaştırılır ve buradaki laboratuvarlarda işlenerek dünya piyasalarına arz edilir.¹³⁶

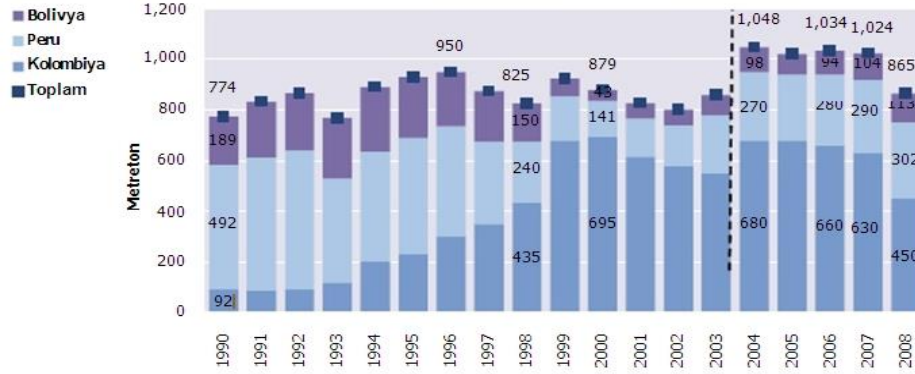
¹³³ A.g.e., s.39.

¹³⁴ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s.6.

¹³⁵ Frank Zobel, Roland Simon, *Avrupa’da Kokain Kullanımı: Verilen Hizmetlere İlişkin Hususlar*, [Elektronik versiyonu], Mercek Altındaki Uyuşturucular (Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi Brifingi), Sayı 3, s.1, www.emcdda.europa.eu, e.t. 18.03.2012.

¹³⁶ EUROPOL, *EU Drug Markets Report A Strategic Analysis*, s.40.

Grafik 5. Küresel Kokain Üretimi 1990-2008 (Ton)

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2010*, Vienna: Nations Publication, 2010, s.66.

2.1.1.3. Kenevir (Cannabis) ve Türevleri

Hint keneviri botanikteki ismi ile “Cannabis Sativa”, dünyanın hemen her yerinde yetişebilen senelik bir bitkidir. Dişi ve erkek diye iki cinsi bulunan hint kenevirinin yalnızca dişisinden esrar maddesi elde edilmektedir.¹³⁷

Dünya piyasalarında yasa dışı kenevir ekiminden iki çeşit esrar maddesi üretilmektedir. Bunlar işlenmemiş marijuana ve işlenmiş toz esrardır.¹³⁸ Avrupa literatüründe ise bunlar Herbal (bitkisel) kenevir ve resin (kenevir reçinesi) diye ayrılmaktadır. Bitkisel kenevir bitkinin uçlarındaki çiçeklerin kuruması ile elde edilirken resin, reçinenin bloklar içerisinde sıkıştırılıp preslenmesi sonunda elde edilir.¹³⁹

Genel olarak bitkisel kenevir, yerel pazarların ihtiyacını karşılamak için üretilir. Başka bölgelerden ziyade komşu ülkeler ile tüketim paylaşılır. Buna karşın

¹³⁷ Özden, a.g.e., s.70.

¹³⁸ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu*, s.6.

¹³⁹ EUROPOL, *EU Drug Markets Report A Strategic Analysis*, s.54.

kenevir reçinesi ise daha geniş alanlara ve uluslararası pazarlara ihraç etmek için üretilir.¹⁴⁰

Kenevir üretimi dünyanın pek çok ülkesinde yapılmaktadır. UNODC 2008 Uyuşturucu raporuna göre 2002-2006 yılları arasında bitkisel kenevirin 122, kenevir reçinesin ise 65 ülkede üretildiği tahmin edilmektedir. Bu sonuç itibariyle küresel kenevir ekimi 187 ülkede kendini göstermektedir.¹⁴¹ Özellikle gelişmiş ülkelerde ev gibi kapalı alanlarda yoğun bir biçimde yetiştirilmesi yaygındır. Diğer yasa dışı uyuşturuculardan afyon ve kokainin aksine esrar kullanıcıları kendi maddelerini üretebildikleri için kenevir ekimi belli bir merkezde toplanmayıp dağınık bir seyir izlemektedir. Az sayıda ülke sınırları içerisindeki ekim alanı ve elde edilen esrar miktarı ile ilgili kesin bilgi vermektedir.¹⁴² Aşağıdaki haritada (Harita.1) kenevir üretiminin kapalı alanlarda ve açık alanlarda görünümü yer almaktadır.

Harita 1. Küresel Kapalı Alan Yasa Dışı Kenevir Üretimi

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2011*, Vienna: Nations Publication, 2011, s.191.

¹⁴⁰ A.g.e., s.54.

¹⁴¹ A.g.e., s.54.

¹⁴² KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu*, s.6.

2010 yılındaki yetiştirme alanlarına ilişkin hükümet raporlarında, Hindistan'da 522 hektar, Endonezya'da 422 hektar, Fas'ta 47.400 hektar, Sri Lanka'da 50 hektar, Ukrayna'da 920 hektar kenevir ekim alanı olduğu bildirilmiştir. Meksika için 16.500 hektar alan ifade edilirken Afganistan için ise net bir rakam verilmeyip 9000-24000 hektarlık üretim alanı olduğu araştırmalar neticesinde tahmin edilmektedir.¹⁴³

Dünyanın her yerinde üretilip ticareti yapılabilen kenevirin dünya çapında 200.000 ile 641.800 hektar arasında bir alanda ekiminin yapıldığı 2009 yılında Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Suç Ofisi'nce belirtilmiştir. Bu üretim alanı doğrultusunda bitkisel kenevir üretimi yıllık 13.300- 66.100 ton, reçine keneviri üretimi ise 2.200- 9.900 ton olarak tahmin edilmiştir. Minimum ve maksimum arasındaki rakamsal farklılık ise kenevirin açık ve kapalı her alanda yetişiyor olması münasebetiyledir. Bu yüzden tam rakam asla verilememektedir.¹⁴⁴ Temel üretici bölge olarak da Kuzey Afrika Yakın ve Orta Doğu ile Güney Batı Asya merkez konumundadır. Özellikle bu bölgelerde yer alan Afganistan, Fas, Lübnan, Nepal ve Hindistan esrar üretip ihraç eden ülkelerdendir. Afganistan kenevir ekiminde lider ülke gözükse de Fas reçine esrar üretiminde Afganistan'ı geçmiş bulunmaktadır. Fas'tan gelen kenevir reçinesinin en geniş olduğu tüketici pazarı Avrupa'dır. 22 Avrupa ülkesi Fas'ı işlenmiş esrarın kaynağı olarak ilan etmiştir.¹⁴⁵

Avrupa'da esrarın temel üretim merkezleri ise Orta, Doğu ve Güney Doğu Avrupa'da yaygınlaşmıştır. Özellikle Balkan bölgesi Avrupa'ya kenevir arz etmektedir. Balkanlar 'da yer alan Arnavutluk, Sırbistan, Bulgaristan ve Çek Cumhuriyeti açık alanda kenevir üreterek ihracat yapan ülkelerdir.¹⁴⁶ Hollanda da kapalı mekanlarda üretim yapan ve iç piyasaya arz eden önemli bir Avrupa

¹⁴³ UNODC, *World Drug Report 2012*, ss.43-44.

¹⁴⁴ UNODC, *World Drug Report 2011*, ss.189-190.

¹⁴⁵ EUROPOL, *EU Drug Markets Report A Strategic Analysis*, ss.54-57.

¹⁴⁶ A.g.e. s.58.

ülkesidir.¹⁴⁷ Ayrıca ülkede esrarın tedavi amaçlı kullanımı ve üretimi 2008 yılında yasal hale getirilmiştir.¹⁴⁸

2.1.1.4.Sentetik Uyuşturucular

Sentetik uyuşturucular, tabii uyuşturucuların karşılığı olarak çeşitli kimyasal süreçlerden geçirilerek üretilmiş suni uyuşturuculardır.¹⁴⁹ Çok fazla değişik etkiye sahip kimyasal ve fiziksel özelliklerdeki bu uyuşturucular için farklı sınıflandırmalar yapılmaktadır. Barbituratlar, trankilizanlar, amfetaminler, stimülanlar, halüsinojenler gibi etkilerine göre kategorize etme en yaygın görülen sınıflandırma biçimidir. Bunlar içerisinde en iyi bilineni ve en çok suistimal edileni amfetamin (ATS) grubu uyuşturuculardır.¹⁵⁰ Amfetamin (ATS) türevi uyarıcılar; amfetaminleri (amfetamin, metamfetamin), ecstasy (MDMA ve ilgili maddeleri) ve diğer sentetik (methcathinone, phetermine, fenetyline) uyarıcıları kapsamaktadır.¹⁵¹

Suni uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin üretimi kimyasal yöntemler ile yapıldığından dünya üzerindeki üretim alanları geniş bir yaygınlık göstermektedir. Geçmiş itibarıyla genel kanı, sentetik madde üretim bölgeleri olarak sanayileşmiş ülkeleri gösterse de günümüzde bu durum daha farklı bir seyir izlemektedir.¹⁵² 1960'dan bu yana yasa dışı sentetik uyuşturucu üretimi ABD ve Avrupa'da sürmekte iken 1980'lerde doğu Asya ülkeleri; Kore, Filipinler, Tayvan, Çin ve Hong Kong'da bu ülkeler içine dahil olmuştur. Özellikle 1990'lı yıllardaki üretimde görülen önemli artış birçok ülkeyi doğrudan etkilemiştir. Başta Çin olmak üzere Güneydoğu Asya ülkelerinde üretim kapasiteleri genişlemiş Tayland ve Myanmar'da faaliyet gösteren eroin üretimi ve kaçakçılık organizasyonları yönünü sentetik uyuşturuculara da

¹⁴⁷ UNODC, *World Drug Report 2012*, s.47.

¹⁴⁸ Hollanda sınırları içerisinde yaşayan Multiple Sclerosis (MS) hastası, yasal olduğu için tedavi amaçlı kenevir yetiştirip bunu kullanabilmektedir. Ayrıca doktorlar, 2003 yılından bu yana bu ülkede medikal esrarı reçeteye yazmaktadır. Bkz. **KOMDB**, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2009 Raporu*, s.7.

¹⁴⁹ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s.9.

¹⁵⁰ KOMDB, *Uyuşturucu Olayları Genel Değerlendirmesi 1994*, S.10.

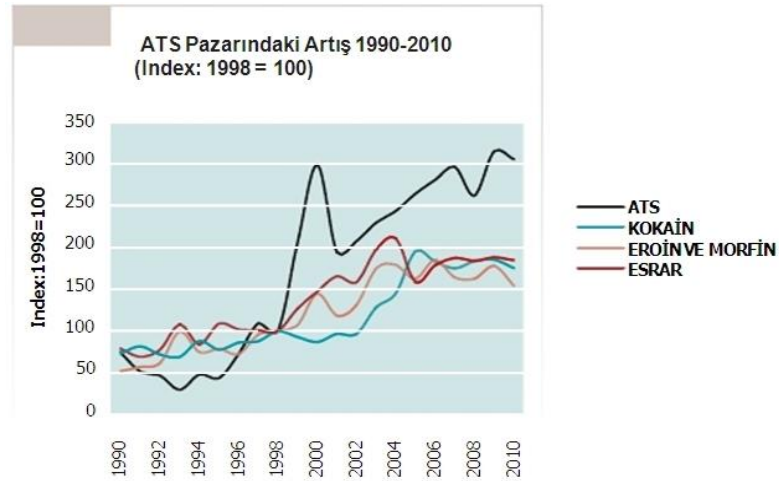
¹⁵¹ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu*. s.8.

¹⁵² A.g.e. s.10.

çevirmiştir. Bu süreçte önemli üreticilerden olan Hollanda ve İngiltere’de yer alan mutfak tipi imalathaneler yerlerini daha geniş imkânları olan gelişmiş laboratuarlara bırakmıştır. Aynı şekilde Baltık devletleri, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Meksika, Polonya ve ABD ‘de sentetik uyuşturucu üretimi süratle yaygınlaşmıştır.¹⁵³

1990’dan sonra başlayan bu güçlü artışın nedenini büyüyen ticaret ve artan talebe bağlayan Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi ATS pazarının büyük gelişme kaydettiğini belirtmektedir. 1998’den 2010’a eroin ve morfinde yarı oranında artış olurken; kokainde %65, kenevirde %100, ATS’de ise 3 katı bir pazar artışı gerçekleşmiştir¹⁵⁴. (Grafik.6)

Grafik 6. ATS Türü Uyuşturucular ile Diğer Uyuşturucuların Pazar Artışı 1990-2010

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2012*, Vienna: Nations Publication, 2012, s.79.

Amfetamin

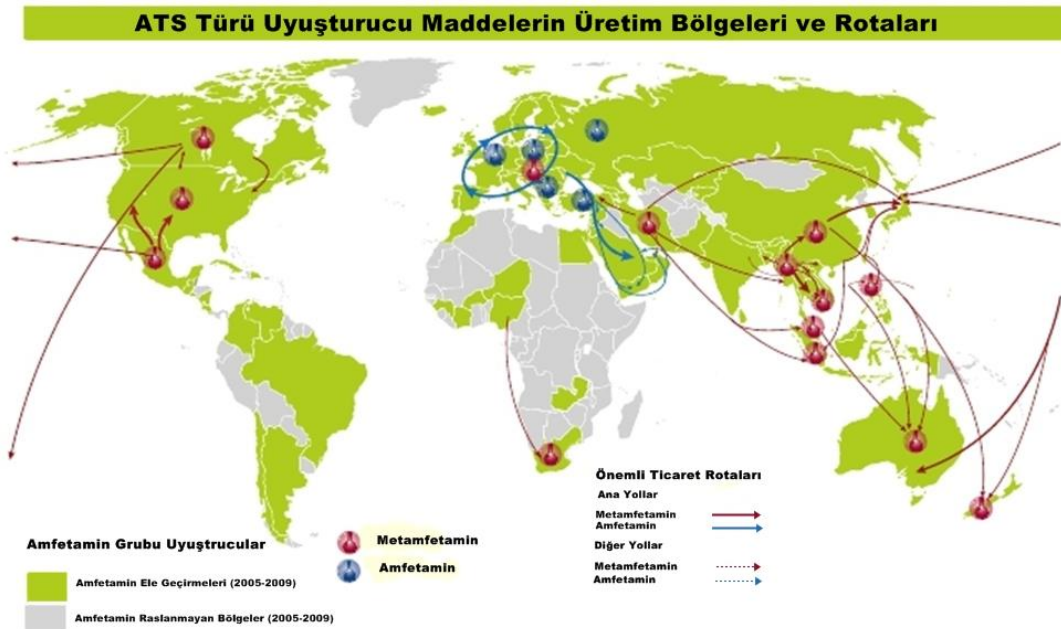
Merkezi sinir sistemini uyarıcı etkide bulunan ATS’lerin dünya çapında üretimi yıllık 160-600 ton arasında tahmin edilmektedir. Bu üretimin 1/3’ü ise amfetamine ayrılmaktadır. Amfetaminin temel üretim bölgesi Avrupa olarak

¹⁵³ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2003 Raporu*, ss. 120-121.

¹⁵⁴ UNODC, *World Drug Report 2012*, s.79.

gösterilip özellikle kıtanın kuzey batı bölümleri ile Orta ve Doğu Avrupa bölgesinde üretici laboratuvarlar yoğunlaşmaktadır.¹⁵⁵ (bkz. Harita.2) 1991 -2001 periyodunda ortaya çıkarılan ATS laboratuvarlarının %57'si Avrupa'ya %25'i Kuzey Amerika'ya ve %18'i diğer bölgelere aittir.¹⁵⁶ 2003 yılında üretilen 422 ton amfetamin türevi uyarıcının %42'sinin Hollanda, %30'unun da Polonya kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Avrupa'da Hollanda ve Polonya amfetamin üretiminde merkez iki ülke konumunda durmaktadır.¹⁵⁷ Bu iki dominant ülke yanı sıra Bulgaristan, Baltık ülkeleri, Almanya ve Belçika da üretimde önemli rol üstlenmektedir.¹⁵⁸

Harita 2. ATS Türü Uyuşturucu Maddelerin Üretim Bölgeleri ve Ticaret Rotaları

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2011*, Vienna: Nations Publication, 2011, s.152.

¹⁵⁵ EUROPOL, *EU Drug Markets Report a Strategic Analysis*, s.68.

¹⁵⁶ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2003 Raporu*, s.121.

¹⁵⁷ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2005 Raporu* 119.

¹⁵⁸ UNODC, *World Drug Report 2012*, s.80.

Metamfetamin

Amfetamin türevi olan metamfetamin genel itibariyle hidroklorür tuzdur. Kristal veya beyaz toz formunda bulunmaktadır. İlk defa 1919'da Japonya'da üretilmeye başlanmış ve ilaç olarak kullanılmıştır. 1990'dan sonra popülerliği artmış sentetik uyuşturucular kategorisinde geniş bir kullanıcı kitlesine ulaşmıştır. Günümüz itibariyle küresel olarak en çok kullanılan uyuşturucular arasında esrardan sonra metamfetamin ikinci sırada yer almaktadır.¹⁵⁹

Metamfetamin, çoğunlukla ATS yapımında kullanılan ara kimyasallara erişimin daha kolay ve nispeten talebin fazla olduğu bölgelerde üretilmektedir. Bunlar arasında ilk sırada Doğu ve Güneydoğu Asya gelmektedir. Daha sonra Kuzey Amerika ve Okyanusya bu bölgeyi takip etmektedir.¹⁶⁰ Özellikle Çin, Myanmar ve Filipinler Güneydoğu Asya 'da üretimi elinde bulundurmaktadır. Okyanusya 'da ise Avustralya ve Yeni Zelanda 10 yıldır üretimde pay sahibi ülkelerdendir.¹⁶¹ 2000 yılından sonra metamfetamin üretimi ve kullanımı İran, Güney Afrika, Nijerya'ya da yayılmış buradan İranlı kuryeler vasıtasıyla Asya'ya yasa dışı ticareti gerçekleştirmeye başlamıştır.¹⁶² Metamfetaminin bir başka üretim durağı ise Orta ve Doğu Avrupa bölgesidir. Özellikle Çek Cumhuriyeti yıllık Avrupa üretiminin %96'sını karşılamaktadır. Polonya ve Portekiz de önemli bir paya sahiptir. Son yıllarda Litvanya'da da üretici laboratuvarların varlığı tespit edilmiştir.¹⁶³

Ecstasy

Dünyada yasa dışı üretilen ve kullanılan maddelerden olan ecstasy tabletler genellikle MDA, MDMA ve TMA gibi etken maddeleri barındırmaktadır.¹⁶⁴ 1978 yılına kadar halk arasında kullanılmamasına rağmen aynı yılın sonlarına doğru Amerika'da bazı psikoterapistler tarafından duygusal baskı ve iletişimi geliştirmek, empati kurup sosyal duyguları arttırmak amacıyla kliniklerde kullanılmıştır. 1980'lerde Amerika'da eğlence pazarlarına ulaşip yasal bir hal kazanmıştır.

¹⁵⁹ EUROPOL, *EU Drug Markets Report a Strategic Analysis*, s.84.

¹⁶⁰ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2008 Raporu* s.7.

¹⁶¹ UNODC, *World Drug Report 2012*, s.80.

¹⁶² EUROPOL, *EU Drug Markets Report a Strategic Analysis*, s.85.

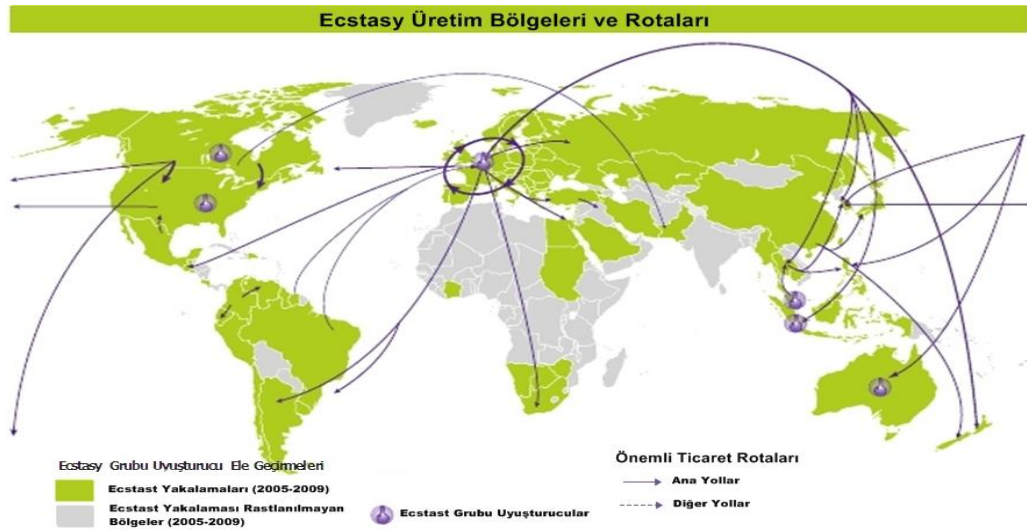
¹⁶³ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2009 Raporu*, s.9.

¹⁶⁴ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu*, s.69.

Popülerliğinin artarak devam etmesi üzerine ecstasy 1990’larda Avrupa pazarlarına sıçrayıp eğlence mekanlarının fenomen uyuşturucusu olmuştur.¹⁶⁵

Ecstasy çoğunlukla Avrupa, Kuzey Amerika ve Okyanusya bölgesinde üretilmektedir. (bkz. Harita 3) Özellikle Batı Avrupa temel üretici konumunda yer alıp Hollanda ve Belçika Dünya ecstasy arzını sağlayan ülkelerdir. Aynı zamanda Doğu ve Güneydoğu Asya’da da ciddi boyutta üretimler yapılmaktadır. 2010 yılında ortaya çıkarılan 44 ecstasy laboratuvarının 17’si Avustralya’da 13’ ü Kanada’da 12’si ise Endonezya ‘da yer almıştır.¹⁶⁶

Harita 3. Ecstasy Üretim Bölgeleri ve Ticaret Rotaları

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2011*, Vienna: Nations Publication, 2011, s.153.

2.1.2. Dünya Genelinde Tüketim

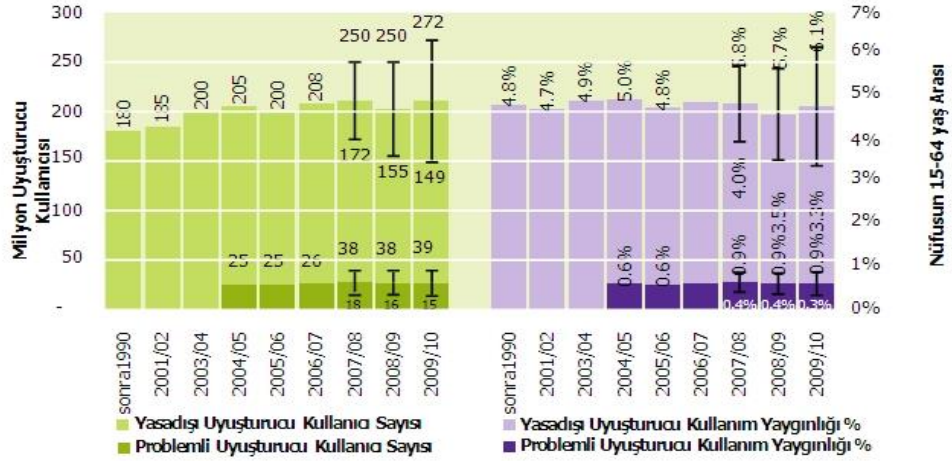
Dünya genelinde uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılığının ne kadar yaygın olduğunu somut olarak ortaya koymak pek mümkün olmamaktadır. Genellikle ülkelerin kullanıcı sayılarını ortaya koyacak net bir çalışma içinde olmamaları veya bazı ülkelerin gerçek rakamlar altında sayılar vermeleri bu konuda belirsizliği

¹⁶⁵ EUROPOL, *EU Drug Markets Report a Strategic Analysis*, s.94.

¹⁶⁶ A.g.e., s.94.

artırmaktadır.¹⁶⁷ Ancak UNODC çalışmalarını özellikle 2000'den sonra daha somut rakamlar sunarak reel kullanıcı sayılarına ulaşmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda küresel olarak saha araştırmaları, anket, madde cinslerinin artışı, üretim, kaçakçılık, yakalama verilerini de göz önünde bulundurarak değerlendirmeler yapıp gerçek kullanıcı sayılarını belirlemeye çalışmaktadır. 1990'dan 2010 yılına kadar sunduğu verilerde kullanıcı sayılarında ve oranında istikrarlı bir şekilde artış olduğu görülmektedir. (bkz. Grafik.7) Bu da göstermektedir ki uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanıcı sayısı yıldan yıla artarak devam etmektedir.

Grafik 7. Küresel Yasa Dışı Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımının Yıllık Yaygınlığı 1990-2010

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2011*, Vienna: Nations Publication, 2011, s.23.

1.Afyon ve Türevleri (Opioid)

UNODC verilerine bakıldığında küresel olarak Afyon ve türevleri kullanıcılarının ortalama 30.780.000 kişi olduğu görülmektedir. (bkz. Tablo.5) Bu sayı dünya geneli (15-64 yaş) toplam nüfusun %0,7'sine tekabül etmektedir. Kullanıcılarının yarısından fazlasını ise 16.790.000 kişi ile eroin kullanıcıları oluşturmaktadır. Her ne kadar afyon ve türevlerini kullananların çoğu Amerika

¹⁶⁷ KOMDB, *Uyuşturucu Olayları Genel Değerlendirmesi*, 1995, s.13.

ülkelerinde görünüyor olsa da bu sayıya opiyatlardan yapılan yarı sentetik uyuşturucu ve uyarıcılarda dahil edilmiştir. Oysa afyon ve türevlerine ilişkin kullanıcıların büyük çoğunluğu Asya ülkelerinde bulunmaktadır. (10.560.000 kişi). Amerika'daki eroin kullanıcılarının sayısı 1520000 olup afyon ve türevlerine ilişkin kalan rakamların çoğu yarı sentetik opioidlerin oluşturduğu açıktır. Eroin kullanıcılarının nüfusa olan oranları karşılaştırıldığında Avrupa 'da %0.5 (Doğu ve Güney Doğu Avrupa'da %0.8), Amerika 'da %0.2 iken Asya'da %0.4 olduğu görülür.

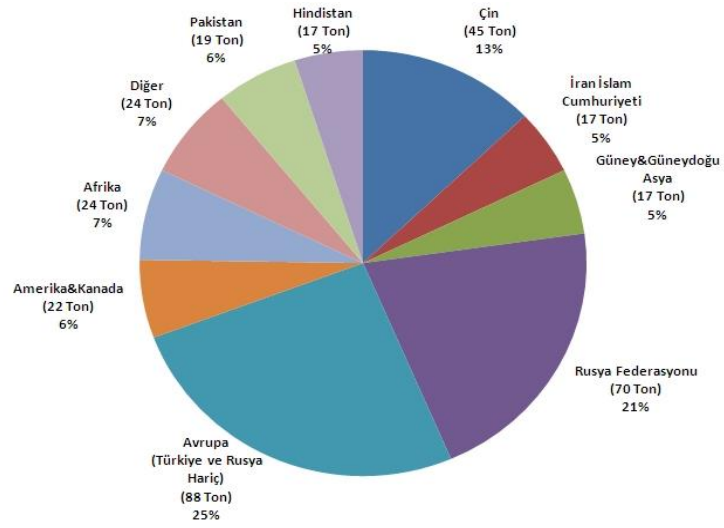
Tablo 5. Bölgelere Göre Küresel Afyon ve Türevleri Kullanım Yaygınlığı

Bölge/Kısım	Afyon ve Türevleri Kullanıcıları (Sentetik ve Yarı Sentetikler Dahil)		Afyon ve Türevleri Kullanıcıları (Doğal Uyuşturucular)	
	Kullanıcı Sayısı (Milyon)	Kullanım Oranı (%)	Kullanıcı Sayısı (Milyon)	Kullanım Oranı (%)
Afrika	2 200	0.4	2 110	0.4
Doğu Afrika	570	0.4	540	0.4
Kuzey Afrika	330	0.3	330	0.4
Güney Afrika	330	0.4	280	0.4
Batı ve Orta Afrika	970	0.4	950	0.4
Amerika	13 320	2.1	1 520	0.2
Karayipler	100	0.4	80	0.3
Orta Amerika	120	0.5	20	0.1
Kuzey Amerika	12 180	4.0	1 310	0.4
Güney Amerika	840	0.3	110	0.04
Asya	10 560	0.4	10 140	0.4
Orta Asya	460	0.9	420	0.8
Doğu ve Güney Doğu Asya	4 370	0.3	4 310	0.3
Yakın ve Orta Doğu	2 900	1.1	2 700	1.0
Güney Asya	2 820	0.3	2700	0.3
Avrupa	4 060	0.7	2 980	0.5
Güney-Doğu Avrupa	2 810	1.2	1 870	0.8
Batı ve Orta Avrupa	1 250	0.4	1 110	0.3
Okyanusya	730	3.0	40	0.2
Global Tahmin	30 780	0.7	16 790	0.4

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2012*, Vienna: Nations Publication, 2012, s.24.

Yıllık küresel eroin tüketiminin 340 ton olduğu tahmin edilmektedir. Rusya, Avrupa ile birlikte dünya çapında tüketim pazarının yaklaşık yarısına sahiptir. Özellikle bu iki bölgede yıllık tüketilen miktar 160 tonu bulmaktadır. (bkz. Grafik.8) Bu ise global tüketimin %47'sini oluşturur. Rusya ise 70 ton eroin tüketip global tüketici pazarının %21'ini tek başına eritmektedir. Rusya'yı %13 ile Çin, Pakistan %7 ve ABD %6 takip etmektedir.¹⁶⁸

Grafik 8. Küresel Eroin Tüketimi

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Addiction, Crime and Insurgency The Transnational Threat of Afghan Opium*, Vienna: Nations Publication, 2009, s. 58.

¹⁶⁸ UNODC, *Addiction, Crime and Insurgency The Transnational Threat of Afghan Opium*, s.58.

2.Kenevir ve Türevleri

Tablo 6. Bölgelere Göre Küresel Kenevir ve Türevi Kullanım Yaygınlığı

Bölge/Kısım	Hint Keneviri / Esrar	
	Kullanıcı Sayısı (Milyon)	Kullanım Oranı (%)
Afrika	44 960	7.8
Doğu Afrika	5 840	4.2
Kuzey Afrika	7 530	5.7
Güney Afrika	4 330	5.4
Batı ve Orta Afrika	27 260	12.4
Amerika	40 810	6.6
Karayipler	760	2.8
Orta Amerika	590	2.4
Kuzey Amerika	32 950	10.8
Güney Amerika	6 510	2.5
Asya	52 990	1.9
Orta Asya	2 050	3.9
Doğu ve Güney Doğu Asya	9 710	0.6
Yakın ve Orta Doğu	8 140	3.1
Güney Asya	33 100	3.6
Avrupa	28 680	5.2
Güney-Doğu Avrupa	6 150	2.7
Batı ve Orta Avrupa	22 530	6.9
Okyanusya	2 630	10.9
Global Tahmin	170 070	3.8

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2012*, Vienna: Nations Publication, 2012, s.24.

Esrar uyuşturucu ve uyarıcı maddeler arasında en fazla üretilip tüketilen halisinojik maddedir ve ortalama 170.000.000 kullanıcısı bulunmaktadır. (bkz. Tablo.6) Bu ise dünya genelindeki 15-64 yaş arası nüfusun %3,8'ini oluşturmaktadır. Nüfusa olan oranlar ile bakıldığında %10.9 ile Okyanusya (Yeni Zelanda ve Avustralya) en yaygın kullanılan kıta olsa da Asya'da 52.990.000 kullanıcı ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada Afrika(44.960.000) üçüncü sırada ise Amerika (40.810.000) gelmektedir.

3.Kokain

Tablo 7. Bölgelere Göre Küresel Kokain Kullanım Yaygınlığı

Bölge/Kısım	Kokain	
	Kullanıcı Sayısı (Milyon)	Kullanım Oranı (%)
Afrika	2 780	0.5
Doğu Afrika
Kuzey Afrika	40	0.03
Güney Afrika	630	0.8
Batı ve Orta Afrika	1 530	0.7
Amerika	7 150	1.2
Karayipler	180	0.7
Orta Amerika	130	0.5
Kuzey Amerika	5 000	1.6
Güney Amerika	1 840	0.7
Asya	1 270	0.05
Orta Asya
Doğu ve Güney Doğu Asya	420	0.03
Yakın ve Orta Doğu	70	0.03
Güney Asya
Avrupa	4 650	0.8
Güney-Doğu Avrupa	480	0.2
Batı ve Orta Avrupa	4 160	1.3
Okyanusya	370	1.5
Global Tahmin	16 220	0.4

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2012*, Vienna: Nations Publication, 2012, s.25.

Güney Amerika 'da üretilip ticareti yapılan kokainin küresel kullanımı ortalama 16.220.000 kişidir. (bkz. Tablo 7.) Bu kullanıcı sayısı toplam nüfusun (15-64 yaş) %0.4'ünü oluşturmaktadır. Genel olarak tüketici kesimin büyük bir kısmı kıta Amerika'sı ülkeleridir (7.150.000). En az kullanım yaygınlığı ise Okyanusya'da yer almıştır(3.700.000).

Uluslararası tüketici pazarında Kuzey Amerika 5.000.000 kullanıcı ve %1.6 kullanım oranı ile kokain en geniş kullanıcı kitlesine hitap etmektedir. Onu 4.650.000 kişi ve %0,8 kullanım oranı ile Avrupa izlemektedir. Kuzey Amerika 'da özellikle ABD'de kokain kullanımı düşme eğilimindedir. 2008 yılından itibaren artış yaşanmayıp sabit bir eğilim göstermektedir. Fakat buna karşın Güney Amerika

ülkelerinde kullanım artmaktadır bunun sebebi ise kullanıcıların koka üretim alanlarına yakınlığının yanı sıra Güney Amerika'da kokain fiyatlarının diğer bölgelere oranla çok düşük olması gösterilmektedir.¹⁶⁹

4.Sentetik Uyuşturucular

Tablo 8. Bölgelere Göre Küresel ATS ve Ecstasy Kullanım Yaygınlığı

Bölge/Kısım	ATS ("Ecstasy" Hariç)		Ecstasy	
	Kullanıcı Sayısı (Milyon)	Kullanım Oranı (%)	Kullanıcı Sayısı (Milyon)	Kullanım Oranı (%)
Afrika	4 730	0.8	1 160	0.2
Doğu Afrika
Kuzey Afrika
Güney Afrika	590	0.7	300	0.4
Batı ve Orta Afrika
Amerika	5 790	0.9	3 230	0.5
Karayipler	220	0.8	80	0.3
Orta Amerika	330	1.3	30	0.1
Kuzey Amerika	3 920	1.3	2 710	0.9
Güney Amerika	1 310	0.5	420	0.2
Asya	19 570	0.7	10 380	0.4
Orta Asya
Doğu ve Güney Doğu Asya	8 400	0.6	2 820	0.2
Yakın ve Orta Doğu	570	0.2
Güney Asya
Avrupa	2 640	0.5	3 740	0.7
Güney-Doğu Avrupa	780	0.3	1 280	0.6
Batı ve Orta Avrupa	1 870	0.6	2 460	0.8
Okyanusya	510	2.1	710	2.9
Global Tahmin	33 240	0.7	19 220	0.4

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2012*, Vienna: Nations Publication, 2012, s.25.

Sentetik uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden Amfetamin ve türevleri (ATS) ile ecstasy gurubuna bakıldığında küresel kullanıcı sayısı 52.460.000 olarak görünüyor. (bkz.Tablo.8) Bunların 32.240 000'ini amfetamin ve metamfetamin türevleri kullanıcıları oluşturmaktadır. Bu ise dünya geneli nüfusunun (15-64 yaş) %0,7'sine karşılık gelmektedir. ATS kullanıcılarının yaklaşık 2/3'lik kısmı Doğu ve Güney Doğu Asya'da yer almaktadır(8.400 000). Bu bölgede yaşayanların çoğunluğu metamfetamin kullanıcılarıdır. İkinci sırada ise 5.790.000 kişi ile Amerika gelmektedir.

¹⁶⁹ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2009 Raporu*, s.4.

ATS tüketiminde belirgin bölgesel farklılıklar görülmesinin yanı sıra Yakın ve Orta Doğu'da Captagon olarak satılan ve genellikle amfetamin içeren uyarıcılar kullanılmaktadır. Doğu ve Güney Doğu Asya'da metamfetamin yaygınlık kazanmışken Avrupa'da kullanıcıların öncelikli tercihi amfetamin olmuştur.¹⁷⁰ Ecstasy kullanıcıları ise küresel çapta 19.220.000 kişi olarak rapor edilmiştir. Tüketici nüfusa bakıldığında Amerika (3.230.000) ve Avrupa (3.740.000) kullanıcı sayıları ile başa baş giderken nüfusa oranla kullanım olarak %2,9 ile Okyanusya başı çekmektedir.

2.1.3.Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti Güzergâhları

Afyon, kokain ve kenevir bitkilerinin suarelerindeki (özsü) tehlikeli sırrın ortaya çıkarılması, insanoğlunun uygar ve toplumsal bir varlık haline gelmesinden önceye dayanmaktadır. Bunların kişiler üzerinde yaptığı tahribat ve bağımlılık anlaşılınca kadar afyon, patentli patentsiz ilaçların içerisinde yer almış ve zamanla bağımlılık insanlığın en büyük sorunlarından biri haline almıştır. Böylece arz ve talebe bağlı olarak üretim bölgelerinden tüketim sahalarına doğru yasadışı uyuşturucu ve uyarıcı trafiği başlamıştır.¹⁷¹

Yasadışı uyuşturucu trafiği, bağımlılık yapıcı madde türlerine göre ele alındığında kaçakçılık faaliyetleri genel itibari ile arz talep dengesi üzerinde üretim bölgelerinden tüketim bölgelerine doğru en güvenli yolu takip edecek şekilde farklı rotaları takip ederek sürmektedir. Burada açıkça vurgulanmak istenen yasadışı uyuşturucu ticareti faaliyetleri yapılırken en kısa yol veya en ekonomik yol değil kendilerine göre en güvenli yol tercih edilmektedir.¹⁷²

Küresel olarak dünya üzerinde yer alan büyük tüketim alanları belirli bölgeler ile sınırlı kalırken, üretim bölgeleri ise yaşanan savaş ve iç karışıklıklara, ekonomik ve siyasi yapılardaki değişikliklere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu alternatif değişiklikler ise üretim ile tüketim bölgeleri arasında kalan yasadışı ticaret

¹⁷⁰ A.g.e., s.10.

¹⁷¹ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2001 Raporu*, s.1.

¹⁷² KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 1999 Raporu*, s.1.

güzergahlarını şekillendirmektedir. Rota üzerinde bulunan bazı transit bölgeler yalnızca coğrafi konumları itibariyle yasa dışı ticarettten etkilenirken, daha sonra üretim ve tüketime de maruz kalmaktadır.¹⁷³

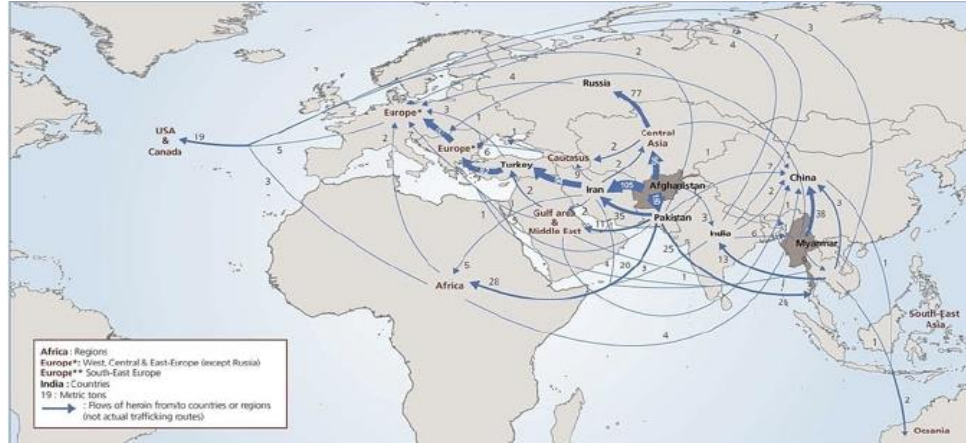
Afyon ve türevlerine (opiat) ilişkin oluşan güzergahlarda doğudan batıya doğru; sentetik uyuşturucular ve eroin yapımında kullanılan kimyasallarda ise batıdan doğuya doğru bir rota izlenmektedir. Kokain için ise üretim bölgelerinin yer aldığı Güney Amerika ülkelerinden Kuzey Amerika ile Batı ve Orta Avrupa ülkelerine doğru iki yol izlenmektedir. Aynı durumu kenevir için söylemek pek mümkün olmamakla birlikte kenevir açık ve kapalı alanlarda yetiştirilebildiği için belirli bir rota takip etmeyip her yönlü ulaşımı yapılabilmektedir.

Genel itibariyle küresel afyon ve türevleri tüketici pazarları incelendiğinde, Avrupa, Yakın ve Orta Doğu ile Afrika pazarının tedarikçisi Altın Hilal bölgesi (özellikle Afganistan kaynaklı) olmaktadır. Asya pazarları ve Okyanusya bölgesi için uyuşturucu ve uyarıcı madde tedarikçisi Altın Üçgen(Myanmar Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti, Tayland) gözükmektedir. Kuzey ve Güney Amerika için ise Meksika ve Kolombiya bu rolü üstlenmiştir. Afganistan da temel tüketim merkezlerinden Avrupa'ya afyon ve türevlerini üç ana güzergahı kullanarak ulaştırmaktadır. Bu güzergahlar Balkan Rotası, Kuzey Karadeniz Rotası ve Doğu Akdeniz Rotasıdır.¹⁷⁴

¹⁷³ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2001 Raporu*, s.1.

¹⁷⁴ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s. 393.

Harita 4. Eroinin Asya'dan Dünyaya Dağılımı

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Addiction, Crime and Insurgency The Transnational Threat of Afghan Opium*, Vienna: Nations Publication, 2009, s. 60.

Balkan Rotası

Balkan rotası Güneybatı Asya yasa dışı haşhaş ekim alanlarından başlayarak (Altın Hilal Bölgesi) İran İslam Cumhuriyeti ve Türkiye'den geçip balkan yarım adası üzerinde iki ayrı koldan devam etmektedir.(bkz. Harita 5) Bunlardan:

Kuzey Yolu; Bulgaristan Romanya Macaristan ve Avusturya üzerinden Avrupa ülkelerinin içlerine dağılmakta,

Güney Yolu: Türkiye ve Yunanistan üzerinden deniz yolu ile İtalya'ya ya da kara yolu ile Yunanistan'dan devam edip Balkanlara ulaşarak Avrupa 'ya dağılmaktadır.

Tarihi İpek Yolu üzerinde kolları bulunduğu için "İpek Yolu rotası"¹⁷⁵ diye de isimlendirilen bu güzergahta farklı bir uygulama da görülmektedir. Çift basamak diye tabir edilen uygulama ile uyuşturucu madde kaçakçılığı organizasyonları üretim bölgelerinden temin ettikleri bu maddeleri yakalama riskini en aza indirmek ve tüketim alanlarına daha yakın olabilmek için Avrupa 'ya sevk etmeden önce bu

¹⁷⁵ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler*, s.30.

bölgede depolayıp uygun zaman ve şartlar oluştuğunda partiler halinde Batı Avrupa pazarına sürmektedirler.¹⁷⁶

Balkan rotası ile ilgili kayda değer en önemli husus bu rotanın oluşan şartlar doğrultusunda doğacak yeni konjonktürde alternatif yollar ve metotlar bularak kendini yenileyebilmesidir. Özellikle 1990 sürecinde Avrupa’da meydana gelen değişimler Berlin duvarının yıkılması, Avrupa Birliği öncülüğünde ülkelerin birleşmesi, diğer taraftan Sovyet Rusya’nın dağılması, Yugoslavya ve Çekoslovakya’nın küçük devletlere ayrılması gibi siyasi hareketlilik ve bu gelişmelerin doğurduğu ortama Balkan rotasının uyum sağlaması; ancak bu güzergahın kendini yenilemesiyle mümkün olmuştur. Bu oluşumlar göz önünde bulundurulduğunda doğal seleksiyon özelliğine sahip bir rota olduğunu kabul etmek gerekmektedir.¹⁷⁷

Harita 5. Balkan Rotası

Kaynak: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2010 Yılı Ulusal Raporu*, Ankara: KOM Yayınları, 2010, s.150.

Balkan rotası doğudan batıya uyuşturucu ve uyarıcı madde sevkiyatında rol oynadığı kadar batıdan doğuya doğru doğrudan işlem görmektedir. Özellikle ara

¹⁷⁶ KOMDB, *Uyuşturucu Olayları Genel Değerlendirmesi 1994*, s.14.

¹⁷⁷ A.g.e., s.14.

kimyasallar, kokain ve amfetaminler (ATS) gibi maddelerin Ortadoğu Asya ve güney yönünde hareketliliği bu güzergâh üzerinden yapılmaktadır.¹⁷⁸

Kuzey Karadeniz Rotası

Kuzey Karadeniz rotası Altın Hilal bölgesindeki Afganistan menşeli uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin alternatif güzergahlar kullanmak suretiyle Karadeniz'in kuzeyinde bulunan ülkelere getirilip bu ülkeler üzerinden Avrupa'nın içlerine dağıtım yapıldığı güzergahtır.¹⁷⁹ Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması sürecinden sonra bu bölgede yer alan Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan gibi bağımsız devletler topluluğu ülkeleri, Rusya ve bazı Avrupa 'ya giden uyuşturucu kaçakçılığında önemli bir konumda yer almışlardır. Bu bölgede kurulan devletlerin özellikle uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadelede kontrol mekanizmalarını kurup işlerlik kazandıramamaları, üretim bölgelerine çok yakın bir konumda bulunmalarının yanı sıra aynı dili (Rusça) konuşmaları Kuzey Karadeniz rotasının kullanılmasında etkin rol oynamıştır. Daha açık bir ifadeyle bu rota bağımsız devletler topluluğunda yaşanan güvenlik, ekonomik ve siyasi yapılanma sorunları üzerinde mevcudiyetini sürdürmektedir.¹⁸⁰

Kuzey Karadeniz rotası, Güneybatı Asya'dan iki ayrı kol halinde gelip Karadeniz'in kuzeyinde paralel bir şekilde ilerlemektedir. (bkz. Harita 6) Bu yollar:

Kuzey yolu, temel üretim bölgesi olan Afganistan'dan başlayıp Orta Asya cumhuriyetlerinden geçerek Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya ve Polonya istikametinde ilerleyip Batı Avrupa tüketici pazarlarına ulaşmaktadır.

Güney yolu, aynı şekilde Afganistan'dan İran İslam Cumhuriyetine ulaşip kuzeye doğru yönelerek Ermenistan, Gürcistan ve Rusya üzerinden Batı Avrupa'ya ulaşmaktadır.¹⁸¹

¹⁷⁸ Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2012 Yılı Ulusal Raporu*, Ankara: Kom Yayınları, 2012. s.153.

¹⁷⁹ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s. 394.

¹⁸⁰ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2003 Raporu*, ss.82-83.

¹⁸¹ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2012 Yılı Ulusal Raporu*, ss.153-154.

Harita 6. Kuzey Karadeniz Rotası

Kaynak: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2010 Yılı Ulusal Raporu*, Ankara: KOM Yayınları, 2010, s. 154.

Balkan rotası üzerinde olduğu gibi bu rota üzerinde de uyuşturucu şebekeleri tarafından taşınan yasa dışı maddeler Avrupa'ya girmeden önce yine kontrol mekanizmasının tam oturtamamış olduğu Doğu Avrupa ülkelerinde depolanmakta çift basamak yöntemiyle uygun zaman ve şartlar oluştuğunda tüm Avrupa'nın kullanımına sunulmaktadır.¹⁸²

Doğu Akdeniz Rotası

Doğu Akdeniz Rotası, Afganistan kaynaklı afyon ve türevleri uyuşturucu maddelerinin İran ve Pakistan limanları üzerinden deniz yolu ile Akdeniz 'e taşındığı güzergahtır.¹⁸³ Bu rotanın ortaya çıkışında Afgan ve Pakistanlı kaçakçıların gelirlerini artırmak için uyuşturucuyu doğrudan Avrupa tüketici pazarlarına göndermek istemeleri önemli rol oynamıştır. Güzergahın gelecekte daha aktif duruma geleceği tahmin edilmektedir.¹⁸⁴

¹⁸² KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 1999*, s.2.

¹⁸³ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.379.

¹⁸⁴ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 1999*, s.2.

sağlanmaktadır. Andean bölgesinin kuzeyi ile doğu kesimleri bu iki kolun çıkış noktalarıdır.¹⁸⁶

Kuzey Amerika'ya Andean bölgesinin kuzeyinden konteynır gemiler vasıtasıyla kokain taşınmaktadır. Bu bölgede özellikle pasifikler kaçakçılığın en yoğun olduğu alanlar olarak göze çarpmaktadır. Pasifik aracılığı ile Meksika'ya ulaşan kokainin Amerika içlerine en uygun bir biçimde buradan dağılmaktadır. Orta Amerika içlerine dağıtım yapılan bir kol da Karayipler üzerinden gelmektedir. Özellikle Karayipler üzerinden yapılan kaçakçılık 2010 yılından itibaren artış göstermiştir.¹⁸⁷

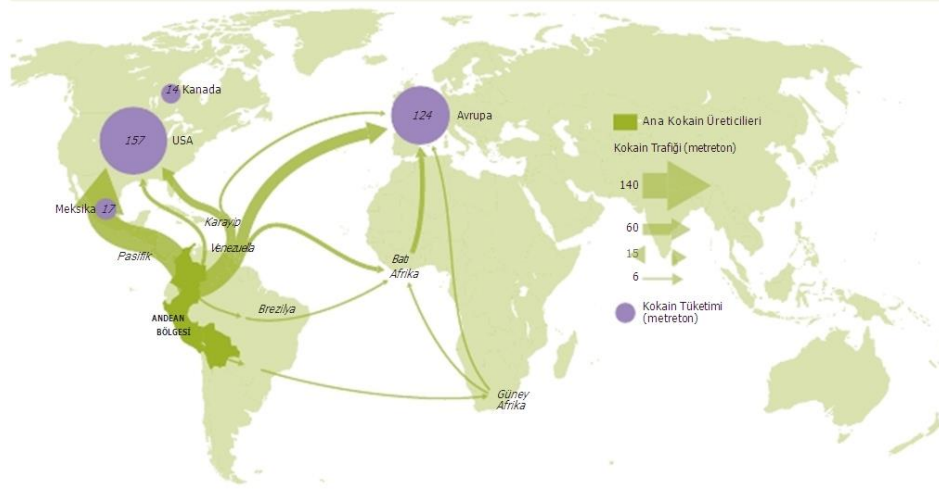
Kokainin Güney Amerika'dan Avrupa 'ya taşınması ise Atlantik üzerinden hava ve özellikle deniz yolu aracılığı ile yapılmaktadır. Bu bölgeden kalkan Arjantin, Brezilya, Kolombiya, Ekvador, Meksika, Peru ve Venezüella bandıralı gemiler İspanya'ya ve Portekiz'e, Hollanda ve Belçika'nın büyük limanlarına; Almanya Fransa ve İngiltere'nin konteynır limanlarına ulaşmakta ve beraberinde kaçak yollar ile Avrupa'ya kokain girişi sağlamaktadır. Gemiler vasıtasıyla tek seferde kaçak yollardan çok miktarda kokain getirme şansı olsa da bireysel kuryeler ve hava yolu ile de önemli ölçüde bu maddeler taşınabilmektedir.¹⁸⁸

¹⁸⁶ UNODC, *World Drug Report 2011*, s.122.

¹⁸⁷ A.g.e., s.122.

¹⁸⁸ EUROPOL, *EU Drug Markets Report A Strategic Analysis*, s.45.

Harita 8. Küresel Kokain Rotası

Kaynak: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *World Drug Report 2011*, Vienna: Nations Publication, 2011, s.123.

Latin Amerika'dan Avrupa'ya üç temel deniz rotası bulunmaktadır. (bkz. Harita 8.) Bunlardan:

Kuzey Rotası; Karayipler ve Azare'yi geçerek Portekiz ve İspanya limanlarına ulaşmakta,

Merkez Rotası(Orta rota); Kanarya Adaları Madeira ve Yeşil Burun adaları yolu ile Güney Amerika'dan Avrupa 'ya ulaşmakta,

Afrika Rotası; Güney Amerika'dan Batı Afrika'ya ve buradan da İspanya-Portekiz'e ulaşmaktadır.

Avrupa'nın batı sahilleri geleneksel kokain giriş noktaları dikkat çekmektedir. Özellikle İber Yarımadası ithalat ve dağıtım merkezi konumundadır. İspanya ve Portekiz Avrupa'da yasa dışı kokainin en fazla ele geçirildiği iki ülkedir. Bunu Hollanda ve Belçika takip etmektedir.¹⁸⁹

¹⁸⁹ EUROPOL, *EU Drug Markets Report A Strategic Analysis*, s.46.

2.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerle İlgili Uluslararası Mücadele Politikaları

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler yirminci yüzyılın başlarında küresel bir tehdit olarak algılanmaya başlamış ve suistimalini önlemek amacıyla ülkeler kendi iç hukukları yanı sıra uluslararası anlaşmalarla birlikte mücadele etmeye başlamışlardır. Milletlerarası dayanışmanın sonucu olarak uyuşturucu ve uyarıcı maddenin ticaretini yasaklama çalışmaları beraberinde çok sayıda protokolün imzalanmasını sağlamıştır.¹⁹⁰

2.2.1.Uluslararası Sözleşmeler

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasa dışı ticaretini önlemeye yönelik İmzalanan protokollerin temel amacı her türlü uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi kontrol altına alıp, ticaretini ve kullanımını önlemek olmuştur. Genel itibariyle uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili olarak yapılan uluslararası anlaşmalar sırası itibariyle şunlardır:

1. 1909 şanghai Afyon Sözleşmesi

Çin’de yaygınlaşan afyon kullanımı ve ticareti zamanla bu sınırlarda kalmayıp Batı ülkelerine, özellikle ABD’ye sıçramıştır. Bu durumdan tedirgin olan ABD’nin öncülüğünde 1 şubat 1909 tarihinde şanghai’da Uluslararası Afyon Komisyonu ismi ile konferans düzenlenmiştir. Afyon ve alkaloitleri ile mücadele konusunda uluslararası alanda düzenlenen ilk komisyon olma özelliği taşıyan şanghai Afyon Konferansına başta Çin ve ABD olmak üzere İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Japonya, Hollanda, Avusturya-Macaristan, İran, Portekiz, Rusya ve Siyam (Tayland) temsilcilerinden oluşan 12 ülke katılım göstermiştir.¹⁹¹

Yirmi altı gün süren görüşmelerin sonunda dokuz bölümden oluşan çeşitli ilkeler saptanmıştır. Bu ilkeler ise afyonun imali, ticareti, ithali yanı sıra

¹⁹⁰ Günal, a.g.e., ss.31-32.

¹⁹¹ Murat Balcı, *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2009, s.92.

kullanılmasını kademeli olarak ortadan kaldırmayı hedefleyip; morfinin ise satış dağıtım kontrolünde sıkı ve etkili tedbirleri öngörmüştür. Yaptırım gücü bulunmayan bu komisyonun kararları bağlayıcı olmayıp hükümetlere tavsiye niteliğinde kalmıştır. Ancak bu toplantı daha etkili sonuçlar doğuracak olan Birinci Lahey Konferansının toplanmasını sağlamıştır.¹⁹²

2. 1912 Lahey Afyon Mukavelesnamesi

Şanghai Afyon anlaşmasında katılım gösteren devletleri bağlayıcı kararlar alınmaması uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele konusunda yeni ve etkin çalışmaları gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda yine ABD'nin öncülüğünde yeni bir konferans çağrısında bulunulmuştur. Davete olumlu tepki gösteren SSCB, İran, Felemenk, Portekiz, Çin, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Avusturya-Macaristan, Katılımı ile 1911 yılında La Haye'de on iki ülkenin katılımı ile bir konferans düzenlenmiştir.¹⁹³

Konferansa katılan delegelerle yapılan görüşmeler neticesinde uyuşturucu ve uyarıcı maddeler konusunda önemli kararlar alınmıştır. Bunlardan en önemlileri Afyonun bilimsel olarak sınıflandırma yapılarak tanımlanması olmuştur. Afyon: ham afyon (doğal afyon), müstahzar (hazırlanmış) afyon ve tıbbi afyon diye sınıflandırma yapıp bunların imal, ithal, ihraç ve kullanılmasını önleyici tedbirlerin alınması karara bağlanmıştır. Bunun yanı sıra taraf devletleri iç hukukunda uyuşturucu maddelerle mücadele için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması konusunda zorlamalar yapılmıştır. Önemli birer adım olarak değerlendirilen bu konular bir karara bağlanıp anlaşma metni olarak hazırlanmış ve tarafların imzalamaları istenmiştir. Çıkarlarına ters düştüğü dolayısıyla anlaşmanın imzalanması katılımcı devletlerin birkaçı tarafından geciktirilmiştir. 1913 ve 1914'te ikinci ve üçüncü Lahey Konferansı toplanmıştır. I. Dünya Savaşının başlamasıyla bu çalışmalar sonuçsuz kalmıştır.¹⁹⁴

¹⁹² Köknel, a.g.e., ss.326-327.

¹⁹³ Balcı, a.g.e. s.93.

¹⁹⁴ Özden, a.g.e., ss.399-400.

3. 1925 Cenevre Afyon Mukavelenamesi

I. Dünya Savaşında kurulan Milletler Cemiyeti kararı ile 1924 yılında Cenevre’de 37 ülkenin¹⁹⁵ katılımı ile konferans tertip edilmiştir. ABD’nin katılmadığı bu konferansta 1912 Lahey Sözleşmesindeki tanımlar ve esaslar kabul edilip biraz daha genişletilmiştir.¹⁹⁶

19 Şubat 1925 tarihli Cenevre Sözleşmesi; Afyon ve alkaloitleri yanı sıra koka yaprağı Hint keneviri gibi uyuşturucu ve uyarıcı maddelerinde tanımını yapmış, katılımcı devletleri, bu maddelerin yasa dışı uluslararası ticaretini önleyici tedbirler almaya sevk etmiştir. Sözleşmenin uygulanmasını izleyip, istatistikleri talep edip, gerekli hallerde taraflardan açıklama isteme yetkilerine sahip olmak üzere Daimi Merkez Komitesi kurulmasına da sözleşme ile karar verilmiştir. Daimi Merkez Komitesi, üye devletlerden sağladığı bu bilgiler ile uyuşturucu maddelerin uluslararası hareketlerini izleyip bu maddelerin yaygınlık kazandığı bölgeler ile kaçakçılık merkezlerini tespit edecektir. Komite ayrıca gerekli gördüğü durumda o ülkeye her türlü uyuşturucu ve uyarıcı madde ithal ve ihracını durdurma girişiminde bulunabilecektir. Anlaşma devletleri kararlara uyacaklarını taahhüt ederek mukavelenameyi imzalayıp masadan ayrılmışlardır.¹⁹⁷

4. 1931 Cenevre Afyon Mukavelenamesi

Cenevre afyon sözleşmesi 13 Temmuz 1931 yılında 44 devletin katılımı ile gerçekleşmiş daha çok idari nitelikli hükümleri barındıran, kendinden önceki anlaşmaları tamamlayıcı bir anlaşmadır.¹⁹⁸

Sözleşme ile uyuşturucu maddelerin tanımı açıklaması ve kimyasal formülleri belirtilip, Milletler Cemiyeti Kontrol Komisyonunca bu tür maddeler hakkında her sene bütün devletlerin bilgilendirilmesi kabul edilmiştir. Ayrıca her ülkenin yıllık tıbbi uyuşturucu madde ihtiyaçları belirlenerek bunların imali ve dağıtımı bir düzen içerisinde ele alınmıştır. Bu yönü ile dünya uyuşturucu üretimine sınırlamalar

¹⁹⁵ Kurt, a.g.e., s.12.

¹⁹⁶ Balcı, a.g.e., s.94.

¹⁹⁷ Öner, a.g.e., ss.27-28.

¹⁹⁸ Kurt, a.g.e., s.13.

getirilmiş ve kontrol mekanizması işlerlik kazanmıştır. Beraberinde sözleşme ile uyuşturucu maddelerin imal, ihraç ve ithali her devletin denetimi altına alınmış olup bu süreçte rol oynayan kuruluşlar 3 ayda bir hükümetlere rapor vermeyi taahhüt etmiştir.¹⁹⁹

Ayrıca anlaşma metninde uyuşturucu madde özelliği bulunan diğer maddelerin de metne dahil edilebilmesi için uyuşturucu madde kavramı yerine ilaç anlamındaki “Drug” ifadesi sözleşmede yerini almıştır.²⁰⁰

5. *Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men’i Hakkında 1936 Cenevre Mukavenamesi*

Daha önceki yıllarda yapılan uluslararası sözleşmelerin hükümlerini daha etkin kılmak ve uyuşturucu maddelerin imal, ticaret ve kullanımının önüne geçilememesi üzerine aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 40 ülkenin katılımı ile 26 Haziran 1936 yılında Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men’i Hakkında 1936 Cenevre Mukavenamesi imzalanmıştır.²⁰¹

Sözleşmenin içeriğinde uyuşturucu maddelerle ilgili olarak meydana gelen uluslararası suçların niteliğine açıklık getirilmiş, sonuçları tanımlanıp alınması gereken tedbirler yer almıştır. Bu doğrultuda uyuşturucu ilaçların imali, analizi, ihracı, saklanması, nakli ile transit geçişi suç sayılmıştır. Bu fiilleri kasten yapmak ise suç arttırıcı neden olarak ifade edilmiştir.²⁰²

6. *Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü*

1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi’nin 11. maddesinde uyuşturucu kavramı yalnızca afyon ve koka bitkisi yapraklarından elde edilen alkaloidler ve bunların türevlerinden imal edilecek ilaçlar ile sınırlandırılmıştır. Bu maddeler ve türevleri dışında suni yoldan elde edilen sentetik uyuşturucu ve uyarıcı maddeler sözleşme kapsamına alınmamıştır. Bu duruma ise o dönemde sentetik uyuşturucuların keşfedilmemesi, olanların ise bağımlılık yapıcı etkisinin henüz gözlemlenmemiş

¹⁹⁹ Köknel, a.g.e., s.333.

²⁰⁰ Öner, a.g.e., s.28.

²⁰¹ Kurt, a.g.e., s.14.

²⁰² Köknel, a.g.e., s.334.

olması etkili olmuştur. Uluslararası alanda bu açığı kapatmak amacıyla Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi öncülüğünde 29 Kasım 1948 tarihinde Paris Protokolü imzalanmıştır.²⁰³

Akitlerce imzalanan bu protokol önemli sayılabilecek iki yeniliği beraberinde getirmiştir. Bunlardan ilki: 1912 Lahey Afyon Sözleşmesi ile 1925 Cenevre Afyon Sözleşmesinde yer alan uyuşturucular kimyasal formüllerine göre belirlenmiş ve tanımlanmıştır. Paris Protokolü ile bunun yerine uyuşturucu maddeler narkotik etki eden ve toksikomani (alışkanlık, ilaç alışkanlığı) yaratabilme düzeylerine göre belirlenip tanımlanmıştır. Bu sayede yeni keşfedilen ve ileride keşfedilecek suni uyuşturucu maddeler sözleşme gereği denetim altına alınabilecektir. Diğer önemli husus ise yetki alanında yapılmış olup Birleşmiş Milletler bünyesinde yer alan Dünya Sağlık Örgütü (WHO), uyuşturucu ve bağımlılık yapabilen zararlı suni ilaçlara ilişkin tedbir alma yetkisine kavuşmuştur.²⁰⁴

7. 1953 New York Afyon Protokolü

Dünya afyon üretimini, tıbbi ve bilimsel kullanımı ile ticaretini sınırlandırmak amacıyla Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından düzenlenen bu protokol 18 Haziran 1953 tarihinde New York'ta toplanan katılımcı ülkeler ile imzalanmıştır. Türkiye'nin sözleşmeye tarafı ise aynı yılın aralık ayında olmuştur.²⁰⁵

Protokol kapsamınca afyonun yalnızca tıbbi ve bilimsel amaçlara hizmet etmesi ile haşhaş ekiminin belirli bölgelerde yapılması istenmiştir. Bu doğrultuda sadece 7 ülkenin afyon üretip ihraç etmesine karar verilmiştir. Bunlardan, Bulgaristan, Yunanistan, Hindistan, İran, Türkiye, SSCB ve Yugoslavya'da haşhaş ekimi sıkı bir denetim ve ruhsata tabi olacaktır. Sayılan 7 ülke dışında sözleşmeye taraf olmayan hiçbir devletten afyon ithal edilmemesi istenmiş olup taraf ülkeler kendi ülkeleri içinde kullanmak üzere yeteri oranda üretim yapabilecektir. Yıllık

²⁰³ Balcı, a.g.e., s.96.

²⁰⁴ Kurt, a.g.e., ss.15-16.

²⁰⁵ a.g.e., s.16.

tahmini afyon ihtiyacını ve haşhaş üretimi için yeterli alanı ilaç piyasasının talebine göre BM hesaplayacaktır.²⁰⁶

8. 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi

Uyuşturucu maddelerle mücadelede uluslararası alanda çok sayıda anlaşma ve protokolün yapılmasına rağmen bu maddelerin kişi ve topluma verdiği zararlar devam etmiş, bu anlaşmalar her türlü uyuşturucu ticareti, kullanımı, üretimi ve kaçakçılığını önleyememiştir. Bu durumun kararlı bir biçimde ortadan kaldırılması ve daha önce yapılmış mevcut uluslararası anlaşmaların tek bir metinde toplanarak bütünlük sağlaması amacıyla Birleşmiş Milletler ekonomik sosyal konsey tarafından Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi (Single Convention on Narcotic Drugs of 1961) hazırlanmıştır.²⁰⁷

Bu aşamada uyuşturucu maddelerin tıbbi ve bilimsel amaçlar dışında kullanımını yasaklamak, ekimini kontrol altında tutup üretim, ithalat, ihracat ve sevkiyatını ruhsata bağlayıp denetim altına almak için Daimi Merkez Komitesi ile Uyuşturucu Gözetim Organı birleştirilip “Uluslararası uyuşturucu Kontrol İdaresi” (INCB) kurulmuştur.²⁰⁸

Uyuşturucu maddelere dair kendinden önceki anlaşmaların yerini alan 1961 Tek Sözleşmesi kırk devletin onayı ile yürürlüğe girmiş; Türkiye 14.02.1962 tarih ve 6/7732 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile sözleşmeye katılmıştır.²⁰⁹

Sözleşmenin I. Maddesinde tanımlar yer almış doğal uyuşturucu maddeler tanımlanıp sözleşmede geçen deyimler açıklanmıştır. Sentetik uyuşturucu maddeler ise sözleşmenin son kısmında dört cetvel şeklinde yer almıştır. Sentetik uyuşturucular cetveldekiler ile sınırlı kalmamış, yenilerinin ortaya çıkmasıyla bu listelere eklenebileceği kabullenilerek sözleşmeye dinamik bir yapı kazandırılmıştır. 44. Maddesinde Tek sözleşmesinin yürürlüğe girmesiyle bundan önceki uluslararası

²⁰⁶ Booth, a.g.e., ss.160-161.

²⁰⁷ Kurt ve Kurt, a.g.e., ss.16-17.

²⁰⁸ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler*, s.62.

²⁰⁹ Naim Demirel, *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uyuşturucu Maddelerle Mücadele*, [Elektronik versiyonu] Akademik Bakış Dergisi, Sayı 28, Ocak-Şubat 2012, s.3, <http://www.akademikbakis.org/28.htm>, e.t.,08.04.2013.

sözleşmelerin yürürlükten kalkacağı belirtilip, hangilerinin kaldırılacağı da liste halinde sunulmuştur.²¹⁰

Sözleşmenin 47. Maddesinde akit devletler sözleşmede değişiklik talep edebilecek olup 48.maddede sözleşmenin yorum veya uygulanmasında akitlerce çıkacak her türlü anlaşmazlıklarda çözüm için birbirlerine danışılacağı, çözümlenmediği takdirde Milletlerarası Adalet Divanına havale edileceği bildirilmiştir.²¹¹

Cezalandırmaya ilişkin yükümlülükler de anlaşma metninde yer alan hususlar arasındadır. Buna göre uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin üretiminde rol oynayan bitkilerin ekimi, bunların imali, hazırlanması, bulundurulması, ticareti ile ithal ve ihracında rol alan kişiler taraf devletlerce cezalandırılacağı yükümlülüğü getirilmiştir. Madde kullanıcılarının topluma yeniden kazandırılması için cezanın yanı sıra tedavi, eğitim, bakım ve iyileştirmeye yönelik düzenlemelerin yapılıp uygulanması da sözleşmede yer alan bir diğer konudur.²¹²

1961 Tek Sözleşmesi'nin uygulanmasında görülen bazı noksanlıklar dolayısıyla uluslararası alanda yeni çalışmalar başlatılmış ve 25 Mart 1972 tarihinde anlaşma revize edilmiştir. Bu doğrultuda ihtiyaçlara uygun olarak sözleşme maddelerinde değişiklikler yapıp metne yeni hükümler eklenmiştir.²¹³ Özetle yapılan değişikliklere baktığımızda: Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organı, Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu olarak yapılandırıp görevlerinde değişikliğe gidilmiştir. Denetim önlemleri sıklaştırılıp afyon üretiminin sınırlandırılması ve yasa dışı ticaretinden kaynaklanan sorunların çözümü için bölgesel merkezlerin etkinliğinin artırılması kararlaştırılmıştır.²¹⁴ Protokol ile aynı

²¹⁰ Günal, a.g.e., ss.40-41.

²¹¹ Ahmet Gündel, *5237 Sayılı TCK'da Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009, s.33.

²¹² Öner, a.g.e.s, ss.30-31.

²¹³ Ergin, a.g.e., s.91.

²¹⁴ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, ss.62-63.

zamanda sentetik uyuşturucuların imali de yasa kapsamında yer alarak var olan kapsam daha da genişletilmiştir.²¹⁵

Türkiye bu protokolü 25.03.1972 tarihinde imzalamış, biraz gecikme sonunda Bakanlar Kurulu'nun 28.05.2001 tarih ve 2001/2577 sayılı kararı ile onaylanmıştır.²¹⁶ Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi (Single Convention on Narcotic Drugs of 1961), Halen yürürlükte olup, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler konusunda bugüne kadar yapılmış tüm uluslararası anlaşmaları tek metinde birleştirdiği için pozitif hukuk yönünden büyük önem taşımaktadır.²¹⁷

9. 1971Tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi

1961 Tek Sözleşmesi'nde uyuşturucu maddelerle benzer etki gösteren sentetik psikotrop uyuşturucu maddeler yer almamıştır. Hızla yayılarak tehlike oluşturan bu maddeleri uluslararası denetime almak amacıyla Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 19 Şubat 1971 Tarihinde Psikotrop Maddeler Sözleşmesi (Convention on Pyschotropic Substances of 1971) imzalanmıştır. Yürürlüğe girebilmesi için 40 ülkenin imzası gerektiğinden ancak 1976 yılında yürürlüğe girebilmiştir.²¹⁸

Narkotik altında toplanan doğal uyuşturucu maddelerin yanı sıra bunlar kadar tehlikeli olan bir uyuşturucu grubu da sentetik (suni) uyuşturucu maddelerdir. Bunları, doğal uyuşturucu maddelerden ayırt etmek amacıyla psikotropolar ismi verilmiştir. Diğer bir ifade ile psikotrop sözcüğü, ilaç alışkanlığı (bağımlılığı) anlamıyla ifade edilmektedir. Bu tür sentetikler 1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme'de 4 gruba ayrılmıştır. Bu gruplar Depressantlar (Sedatif – Hipnotikler), Trankilizanlar (Müsekkinler), Stimülanlar ve Hallusinojenlerdir.²¹⁹

²¹⁵ Handan Yokuş Sevük, *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007, s.60.

²¹⁶ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s.62.

²¹⁷ Balcı, a.g.e., s.98.

²¹⁸ Gündel, a.g.e., s.34.

²¹⁹ Kurt. a.g.e., s.18.

Sözleşmede psiko trop maddelerin tanımı I. maddede yer almış ve “Tabii (Doğal) veya Sentetik, I, II, III, IV cetvel veya tabloda yer alan her türlü tıbbi maddedir.” denilerek bu cetvellerde yer alan maddeler gösterilmiştir. Ayrıca ileride bağımlılık yaptığı anlaşılan sentetikler de bu cetvellerde yer alan maddelere dâhil edilecek olup bu konuda Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) görüşüne başvurulacağı bildirilmiştir.²²⁰

Anlaşma maddelerine ilişkin diğer bir husus da idari ve hukuksal düzenlemelerdir. Sözleşme ile psiko trop maddelerin bilimsel ve tıbbi amaçlar dışında kullanımına yasaklamalar getirilip uluslararası ticareti sınırlandırılmıştır. Aynı şekilde bu maddelerin kaçakçılığına karşıda hükümler bildirilmiştir. Sözleşme ile taraf devletler yasa dışı madde kullanıcılarının cezai yaptırımları dışında tedavi, eğitim, bakım ve rehabilitasyonu ile topluma yeniden kazandırılması konusunda yükümlü tutulmuştur. Sözleşmenin uygulanmasından doğan anlaşmazlıkların çözümü için ise Uluslararası Adalet Divanı adres gösterilerek ciddi bir yaptırım mekanizması getirilmiştir. Türkiye bahse konu anlaşmaya 27.10.1980 tarihli 2326 sayılı kanun ile onaylayıp 1981 yılında taraf olmuştur.²²¹

10. 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psiko trop Maddelerin Kaçakçılığına Dair Sözleşme

Günümüzde uluslararası mücadelede kabul edilen en son anlaşma olarak yer alan 1988 tarihli Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Kaçakçılığına Dair Sözleşme (Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances 1988), uyuşturucu ve uyarıcı madde trafiğinin önüne geçmek ve sonuçlarını önleyici tedbirler almak amacıyla BM Genel Kurulu’nca 19.12.1988 tarihinde kabul edilip imzalanmıştır.²²²

Anlaşma ile varılmak istenen, uyuşturucu ve psiko trop maddelerin elde edilmesinde kullanılan kimyasalların kontrol altına alınıp, kaçakçılıkla mücadelede kara para aklanmasının önüne geçilerek kontrollü teslimatın devreye sokulmasıdır.

²²⁰ Günal, a.g.e., s.42.

²²¹ Yokuş Sevük, a.g.e., s.61.

²²² a.g.e., s.62.

Aynı zamanda bu tür suçlarla mücadele ederken uluslararası alanda operasyonel faaliyetlerin uygulanıp, tarafların bilgi alışverişi yaparak koordineli bir biçimde çalışmasını sağlamaktır.²²³

Anlaşmanın birinci maddesinde uyuşturucu madde tanımı yapılmış ve “1961 Tek Sözleşmesinde yer alan 1 ve 2 numaralı cetvellerde sıralanan doğal ve sentetik bir madde anlamına gelmektedir” denilmiştir.²²⁴ 15-19. maddelerde ise ticari taşımacılık faaliyeti ile oluşabilecek suçları engellemek amacıyla alınması gereken önlemler düzenlenmiştir. Ticari belgeler ve ihracı söz konusu olan uyuşturucu ve psikotrop maddelerin etiketlenmesi, deniz üzerinden yapılan kaçakçılık faaliyetlerinin önlenmesi konularında bunlara uygun tedbirlerin alınması hususu ayrıntılı olarak maddelerde yer almıştır.²²⁵

Türkiye 1988 tarihli uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kaçakçılığına karşı Birleşmiş Milletler sözleşmesini 20.12.1988 tarihinde imzalamış ancak 25.11.1995 tarihinde yürürlüğe koymuştur.²²⁶

2.2.2.Uluslararası Kuruluşlar

Küresel bir tehdit olarak kendini gösteren uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imali, ticareti, kullanımı ve satışının suç sayılması sonucunda uluslararası alanda bu maddeler etrafında organize bir suçluluk hali kendini göstermiştir. Dünya genelinde oluşan bu durumu kolaylaştıran etmenler arasında uluslararası ticaret hacminin genişlemesi, ülkeler arası ulaşımın kolaylaşması ile turizm alanında yaşanan hareketlilik önemli oranda yer almıştır.²²⁷ Dolayısıyla hem uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kontrol altında tutulup bunların imal ve ticaretini bir forma sokmak hem de bu konuda daha önce yapılmış uluslararası sözleşme ve protokollere işlerlik kazandırmak amacıyla çeşitli enstrümanlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacın

²²³ Kurt ve Kurt, a.g.e., s.19.

²²⁴ Ergin, a.g.e., s.94.

²²⁵ Öner, a.g.e., s.36.

²²⁶ Demirel, a.g.e., s.15.

²²⁷ Kurt ve Kurt, a.g.e., s.9.

karşılanması, uluslararası düzenin kurulup bu düzenin yönetilmesi için uluslararası alanda çok sayıda örgüt kurulmuştur.²²⁸

20. Yüzyılda uluslararası alanda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele amacıyla kurulan ve etkin mücadele eden belli başlı kuruluşlara aşağıda değinilmektedir.

2.2.2.1. Birleşmiş Milletler Bünyesinde Yer Alan Kuruluşlar

1. Birleşmiş Milletler uyuşturucu Maddeler Komisyonu(CND)

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu(The Commission on Narcotic Drugs) uyuşturucu maddelerin yasadışı üretimi, ticareti ve kullanımı ile küresel düzeyde mücadele etmek amacıyla 16 Şubat 1946 yılında BM Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kurulmuştur.²²⁹ Merkezi Viyana’ da bulunan kuruluşun bugün itibariyle 53 üyesi vardır. Yılda bir kez toplanan komisyon ekonomik ve sosyal konseye yardımcı olup tavsiyelerde bulunmaktadır.²³⁰

Uyuşturucu denetimi alanında BM’nin en etkin politika üreticisi olan kuruluş UNDCP(BM Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı Fonu) rehberliğinde dünya geneli aksiyon programları hazırlayıp uyuşturucunun geldiği noktayı analiz eder. Ayrıca kendi alanına girdiği konulardaki uluslararası anlaşmaların taslaklarını hazırlar. Küresel düzeyde bugün itibariyle 1961 uyuşturucu maddelere dair Tek Sözleşmesi, 1971 Psikotrop maddeler sözleşmesi ve 1988 uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı ticareti ile mücadele sözleşmesini bu komisyon hazırlamıştır. Komisyonun iki yardımcı kuruluşu bulunmaktadır. Bunlar: OYUTAK ve Meeting of HONLEA’dır.²³¹

²²⁸ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2001 Raporu*, s.110.

²²⁹ A.g.e., s.110.

²³⁰ Öner, a.g.e., ss.23.24.

²³¹ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler*, s.51.

2. *Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Denetleme Fonu (UNFDAC)*

UNFDAC (The United Nations Fund for Drug Abuse Control) 1971 yılında BM bünyesinde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanımının önüne geçmek, üye devletlerin bu konuda teknik ve mali kaynaklarını güçlendirmek amacıyla kurulmuştur.²³²

Viyana merkezli kurulan fon hükümetler ve özel bağışlardan gelen yardımlar ile desteklenmektedir. Görevi hükümetlere, uyuşturucu bağımlılığının önlenmesi ile kontrol altına alınması aşamasında yardımcı olmaktır. Bu doğrultuda uyuşturucu imali, nakli ve arzının azaltılması konularında projeleri finanse eder. Ayrıca tedavi ve tedavi sonrası programlara da destek vermektedir.²³³

3. *Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Madde Kaçakçılığıyla Mücadele Eden Ulusal Kuruluş Bölüm Başkanları (HONLEA)*

HONLEA (Heads of National Law Enforcement Agencies), uluslararası düzeyde, uyuşturucu ve psikotrop maddeler ve bunların imali için kullanılan kimyasalların yasa dışı ticaretini önlemede yeni metotlar belirleyip önlemler almak ve bu kuruluş üyeleri arasında iş birliğini arttırmak amacıyla Birleşmiş Milletler çatısı altında 1974'te Viyana merkezli faaliyete geçmiş bir kuruluştur. Kendi içinde Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika olmak üzere dört organizasyona ayrılır. Türkiye hem Avrupa hem de Asya gurubunda yer almaktadır.²³⁴

4. *Birleşmiş Milletler Yakın ve Orta Doğu Yasadışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu (OYUTAK)*

OYUTAK (Subcommision on Illicit Drug Traffic and Related Matters in The Near and Middle East), Orta ve Yakın Doğu çevresinde yer alan 24 ülkeden oluşmaktadır. BM bünyesinde yer alan Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'nun bir alt bünyesinde 1973 yılında kurulmuştur. Yasa dışı uyuşturucu trafiğine karşı Orta ve

²³² Öner, a.g.e., s.24.

²³³ Özden, a.g.e., s.436.

²³⁴ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, ss.27-28.

Yakın Doğu Asya'daki faaliyetleri koordine etmek ve komisyona sunulan tavsiye niteliğindeki kararları formüle etmek temel görevi sayılmıştır.²³⁵

Her yıl toplanıp Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'na düzenli rapor veren OYUTAK üyeleri şunlardır: Afganistan, Azerbaycan, Bahreyn, Mısır, Hindistan, İran, Irak, Ürdün, Kazakistan, Kuveyt, Kırgızistan, Lübnan, Umman, Pakistan, Katar, Suudi Arabistan, Suriye, Tacikistan, Türkiye, Türkmenistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Özbekistan ve Yemen'dir.²³⁶

5. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Suç Ofisi (UNODC)

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), 1997 yılında BM Uyuşturucu Kontrol Programı ve Uluslararası Suçları Önleme Merkezinin birleşmesi neticesinde kurulmuştur. Merkezi Viyana'da bulunan kuruluşun New York ve Brüksel'de 2 irtibat noktası, dünya genelinde ise 22 bölge ofisi bulunmaktadır. Gelirinin büyük bir kısmı bağışlardan oluşup hükümet yardımları da önemli yer tutmaktadır.²³⁷

Küresel ölçekte uyuşturucunun yanı sıra terörizm ve suç önlemede de aktif politika izleyen UNODC bu konuda lider pozisyonda durmaktadır. Temel misyonu bu üç konuda hassasiyetle çalışıp dünyayı küresel tehditlerden arındırmaktır. Bağlı ülkelere bu üç alanda yardım etmekte olup, çalışma programının üç önemli ayağı bulunmaktadır. Bunlar:

- Anlaşma devletlerinin uyuşturucu ile mücadele, suç önleme ve terörizmle mücadelesinde yeterliliğini arttırmaya yönelik bölgesel merkezli teknik iş birliği projeleri yürütmek.
- Yasa dışı uyuşturucu ticareti ve suçun oluşum nedenleri üzerinde kanıta dayalı soruşturma yöntemleri belirleyip bu konuda araştırmalar yapmak.

²³⁵ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.243.

²³⁶ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s.28.

²³⁷ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler*, s.51.

- Üye devletlere; hukuk sistemlerini, uyuşturucu ile mücadele, suç önleme ve terörle mücadele konularında daha uygun hale getirmelerinde yardımcı olmaktadır.²³⁸

6. Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Kurulu (INCB)

INCB (International Narcotics Control Board) yapılan uyuşturucu ve uyarıcı madde anlaşmalarının hükümetler arasında koordinasyonu sağlaması amacıyla kurulmuştur.²³⁹ Viyana merkezli kuruluşun temelleri 1968 yılında atılmış olup finans kaynağını BM yapmaktadır. Kurul senede iki defa toplanıp yıllık rapor yayımlar. Rapor ile dünya genelinde uyuşturucu kontrol durumunu kapsamlı bir şekilde sunar. Bağımsız bir kuruluş olarak tehlike arz eden madde eğilimlerini tanımlayıp, bunlara karşı önleyici tedbirler önermektedir.²⁴⁰

Kurul, BM üyesi devletleri, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler konusunda imzalamış oldukları uluslararası anlaşma ve sözleşmelere uyup uymadıklarını denetler. Bu alanda bir takım konularda yarı mahkeme gibi hareket eder ve kararlar verebilir. Hükümetlere uymaları gereken şartları bildirip onlara çalışmalarında yardım eder. Uyuşturucu yapımında kullanılan kimyasal maddelerin ihtiyaç miktarını belirleyerek uluslararası denetim uygular. Bu şekilde ara kimyasal maddelerin yasa dışı yollara kaymasını engellemeye çalışmaktadır.²⁴¹

7. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

1948 Yılında Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi bünyesine bağlı olarak kurulan WHO (World Health Organization), uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılığı ile toksikomani (ilaç alışkanlığı, bağımlılığı) sorunu üzerinde durup küresel ölçekte kalıcı çözümler getirmeye çalışan uluslararası bir kuruluştur.²⁴² Kurulduğu yıldan itibaren psikoaktif madde kullanımına bağlı olarak gelişen tüm

²³⁸ TBMM, Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, s.242.

²³⁹ Özden, a.g.e., s.438.

²⁴⁰ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, Uyuşturucu ve *Kimyasal Maddeler*, s.50.

²⁴¹ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.243.

²⁴² Ergin, a.g.e., ss.86-87.

sorunların önlenip minimum seviyeye indirilmesi için ülkeler ile eş güdüm içerisinde çalışmaktadır.²⁴³

Günümüz itibari ile Dünya Sağlık Örgütüne 192 ülke üyedir. Her yılın Mayıs ayında İsviçre'nin Cenevre kentinde üye ülke devletlerinin katılımı ile toplantı gerçekleştirilir. Bu toplantılar örgütün en yüksek karar alma ve politika belirleyici organı olan Dünya Sağlık Asamblesi'nce yapılır. Dünya Sağlık Örgütü'nün her türlü uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının önüne geçmesi konusunda görevleri şunlardır:

- Psikoaktif madde kullanımından doğan olumsuz sağlık sorunlarını ve sosyal etkileri en aza indirip önleyici tedbirler geliştirmek.
- Psikoaktif maddelerin kötüye kullanımını engellemek için talebi minimum seviyeye çekmek.
- Birleşmiş Milletler bünyesindeki denetleyici görevinden ötürü bu maddelerin kullanımı konusunda değerlendirmelerde bulunup, yönlendirici etki yapmak.²⁴⁴

2.2.2.2.Avrupa Merkezli Kuruluşlar

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasa dışı ticareti ile her türlü mücadele eden kuruluşlar Birleşmiş Milletler bünyesi dışında Avrupa merkezli olarak da faaliyet sürdürmektedir. Bu kuruluşlar özellikle Avrupa Topluluğu etrafında örgütlenmekte ve aldığı kararlar birliğin politikaları çerçevesinde şekillenmektedir.

1. Avrupa Konseyi Bünyesindeki Pompidou Grubu

Uyuşturucu Kullanımı ve Kaçakçılığı ile Mücadele İşbirliği Grubu (Pompidou Group – Cooperation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs), Avrupa Konseyi bünyesinde 1971 yılında dönemin Fransız Cumhurbaşkanı Georges Pompidou'nun önerisi ve 7 Avrupa ülkesinin katılımı ile

²⁴³ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.244.

²⁴⁴ a.g.e., s.244.

kurulmuştur. Uyuşturucu madde bağımlılığı ve kaçakçılığı ile etkin mücadele eden grubun bugün itibari ile üye sayısı Türkiye dâhil 35'e ulaşmıştır.²⁴⁵

Grubun temel amacı üyesi bulunan ülkelerin uyuşturucu ile mücadelede deneyimlerini paylaşıp, işbirliği ve bilgi değişimi yaparak politikalarına katkı sağlamaktır. Hedefleri arasında ayrıca uyuşturucu madde ile mücadele etmede kullanılan politik ve bilimsel çalışma mekanizmalarını tek bir merkezde buluşturmak da yer almaktadır.²⁴⁶

2. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA)

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi 1993 yılında Lizbon'da kurulmuş bir Avrupa Birliği kurumudur. Küresel ölçekli uyuşturucu sorununu ele alıp üyesi bulunan devletler ile sorunu izleyip çözüm önerileri getirmeyi amaçlayan kurumun tüzel bir kişiliği bulunmaktadır. Yasal dayanağı ise, 08.02.1993 tarih ve 302-93 sayılı Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi İsimli konsey tüzüğü oluşturmaktadır.²⁴⁷

Kurumun misyonu, özellikle AB ve üye devletlerine, uyuşturucular ve uyuşturucu bağımlılığı ile bunların sonuçları hakkında Avrupa düzeyinde bilgi temin etmektir. Bünyesinde çalışan profesyoneller ve araştırmacılar aracılığı ile özellikle halka ve medyaya hizmet vermektedir. Faaliyetlerini üyesi olduğu devletlerde kurulan merkezler aracılığı ile gerçekleştiren EMCDDA, çalışma gruplarıyla Avrupa'daki uyuşturucu manzarasını her yıl düzenli olarak ortaya koymaktadır. Kurum herhangi bir politika modeli önermese de yaptığı analizler ve yöntemler yoluyla kararların alınmasında önemli rol oynamaktadır.²⁴⁸

Temel görevi yasa dışı uyuşturucu kullanımı ile buna bağlı ölümleri azaltmak, tedavi edici yöntemler geliştirip uyuşturucuya bağlı suç oranını azaltmak ve uyuşturucu madde teminini zorlaştırıp kara para aklanmasının önüne geçmek olan

²⁴⁵ Balcı, a.g.e., s.107.

²⁴⁶ Balcı, a.g.e., s.67.

²⁴⁷ Yokuş Sevük, a.g.e., s.57.

²⁴⁸ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, ss. 246-247.

kurumun kilit noktasını “sağlam ve sağlıklı bilgi” oluşturmaktadır. Türkiye’deki ulusal temas noktası ise Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı’na bağlı Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi’dir.²⁴⁹

3. Avrupa Polisi (EUROPOL)

Europol, uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm ve uluslararası organize suçlarla Avrupa Birliği düzeyinde mücadele etmek ve bağlı bulunan devletlerin ilgili kurumlarının bu suçlara karşı etkinliğini arttırıp aralarında işbirliği tesis etmek için oluşturulmuş yasa uygulayıcı bir kuruluştur. Temel misyonu Avrupa Birliği’nin suç örgütlerini hedef alan yasal düzenlemelerini uygulamasına yönelik çabalarına katkı sağlamaktır.²⁵⁰

Hollanda merkezli kuruluş 7 Şubat 1992 tarihli Avrupa Birliği Maastricht Antlaşması ile kurulmuştur. Faaliyetlerine ilk olarak Ocak 1994’te Europol Uyuşturucu Birimi (EDU) adı altında, uyuşturucu ile mücadele ederek başlamış, aşamalı olarak ilerleyen yıllarda diğer suçları da faaliyet alanlarına dâhil etmiştir. Europol sözleşmesinin 1998 yılında tüm Avrupa Birliği ülkelerince imzalanması ile hukuki aksaklıklar da giderilmiş, 1 Temmuz 1999 tarihinde tam olarak faaliyete geçmiştir.²⁵¹

Europol; yasa dışı uyuşturucu kaçakçılığı yasa dışı göç olayları, terörizm, para sahteciliği (Euro ve diğer ödeme araçları), insan ticareti (çocuk pornografisi dahil), yasa dışı araç ticareti, kara para aklama ve temel önceliği olan kişilere karşı işlenen suçlar, mali ve siber suçlar ile mücadele faaliyetlerinde birliğe üye devletleri desteklemektedir. Aynı zamanda Avrupa Birliği üyesi olmayan ülke ve kuruluşlarla da operasyonel düzeyde işbirliğine gitmektedir.²⁵²

²⁴⁹ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s.29.

²⁵⁰ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.249.

²⁵¹ *About Europol*, <https://www.europol.europa.eu/faq>, e.t. 20.04.2013.

²⁵² A.g.e.

2.2.2.3.Diğer Uluslararası Kuruluşlar

1. Interpol

Interpol diğer bir ifade ile “ Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı” kuruluşu 20.yy başlarına kadar uzanmaktadır. Uluslararası alanda kurulmaya çalışan işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma isteği güvenlik alanında da kendini göstermiş, bu fikir ilk olarak 1914 yılında toplanan “Adli Polis Kongresi” aracılığı ile ortaya atılmıştır. Kongrenin gündeminde olan uluslararası suç ve suçluluk sorunları tartışmaları ile devletler bu konuda birbirlerine nasıl yardım edecekleri sorusuna yanıt aramış, 1923 yılında Viyana’da yapılan ikinci kongre ile “Uluslararası Polis Birliği” adı altında bir yapılanmaya gidilerek kurumun temelleri atılmıştır.²⁵³

1946 yılında merkezi Viyana’dan Fransa’ya taşınan teşkilatın temel amacı uluslararası alanda suçların önlenip kontrol altına alınması, suça karışan sanıkların izi sürülüp ilişki halinde bulunduğu kişiler ile irtibat kurulması, yakalanıp iade edilinceye kadar işlemlerin yapılması için küresel ölçekte müşterek çalışma yapmaktır. Faaliyetleri bu yönü ile takdir ile karşılanmış olup Birleşmiş Milletlerin sosyal alanda çalışma yapan danışma organı olarak da kabul edilmiştir.²⁵⁴

Günümüz itibari ile üye sayısı ve çalışma alanı yönünden Interpol, Birleşmiş Milletlerden sonra dünya genelinde en büyük uluslararası kuruluş olarak göze çarpmaktadır. Bugün 190 üyesi bulunan Kriminal Polis Teşkilatın, Türkiye 1930 yılında üye olmuştur.²⁵⁵

2. Güneydoğu Çalışma Grubu (AG Südost)

Güney ve Güneydoğu Avrupa menşeli ve transit ülkeler üzerinden organize bir biçimde yapılan uyuşturucu madde kaçakçılığını önlemek, buna yönelik projeler hazırlayıp üye ülkeler ile sürekli istişare etmek amacıyla Güneydoğu Çalışma Grubu kurulmuştur. 1972 yılında faaliyete geçen grup aynı yıl bir toplantı ile hedeflerini yazılı olarak belirlemiştir. Temel hedefi üye ülkelerin ham afyon, baz morfin, eroin

²⁵³ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2001 Raporu*, s.110.

²⁵⁴ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.248.

²⁵⁵ *Overview INTERPOL*, <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Overview> , e.t. 21.04.2013.

ve diğ er uyuşt urucu maddelerin kaç akç ılığ ına karşı mücadelesini destekleyip onlara katkı sağ lamaktır.²⁵⁶

Çalış ma grubunun bir iç tüzüğü bulunmamaktadır. Bundan ötürü alınan kararlar, faaliyet planları, ortak alınan önlemlerin uygulanışı söz konusu üye ÷lkelere tavsiye niteliğ i taş ımaktadır. Aynı zamanda grubun icra yetkisi de bulunmamaktadır. Günümüz itibari ile Güneydoğ u Çalış ma Grubu içinde 12 ÷lke ve 1 kuruluş yer almaktadır. Bunlar: ABD, Almanya, Avusturya, Bulgaristan, Ç ek Cumhuriyeti, İtalya, Macaristan, İsviçre, Romanya, Slovakya, Slovenya, Türkiye ve Interpol'dur.²⁵⁷

3. Ekonomik İşbirliğ i Teşkilatı (ECO)

ECO (Economic Cooperation Organization), 1985 yılında İran, Pakistan ve Türkiye tarafından bağı lı bulunan devletlerin ekonomik, teknik ve kültürel işbirliğ ini geliştirmek amacıyla bölgesel düzeyde kurulmuş hükümetler arası bir organizasyondur. Sekretaryası Tahran'da bulunan teşkilata 1992 yılında Afganistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan da katılmıştır.²⁵⁸ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti'nin de gözlemci statüsü ile yer aldığı ECO özellikle uyuşt urucu madde kaç akç ılığ ında üretici ve transit ÷lke konumunda yer alan devletleri bir araya getirmiştir. Bu yönü ile teşkilat 7 milyon kilometrekarelik bir alanı ve yaklaşık 300 milyon kişiyi kapsayan bir konumda yer almaktadır.²⁵⁹

Ekonomik İşbirliğ i Teşkilatı üyesi ÷lkeler kendi aralarında birçok alanda iş birliğ i çalışması yürütmektedir. Bu çalışmaları ECO sekretaryasında oluşturulmuş 8 teknik iş birliğ i komitesi her yıl bakanlık temsilcileriyle yapılan toplantılar vasıtasıyla düzenlemektedir. Kurulan komiteler arasında Uyuşt urucu Maddelerin Kötüye Kullanımı ve Kaç akç ılığ ının Kontrolü Komitesi de yer almaktadır.²⁶⁰

²⁵⁶ KOMDB, *Kaç akç ılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2001 Raporu*, s.111.

²⁵⁷ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.250.

²⁵⁸ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşt urucu Ve Kimyasal Maddeler*, s.56.

²⁵⁹ KOMDB, *Uyuşt urucu Olayları Genel Değ erlendirmesi 1995*, s.86.

²⁶⁰ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, ss. 247-248.

4. Mali Eylem Görev Gurubu (FATF)

FATF (Financial Action Task Force), temelleri bankacılık sistemi ve finansal kurumlara yöneltilen uluslararası tehditlerden dolayı 1989 yılında Paris'te düzenlenen G-7 zirvesinde atılmıştır. Aynı yıl G-7 ülkeleri (ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Kanada tarafından OECD bünyesinde kurulan gurup hükümetler arası bir organdır. Temel amacı ise kara para aklamanın uluslararası düzeyde mücadelesini verip bu konuda politikalar geliştirmektir.²⁶¹

Kuruluşundan kısa bir süre sonra çalışmalarına başlayan FATF, kara paranın aklanması ile mücadelenin anayasası sayılabilecek 40 tavsiye kararı yayımlamıştır. 2001 yılında özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra misyonuna terörün finansmanını da ekleyerek alanını genişletmiştir. Bu doğrultuda 2004 yılında 40 tavsiye kararına ek 9 öneri daha ekleyerek incelemelerini gözden geçirmiş; 2012 yılında ise kitle imha silahları yayılması ve yolsuzluk gibi yeni tehditleri de içine alacak şekilde yapılanmıştır.²⁶²

Faaliyetlerini yılda üç defa genel kurul toplantısı yaparak yürüten grup, üye ülkelerini kara para aklama ve terörün finansmanı önlenmesi konularında periyodik olarak denetlemekte ve değerlendirmelerde bulunmaktadır. Tavsiye kararlarına uymayan ülkelerin üyeliğinin sona erdirilmesine kadar uygulamaları yer almaktadır. Mali Eylem Görev Gurubu'nun halen 32 ülke ve 2 bölgesel kuruluş olmak üzere toplam 34 üyesi bulunup; Türkiye 24 Eylül 1991 tarihinde bu guruba dâhil olmuştur.²⁶³

5. Dublin Grubu

Dublin gurubu İrlanda'nın başkanlığında 1990 yılında kurulmuştur. Bir Avrupa Birliği mekanizması içerisinde yer almasa da Avrupa Birliği'nce başlatılmış girişimin sonucudur. Uyuşturucu maddeler ile küresel çapta mücadele eden kurulun üyeleri arasında AB komisyonu ve AB ülkeleri dışında ABD, Kanada, Avustralya,

²⁶¹ *Who we are FATF*, <http://www.fatf-gafi.org/pages/aboutus/>, e.t. 23.04.2013.

²⁶² A.g.e.

²⁶³ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, ss. 248-249.

Japonya ve Norveç de yer almaktadır. Ayrıca BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi de (UNODC) görüşmelere katılmaktadır. Grup sekretaryası Avrupa Birliği tarafından yapılmakta olup, her yıl iki defa Brüksel’de toplantı düzenler.²⁶⁴

Dublin Gurubu uyuşturucu madde sorunuyla özellikle yasa dışı ticareti ile ilgili konularda uluslararası, bölgesel ve ulusal ölçekte danışmanlık yapmaktadır. Üyesi bulunduğu ülkeler ile görüşmelerde üç ana konu üzerinde durmaktadır. Bunlar: uyuşturucu sorununun üretim, kullanım ve yasa dışı ticareti konularında bilgi değişimi ve analizi, ülkelerin konumları ile ilgili tespitler ve tavsiyeler, son olarak da çözüme yönelik ülkelerin sorumluk dağılımı ile koordinasyonudur.²⁶⁵

6. Güneydoğu Avrupa İşbirliği İnisiyatifi (SECI)

Bosna Hersek’deki iç savaşı sona erdiren 1995 Dayton Antlaşması’ndan sonra Balkan coğrafyasında oluşan istikrarsız duruma son vermek, bölge ülkeleri ile her alanda ilişkileri arttırıp güven ortamı yaratmak amacıyla Ocak 1997’de Güneydoğu Avrupa İşbirliği İnisiyatifi başlatılmıştır.²⁶⁶

SECI (Southeast European Cooperative Initiative), gümrük geçişlerini izleme çalışmaları, sermaye piyasaları arasında iş birliği, Güneydoğu Avrupa’da ticaret ve ulaşımın kolaylaştırılması ve sınır aşan suçlarla mücadele gibi pek çok projeden oluşmaktadır. Üye devletler anlaşma metnini imzalamaları ile Güneydoğu Avrupa topraklarında oluşabilecek sınır ötesi suçların önlenip; tespiti, soruşturulması ve bastırılmasında birbirleri ile eş güdüm içerisinde olacaklarını beyan etmişlerdir.²⁶⁷

Merkezi Romanya’nın Bükreş kentinde yer alan SECI, faaliyetlerini 2012 yılından sonra Güneydoğu Avrupa Kolluk Uygulama Merkezi (SELEC) adı altında yürütmektedir. SELEC bünyesinde sınır aşan suçlarla mücadelede işbirliği ve etkinliğin arttırılması amacıyla her bir üye ülke koordinesinde 8 tane görev gücü

²⁶⁴ A.g.e., s.247.

²⁶⁵ A.g.e. s.247.

²⁶⁶ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler*, s.53.

²⁶⁷ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.251.

kurulmuştur. Bunlar içerisinde uyuşturucu ile mücadele görev gücünü Bulgaristan koordine ederken; terörle mücadele görev gücünü ise Türkiye yönetmektedir.²⁶⁸

7. Uyuşturucu Karşıtı Avrupa Kentleri Birliği (ECAD)

ECAD (European Cities Against Drugs), Avrupa'da uyuşturucu kullanımını yasal zemine çekmeye çalışan güçlere karşı 1994 yılında Stockholm Belediyesi'nin girişimi neticesinde kurulmuştur. Özellikle Kıta Avrupa'sında bazı ülke ve şehirlerin uyuşturucu tüketimini meşrulaştırma politikaları bunların arzını azaltmaya çalışan şehirleri olumsuz yönde etkilemektedir. Zaten Avrupa, uyuşturucu ticareti, tüketim ve dağıtımının merkezinde yer almaktadır. Bu imajdan kurtulmak için ECAD Birleşmiş Milletler kararlarını destekleyici tavır alıp Dünya genelinde uyuşturucu tüketiminin ortadan kaldırılması için çaba sarf etmektedir.²⁶⁹

Uyuşturucu Karşıtı Kentler Birliği'nin günümüz itibari ile 27 ülkeden 256 yerel yönetim düzeyinde üyesi bulunmaktadır. Türkiye'den birliğe sadece Ankara ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi üyedir.²⁷⁰

4.1.Uygulanan Rejimler

Günümüz itibari ile uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile etkin mücadele pek çok devletin öncelikli politikaları arasında yer almaktadır. Ülkeler bireylerini bu maddelerin zararlarından uzaklaştırmak için toplumsal ve kamusal alanda uğraş vermektedir. Bu uğraş küresel dünyada kendi kendine yeter bir halde kalmayıp uluslararası düzeye de çıkmış bulunmaktadır. Ülkeler birbirleri ile iş birliği içerisinde olup bu maddelerin yıkıcı zararlarından toplumu koruyan birçok politika geliştirip uygulama yoluna gitmişlerdir.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadele politikası uluslararası alanda iki temel kavram üzerine inşa edilmiştir. Bunlardan biri mücadele etmede uygulanan

²⁶⁸ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s.30.

²⁶⁹ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.251.

²⁷⁰ A.g.e., s.251.

rejim, diğeri ise rejimi uygularken kullanılan modeldir. Ele alınan bu spektrumda bazı farklılıklar olsa da genel itibari ile 3 ana rejim ve 7 ayrı model uygulamada yer almaktadır. Bu rejimler ise:

1. Yasaklayıcı rejimler diğeri ifade ile sıfır tolerans uygulamaları (Prohibitory regimes)
2. Tıbbi müdahale rejimleri (Prescription regimes)
3. Düzenleyici rejimler (Regulatory regimes)²⁷¹

olup, ülkelere göre uygulama bulmaktadır. Aşağıdaki tabloda rejim ve uygulama modelleri açıklanmıştır. (bkz. Tablo.9)

Tablo 9. Uyuşturucu ile Mücadelede Rejim ve Modelleri

Rejimin Türü		Model	Kontrolün Azalma Yönü ↓
Yasaklayıcı Rejimler	Tıbbi Müdahale Rejimleri	Salt Yasaklayıcı Model: Herhangi bir maddenin kullanımını mutlak suretle suç olarak kabul eder, tedavi ancak cezaevi sürecinde mümkündür.	
		Yasaklayıcı ve Tıbbi Müdahale Modeli: Kullanımı yasak olmasına rağmen, doktor kontrolünde müdahale söz konusudur.	
Düzenleyici Rejimler		İkame Modeli: Sıkı kontrol altında ve ilgili uzman gözetiminde uygulanan tıbbi müdahale yöntemi	
		Düzenleyici Tıbbi Tedavi Modeli: Reçeteye bağlı olarak, belirli hastalıkların giderilmesinde kullanımın düzenlenmesi	
		Pozitif Lisans Modeli: Güvenli kullanım garanti edildiğinde elde edilecek lisans ile maddenin yasal olarak temin edilmesi modeli	
		Yetişkin Piyasası: Alkol ya da sigara benzeri belli yaş grubu üzerinde kullanımın serbest bırakılması	
		Serbest Piyasa: Kahve ya da benzeri bağımlılık yapabilen maddeler gibi bütün bireylere kullanımın serbest bırakılması modeli	

Kaynak: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2012 Yılı Ulusal Raporu*, Ankara: KOM Yayınları, 2012, s.29.

²⁷¹ TUBİM, 2012 Yılı Ulusal Raporu, s.29.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YASA DIŞI UYUŞTURUCU ve UYARICI MADDE TİCARETİ ile MÜCADELE POLİTİKALARI

3.1. Avrupa Birliği'nde Yasa Dışı Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticaretine Genel Bakış

Yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin en önemli tüketici pazarını oluşturan Avrupa, uyuşturucu arz ve talebinde karmaşık bir yapı sergilemektedir. Avrupa, afyon ve türevleri (opiat) ile kenevir ve türevleri bakımından temel tüketici konumunda bulunurken sentetik uyuşturucular bakımından üretici bir konuma sahiptir. Küresel kokain tüketiminde ise Amerika'dan sonra ikinci sırada gelmektedir. Uyuşturucu ve uyarıcı madde tüketiminde doğrudan hedef konumda yer almasına rağmen ele geçirilmelerde ise karşı karşıya kaldığı tehdide oranla daha az bir çaba sergilemektedir. Küresel uyuşturucu ve uyarıcı ticareti bölümünde, maddeler bazında Avrupa'nın durumuna ana hatları ile yer verildiğinden çalışmanın bu bölümünde yasa dışı ticarete kısaca değinilecektir.

Kenevir ve Türevleri

Dünya da en çok üretimi ve kaçakçılığı yapılan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin başında gelen esrar Avrupa'da da ilk sırada yer almaktadır. Esrar Avrupa'ya çoğunlukla Afrika'dan (Fas, Nijerya, Gana) daha nadir olarak da güneybatı Asya (Pakistan) ile Amerika'dan (Jamaika) yasa dışı yollarla ithal edilmektedir. Özellikle Fas'dan ithal edilen reçine esrar, Avrupa'ya İber Yarımadası ve Hollanda üzerinden giriş yapmakta; buradan kıta içerisine dağılmaktadır.²⁷²

Avrupa'da kullanılan esrarın bir bölümü kıta içerisinde yer alan ülkelerden de tedarik edilmektedir. Tedarikçi ülkeler kenevir ekimini açık ve kapalı alanlarda

²⁷² Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme merkezi, *Avrupa'da Uyuşturucu Sorununun Durumu: 2009 Yıllık Raporu*, Lüksemburg: Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu, 2009.s.38.

yapmaktadır. Açık alan üretim bölgesi ise Doğu ve Güneydoğu Avrupa bölgesi sayılan balkanlarda toplanmaktadır. Arnavutluk, Sırbistan ve Bulgaristan bu türden üretici ve ihracatçı ülkelerdir. Ayrıca Çek Cumhuriyeti ve Litvanya da üretilen esrar bölge ülkelere ihraç edilmektedir.²⁷³

Tablo 10: Yasa Dışı Esrar Ticaretinin Avrupa'daki Görünümü

	Reçine Esrar	Bitkisel Esrar
Ele geçirilen küresel miktarlar (tonn)	1 136	6 251
Ele geçirilen miktar (ton)		
AB ve Norveç (Hırvatistan ve Türkiye dahil)	534 (563)	62 (106)
Ele geçirme olay sayısı		
AB ve Norveç (Hırvatistan ve Türkiye dahil)	341 000 (358 000)	332 000 (382 000)
Ortalama perakende satış fiyatı (gram başına EURO)	3-17	3-25

Kaynak: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), *The State of the Drugs Problem in Europe 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, s.39.

Sentetik Uyuşturucular (ATS)

Sentetik uyuşturuculardan Amfetaminler ve ecstasy Avrupa'da yaygın bir biçimde kullanılan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerdir. Kullanım boyutu ile esrardan sonra ikinci sırada gelmekte olup; tedavi sürecinde ise bazı ülkelere ilk sırada yer almaktadır. Merkezi sinir sistemi uyarıcılarından amfetamin ve metamfetamin aynı oranda yaygınlık göstermez. Amfetamin Avrupa'da açık ara yaygın iken metamfetamin Çek Cumhuriyeti ve Slovakya ile sınırlıdır. Ele geçirilen amfetaminlerin çoğu önem sırasına göre Hollanda Belçika ve Polonya'da üretilmektedir. Metamfetamin üretimi Doğu ve Güneydoğu Asya ile Kuzey Amerika'da yoğunlaşmasına rağmen Avrupa'da da yapılmaktadır. Çek Cumhuriyeti, Slovakya ile litvanya mutfak tipi laboratuvarlarda bu maddelerin yasadışı üretimini yapmaktadır. Ecstasynin Avrupa da yaygın üretim merkezi olarak Hollanda, Belçika

²⁷³ EUROPOL, *EU Drug Markets Report a Strategic Analysis* s.58.

ve Polonya gösterilmektedir. Bir başka sentetik uyuşturucu ve uyarıcı olan LSD'nin (Lysergic Acid Diethylamid) Avrupa'da ki kullanımı ve ticaret boyutu ise minimal düzeydedir.²⁷⁴

Tablo 11: Yasa Dışı Sentetik Uyuşturucu Ticaretinin Avrupa'daki Görünümü

	AMFETAMİN	METAMFETAMİN	ECSTASY	LSD
Ele geçirilen küresel miktarlar (ton)	19	45	3.8	Veri yok
Ele geçirilen miktar (ton) AB ve Norveç (Hırvatistan ve Türkiye dahil)	5.1 (5.4)	500 (600)	Tablet 3.0 milyon (3.9 milyon)	Birim 97 900 (98 000)
Ele geçirme olay sayısı AB ve Norveç (Hırvatistan ve Türkiye dahil)	36 200 (36 600)	7 300 (7 300)	7 800 (9 300)	970 (990)
Ortalama perakende satış fiyatı (gram başına EURO)	6-41	10-70	Tablet 2-17	Doz 3-26

Kaynak: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), *The State of the Drugs Problem in Europe 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, s.50.

Kokain ve Crack

Esrar ve sentetik uyuşturuculardan sonra Avrupa'da yaygın olarak ticareti yapılan diğer bir yasa dışı madde ise kokaindir. Crack kokainin daha etkili bir formudur ve Avrupa'da da kullanıcı bulmaktadır.

Güney Amerika'da üretilip dünyaya yayılan kokainin Avrupa'ya gelişi genel itibari ile Atlantik üzerinden deniz ve hava yolu ile olmaktadır. Konteynır ve kargo taşımacılığı yanında bireysel kuryeler vasıtasıyla taşınması da yaygın bir kaçakçılık faaliyetidir. Avrupa'nın batı sahilleri geleneksel kokain giriş noktalarıdır. İber Yarımadası burada adeta üst görevi üstlenmiştir. Son yıllarda Batı Afrika üzerinden de balıkçı tekneleriyle giriş yaptığı bilinmektedir. Kokain, Avrupa içlerine İspanya, Belçika, Fransa, İtalya, Portekiz, Hollanda ve İngiltere tarafından dağıtılmakta olup

²⁷⁴ Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme merkezi, *Avrupa'da Uyuşturucu Sorununun Durumu: 2009 Yıllık Raporu*, ss. 50-53.

bu ülkeler kullanım yanında transit boyutu ile de bu uyuşturucudan etkilenmektedir.²⁷⁵

Tablo 12: Kokain ve Crack Ticaretinin Avrupa'daki Görünümü

	KOKAİN	CRACK
Tahmini küresel üretim (ton)	788-1 060	Veri yok
Ele geçirilen küresel miktarlar (ton)	694	Veri yok
Ele geçirilen miktar (ton)		
AB ve Norveç	61	0.07
(Hırvatistan ve Türkiye dahil)	(61)	(0.07)
Ele geçirme olay sayısı		
AB ve Norveç	86 000	7 000
(Hırvatistan ve Türkiye dahil)	(88 000)	(7 000)
Ortalama perakende satış fiyatı (gram başına EURO)	45-144	49-58

Kaynak: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), *The State of the Drugs Problem in Europe 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, s.60.

Afyon ve türevleri

Avrupa pazarında, eroin iki türde yer almaktadır. Bunlar: Afganistan'dan gelen siyah eroin ile Güneydoğu Asya'dan ithal edilen beyaz eroindir. Afganistan'ın en önemli müşterisi konumunda bulunan Avrupa'ya eroin iki önemli ticaret yolu ile taşınmaktadır. Balkan Yolu ve bunun ayrılan birkaç kolu Güneybatı Asya eroininin taşındığı en önemli yoldur. Bu yol Doğu Avrupa ülkelerini hedef almaktadır. Pakistan limanlarından başlayan Doğu Akdeniz rotası da ikinci bir güzergahdır. Bu yol ise Batı Avrupa'yı hedef almaktadır. Hollanda ve Belçika, güneybatı Asya'dan gelen eroinin kıta içerisine dağıtım merkezi görevi görmektedir.²⁷⁶

²⁷⁵ EUROPOL, *EU Drug Markets Report a Strategic Analysis*, ss.43-45.

²⁷⁶ Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme merkezi, *Avrupa'da Uyuşturucu Sorununun Durumu: 2009 Yıllık Raporu*, s.72-73.

Tablo 13: Eroin Ticaretinin Avrupa'daki Görünümü

	EROİN
Tahmini küresel potansiyel üretim (ton)	467
Ele geçirilen küresel miktarlar (ton)	81
Ele geçirilen miktar (ton) AB ve Norveç (Hırvatistan ve Türkiye dahil)	6 (19)
Ele geçirme olay sayısı AB ve Norveç (Hırvatistan ve Türkiye dahil)	50 000 (55 000)
Ortalama perakende satış fiyatı (gram başına EURO)	23–160

Kaynak: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), *The State of the Drugs Problem in Europe 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, s.70.

3.2. Avrupa Birliği Uyuşturucu ile Mücadele Politikaları

Avrupa ülkeleri içerisinde birbirinden farklı olarak yapılmış olan uyuşturucu ile mücadele stratejileri ve bu doğrultuda belirlenmiş politikalar bulunmaktadır. Daha özgürlükçü ve liberal bir anlayış güden Hollanda politikaları ile yasaklayıcı ve baskıcı İsveç politikaları arasındaki farklılık bu çeşitliliği göz önüne sermeye yetmektedir.²⁷⁷

Hollanda uyuşturucu politikası “Normalizasyon” temeline dayanmaktadır. Buradan anlaşılan normalleşme ise uyuşturucunun toplumun tamamını etkileyen bir süreç olduğu gerçeğidir. Aynı şekilde Hollanda'nın benimsediği model; uyuşturucu maddeyi toplumdan izole edilmiş anormal özellikler taşıyan bireyin sorunu olarak almaz. Uyuşturucu kullanan bireyleri yardıma ihtiyaç duyan birer hasta olarak görmektedir. Bir diğer önemli husus ise kullanıcıları cezalandırılması gereken suçlular olarak ele almayı bu kişileri rehabilite etmeyi amaçlamaktadır. Bu iki ele alış biçimi Hollanda politikasının liberal ve toleranslı ölçüler göttüğünü gösterir. Ülkede normalizasyon temeline dayanan zarar azaltım politikaları uygulanmaktadır.

²⁷⁷ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.259.

Zarar azaltımında temel amaç ise, uyuşturucu kullanan bireylerin kullanımından ortaya çıkan problemlerden diğer kişi ve toplumu korumaktır. Ülke politikasınca toplumu uyuşturucudan tamamen arındırmak mümkün değildir. Onun yerine uyuşturucunun ortaya çıkardığı zararlarla mücadele etmek ve toplumu bu şekilde koruma altına almak daha gerçekçi bir ifadedir.²⁷⁸

Uyuşturucu kullanımında yasaklayıcı politikalar uygulayan İsveç ise 1980'li yıllardan itibaren sert uygulamalar başlatmış ve beraberinde hukuki düzenlemelere gitmiştir. Polis kan ve idrar testlerinde yetkili kılınmış olup bu test sonuçları mahkemede yeterli delil olarak kabul görmüştür. İsveç'te Meri Kanunlarına göre cinayet, ağırlaştırılmış kundaklama ve ağırlaştırılmış gasp suçlarından sonra uyuşturucu suçları gelmektedir. Bu ise İsveç'in ne kadar kazustik bir politika izlediğini göstermeye yetmektedir.²⁷⁹

İsveç politikalarında kaçakçılık ve kullanım ile mücadele birlikte ele alınmaktadır. Her kullanıcı ve satıcı mücadele edilmesi gereken unsurlar olarak görülmektedir. Ancak bu şekilde uyuşturucudan arınmış bir topluma kavuşmak mümkün olunabilir fikri yerleşmiştir. İsveç bu anlayış ile Hollanda'nın benimsediği modele karşı çıkıp bunu uyuşturucu ile mücadeleyi bırakma olarak değerlendirmektedir.²⁸⁰

Avrupa'da ülkeler farklı rejimler ve politikalar benimseyip uygularken Avrupa Birliği belirgin bir politikaya doğrudan taraf olmamaktadır. AB Komisyonu tarafından hazırlanan uyuşturucu mücadele stratejisi ve eylem planlarında bu denge göze çarpmaktadır. Birlik, Birleşmiş Milletlerin uyuşturucu ile mücadele faaliyetlerinde yakın işbirliği içerisinde bulunmasından dolayı az da olsa yasaklayıcı politikaların etkisinde kaldığı yönünde de eleştirilmektedir. Buna rağmen tamamen liberal anlayıştan uzak olduğu da söylenemez. Aralarında İsveç ve Hollanda'nın da yer aldığı 6 Avrupa ülkesinde yapılan bir çalışmada; Avrupa'da ulusal uyuşturucu politikalarının hem yasaklayıcı hem de liberal politikaların karışımından meydana geldiği tespiti yapılmıştır. EMCDDA tarafından yapılan bir değerlendirmede ise,

²⁷⁸ A.g.e., ss.260-261.

²⁷⁹ A.g.e., s.261.

²⁸⁰ A.g.e., s.261.

Avrupa'nın genel itibari ile baskıcı politikalardan sıyrılıp daha liberal, önleme ve tedavi odaklı politikalar benimsediği, bu şekilde uyuşturucuya bağlı risklerin en aza indirilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir. Bu şekilde bir değerlendirmede bulunurken sert önlemlerin uyuşturucu ticareti ve kaçakçılığı konularında uygulandığı, liberal anlayışın ise bu maddeleri kullanan bireylere yönelik benimsendiği ayrımını yapmak mümkündür.²⁸¹ EMCDDA faaliyetlerine katılan ülkelerin uyuşturucu politikaları için bkz. Ek-1.

3.2.1. Avrupa Birliği Uyuşturucu Stratejisi (2005-2012)

Genel anlamda uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı, özel manada ise problemlili (sorunlu) uyuşturucu kullanımının azaltılması AB üye devletlerinin ulusal uyuşturucu stratejileri ve eylem planlarının ana hatlarını belirlemektedir. Bağımlılık yapıcı madde kullanımından kaynaklanan bireysel hasarlar ile toplumun genelini ilgilendiren yıkıcı etmenlerin önlenmesi, en aza indirilmesi hedefi ülkelerin tamamı tarafından paylaşılmaktadır. Geliştirilen diğer bir ortak tavır da uyuşturucu arzının azaltılması ile talebin en aza indirilmesine yönelik müdahalelerin birbirleri ile bağlantılı olarak ele alınıp uygulamaya konulmasıdır.

AB 2005-2012 Uyuşturucu Stratejisi ve onu uygulamaya koyan aksiyon planları, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadele etmeyi amaçlayan girişimler ve deneyimler sonrasında geliştirilmiştir. Özellikle 1980 sonuna doğru Birleşmiş Milletler himayesi altında yasa dışı bağımlılık yapıcı maddelerle mücadelede devletlerarası işbirliğinin gerekliliği ortaya konulmuş, bu süreçte atılan adımlar stratejik planın gelişimine katkı sağlamıştır.

AB uyuşturucu stratejisinin dayandığı önemli adımları şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Uyuşturucu ile mücadele için 1990 Avrupa Planı
- Uyuşturucu ile mücadele için 1992 Avrupa Planı

²⁸¹ A.g.e., s.259.

- EMCDDA'nın 1993'te kurulması
- Uyuşturucu ile mücadele için 1995-1999 AB Aksiyon Planı
- EUROPOL' ün uyuşturucu birliğinin 1994'de kurulması
- Yasadışı maddeler üzerine çeşitli komisyonlar
- AB Uyuşturucu Stratejisi ve Aksiyon Planının yayımlanması (2000-2004)²⁸²

Avrupa Birliği uyuşturucu stratejisinde, yasadışı bağımlılık yapıcı maddeler ile mücadele edilirken dengeli bir yaklaşım sergilenmektedir. Yani konu her açıdan ele alınarak kapsamlı, çok disiplinli bir bütünlük içerisinde değerlendirilmektedir. Bu uygulamaya konu olurken, Birliğin ana politikası olan arz ve talep azaltım politikası öncülüğünde koordinasyon, uluslararası iş birliği, bilgi araştırma ve değerlendirme faaliyetleri de gözetilmektedir.²⁸³

Bu yeni uyuşturucu stratejisi öncelikle Avrupa Birliği kanunlarının temel prensipleri üzerine kurulmuştur ve her yönü ile birliğin kuruluş değerlerini savunmaktadır. Kişi özgürlüğüne, eşitliğine, demokrasisine, dayanışmasına, kanunlara ve insan haklarına saygıyı bütün değerlerin üzerinde tutarak toplum ve bireyin yüksek yararını gözetmektedir. Uyuşturucu problemi için dengeli ve bütünlüğe bir yaklaşım sergilerken toplumun geneli için yüksek seviyeli güvenlik önlemlerini hedeflemektedir. Avrupa Birliği Stratejisi Birlik içerisindeki ulusal stratejilere değer katarken anlaşmalarda yer alan yerindelik ve orantılılık prensiplerine saygı duymaktadır. Ayrıca ulaşılabilir kaynaklardan olabildiğince faydalanmak adına yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası dinamiklere de içeriğinde yer vermek stratejik planın önceliklerindedir.²⁸⁴

²⁸² Deirdre May Culley, Jiri Skoupy, Jennifer Rubin ... vd., *Assessment of the implementation of the EU Drugs Strategy 2005—2012 and its Action Plans*, 2012, Prepared for the European Commission Directorate General for Justice, ss.20.21.

http://ec.europa.eu/justice/anti-drugs/files/rand_final_report_eu_drug_strategy_2005-2012_en.pdf, e.t. 04.06.2013.

²⁸³ A.g.e., s.24.

²⁸⁴ Council of the European Union, *EU Drugs Strategy (2005-2012)*, Brussels: 22.11.2004, ss. 2-5, <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index6790EN.html> , e.t. 05.06.2013.

AB Uyuşturucu Strateji Belgesi'nde (2005-2012) bağımlılık yapıcı yasa dışı maddelere dair hedeflenen iki temel amaç belirtilmiştir. Bunlar:

1. AB üyesi devletlerin uyuşturucu kullanımını önleme ve azaltmayı amaçlayarak uyuşturucunun insan sağığı ve topluma verdiğı zararların engellenmesine yönelik çalışmaları destekleme, bu şekilde toplumun sağığını yüksek seviyede koruma sağılama.
2. AB ve üye ölkelerin etkili işbirliğı sonucu, uyuşturucu madde üretimi ve sınır ticaretini engelleme; uyuşturucu suçlarına yönelik önlemler doğrultusunda toplumun geneline yönelik yüksek seviyede güvenlik sağılamadır.²⁸⁵

Stratejik plan, bu iki temel amaca ulaşmak için ise uluslararası iş birliğı, bilgi, araştırma ve değerlendirme ile koordinasyon ekseninde arz - talep azaltımı politikalarına yoğunlaşmaktadır. Talep azaltım politikası olarak yerine getirmek istenen:

- Bağımlılıktan kaynaklanan uyuşturucu kullanımının ölçülebilir düşüşünü sağılayıp, bu maddelerin sebep olduğı her türlü riski önleme.
- Erken müdahale, tedavi, zarar azaltımı ve rehabilitasyon hizmetleri ile üye devletler arasında kullanıcıların topluma yeniden kazandırılmasını sağılamadır.

Arz azaltım politikası ile hedeflenen ise; Avrupa Birliğini ve üye devletlerini, uyuşturucu üretimi ve yasa dışı ticaretine yönelik koruyup terörün finansmanı ile kara para aklama konularında uygulanan kanunların etkinliğini ölçülebilir hale getirmektir.²⁸⁶

²⁸⁵A.g.e., s. 5.

²⁸⁶A.g.e., ss.6-12.

3.2.2. Avrupa Birliği Uyuşturucu Eylem Planı (2009-2012)

Avrupa Birliği düzeyinde kabul edilen eylem planları; AB'nin, uyuşturucu alanında atılacak adımlar çerçevesinde doğrudan veya dolaylı olarak yeni politikalar belirlemesine yardımcı olmaktadır. Genel olarak bakıldığında uygulamada görülen bir takım eksikliklere karşın uyuşturucu eylem planı üç farklı alanda katma değer sağlamaktadır. Bunlar:

- Birliğe üye devletler ve AB kurumlarını bazı ortak hedefleri gerçekteştirmede etkin kılmak.
- Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler alanında koordineli ve tutarlı bir yaklaşım sergilemeye yönelik şablon yaratmak.
- Ulusal düzeyde belirgin bir politika modeli oluşturmaktadır.²⁸⁷

1990 yılından bu yana Avrupa Birliği tarafından 5 eylem planı uygulamaya konulmuştur. Bunlardan son iki eylem planı, mevcut 2005-2012 AB uyuşturucu stratejisi kapsamında yer alıp aynı hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır. Burada hedeflenen ise AB halkı arasında uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanım yaygınlığının önemli ölçüde düşürölmesi ve yasa dışı uyuşturucu kullanımı ile ticaretinin ortaya çıkardığı sağlık sorunlarına ilişkin hasarın azaltılmasıdır.²⁸⁸

2005-2008 Eylem planı Haziran 2005'te Avrupa Konseyi tarafından onaylanarak yürürlüğe konulup 4 yıl süre ile uygulanmıştır. Uyuşturucu stratejisi çerçevesinde yer alan ilk aksiyon planı olma özelliği taşıyan eylem planı; dış ilişkiler, adalet, halk sağlığı ve gelenekleri de içinde barındıran 80 faaliyeti uygulamıştır.²⁸⁹

Aralık 2008'de yine Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen ikinci AB Uyuşturucu Eylem Planında (2009-2012) uygulama alanlarını yansıtan 5 temel öncelik saptanmıştır. Bunlar:

²⁸⁷ Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme merkezi, *Avrupa'da Uyuşturucu Sorununun Durumu: 2009 Yıllık Raporu*, s.19.

²⁸⁸ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*, s.19.

²⁸⁹ Council of the European Union, *EU Drugs Action Plan for (2009-2012)*, s.1.

1. Koordinasyon ve iş birliği faaliyetlerinin artırılması ile halkın bilinçlendirilmesi
2. Uyuşturucuya olan talebin en aza indirilmesi
3. Uyuşturucu arzının azaltılması
4. Uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi
5. Mevcut sorunun daha iyi anlaşılmasının sağlanmasıdır.²⁹⁰

Yeni eylem planı bir önceki plandan daha belirgin bir hedefe sahiptir. Öyle ki 2009-2012 eylem planında, önceki planın yarısı kadar hedefe (24) ve daha az sayıda (72) eyleme yer verilmiştir. Ayrıca daha önce yer almayan yeni eylemler ve hedefler de bu planda kendine yer bulmuştur.²⁹¹ Bunlar arasında Sivil toplum ilişkisi ve ceza evlerinde uyuşturucu talebi en dikkat çekici olanlarıdır. Özellikle sivil toplumun uyuşturucu politikalarına katılmasına yeni eylem planında önem atfedilmiştir. Bu şekilde varılmak istenen ise Avrupa Sivil Toplumunun ilgisini uyuşturucu sorunlarına karşı çekerek toplumsal katılımı yaymaktır. Ceza evlerinde uyuşturucu talebinin azaltılmasına yönelik hedeflenen ise; mahkûmların, dışarıdaki kullanıcılara sağlanan tedavi imkânlarına kavuşmasını sağlamaktır.²⁹²

3.2.3.Bölgesel Mücadele Anlaşmaları

Avrupa Birliği, uyuşturucu ve uyarıcı madde arzının azaltımına yönelik yapılan uluslararası mücadele anlaşmalarını desteklemektedir. Sergilediği bu tutumu, gerek üyelerin taraf olduğu anlaşmalarla gerekse kendi imzaladığı sözleşmeler nezdinde göstermektedir. AB yasa dışı uyuşturucu arzı ile mücadeleye uluslararası sözleşmeler dışında bölgesel düzeyde işbirliği anlaşmaları çerçevesinde de yaklaşmaktadır. Bu şekilde hem uluslararası hem de bölgesel düzeyde, bağımlılık yapıcı maddelere karşı gerekli tedbirleri alarak toplum sağlığı ve güvenliğini korumayı üst düzeye çıkarmaktadır.

²⁹⁰ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*, s.19.

²⁹¹ A.g.e., s.19.

²⁹² A.g.e., s.20.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin üretiminde kullanılan ara kimyasalların kontrol altına alınması, uyuşturucu arzını azaltmada uygulanacak tedbirlerin en önemli yönünü teşkil etmektedir. Günümüz itibari ile bu maddeler de en az uyuşturucu ve uyarıcılar kadar uluslararası boyutta ciddi bir sorun haline gelmiştir. AB, bu yönde atılacak adımları temel politiği haline getirmiş ve uygulamalarında göstermiştir. Birlik bağımlılık yapıcı yasa dışı maddelerin üretiminde kullanılan öncüllerin kontrolüne ilişkin eylemleri iki şekilde uygulamaya koymaktadır: ilk olarak bu maddelerin ticaretini kendi iç piyasalarında düzenleyerek tedbirler getirmekte, ikinci olarak da birlik dışındaki ülkelerle bölgesel düzeyde anlaşmalar yaparak ara kimyasalların kaçaağa kaymasını önlemeye çalışmaktadır. Bu yönde atılacak adımlar ve gerekli tedbirler 1990 ve 1992 yılında oluşturulan Avrupa Birliği Konsey Tüzüğü ile atılmıştır.²⁹³

AB, arz azaltımı için ilgili konsey tüzükleri ve 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin ara kimyasallar kontrolü hakkındaki 12. maddesinin hükmüne uymak üzere 10 ayrı devlet ile bölgesel işbirliği anlaşmasına varmıştır. Aralarında Türkiye'nin de yer aldığı bu ülkeler ile farklı tarihlerde imzalanan anlaşmalar, AB'nin yasa dışı uyuşturucu ticareti konusundaki mücadelesini daha da genişletmiştir. Üstelik bölgesel sözleşmeler on ülke ile sınırlı kalmayıp Rusya'yı da içine dahil etme eşiğindedir. 2013 yılı itibariyle AB ile Rusya bölgesel işbirliği anlaşması noktasında müzakere halindedir.²⁹⁴ Avrupa Birliğinin Uyuşturucu ve uyarıcı madde imalinde kullanılan ara kimyasalların kaçaağa kaymasını önlemeye ilişkin anlaşmaya vardığı ülkeler aşağıda listelenmiştir. (bkz. Tablo.14)

²⁹³ Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme merkezi, *Avrupa'da Uyuşturucu Sorununun Durumu: 2006 Yıllık Raporu*, ss.19-20.

²⁹⁴European Commission, *EU agreements with third countries*, http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/drugs_precursors/legislation/index_en.htm e.t.13.12.2013.

Tablo 14. Yasa Dışı Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler ile Mücadelede AB ile Bölgesel Anlaşma İmzalayan Ülkeler

	Anlaşma İmzalanan Ülkeler	Tarih
 AVRUPA BİRLİĞİ	Venezuela	18.12.1995
	Bolivya	18.12.1995
	Kolombiya	18.12.1995
	Ekvador	18.12.1995
	Peru	18.12.1995
	Meksika	13.12.1995
	ABD	28.05.1997
	Şili	24.11.1998
	Türkiye	26.02.2003
	Çin	30.12.2009
	Rusya	Müzakere Sürecinde

Kaynak: European Commission, *EU agreements with third countries*,

http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/drugs_precursors/bilateral_agreements/index_en.htm e.t 13.12.2013

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YASA DIŞI UYUŞTURUCU ve UYARICI MADDE TİCARETİ ve MÜCADELE POLİTKALARI

4.1. Türkiye’de Yasa Dışı Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticaretine Genel Bakış

Yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı maddeler küresel çapta, bireyi ve toplumu etkilemektedir. Genel itibari ile bu maddeler toplumda var olan bireyin sağlığını güvenliğini ve refah düzeyini büyük bir tehlike içerisine sokmaktadır. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları ile savaşacak yeterli imkân ve kaynağa sahip olamadıklarından dolayı bu maddelerin ortaya çıkardığı zarardan çok daha fazla etkilenmektedirler. Ancak uyuşturucu sorununun daha geniş kitlelerce yayılması nedeniyle dünya üzerindeki pek çok ülke bu soruna karşı koyamamaya az ya da çok direnç göstermekte, çözüm için mücadele sergilemektedir.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin üreticilerden tüketicilere ulaştırılması, kolektif hareketle belli bir organizasyon dâhilindedir. Uyuşturucu arzının (kaçakçılığın) her aşamasında bu organize yapıya uyulduğu görülmektedir. Özellikle belirli bölgelerde üretimi yapılan, küresel çapta kaçakçılığı söz konusu olan eroin ve kokain gibi uyuşturucu ve uyarıcı maddelerde uluslararası organizasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Kaçakçılık yapan gruplar belirli bir sistem dâhilinde yasa dışı maddelerin ekim, temin, ulaştırma ve sokak düzeyinde satışını yapmaktadırlar. Organize grupların pazar arayışına göre şekillenen faaliyetleri belirli bir eğilim olarak somutlaşmaktadır. Örneğin dünya çapında eroin arzında çok önemli bir yere sahip olan Altın Hilal bölgesinde üretilen eroinin Avrupa’ya ulaştırılmasında, 1980’lerde oluşturulan Balkan Rotası, UNODC’ye göre halen aktif olarak kullanılmaktadır. Ayrıca raporda, son 20 yıldır Balkan Kökenli ve Türk grupların bu

rota üzerindeki uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığında en aktif unsurlar olduğu dikkat çekmektedir.²⁹⁵

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı madde türüne göre yerel, bölgesel ve küresel çapta yapılmaktadır. Dünya üzerinde gerek ev tipi üretim alanlarında gerekse açık alanlarda hemen her yerde üretilip tüketimi yapılabilen esrar maddesi yerel ve bölgesel kaçakçılığa konu olmaktadır. ATS grubu uyuşturucular daha önce dar bir bölgede imal edilip geniş çaplı bölgesel kaçakçılığa konu olurken son zamanlarda üretimi çok daha geniş bir alanda yapılmaya başlanmış ve daha dar ölçekte bölgesel kaçakçılığa konu olduğu saptanmıştır. Eroin ve kokain gibi uyuşturucu maddeler ise belirli merkezlerde üretilmekte ve buralardan tüketim merkezlerine kaçakçılığı yapılmaktadır. Bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere coğrafi ve bölgesel faktörler uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin üretimi ve yasa dışı ticareti sürecinde doğrudan belirleyici olup, etkin bir rol oynamaktadır.²⁹⁶

Genel itibari ile bir ülkede uyuşturucu ve uyarıcı madde piyasasının oluşmasına etki eden üç ana faktör bulunmaktadır. Bunlar; ülkenin konumu itibari ile üretim bölgelerine yakınlık, üretim ve tüketim bölgeleri arasındaki kaçakçılık güzergâhı üzerindeki durumdan etkilenme ve ülkede bu maddelere olan talep durumudur.²⁹⁷

Türkiye mevcut coğrafi konumu göz önüne alındığında asırlardır Doğu ile Batı arasında kullanılan bir ticaret ve kültür köprüsüdür. Bunda en büyük etken olan doğudan batıya tarihi İpek ve Baharat Yollarının ülke içinden geçmesi büyük rol oynamıştır. Geçmişte çok önemli rol oynayan bu iki yol günümüzde uyuşturucu kaçakçılarının da kullandığı güzergâh halini almıştır. Coğrafi konum itibari ile Türkiye'yi doğrudan ve dolaylı olarak birden çok uyuşturucu rotası etkilemektedir. Klasik uyuşturucu rotalarından Balkan Rotası, Kuzey Karadeniz Rotası ve Doğu Akdeniz Rotasının etkilerine Türkiye maruz kalmaktadır. Bilinen bu geleneksel uyuşturucu rotalarından özellikle Balkan Rotası Türkiye'yi doğrudan etkilemektedir. Güney Batı Asya haşhaş ekim alanlarından başlayan Balkan Rotası yolu İran'dan

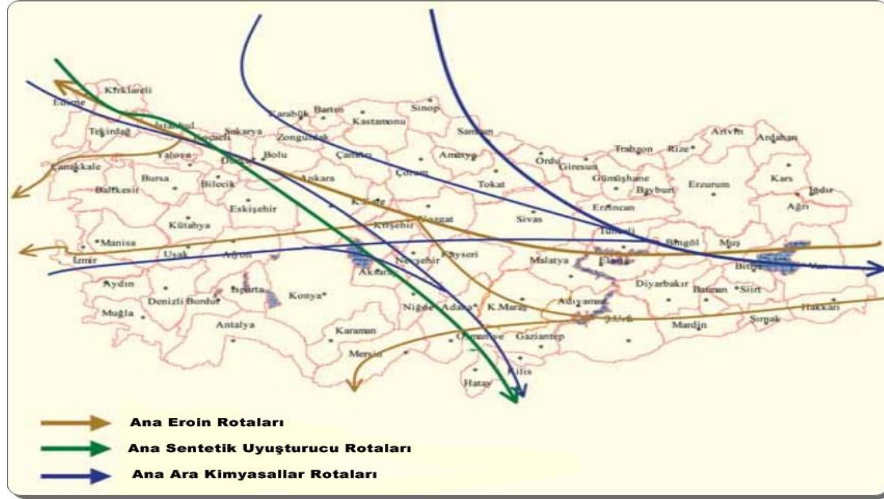
²⁹⁵ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2012Yılı Ulusal Raporu*, s.145.

²⁹⁶ A.g.e., s.145.

²⁹⁷ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*, s.106.

sonra Türkiye topraklarından geçerek Avrupa'ya ulaşmaktadır. Bu durum yasa dışı bağımlılık yapıcı madde kaçakçılığı faktöründe Türkiye'yi açıkça transit bir ülke konumuna düşürmektedir.²⁹⁸

Harita 9: Türkiye Üzerindeki Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kaçakçılığı Güzergahları

Kaynak: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOMDB), *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2005 Raporu*, Ankara: Kom Yayınları, 2006, s. 121.

Üretim bölgelerinden tüketici ülkelere doğru gerçekleştirilen uyuşturucu madde kaçakçılığı Türkiye'yi hem transit hem de hedef ülke olarak etkilemektedir. Türkiye'nin yer aldığı coğrafya üzerinde hareket eden yasa dışı uyuşturucu madde trafiği çift yönlü bir seyir izlemektedir. Doğudan batıya doğru afyon ve türevlerinin batıdan doğuya doğru da ters yönde sentetik uyuşturucular ile uyuşturucu maddelerin üretiminde kullanılan ara kimyasalların kaçakçılığı bu coğrafya üzerinde görülmektedir. (bkz. Harita 9) Dolayısıyla Türkiye, Afganistan kaynaklı afyon ve türevleri ile Avrupa kaynaklı amfetamin ve ara kimyasalların kaçakçılığında transit boyutu ile etkilenmektedir. Aynı zamanda Avrupa kaynaklı ecstasy ile Güney

²⁹⁸ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2006 Yılı Ulusal Raporu*, ss.44-46.

Amerika menşeli kokain maddesinin kaçakçılığında da kullanım boyutunda etkilendiğinden bahsetmek mümkündür.²⁹⁹

Uluslararası alanda kabul edilen risk değerlendirme analizlerine göre, risk unsuruna ne kadar yakın bulunulursa o risk unsurundan etkilenme de aynı oranda fazla olacaktır.³⁰⁰ Türkiye yasa dışı haşhaş ekiminin ve buna bağlı olarak afyon ve türevleri üretiminin yapıldığı Afganistan, Pakistan ve İran gibi Güney Batı Asya ülkelerine yakın bir coğrafyada yer almaktadır. Bu durum itibari ile Türkiye, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden kaçakçılık ve kullanım boyutu ile etkilenme riskini sorun ortadan kalkıncaya kadar yüksek seviyede taşımaya devam edecektir. Üretim bölgelerine yakınlığın yanı sıra Türkiye, yaygın bir uyuşturucu ve uyarıcı madde tüketim kitlesini elinde bulunduran Batı Avrupa ülkeleri ile de komşu halindedir. Üretim ve tüketim bölgeleri arasındaki Türkiye'nin mevcut transit konumu, ülkedeki yasa dışı bağımlılık yapıcı maddelerin bulunabilirliğini ve bu maddelere olan bağımlılığı tetikleyen önemli bir faktör olarak gözükmektedir.³⁰¹

Türkiye'de görülen uyuşturucu ve uyarıcı madde olayları değerlendirildiğinde genel itibari ile üç uyuşturucu madde türünün uluslararası düzeyde kaçakçılığı görülmektedir. Bunlar; afyon ve türevleri, sentetik uyuşturucular (Amfetamin ve türevleri) ve kokaindir. Afyon ve türevleri uyuşturucu maddeler içerisinde Türkiye'de en çok kaçakçılığı yapılan uyuşturucu madde eroindir. Afganistan kaynaklı eroin maddesinin Türkiye'nin doğu sınırlarında yer alan İran'dan ülkeye giriş yaptığı bilinmektedir. Özellikle İran sınırında yer alan Ağrı, Van, Hakkari illerinin kontrolü güç dağlık ve yüksek kesimlerinden kaçak olarak giren eroin, ülkenin batı kısımlarına taşınarak buradan kara, deniz ve hava yolu Avrupa'ya sevk edilmektedir.³⁰²

Türkiye ve içinde bulunduğu bölge için bir başka tehdit ise Avrupa kaynaklı sentetik uyuşturucu ve uyarıcı maddelerdir. Özellikle Batı Avrupa kaynaklı ecstasy

²⁹⁹ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*, s.104.

³⁰⁰ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2008 Yılı Ulusal Raporu*, s.64.

³⁰¹ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*, ss.104-106.

³⁰² TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2007 Yılı Ulusal Raporu*, ss. 68-69.

maddesinden Türkiye hedef ülke olarak etkilenmektedir. Doğu Avrupa menşeli captagon maddesinden ise transit olarak etkilenme söz konusudur. Çünkü captagon maddesi Ortadoğu ve Arap ülkelerini hedef almakta ve bu yönde Türkiye üzerinden kaçakçılığı yapılmaktadır. Diğer bir ifade ile captagonda transit bir ülke olan Türkiye ecstasye hedef ülke konumundadır.³⁰³

Üretim bölgesi Güney Amerika kıtası olan kokain ve türevleri uyuşturucu maddelerin Türkiye'ye girmesinin iki nedeni bulunmaktadır. İlki bu tür uyuşturucuların tüketim amacıyla Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine gönderilmesinde Türkiye'nin transit olarak kullanılması, ikincisi ise Türkiye'nin kokaine olan iç talebine cevap vermektir. Mevcut durum itibari ile Türkiye, gerek kokain ve türevleri üretim merkezlerine uzaklığı gerekse bu maddelerin kaçakçılık rotaları üzerinde olmayışı ile fazla etkilenmemektedir.³⁰⁴

Türkiye'de en fazla yakalanan ve kullanılan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin başında esrar maddesi yer almaktadır. Ülke içerisinde yakalanan esrar, genellikle kırsal kesimlerde yetiştirilen yasa dışı Hint keneviri ekiminden kaynaklanmaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin kırsal alanlarında uyuşturucu madde kaçakçılığı organizasyonları tarafından üretilen esrar, yine Türkiye iç tüketimi için ülkenin çeşitli yerlerine getirilip satılmaktadır. Diyarbakır, Van ve İstanbul en fazla yakalamaların yapıldığı illerdir. Ayrıca Türkiye'de yasa dışı üretimi yapılan esrarın kalitesi düşük olması sebebiyle zaman zaman Afganistan, Pakistan, Suriye ve Arnavutluk üzerinden ülkede esrar kaçakçılığı da olmaktadır.³⁰⁵

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasa dışı ticareti ile mücadele (Arz-Kaçakçılık) bu tür maddelere yönelik her türlü mücadeleyi içine alacak şekilde yürütülmektedir. Bağımlılık yapan maddelerin üretim ve imali ile madde ve madde yapımında kullanılan ara kimyasalların ülke içine yasa dışı yollardan girişinin engellenmesini, sokak düzeyinde satışını ve buna bağlı olarak her türlü yakalama faaliyetini kapsamaktadır. Türkiye'de bu mücadele içerisinde yer alan kurumlar 5607

³⁰³ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*, ss. 106-107.

³⁰⁴ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.405.

³⁰⁵ A.g.e., ss. 403-404.

sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununa göre; Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığıdır. Bu temel kurumlar yanında uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile doğrudan ya da dolaylı mücadele içerisinde olan kurumlar ise; Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Adli Tıp Kurumu, Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü'dür.³⁰⁶

4.2.Türkiye’de Ele Geçirilen Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Türlerine Göre Değerlendirilmesi

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ele geçirilme miktarları ve olay sayıları, maddenin piyasada bulunabilirliğine ilişkin en önemli somut göstergelerdir. Bağımlılık yapıcı yasa dışı bu maddelerin ülke içindeki bulunabilirlik oranı, yıllara ve madde türüne göre değişiklik arz etmektedir. Bundan hareket ile çalışmanın bu kısmında Türkiye’de ele geçirilen yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı maddeler türlerine göre ele alınmakta, yakalama istatistikleri ise yıllara göre iki gruba ayrılarak verilmektedir.

4.2.1.Afyon ve Türevleri

Afyon ve türevleri (Opiat) ele geçirmeleri içerisinde ilk sırada eroin gelmektedir. Bunu sırası ile baz morfin ve afyon takip etmektedir.

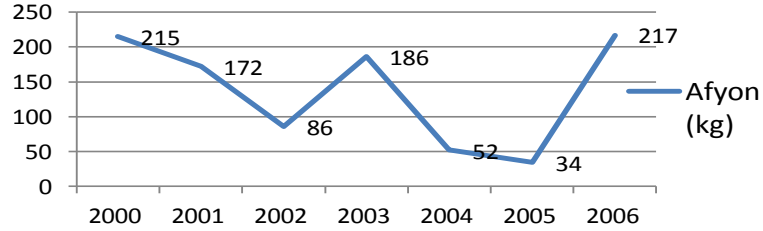
³⁰⁶ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2008 Yılı Ulusal Raporu*, s.63.

4.2.1.1.Afyon

2000 – 2006 yakalamaları

Türkiye’de afyon ve türevleri uyuşturucu yakalamaları içerisinde afyon ele geçirme miktarları çok düşük bir seyir izlemektedir. Bu oran 2000 yılında %3,2 iken 2004 yılında %5’e kadar gerilemiştir. Ele geçirilen afyon esasında Türkiye’ye iltica ya da göç etmiş kişilerin genellikle tiryak olarak kullanılmak maksadıyla yanlarında getirdiği veya aynı amaçla ABD’ye göndermek istediği maddelerdir.³⁰⁷

Grafik 9: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Afyon Ele Geçirmeleri (kg)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2002 Raporu*, s.18; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu* s.12.

Altı yıllık yakalama verilerine bakıldığında yıllara göre azalmaların ve artışların yaşandığı açıktır. Bu artışlar minimal düzeydeki yakalamalar için çok fazla bir etkiye sahip değildir. 2000 yılından 2002 yılına kadar %60 oranında düşüş eğilimi gösteren ele geçirmeler 2003 yılında %116 artış gösterip bir yıl sonra %72’lik keskin bir düşüş yaşamıştır. 2006 yılında bir önceki seneye göre 6 katlık yakalama artışı ise afyon yakalamalarının en yüksek seviyesini göstermiştir.

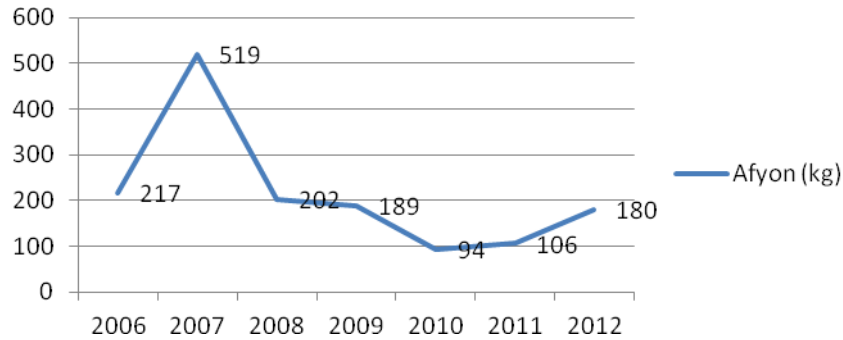
³⁰⁷ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2004 Raporu*, ss.50-51.

Temel olarak yakalama miktarlarının az oluşu, kaçakçılık organizasyonlarının ham afyonu, baz morfin ve eroin haline dönüştürme işlemlerini ekim sahalarına yakın bölgelerde gerçekleştirmeye başladıklarından dolayıdır.³⁰⁸

2006 – 2012 Yakalamaları

Türkiye’de yaygın bir kullanım bulamayan afyon maddesi genellikle doğu sınır kapılarından girişte yakalanırken son yıllarda Türkiye’nin batı sınır kapılarından çıkışında da yakalanmaya başlamıştır.³⁰⁹ Ülke iç pazarında afyona olan talep yok denecek kadar azdır. Genellikle 2010 – 2011 yılında yakalanan afyonun neredeyse tamamı kargo ile yurt dışına sevk edilirken yakalanmıştır. Özellikle İranlı organize suç grupları tarafından kontrol edilen sevkiyatın ABD’ ye, Kanada’ ya ve İngiltere’ye gönderildiği tespit edilmiştir.³¹⁰

Grafik 10: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Afyon Ele Geçirmeleri (kg)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2010 Raporu*, s.7. ; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu* s.59.

Yakalanan afyon miktarında 2007 yılındaki yükselişten sonra sürekli bir azalma gözlemlenmektedir. 2007 yılında 519 kg olan afyon ele geçirmeleri %80 oranında gerileyerek 2010 yılında 94 kg’ ye kadar düşmüştür. Bu istikrarlı düşüş Türkiye’deki afyon arzının minimum seviyede olduğunu ve afyon kullanımının sifıra

³⁰⁸ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2004 Raporu*, ss.50-51.

³⁰⁹ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2011 Yılı Ulusal Raporu*, s.171.

³¹⁰ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu*, s.58.

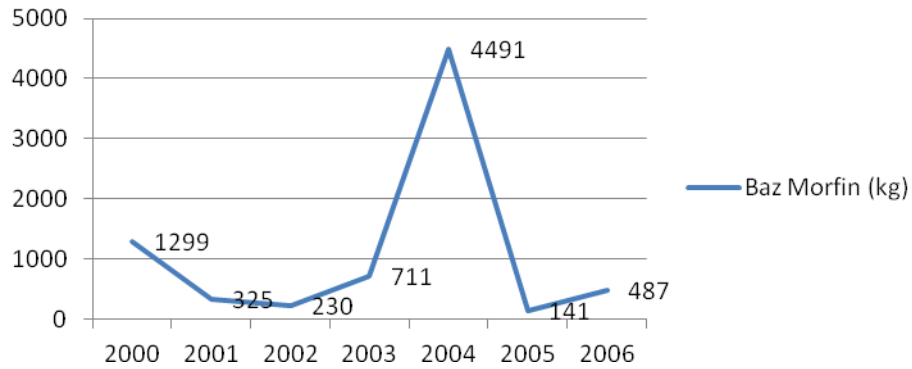
yakın olduğunu göstermektedir. Son iki yılda yaşanan %91 oranındaki artış ise minimal düzeydeki yakalamalar için çok büyük bir etkiye sahip değildir.

4.2.1.2. Baz Morfin

2000 – 2006 Yakalamaları

Türkiye’de 2000- 2006 Yılları arasında yakalanan baz morfin maddesi miktarına bakıldığında eroin yapımı için kullanılabilecek düzeyde bir baz morfin ele geçirmesi gerçekleşmemiştir. 1992/93 yıllarında Türkiye’deki afyon ve türevleri yakalamalarının %56’sını morfin oluştururken bu oran 2000 -2004 yılları arasında %35’e düşmüştür. 2005 yılında bu oran %2 olurken 2006 yılında ise %6 olarak gerçekleşmiştir. Bu bilgiler de göstermektedir ki Türkiye’de eroin üretimi yok denecek kadar az seviyelere gelmiştir.³¹¹

Grafik 11: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Baz Morfin Ele Geçirmeleri (kg)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2002 Raporu*, s.18; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu* s.14.

Ele geçirilen miktarlar grafiğine göre yakalamalar belirli bir düzeyde seyretmektedir. Yalnızca 2004 yılında ciddi bir yükseliş göze çarpmaktadır. Baz morfin 2002 yılına kadar %82 düşüş gösterirken 2003 yılından itibaren yükselme seyrindedir. 2005 yılında son beş yılın en düşük morfin yakalaması gerçekleşmiştir.

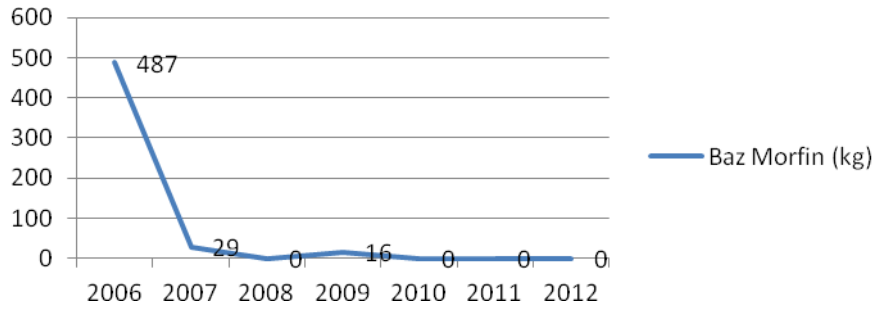
³¹¹ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu*, s.2.

2004 yılındaki ele geçirilen miktar ise bir önceki yılda yakalanan morfinin 5 katıdır. Orantısız gerçekleşen bu artış dışında genel olarak bakıldığında Türkiye baz morfin açısından hedef bir ülke konumunda değildir.

2006 – 2012 Yakalamaları

Baz morfin maddesinin varlığı genellikle bulunduğu yerde eroin imalının söz konusu olabileceğine dair kuvvetli bir emaredir. Türkiye’de son altı yıllık dönemde yakalanan baz morfin miktarı ise üzerinde değerlendirme yapılmayacak kadar azdır. 2006 yılındaki 487 kg’lık yakalamadan sonra çok hızlı bir düşüş sergileyen baz morfin ele geçirmeleri bundan sonra Türkiye’nin istediği sıfır çizgisini yakalamıştır. Son altı yılda yakalanan toplam baz morfin miktarı sadece 41 kg’dır ve Türkiye’de 2010 yılından itibaren baz morfinin izine rastlanılmamıştır.

Grafik 12: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Baz Morfin Ele Geçirmeleri (kg)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2010 Raporu*, s.9; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu* s.59.

Son dönemde ortaya çıkan bu tablo uyuşturucu organizasyonlarının eroin üretim sürecinde ara mamul olan baz morfini afyon üretim bölgelerine yakın yerlerde eroine dönüştürdüklerini ve buradan diğer ülkelere ihraç ettiklerini göstermektedir. Dolayısıyla afyon ve türevi uyuşturucu maddeler Türkiye’ye genellikle eroin formunda girmektedir.³¹²

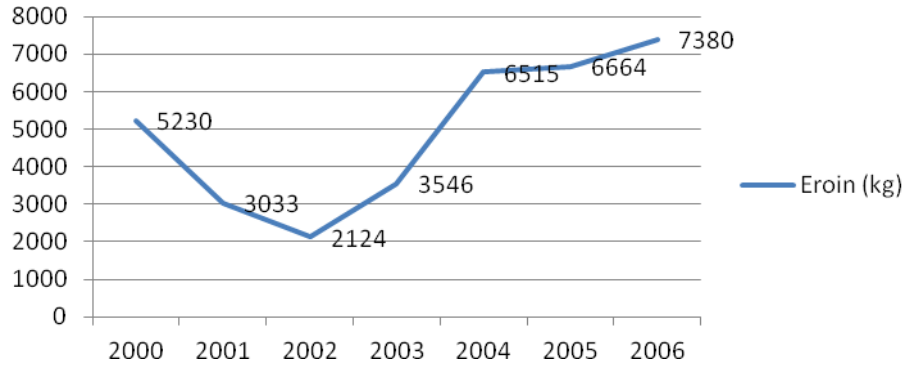
³¹² KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2007 Raporu*, ss.8-9.

4.2.1.3.Eroin

2000 – 2006 Yakalamaları

Türkiye ve içinde bulunduğu bölgeyi tehdit eden en büyük tehlike Afganistan kaynaklı yasa dışı afyon ekimi ve buna bağlı olarak yine Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine yapılan eroin kaçakçılığıdır. 2006 yılı içerisinde yakalan afyon ve türevleri içerisinde afyon %2.7 baz morfin %6'lık bir orana sahip iken eroin %90'lar seyrinde yer almaktadır. Bu Afganistan kaynaklı afyon ve türevleri uyuşturucu maddelerin Türkiye'ye eroin formunda geldiğini göstermektedir. Ayrıca var olan tehlikenin boyutunu da gözler önüne sermektedir.³¹³

Grafik 13: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Eroin Ele Geçirmeleri (kg)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2002 Raporu*, s.18; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu* s.16.

Eroin yakalamalarının 2000 – 2006 yılları arasındaki dağılımına baktığımızda 2000 den 2002 yılına kadar %60 düşüş olduğu görülmektedir. 2003 yılı itibari ile de her yıl istikrarlı bir biçimde artış meydana gelmiştir. Bu artış 2003 yılında %66 oranında iken 2004 yılında %83 oranında seyretmiştir. Yakalama miktarlarının en düşük olduğu 2002’ den 2006 yılına kadar ele geçirilen eroin ise yaklaşık 2,5 katı artarak 7380 kg olmuştur. 2002 yılında yakalanan eroin miktarı da 2124 kg hesaplanarak 6 yıllık sürecin en düşük seyrini görmüştür.

³¹³ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu*, s.10.

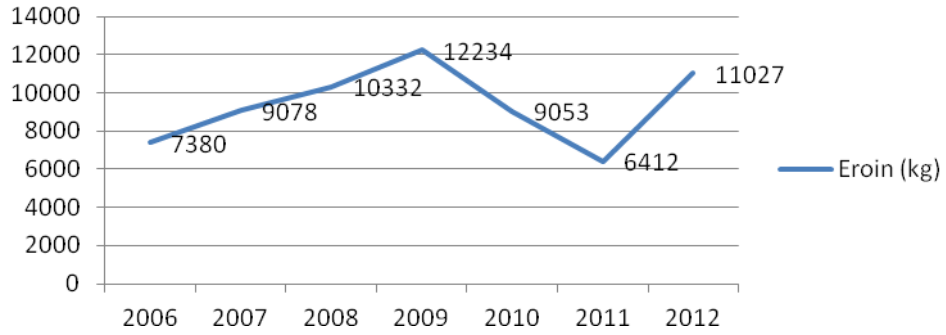
Afganistan'da uyuşturucu kontrol mekanizmalarının etkin bir biçimde yürütülememesinden dolayı 2002 yılı itibari ile afyon üretim alanları ve miktarları tekrar yükselişe geçmiştir. Küresel afyon üretiminde Afganistan'ın payı 2003 yılında %76 iken 2004 yılında %87' ye yükselmiştir. Yaşanan bu gelişmeler dolayısıyla, bölgesel kaçakçılık rotaları daha aktif hale gelmiş ve afyon kökenli uyuşturucu yakalamaları artış göstermiştir. Gelişmeler paralelinde Türkiye'de de afyon ve türevleri yakalamaları artmıştır. 2004 yılı itibari ile bu artış 11 ton gibi bir rakam ile rekor seviyede yer almıştır.³¹⁴

2006 – 2012 Yakalamaları

Türkiye'de eroin yakalamalarında ve eroinin piyasada bulunabilirliğinde 2006-2012 yılı sürecinde çok önemli değişimler gözlemlenmiştir. Ele geçirmelerde uzun süre yaşanan artış trendi 2009 yılı sonuna kadar devam etmiştir. 2006 yılından sonraki 4 yıllık dönemde yakalamalar zirvenin yaşandığı 2009 yılında 12.234 kg ile rekor kırmıştır. Bu 4 yıllık dönemde ele geçirmede yaşanan artış oranı ise %66 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında yaşanan rekor seviyedeki yakalamanın ardından büyük bir düşüş kendini göstermiştir. Türkiye'de 2010 yılında 9053kg eroin yakalaması yapılırken bunu 2011 yılında 6412 kg izlemiştir. Bir başka ifade ile 2009 yılında yakalamalarda görülen zirvenin ardından 2 yıllık süreçte ele geçirilen eroin %47 oranında daralmıştır.

³¹⁴ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2004 Raporu*, ss.48-49.

Grafik 14: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Eroin Ele Geçirmeleri (kg)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2010 Raporu*, s.10; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu* s.60.

Afganistan menşeli afyon üretimindeki artış ve azalışlar küresel eroin pazarı ve kaçakçılığını doğrudan etkilemektedir. 2010 yılı itibari ile eroin yakalama miktarındaki bu düşüşlerin temelinde aynı yıl Afganistan’da yaşanan afyon üretimindeki %48’lik gerileme yatmaktadır. Azalma Avrupa pazarları gibi Türkiye pazarında da eroin kıtlığı yaşanmasına yol açmıştır. Türkiye’de eroin yakalamalarında yaşanan bu keskin düşüşün diğer nedenleri ise;

- Afganistan menşeli eroinin İran İslam Cumhuriyeti ve Pakistan’dan doğrudan havayolu kargosu ile Batı Avrupa’ya sevk edilmesi,
- Türkiye ve İran’daki etkin mücadele neticesinde kaçakçılık organizasyonlarının Balkan Rotasına alternatif rotalara yönelmesi (Burada kuzey ve güney rotalarının daha etkin kullanılmaya başlanması ve eroinin Afrika üzerinden Avrupa’ya ulaştırılması söz konusudur.),
- Eroin piyasasında yaşanan kıtlık ve fiyat artışları nedeni ile kaçakçılık organizasyonu yapan grupların esrar ve sigara gibi maddi riski daha az olan alternatif kaçakçılığa yönelmesi olarak değerlendirilmektedir.³¹⁵

2012 yılında ele geçirilen eroin miktarı ise bir önceki yıla göre %72 artış göstermiştir. Bu artış 11027 kg ile 2009 yılındaki rekor yakalama miktarına tekrar yaklaşmıştır. 2010 yılında Afganistan’da gerçekleşen %48’lik düşüşün ardından

³¹⁵ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2010 Raporu*, ss.10-11.

üretim tekrar yükselme kaydetmiştir. Üretimde görülen bu yükseliş 2011 yılında %61'lik bir artışla 3600 tondan 5800 tona kadar çıkmıştır.2012'de Türkiye'de ele geçirilen eroin miktarındaki %72'lik artışın, Afgan afyonunda görülen yükselmeden doğrudan etkilendiği değerlendirilmektedir.³¹⁶

4.2.2.Kenevir ve Türevleri

2000 – 2006 Dönemi Yakalamaları

Türkiye'de yasal kenevir ekimi yapılmaktadır. Uyuşturucu amaçlı olmayan ve sanayide kullanılabilen bu ekim lisanslı ve kontrollü olarak Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının gözetimi ve denetimindedir. Bunun dışında herhangi bir ekime müsaade edilmemektedir.³¹⁷

Yasa dışı ekimine izin verilirse de dünya üzerinde birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de en çok üretilen ve tüketimi yapılan uyuşturucu ve uyarıcı madde esrardır. Ayrıca esrar Türkiye'deki iç piyasaya yönelik üretilen ve kaçakçılığı yapılan yegâne uyuşturucu türü olmaktadır.³¹⁸ Bu maddenin temininde sorun yaşanmaması ve ucuz oluşu, kaçakçılığının diğer uyuşturucu maddelere göre daha yoğun olmasına neden olmaktadır. Dolayısı ile Türkiye'de gerek ele geçirme gerekse olay sayısı dikkate alındığında, esrar maddesi ön planda yer almaktadır.³¹⁹

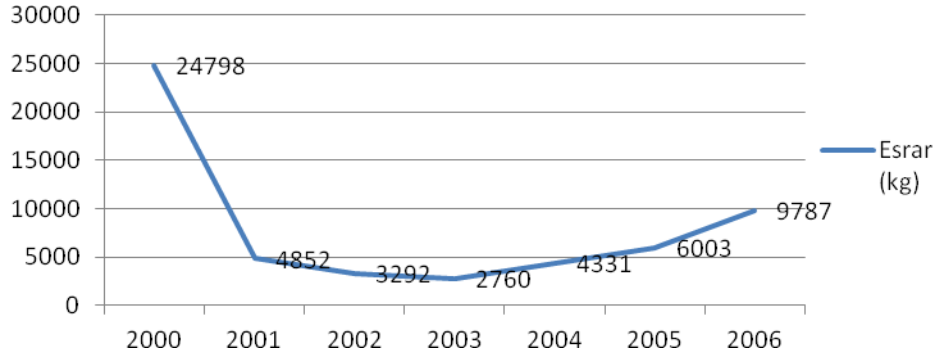
³¹⁶ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2007 Raporu*, s.60.

³¹⁷ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2004 Raporu*, 58.

³¹⁸ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2008 Raporu*, s.5.

³¹⁹ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2004 Raporu*, s.58.

Grafik 15: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Esrar Ele Geçirmeleri (kg)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2002 Raporu*, s.18; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu* s.23.

Esrar yakalama miktarı 2000 – 2003 döneminde düşüş gösterirken 2004 yılından itibaren istikrarlı bir biçimde artışa geçmiştir. 2006 yılında ele geçirilen esrar miktarındaki artış 2005 yılına göre %63 düzeyinde olmuş ve aynı yıl yakalanan toplam miktar yaklaşık 10 tonu bulmuştur. Yükselişe geçtiği 2004 yılından 2006 yılına kadar yakalamalar %125 artış sergilemiştir.

2004 yılı itibari ile ele geçirmelerde yaşanan bu artış son yıllarda gerek Afganistan gerekse Arnavutluk ve Lübnan bölgesinden, Türkiye’ye yönelik yapılan esrar kaçakçılığında kaynaklanmaktadır.³²⁰

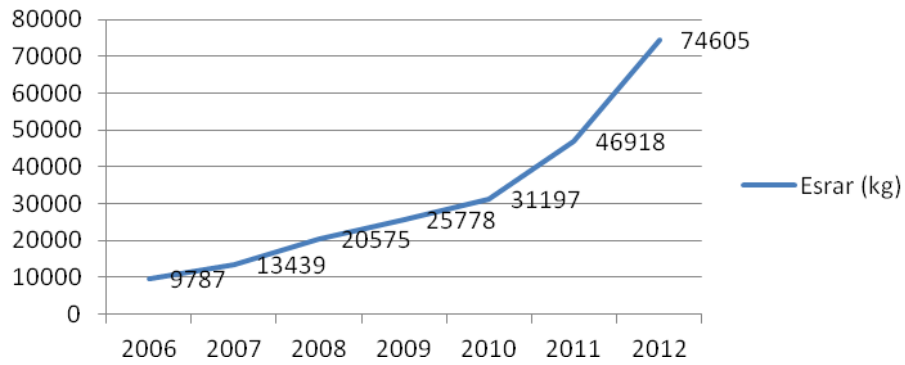
2006 – 2012 Dönemi Yakalamaları

Türkiye’nin bulunduğu bölge içerisinde cereyan eden esrar kaçakçılığı hareketlerine bakıldığında Avrupa’da toz esrar maddesi tüketimi yaygındır. Üretimin tüketimi karşılayamaması sebebiyle bu talebin büyük bir kısmını Kuzey Afrika ülkeleri karşılamaktadır. İran, Pakistan ve Afganistan’da ise yine bu bölgelerin esrar ihtiyacını karşılamak için yasa dışı toz esrar üretimi yapılmaktadır. Ayrıca az da olsa bu bölgeden Türkiye’ye toz esrar maddesi giriş yapılmaktadır. Türkiye’de ele geçirilen esrar genel itibari ile “kubar” tabir edilen işlenmemiş kenevir bitkisi kırıntıları

³²⁰ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2005 Raporu*, ss.140-141.

şeklindedir. Bu duruma bakıldığında Türkiye'nin çevresinde yoğun şekilde toz esrar arz ve talebi olmasına rağmen iç tüketimde kubar esrarın kullanıldığı görülmektedir.³²¹ Yurt dışı menşeli olarak az da olsa kaçak giriş yapan toz esrar yakalamalarında son yıllarda dalgalanmalar mevcuttur. Toz esrar ele geçirmelerindeki bu dalgalanmaların eroin bulunabilirliği ile ilişkili olduğu değerlendirilmektedir. Eroin yakalamalarının düşük olduğu 2010 yılında ülkeye kaçak giren toz esrar miktarında büyük artışlar meydana gelmiştir. Daha net bir ifade ile 2010 yılında Afgan afyonunun üretiminde görülen %48'lik düşüşün ardından, eroin temin etmekte zorlanan kaçakçılık organizasyonları Türkiye'ye toz esrar kaçakçılığı yapmaya başlamıştır.³²²

Grafik 16: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye'de Esrar Ele Geçirmeleri (kg)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2010 Raporu*, s.18; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu* s.64.

Son yıllarda esrar talebinde büyük artışlar yaşanmaktadır. Talepte meydana gelen bu artış, maddenin arz boyutunu da ortaya koymaktadır. Son 5 yılda ülke genelinde yapılan esrar yakalamalarında yaşanan artış %262 olarak görülmektedir. Bu Türkiye'ye yönelen tehdidin boyutunu da ortaya koymaktadır. Ele geçirilen esrar miktarı her geçen sene bir önceki yıla göre artmaktadır. 2007 yılı esrar yakalamaları bir önceki yıla kıyasla %37 oranında artarken, bu oran 2012 yılında bir önceki yıla

³²¹ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2007 Raporu*, s.15.

³²² TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2012 Yılı Ulusal Raporu*, ss.151-152.

göre %59 seviyelerine çıkmıştır. 2012 yılında ele geçirilen miktar ise yaklaşık 75 ton olup bu rakam 2006 – 2012 döneminin zirvesini belirlemiştir.

Türkiye’de ülke dışına esrar kaçakçılığının yok denecek kadar az olduğu ve ele geçirilen esrarın ülke içi talebe yönelik olduğu göz önünde bulundurulduğunda yakalamalarda görülen bu ciddi artış ile kullanıcı düzeyinde de bir hayli yükselme olduğu değerlendirilmektedir.³²³ Yakalamalarda bu şekilde artış yaşanmasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi suç örgütlerine karşı yapılan planlı operasyon sayılarının arttırılmasıdır. 2012 yılında ülke genelinde esrar konulu 688 planlı çalışma başlatılmış; sonucunda ise 17.954 kg (%28) esrar ele geçirilmiştir. İkinci neden ise risk analizine dayalı çalışmaların tüm ülkeyi kapsayacak şekilde yapılmasıdır. Nitekim 2012 yılında iller arası koordinasyon ve etkili profillemeye çalışmaları sonucunda 28.205 kg esrar yakalanmıştır. Bu miktar 2012 yılı toplam esrar ele geçirmelerinin %43’ünü teşkil etmektedir. Üçüncü neden ise kaçakçılık ve organize suçlar ile mücadele birimlerine ulaşan ihbarların değerlendirilmesi ve operasyona dönüştürülmesi olmuştur. Yapılan ihbarların etkin bir şekilde değerlendirilmesi sonucu yaklaşık 18.873 kg (%29) esrar ele geçirilmiştir.³²⁴

4.2.3.Koka ve Türevleri

2000 – 2006 Yakalamaları

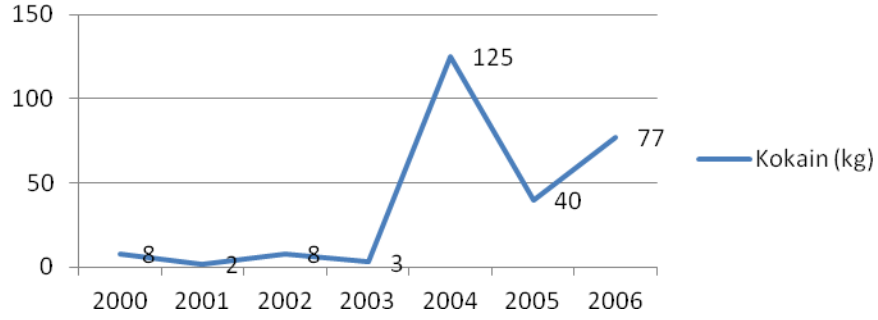
Türkiye kokain üretim bölgesi olan Güney Amerika’ya uzak olması münasebetiyle diğer uyuşturucu ve uyarıcı maddelere nazaran kokain ve türevleri kaçakçılığından daha az etkilenmektedir. Yerel kullanımın düşük olması ve tüketici pazara ulaşan rotalar üzerinde olmayışı da kokain ele geçirmelerinin Türkiye’de oldukça az olmasının bir başka nedenidir.³²⁵

³²³ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*, s.120.

³²⁴ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu*, ss.64-65.

³²⁵ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2004 Raporu*, s.56.

Grafik 17: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Kokain Ele Geçirmeleri (kg)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2002 Raporu*, s.18; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu* s.26.

2000 – 2006 yılı yakalama verilerine baktığımızda artan düzeyde bir yükselmeden bahsedebiliriz. Ele geçirmeler takip eden yıllar içerisinde çok düşük seviyede kalmıştır. Özellikle 2000 – 2003 yılları arasında kokain yakalamaları 3-8 kg arasında değişmiştir. 2004 yılında bir önceki yıla göre ele geçirilen miktar yaklaşık 40 katı artmış ve 125 kg ile bu miktar 2000 – 2006 döneminin zirvesinde yer almıştır.

2004 yılı içerisindeki bu yüksek seviyedeki artış, uyuşturucu organizasyonları tarafından yeni yol arayışlarının yansımaları olarak değerlendirilmektedir.³²⁶

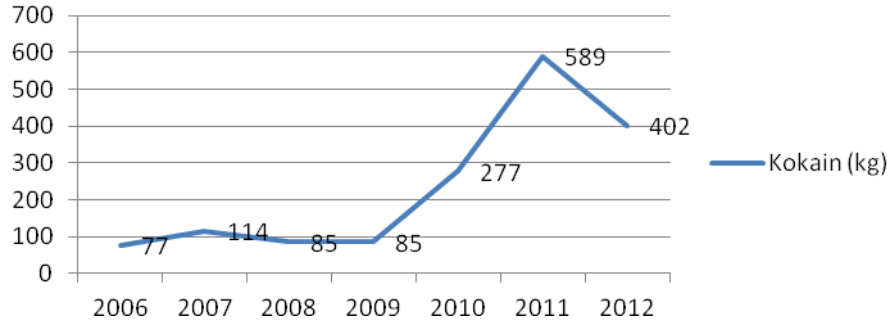
2006 – 2012 Yakalamaları

Avrupa’da kokain pazarının genişlemesine paralel olarak, Türkiye’de aynı yönde kokain kaçakçılığına maruz kalmaktadır. Geline nokta Türkiye kokain ve türevleri ticaretinden hem transit hem de hedef ülke olarak etkilenmektedir. Kaçakçılık organizasyonları yakalanma riskini en aza indirmek için farklı güzergâh ve yöntemler kullanmaktadır. Türkiye’yi hedef alan kokain trafiğinin başlangıç noktası Güney Amerika ülkeleridir. Genellikle buradan Batı Avrupa ülkelerine kokain sevkiyatı yapılmakta oradan da kuryeler aracılığı ile Türkiye’ye giriş

³²⁶ A.g.e., s.56-57.

yapmaktadır. Kuryelerin hava yolu seyahati ile getirdiği kokainin bir kısmı iç pazarda tüketilirken bir kısmı da diğer çevre ülkelere nakledilmektedir.³²⁷

Grafik 18: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Kokain Ele Geçirmeleri (kg)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2010 Raporu*, s.14; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu* s.67.

2006 – 2012 Dönemi kokain yakalama miktarlarına baktığımızda 2006 – 2009 yılları arası ele geçirilen kokain miktarı 85-90 kg civarında iken 2010 yılı itibari ile bu sayı katlanarak devam etmiştir. Özellikle 4 yıl boyunca ele geçirmelerde belirgin bir değişim görülmezken 2010 yılında bir önceki seneye oranla %226’lık bir artış yaşanmıştır. Bunu 589 kg ile 2011 yılı takip etmiştir. Günümüze doğru gelindiğinde ise 2009 yılında 85 kg olan yakalama miktarı yaklaşık 4 kat artarak 2012 yılında 402 kg’ ye ulaşmıştır.

Kokain ele geçirmeleri artsa da Türkiye henüz öncelikli bir uyuşturucu tehdidi konumunda değildir. Lakin ilerleyen yıllarda Türkiye’de kokain pazarının daha da genişleyeceği değerlendirilmektedir. Artan pazar ile birlikte Batı Avrupa’ya olan kokain sevkiyatının da Türkiye üzerinden artarak devam edeceği aşikârdır.³²⁸

³²⁷ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu*, ss.66-67.

³²⁸ A.g.e., s.46.

4.2.4.Sentetik Uyuşturucular

Türkiye'nin de üzerinde bulunduğu bölgede cereyan eden yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde trafiği tek yönlü bir seyir izlememektedir. Bu coğrafyada yaşanan savaş ve iç karışıklıklar ile meydana gelen siyasal değişimler uyuşturucu trafiğinin seyrini değiştirebilmektedir. Türkiye mevcut durumu itibari ile yoğun olarak eroin akımından etkilenirken son yıllarda özellikle Avrupa kaynaklı sentetik uyuşturucu madde kaçakçılığından da olumsuz yönde etkilenmektedir. Sentetik uyuşturucular ve bunların yapımında kullanılan ara kimyasallar Balkan Rotasının tersi istikametinde bir akım ile Avrupa ülkelerinden hareketle Türkiye üzerinden geçerek doğuya doğru bir seyir izlemektedir.³²⁹ Sentetik uyuşturuculardan ikisi Türkiye'yi olumsuz yönde etkilemektedir. Bunlardan özellikle Batı Avrupa kaynaklı ecstasy maddesi Türkiye'deki kullanıcı kitlesini hedef alırken, captagon ise ülkeyi transit boyutu ile tehdit etmektedir. Doğu Avrupa menşekli captagon maddesinin yasa dışı ticareti Türkiye üzerinden Ortadoğu ülkelerine yapılmaktadır.³³⁰

4.2.4.1.Ecstasy

2000 – 2006 Dönemi Yakalamaları

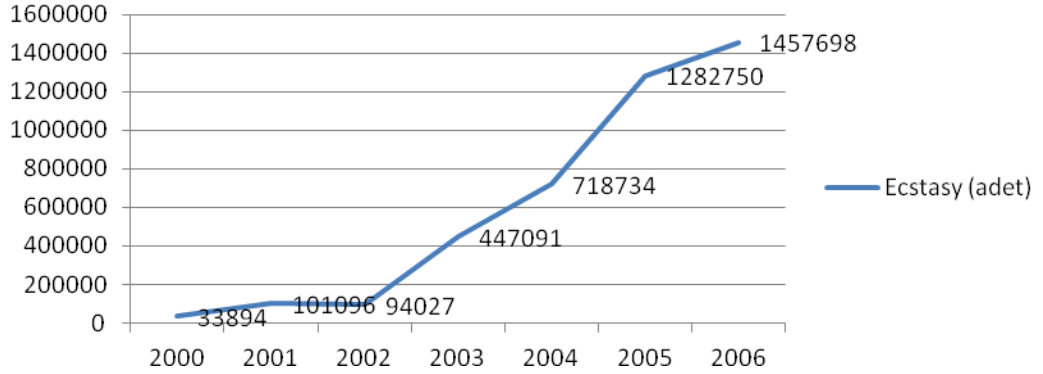
Türkiye'yi etkileyen en önemli sentetik uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden olan ecstasy maddesi ülke içine Batı Avrupa ülkelerinden özellikle Hollanda ve Belçika'dan gelmektedir. Ecstasy kaçakçılığı organizasyonlarının hedefinde Türkiye'nin iç tüketimi yer almaktadır. Bu organizasyonlar tarafından Balkan Rotasının tersi istikametinde (Doğu – Batı) yasadışı yollardan araçlar veya kuryeler ile ülke içine ecstasy sevk edilmektedir.³³¹

³²⁹ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2003 Raporu*, s.123.

³³⁰ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.398.

³³¹ A.g.e., s.400.

Grafik 19: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Ecstasy Ele Geçirmeleri (Adet)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2002 Raporu*, s.18; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu* s.33.

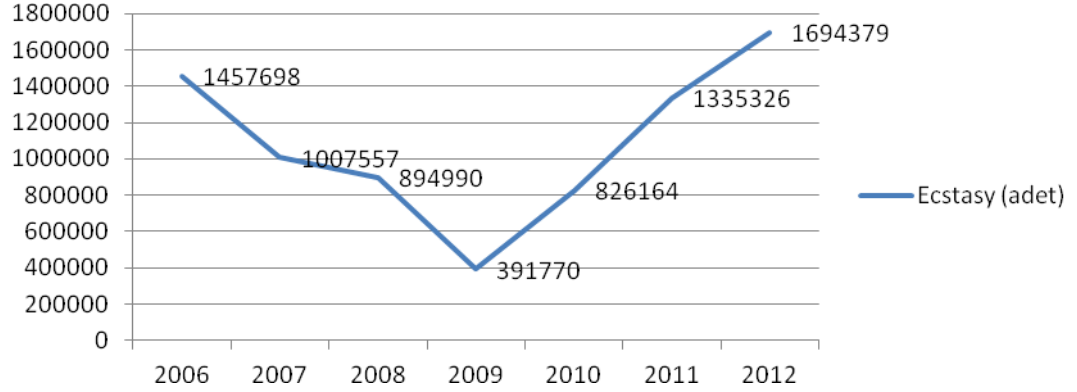
Türkiye’de yakalanan ecstasy maddesi miktarı incelendiğinde 2002 – 2006 yılları arasında belirgin bir artış olduğu görülmektedir. 2002 yılına kadar normal seyrinde olan yakalama miktarı bu yıldan itibaren 2006’ya kadar 14 kat artmıştır. 2004 yılına kadar ele geçirilen miktarlar yüz binler ile ifade edilirken 2004 yılından sonra milyonlar ile ifade edilmeye başlanmıştır. Ele geçirilen sentetik uyuşturucu madde miktarı yıllara göre azalma ve artmalar gösterirken 2006 yılında zirveyi görmüştür. Son sene ele geçirilen 1.457.698 adet ecstasy maddesi, 2005 yılı verileri hariç tutulduğunda 5 yıllık toplam miktardan daha fazladır. Bu durum Türkiye’deki ecstasy olan talebin bir göstergesidir.

2006 – 2012 Dönemi Yakalamaları

Yasa dışı üretimi yapıлып tüketilen en popüler sentetik uyuşturuculardan olan ecstasy tabletleri çoğunlukla MDA, MDMA ve TMA gibi etken maddeler içermektedir. Ecstasy açısından nihai pazar konumunda bulunan Türkiye’de ele geçirilen laboratuvar analizlerinde zaman zaman amfetamin ve MCPP gibi etken maddeler görülmektedir. Bunun yanında imalatçılardan satıcı ve kullanıcılara ulaşan tabletlerde farklı etken maddelere rastlanılmıştır. Yasa dışı uyuşturucu üreticileri ecstasynin hammaddesi olan ana kimyasal PMK (3,4

Methylenedioxyphenylacetone) maddesi yerine Doğu ve Güneydoğu Asya ülkelerinden temin edilen safrol zengini yağ (SRO) ile MMDMG (Metil3-(metilidindioxy) fenil 2 metil glycidate) isimli kimyasalları ecstasy yapımında kullanmaya başlamıştır.³³²

Grafik 20: 2006 – 2012 Yılları Arası Türkiye’de Ecstasy Ele Geçirmeleri (Adet)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2010 Raporu*, s.21; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu* s.70.

Türkiye’de yakalanan ecstasy maddesi miktarı 2006 – 2012 periyodunda dalgalı bir seyir göstermiştir. 2006 yılı sonrası kademeli olarak sürekli bir düşüş gösterirken 2010 yılı itibari ile tekrar yükselişe geçmiştir. 2006-2009 yılları arasındaki ecstasy yakalamalarında görülen düşüş %73 oranındadır.

Ele geçirilen ecstasy maddesi miktarındaki bu keskin düşüşün sebepleri ise;

- Batı Avrupa kaynaklı ecstasy maddesi miktarındaki azalma,
- Türkiye’de piyasaya sürülen çok sayıda sahte ecstasy maddesindeki artış,
- Kullanıcıların alternatif uyuşturuculara karşı eğilimi,

³³² KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu*, s.69

- Kullanıcıların bu sahte ve kalitesiz ecstasy maddelerinden bekledikleri etkiyi görememeleri şeklinde değerlendirilmektedir.³³³

2010 yılından itibaren yükselişe geçen ecstasy yakalamaları, bu artışı 2012 yılı sonuna kadar sürdürmüştür. 2010 yılında bir önceki yıla göre %111 oranında artan ele geçirmeler toplam 826.164 adedi bulmuştur. 2012 yılında yakalanan 1.694.379 adet ecstasy ise tüm zamanların zirvesinde yer almaktadır.

Son 4 yılda ele geçirilen bu madde miktarındaki artışın nedeni ise uluslararası kontrole tabi olmayan kimyasalların değişime uğratılarak ecstasy üretiminde kullanılması olarak değerlendirilmektedir. Bir başka deyişle tabletlerin imali aşamasında düşük fiyatlı alternatif kimyasallar tercih edilerek üretim maliyeti düşürülmüş bunun sonucunda ucuz olarak piyasaya sürülen ectasyler, talebi tekrar canlandırmış ve yakalamalarda artışa neden olmuştur.³³⁴

4.2.4.2.Captagon

2000 – 2006 Dönemi Yakalamaları

Amfetamin türü sentetik uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden olan captagon maddesi Doğu Avrupa menşelidir. Bu tabletler ağırlıklı olarak Bulgaristan'da imal edilmekte, Ortadoğu ve Arap ülkelerine sevk edilmektedir. Kuzey güney yönünde Türkiye'yi transit olarak etkileyen captagonun hedefinde Suriye, Ürdün ve Suudi Arabistan gibi Ortadoğu ülkeleri vardır.³³⁵ Sentetik uyuşturucuların cinsel gücü arttırdığına dair olan yanlış inanç, özellikle bu Ortadoğu ülkelerini geniş bir pazar haline getirmiştir.³³⁶

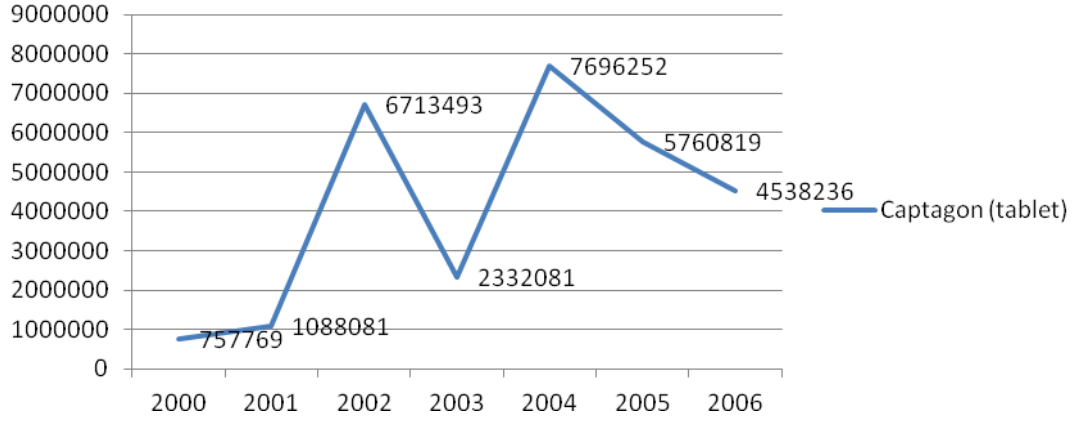
³³³ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2009 Raporu*, s.24.

³³⁴ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2012 Yılı Ulusal Raporu*, s.153.

³³⁵ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2007 Raporu*, s.6.

³³⁶ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2003 Raporu*, s.120.

Grafik 21: 2000 – 2006 Yılları Arası Türkiye’de Captagon Ele Geçirmeleri (Tablet)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2002 Raporu*, s.18; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2004 Raporu* s.65; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2007 Raporu*, s.18.

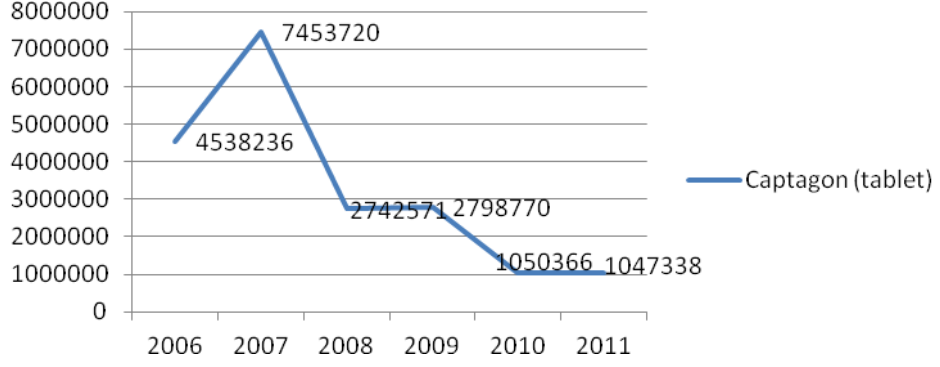
2000 – 2006 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen captagon yakalamaları incelendiğinde 2000 yılından itibaren artışlar yaşanmıştır. Ele geçirilen miktarlar yıllara göre değişim gösterip bu değişimde belirli bir artma ya da azalma trendinden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Fakat 2000-2004 yılları arasında captagon ele geçirmeleri totalde 4 kat artmıştır. 2000 yılında 757 bin adet captagon yakalaması yapılırken 2004 yılında 7,5 milyon adet ile ele geçirmeler zirve yapmıştır. 2004’ten sonra ise yakalama miktarları azalma eğilimindedir. Bu azalma 2006 yılına kadar %41 oranında seyretmiştir.

2006 – 2012 Dönemi Yakalamaları

Coğrafi konum itibar ile captagon kaçakçılığında transit ülke olarak etkilenen Türkiye’nin son yıllarda bu maddeye karşı iç talebi de artmıştır. Captagon logolu tabletlerde genellikle etken madde olarak amfetamin yer almaktadır. Fakat son zamanlarda ele geçirilen ecstasy logolu tabletlerin içerisinde de amfetamine

rastlandığı görülmüştür. Daha açık bir ifade ile captagon tabletler, piyasaya ecstasy logosu ile sürülmektedir.³³⁷

Grafik 22: 2006 – 2011 Yılları Arası Türkiye’de Captagon Ele Geçirmeleri (Tablet)

Kaynak: KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2010 Raporu*, s.24; KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2011 Raporu* s.43.

Son 4 yıl içerisinde captagon ele geçirmeleri sürekli olarak düşmektedir. Özellikle 2007 yılında yaşanan rekor seviyedeki yakalamadan sonra keskin bir düşüş başlamıştır. 2007 ile karşılaştırıldığında 2011 captagon yakalamalarının %86 oranında azaldığı görülmektedir. Görünüşe göre son iki yıldaki ele geçirmeler ise aynı seyirde kalmaktadır. 2007 yılında ele geçirilen sentetik tablet yaklaşık 7,5 milyon adet iken 2011 yılında bu rakam 1 milyon seviyesine kadar gerilemiştir.

Kom 2012 raporunda bu yıl itibari ile ele geçirilen captagon adedi 144 bin olarak ifade edilmiştir.³³⁸ Bu miktar temel alındığında Türkiye’de captagon ele geçirmeleri beş yılda %95 azalmıştır. Son yıllarda sentetik cephesinde yaşanan bu düşüşün nedeni ise;

- Ermenistan ve Suriye ‘de captagon imal edilmesi ve Türkiye üzerinden geçen sentetik miktarının azalması,

³³⁷ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2011 Raporu*, s.42.

³³⁸ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu*, s.72.

- Günümüzde Türkiye’de captagon kaçakçılığı yapan büyük çaplı organize suç gruplarına yönelik geniş çaplı operasyonlar ile bunların sayılarının düşmesi olarak değerlendirilmektedir.³³⁹

4.3.Türkiye’nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikası

Türkiye Cumhuriyeti uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele ederken uygulamalardan elde ettiği birikimleri politikalarında kullanarak ulusal ve uluslararası alanda mücadelesini sürdürmektedir. Yasa dışı madde kaçakçılığı ve tüketimi konularında; önleme, koruma ve rehabilitasyon ekseninde çalışmalar yapıp konuya sistemli, bütüncül, aynı zamanda çoklu iletişim ve etkileşim perspektifinde yaklaşmaktadır. Kaçakçılığın ve kullanımın önüne geçilmesi doğrultusunda toplum ve bireyin yararının gözetilmesini, ulusal ve uluslararası düzeyde insan sağlığının korunmasını temel almaktadır. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi ilke ve standartları gereğince çocuklara ve gençlere daha sağlıklı ve daha iyi yaşama, yetiştirme ve korunma imkânları sağlayarak onların toplumsal hayata etkin olarak katılmasını sağlayacak program ve projelerin hayata geçirilmesini öngörmektedir.³⁴⁰

Türkiye uyuşturucu politikalarında bu doğrultuda hareket ederken, bağımlılık yapıcı maddeler ile mücadelede arz ve talebi birbirinden ayırmamaktadır. Bu iki alanın iç içe olduğu düşüncesinden yola çıkarak konuya bütüncül bir yaklaşım getirmektedir.³⁴¹

Uygulanan ana politikaya baktığımızda Türkiye; kullanımı yasal olmayan bu maddelerin arzına yönelik suçları insanlık suçu olarak değerlendirmekte, kullanıcıları ve bağımlıları ise tedavi edilmesi gereken birer hasta olarak kabul etmektedir. Ayrıca bu yönde yapılan çalışmalarda ulusal ve uluslararası iş birliğine mutlak ihtiyaç duyulduğu inancı ile uygulamalarda iş birliğini her zaman desteklemektedir.³⁴²

³³⁹ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2010 Raporu*, s.24.

³⁴⁰ İbrahim Cılga, *Madde ve Madde Kullanımı İle Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Öncelikleri*, [Elektronik versiyonu] Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt No.20, Sayı No.1, s.8. <http://asosindex.com/journal-article-abstract?id=1659> , e.t. 06.06.2013.

³⁴¹ TBMM, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, s.266.

³⁴² TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2007 Yılı Ulusal Raporu*, s.1.

Mevcut uygulamalar ve bu türden bir yaklaşım neticesinde Türkiye'nin yasaklayıcı rejimlerden tıbbi müdahale rejimine doğru yöneldiğini söylemek mümkündür.

4.3.1.Yasal Çerçeve

Uyuşturucu ve uyarıcı madenin ortaya çıkardığı tehlikeli durum, ülkeleri; gerek kullanıma bağlı olarak gerekse ticaret boyutu itibari ile ciddi bir biçimde etkilemektedir. Bu maddelerin üretimi, kullanımı ve ticareti öncelikle uluslararası bir sorun olarak algılanmış ve milletler arası sözleşmeler ile kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Kontrol dışı üretimi, ihracatı ve ithali yanında her türlü ticaret ve taşınması yine uluslararası anlaşmalara uygun bir biçimde pek çok ülkenin iç mevzuatında yasaklanmıştır. Bu şekilde bir yasaklama beraberinde cezai müeyyideleri de gerekli kılmış ve uyuşturucuya yönelik fiiller suç olarak tanımlanmıştır. Ülkelerin ceza hukuku ile uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin uygulamalarda cezalandırma yoluna gitmelerindeki amaç ise yasa dışı kullanımın önüne geçmektir. Buna yönelik uygulanan hukuk siyaseti, yasa dışı bağımlılık yapıcı maddelerin üretiminden tüketimine kadar geçen bütün aşamalarını yasaklama zorunluluğu doğurmuştur.

Türkiye'de var olan yasal çerçeveden baktığımızda yürürlükteki ilgili mevzuat, bağımlılık yapıcı yasa dışı maddeler ile mücadele konusunda arz ve talebi birbiri içinde ele alıp değerlendirmektedir. Özellikle bu maddelerin kullanımı ve bağımlılığı toplumun sağlık sorunu olarak kabul edilmiş, Türkiye önceliklerini ve yasalarını bu doğrultuda geliştirmiştir. Başta anayasa olmak üzere genel mevzuatın, suç sonrası yaklaşımlardan ve düzenlemelerden suç oluşmadan önceki yaklaşıma (proaktif) doğru geçiş gösterdiğini gözlemlemek mümkündür. Yasal çerçeve ulusal ve uluslararası olmak üzere iki başlıktan oluşmaktadır.

4.3.1.1. Ulusal Mevzuat

Türkiye’de uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı, alım – satım ve kaçakçılığına ilişkin çok sayıda kanun yer almaktadır. (Bkz. ek-2)

Bu kanunların başlıcaları:

- 1) 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası,
- 2) 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu,
- 3) 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun,
- 4) 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddeler İle İlgili Kanun,

olup çalışmanın bu kısmında ulusal mevzuata kısaca yer verilecektir.

1. 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Sosyal hukuk devleti anlayışı temeline göre toplum sağlığı ve refahına yönelen tehditlere karşı devlet tedbir almalıdır. Bu doğrultuda toplum sağlığını olumsuz yönde etkileyen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanılmasını önlemek devletin görevleri arasındadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 58. Madde 2. Fıkrasında “Devlet gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.”³⁴³ ifadesi yer almaktadır. Bu ifade doğrultusunda toplumun alkol, sigara ve uyuşturucu kullanımına karşı korunması devletin bir görevi olarak kabul edilmiştir.

Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların ve Anayasanın, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanımının önüne geçilmesi konusunda devlete yüklediği bu sorumluluk beraberinde bu maddelerin kullanımı, ticareti, ekimi ve kaçakçılığı konularında düzenlemeyi getirmiştir. Yapılan diğer tüm kanunlar da bu hükümlere uyumlu olarak hazırlanmıştır.³⁴⁴

³⁴³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Mevzuat Bilgi Sistemi (e mevzuat), <http://www.mevzuat.gov.tr>, e.t. 10.06.2013.

³⁴⁴ Yokuş Sevik, a.g.e., s.66.

2. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

2005 yılında değiştirilerek yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu'nun uyuşturucu maddelere ilişkin amacı, bu maddelerin kanun dışı kullanımının önüne geçip toplumu korumak maksadıyla yaptırımlar uygulamaktır. Bu yaptırımları uygulamak için ise uyuşturucu üretiminden kullanımına kadar geçen tüm aşamaları yasaklama yoluna gitmiştir. TCK'nın 188 ile 192 maddeleri arasında bu fiillere ilişkin suçlar yer almaktadır.³⁴⁵

Yeni değişiklikler ile birlikte ceza kanununda yer alan uyuşturucu madde kullanan veya kullanmak maksadıyla bulunduran kişilere ilişkin izlenen ceza politikası değişikliğe uğramıştır. Aynı kanununun 191.maddesi gereğince:

“Bu suçtan dolayı açılan davada mahkeme birinci fıkraya göre hüküm vermeden önce uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine; kullanmamakla birlikte, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında denetimli serbestlik tedbirine karar verebilir.”³⁴⁶

denilerek bu suçun karşılığında yalnızca ceza değil tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulanabileceği öngörülmüştür. Bu şekilde hüküm koymadaki amaç ise yasa dışı madde kullanan kişileri tedaviye yöneltip ceza tehdidini bir araç olarak kullanmaktır.³⁴⁷

Netice itibari ile ceza politikası madde kullanan ve bulunduranlara yönelik hapis cezası verilmesi yerine rehabilite edilmesi yönünde değiştirilmiş olup yaptırım olarak da tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri öngörülmüştür.

3. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun

Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ile birtakım uyuşturucu ve uyarıcı maddeler sayılarak bunların her türlü ithali, ihracı, bulundurulması, alım ve satımı yasaklanarak denetimi Sağlık Bakanlığına bırakılmıştır. Kanununun 19. Maddesinde bilimsel inceleme neticesinde kişi sağlığına zararlı ve toksikomani

³⁴⁵ A.g.e., ss.72-73.

³⁴⁶ *Türk Ceza Kanunu*, Mevzuat Bilgi Sistemi (e mevzuat), <http://www.mevzuat.gov.tr> , e.t. 10.06.2013.

³⁴⁷ TUBİM *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*, s.3.

(alışkanlık) yaptığı anlaşıl原因 diğer uyuşturucu maddeler de Bakanlar Kurulu kararı ile bu kanun kapsamına alınabilmektedir. Nitekim Bakanlar Kurulu zaman içerisinde kanunu verdiği yetki dahilinde birçok uyuşturucu maddeyi aynı kanun içerisinde dahil etmiştir.³⁴⁸

Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun içerisinde yer alan bir diğer önemli husus ise kenevir ekimi ve denetimine ilişkin hükümlerdir.2013 Sayılı kanunun 3. Maddesinde “Münhasıran esrar yapmak için kenevir ekilmesi ve her ne şekilde olursa olsun esrarın ihzar, ithal, ihraç ve satışı yasaktır”³⁴⁹ denilerek kenevir denetim altına alınmıştır. Lif, tohum, sap elde etmek veya endüstriyel amaçlı kenevir ekimi ise aynı kanunun 23. Maddesinde düzenlenerek Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı iznine tabi tutulmuştur.³⁵⁰

4. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddeler İle İlgili Kanun

3298 Sayılı Uyuşturucu Maddeler İle İlgili Kanunda haşhaş ekimine ilişkin kontrol hükümlerine yer verilmiştir. Haşhaş tarımı yapılacak bölgeler her yıl bakanlar kurulu tarafından belirlenerek Resmi Gazete’de yayımlanmaktadır. Ekimin ve elde edilen ürünün işlenmesini içeren konular Toprak Mahsulleri Ofisi’nce düzenlenmekte olup bununla uğraşacak kişilere izin belgesi alma zorunluluğu getirilerek ruhsatlandırma yoluna gidilmiştir. Haşhaş tarımı ile uğraşmak için izin ruhsatı almadan veya ruhsatta belirtilen yer dışında ekim yapanlar için hapis ve para cezaları öngörülmüştür. Kanunda ham afyonu izinsiz üretenler hakkında Türk Ceza Kanunu’nun uyuşturucu maddelere ilişkin hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.³⁵¹

³⁴⁸ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s.67.

³⁴⁹ *Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun*, Mevzuat Bilgi Sistemi (e mevzuat), <http://www.mevzuat.gov.tr> , e.t. 10.06.2013.

³⁵⁰ Öner, a.g.e., ss.252-253.

³⁵¹ A.g.e. s.250.

4.3.1.2. Uluslararası Mevzuat ve Bölgesel İşbirliği

Türkiye, uyuşturucu ve uyarıcı madde kaynaklı suçların uluslararası tüm toplumu ilgilendirdiğine ve sonuçları itibari ile hiçbir ülkenin kabul etmeyeceği sorunlar doğurduğuna inanmaktadır. Ulusal ve uluslararası politikasına bu anlayış çerçevesinde şekil vermekte ve mücadelesini milletler arası anlaşmalarla bütünleşmiş bir biçimde sürdürmektedir. Uyuşturucu madde kullanımı ve kaçakçılığı açısından hedef ülke konumunda olmasına rağmen bu konuda atılacak uluslararası anlaşmalarda aktif rol oynayarak milletler arası işbirliğine her daim katkıda bulunmaya çalışmaktadır.

Küresel bir sorun haline gelen uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadele kapsamında çok sayıda uluslararası ve bölgesel anlaşma mevcuttur. Bunlar arasında Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası düzeyde imzalanan en önemli üç Birleşmiş Milletler Sözleşmesi yer almaktadır. Bu sözleşmeler:

1. 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Birleşmiş Milletler Tek Sözleşmesi
2. 1971 Tarihli Birleşmiş Milletler Psikotrop Maddeler Hakkında Sözleşme
3. 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir

Çalışmanın ikinci bölümünde yasadışı bağımlılık yapıcı maddeler ile mücadele kapsamında imzalanan bu anlaşmalardan detaylıca bahsedilmiştir. Türkiye'nin de imzaladığı bu üç sözleşmeye kısaca değinmek gerekirse:

1961 Tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Birleşmiş Milletler Tek Sözleşmesi ile: Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin bilimsel tıbbi amaçlar dışında kullanımına sınırlamalar getirilmiştir. Haşhaşın yasa dışı ekimi ile uyuşturucu madde yapımında kullanılan diğer her türlü bitkinin ekimi ve üretimi kontrol altına alınıp, bağımlılık yapıcı yasa dışı maddelerin imal, ihracatı, ithal ve dağıtım işlemlerin ruhsata tabi olması ile denetim yapılması gibi konularda düzenlemeler getirilmiştir. Bu

uygulamaların faaliyete geçirilebilmesi amacıyla da INCB (Uluslararası Uyuşturucu Kontrol İdaresi) kurulmuştur.³⁵²

1971 Tarihli Birleşmiş Milletler Psikotrop Maddeler Hakkında Sözleşmesi ile: insan psikolojisini etkileyen ve suiistimal edilen ilaçların kontrol altına alınması ile uyuşturucu ve uyarıcı etkide bulunan ilaçların ancak doktor reçetesi ile kullanımının sağlanması konularında kararlar alınmıştır. Sözleşme metninde yer alan hususların, taraf devletlerin iç hukuklarında suç sayılması doğrultusunda hareket etmeleri istenmiş olup aynı zamanda mukavelenin yorumlanması ve uygulanmasından doğan anlaşmazlıkların başka türlü çözüme kavuşmaması halinde Uluslararası Adalet Divanı'na başvurulması şeklinde ilk ciddi uluslararası yaptırım uygulanması getirilmiştir.³⁵³

1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ile: Uyuşturucu ve psikotrop maddelerin üretiminde kullanılan kimyasal maddelerin kontrol altına alınması ve bu maddelerin kaçakçılığı ile mücadele, kara para aklanmasının önüne geçilmesi, kontrollü teslimat uygulamasının hayata geçirilip suçluların iadesi kararları alınarak bu suçlar ile mücadelede etkinliği arttırmak için uluslararası alanda adli yardımlaşma ve iş birliği faaliyetleri öngörülmüştür.³⁵⁴

Türkiye uluslararası alanda mücadele faaliyetlerini bu üç anlaşma ekseninde sürdürürken bir taraftan da bölgesel iş birliği düzeyinde anlaşma ve protokoller ile bağımlılık yapıcı yasa dışı madde ticaretini önlemeye çalışmaktadır. Uyuşturucu ve uyarıcı madde yasa dışı ticareti sınır aşan organize suç örgütleri tarafından yapılmaktadır. Günümüzde bu organize yapılarla mücadele etmek için bölgesel iş birliği yapmak artık bir tercih değil zorunluluk halini almış bulunmaktadır. Türkiye bölgesel düzeyli ikili iş birliği faaliyetlerini iki ayrı alanda yapmaktadır. Bunlardan ilki uyuşturucu maddeler ile mücadele alanında örgütlenen uluslararası

³⁵² TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2010 Yılı Ulusal Raporu*, s. 2.

³⁵³ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s. 63.

³⁵⁴ Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, *Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele*, s.63.

organizasyonlara katılım sağlayarak olmakta; ikincisi ise ulusal mücadele birimleri ile yapılan doğrudan iş birliği neticesinde gerçekleşmektedir.

Türkiye bölgesel iş birliği kapsamında uluslararası organizasyonlara; toplantı, seminer ve eğitim faaliyetleri ile projeler yürüterek katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda 2012 yılı itibarı ile organizasyonlarla yapılan işbirliği çerçevesinde 98 faaliyete katkı ve katılım sağlanmıştır. Türkiye ile Orta Asya Bilgi ve Koordinasyon Merkezi (CARICC), Güneydoğu Avrupa Kanun Uygulama Merkezi (SELEC), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ), Birleşmiş Milletler Orta ve Yakın Doğu Yasadışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu (OYUTAK), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Uluslararası Yolsuzlukla Mücadele Akademisi (IACA), BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ve BM Narkotik Kontrol Kurulu (INCB) arasında yapılan etkinlikler, bölgesel ve uluslararası mücadelenin en önemli ayağını oluşturmaktadır.³⁵⁵ Türkiye'nin de üyesi olduğu Yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti ile mücadele eden çok sayıda kuruluşa çalışmanın ikinci bölümünde detaylıca yer verilmiştir.

Bölgesel iş birliği noktasında ülkelerin ulusal mücadele birimleri ile yapılan doğrudan işbirliği ise; organize suç gruplarının deşifre edilebilmesi ve ikili istihbarat/bilgi alışverişi alanında büyük öneme sahiptir. Karşılıklı etkileşim halinde bulunmak, yapılan operasyonların da temelini oluşturmaktadır. Son beş yılda bu doğrultuda KOM Daire Başkanlığı tarafından 23 farklı ülke ile 76 operasyon gerçekleştirilmiştir. Yapılan operasyonlar sonucu ise 2.767 kg eroin, 24 kg kokain, 104 kg esrar, 54 kg afyon sakızı, 193.181 tablet ecstasy, 5.455.533 tablet captagon, 10.000 lt asetik anhidrit, 30 kg metamfetamin ve 2 kg bonzai ele geçirilmiştir.³⁵⁶ Otaya konan bu sonuç, ulusal mücadele birimleri ile yapılan doğrudan işbirliğinin önemini daha iyi açıklamaktadır.

Sınır aşan organize yapılara karşı ikili iş birliğinin hukuki zeminini, ülkeler arasında imzalanan güvenlik mutabakat metinleri (anlaşma, protokol ve mutabakat muhtırası) oluşturmaktadır. Bu hukuki metinler çerçevesinde Türkiye 89 ülke ile ikili

³⁵⁵ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2005 Raporu*, s.133.

³⁵⁶ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2005 Raporu*, s.81-82.

güvenlik iş birliği anlaşmaları imzalamıştır. Yapılan bu güvenlik iş birliği metinleri ülkeler arasındaki bilgi alışverişi ve siyasi istişare mekanizmalarına ivme kazandırarak sınır aşan suçlara mücadeleye katkı sağlamaktadır.³⁵⁷ Ne var ki imzalanan bu anlaşmaların hepsi uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ve bunların yapımında kullanılan ara kimyasallara ilişkin değildir. Sınır aşan organize suçlar içerisine uluslararası terörizm, yasa dışı göç ve diğer örgütlü suçlar da yer almaktadır. Türkiye'nin ikili iş birliği kapsamında yaptığı ve içeriğinde uyuşturucu ve psikotrop madde yasa dışı ticaretiyle mücadele alanında işbirliğinin de yer aldığı anlaşmalar aşağıda listelenmiştir.

Tablo 15: Yasa Dışı Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler ile Mücadelede Türkiye ile Bölgesel Anlaşma İmzalayan Ülkeler

	Anlaşma İmzalanan Ülkeler	Tarih*
 TÜRKİYE CUMHURİYETİ	Rusya Federasyonu	11.06.2011
	İran İslam Cumhuriyeti	28.05.2011
	Kazakistan Cumhuriyeti	29.07.2010
	Lübnan Cumhuriyeti	08.04.2009
	Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti	23.03.2008
	Suudi Arabistan Krallığı	09.02.2008
	Moldova Cumhuriyeti	22.01.2007
	Oman Sultanlığı	12.08.2005
	Slovenya Cumhuriyeti	06.08.2005
	Avrupa Topluluğu	15.06.2004
	Pakistan İslam Cumhuriyeti	16.12.2003
	Tacikistan Cumhuriyeti	13.01.2002
	Yunanistan Cumhuriyeti	14.07.2001
	Etyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti	13.07.2001

* Resmi Gazetede de yayınlanma tarihi

Kaynak: Hukuki Mevzuat - Güncel Hukuki Mevzuat ve İçtihat Portalı, *Andlaşmalar*, http://www.hukukimevzuat.com/?x=andlasmalar&kat=&andlasma_adi=uyu%C5%9Fturucu&aic=&sort_x=rega_tarih&sort_y=DESC, (e.t. 18.12.2013.)

Türkiye Tablo 15’de yer alan ülkeler ile yapılan anlaşmalardan en önemlisini Avrupa Topluluğu ile yapmıştır. Çünkü Avrupa Türkiye’nin ekonomik, siyasi, kültürel ve ticari alanlardaki en önemli ortaklarından. Türkiye ayrıca AB’ye

³⁵⁷ A.g.e., s.128.

katılım müzakereleri sürecinde olup; mevzuat uyumlaştırma çalışmaları ve deneyim paylaşımlarını bu yönde kullanmaktadır.

Avrupa Topluluğu ve Türkiye arasında “*Avrupa Topluluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında Uyuşturucu veya Psikotrop Maddelerin Yasadışı Üretiminde Sıkça Kullanılan Ara ve Kimyasal Maddelere Dair Anlaşma*” adı altında imzalanan bu anlaşma esas itibariyle 1991 yılında Londra da düzenlenen G-7 zirvesinde onaylanan Kimyasal Eylem Görev Grubu’nun (CATF) nihai raporu sonuçları doğrultusunda gerekli kılınmıştır. Raporun temel hedefinde ise bahse konu maddelerin kaçak yollarla uluslararası alanda ticaretinin yapılmasını önlemek ve uluslararası toplumun bu konuda iş birliği içinde olmasını sağlamak vardır. Bu iş birliğinin tesis edilmesi için de bölgeler arası anlaşmalar yapmanın ve bunları uygulamanın gerekliliği öne çıkmıştır.³⁵⁸

Sözleşme ile amaçlanan Türkiye ve Avrupa Birliği arasında yardım ve iş birliği mekanizmalarını etkin bir şekilde çalıştırıp bu tür kimyasal maddelerin meşru amaçlar dışında kullanımının önüne geçerek kaçağa kaymasını önlemektir. Anlaşma imzalandığı tarihten beş yıl süre ile geçerli olup dönem sonunda kontratsız olarak yenilenecek ve Türkiye’nin AB ‘ye katılımı ile sona erecektir.³⁵⁹

4.3.1.3.Kontrollü Teslimat Uygulaması

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin sağladığı yüksek kazanç, bu organizasyonları yapan kaçakçıları uluslararası boyutta işbirliğine zorlamıştır. Ortaya çıkan bu durum uyuşturucu imali, sevki, dağıtımı ve organizasyonu gibi kaçakçılığın tüm safhalarında kendini göstermiştir. İşte bu noktada uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığına yönelik olarak suç organizasyonlarının her türlü bağlantıları ile ortaya çıkartılması ve çökertilmesi, yurt içi ve yurt dışı bağlantılarının tespit edilmesi, bu

³⁵⁸ Balcı, a.g.e., s.102.

³⁵⁹ A.g.e., ss.102-103.

maddelerin nihai hedefleri ile organizasyonun en üst kademesinde bulunan şahısların ele geçirilmesi amacıyla kontrollü teslimat uygulamasına ihtiyaç duyulmaktadır.³⁶⁰

Ulusal ve uluslararası alanda uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadele faaliyetleri kapsamında alınan önlemleri standartlaştırmak ve etkin kılmak amacıyla yapılan 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi bu konu üzerinde durmaktadır. Türkiye'nin de taraf olduğu bu sözleşme ile üye ülkeler uyuşturucu ile mücadele için gerekli tüm tedbirleri almak durumundadır. Bu önlemlerden biri de ülkelerin güvenlik birimleri arasında uluslararası seviyede yapılacak olan "Kontrollü Teslimat" uygulamasıdır. Bu uygulamanın hayata geçirilip uygulanması 1988 Tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde tavsiye edilmiş ve üye devletlerin iç mevzuatlarında düzenlenip yer alması istenmiştir.³⁶¹

Türkiye'de tavsiye edilen Kontrollü Teslimat Uygulaması, 13.10.1996 tarih ve 4208 sayılı "Kara paranın Aklanmasının Önlenmesine ilişkin Kanun" ve 15.09.1997 tarih ve 23111 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan Kontrollü Teslimat Uygulaması Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmeliğin çıkarılması ile yürürlüğe girmiştir.³⁶² Yönetmelik hükümlerine göre Kontrollü Teslimat ise;

*"Suç faillerinin belirlenmesi, her türlü delilin tespiti, toplanması, kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen mal veya fonların müsaderesi amacıyla, yurt içinde dağıtılacak veya yurt dışından Türkiye'ye getirilerek dağıtılacak veya Türkiye'de hazırlanarak yurtdışına götürülecek veya Türkiye'den transit geçecek, uyuşturucu ve psikotrop maddeler, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Eki I ve II Numaralı Tablolar ile bu tablo değişikliklerinde yer alan maddelerin ve bunlara bağlı fonlar veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerine veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerine kaynaklık edecek diğer her türlü kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen eşyanın yetkili makamların bilgisi ve denetimi altında nakillerini ifade eder."*³⁶³

denilerek tanımlanmıştır.

³⁶⁰ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2010 Yılı Ulusal Raporu*, ss.168-169.

³⁶¹ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2005 Raporu*, s.85.

³⁶² TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2010 Yılı Ulusal Raporu*, s.169.

³⁶³ *Kontrollü Teslimat Uygulaması Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik*, Mevzuat Bilgi Sistemi (e mevzuat), <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.12064&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> , E.t. 09. 10. 2013.

Kısaca Kontrollü Teslimat Uygulamaları ile suçta karışanların yurt içi ve yurt dışı tüm bağlantıları belirlenmektedir. Suça ilişkin delillerin tespiti yapıp, uyuşturucu eve uyarıcı maddelerin nakilleri yetkili makamların bilgisi ve denetimi altında sağlanmaktadır. Yapılan operasyonlar ile uyuşturucu maddeler değil, suç organizasyonları ve bu organizasyonların tüm bağlantıları tespit edilmeye çalışılmaktadır. Operasyonların son aşamasında ise bu grupların çökertilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Türkiye kontrollü teslimat uygulamaları ile uyuşturucu organizasyonları ve şebekelerinin tümünü etkisiz hale getirme hedefi gütmektedir. Mevzuatına 1997 yılında giren bu uygulama ile günümüze kadar (1997 – 2012) 116 uluslararası kontrollü teslimat operasyonunda yer almıştır. 22 ülke ile işbirliği içerisinde gerçekleştirdiği bu operasyonlar neticesinde 417 şüpheli ile birlikte 2020 kg esrar, 1087 kg eroin, 72 kg kokain, 104 kg afyon sakızı, 13 kg amfetamin, 709 gr metamfetamin, 2 kg meskalin, 100 000 adet ecstasy, 7 122 000 adet captagon, 2016 adet subutex, 15 647 litre asetik anhidrit ele geçirme başarısı gösterilmiştir.³⁶⁴

4.3.2. Ulusal Uyuşturucu Stratejisi ve Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı

Uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılığı neden ve sonuçları itibari ile pek çok disiplini ve sektörü yakından ilgilendirmektedir. Bu alanda yapılan mücadelede koruyucu, önleyici ve rehabilite edici politikalara yön verilerek oluşturulacak strateji ve eylem planları uygulamalarında sistematik, bütüncül ve disiplinler arası yaklaşım sergilenmelidir.

Bundan hareket ile Türkiye’de Avrupa Birliği üyeliği sürecinde 2002 – 2006 yılları arasında mali işbirliği kapsamında Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi kurulması ve Ulusal Uyuşturucu Stratejisinin geliştirilerek uygulanması için AB Twinning (Eşleştirme) projesi yürütülmüştür. Bu projenin temel hedefinde ise Türkiye’nin uyuşturucuya karşı kurumsal yapılanmasını

³⁶⁴ KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu*, s.57.

kapsamlı bir biçimde bütüncül yaklaşım ile güçlendirmek yer almaktadır.³⁶⁵ Ortaya konulan proje neticesinde iki önemli sonuç ve uygulama ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki: Uyuşturucu madde ve madde bağımlılığı konularında tek merkezden daha uzun soluklu projelerin yapılabilmesi, diğer kurum ve kuruluşlar arasında koordineli bir biçimde bilgi akışı sağlanması ve sürdürülebilmesi amacıyla TADOC bünyesinde 2004 yılında TUBİM kurularak faaliyetine başlamıştır. İşlevsel bir ulusal temas noktası olarak kurulan TUBİM, EMCDDA ile çalışmalarını sürdürmektedir. AB eşleştirme projesinin diğer önemli sonucu ise karşılaştırılabilir, güvenilir, objektif ve bütüncül bir yapıda ulusal uyuşturucu stratejisi belgesi oluşturulmasını sağlamıştır.³⁶⁶

Türkiye yasa dışı bağımlılık yapıcı maddeler ile mücadele faaliyetlerini yürütürken, alınacak tedbirleri tespit ve koordine etmek amacıyla ilk ulusal stratejisini 1997 yılında oluşturmuştur. Milli Güvenlik Kurulu tavsiyesi ve Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe giren strateji daha çok konunun bağımlılık boyutunu ele almış olup daha geniş ve kapsamlı bir strateji belgesi hazırlanması ihtiyacı doğmuştur. Bu doğrultuda Avrupa Birliği müktesebatına uygun ilk belge 2006 - 2012 yıllarını kapsayan “Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi” hazırlanarak Türkiye’nin ulusal uyuşturucu stratejisi belirlenmiştir.³⁶⁷

20 Kasım 2006 tarihinde imzalanarak yürürlüğe giren bahse konu strateji belgesi uyuşturucu ve bağımlılık yapıcı diğer maddeler ile mücadelede yürürlükte olan en kapsamlı belge niteliği taşımaktadır.

Türkiye’nin uyuşturucu madde arz ve talebi boyutu ile mücadelesini geniş ölçekli ve stratejik olarak düzenleyen Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadele Ulusal Politika ve Strateji Belgesi 2006 – 2012 madde kullanımında ve bağımlılık risklerinde makul bir azalmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda maddenin arz boyutu ile mücadele edilirken aynı zamanda talebin de önlenmesi için gerekli

³⁶⁵ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2006 Yılı Ulusal Raporu*, ss.10-12.

³⁶⁶ A.g.e., s.11.

³⁶⁷ A.g.e. s.11.

tedbirlerin etkin bir şekilde alınması hedeflemektedir. Diğer bir ifade ile arz ve talebe ilişkin mücadelede dengeli bir yaklaşım ortaya konulmasına öncelik verilmiştir.³⁶⁸

Söz konusu stratejik plan ile gelen bir diğer yenilik de buna bağlı olarak hazırlanan kurumsal eş güdüm ve önceliklerin belirlendiği eylem planıdır. Ulusal stratejinin uygulanmasına yönelik hazırlanan eylem planında ise milli öncelikler doğrultusunda ilgili kurumlar tarafından yerine getirilecek hususlar ele alınmış olup bu çalışmaların uluslararası düzeyde yapılan uygulamalar ile uyum içerisinde olması öngörülmüştür. Genel manada eylem planı, uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı ile kullanımını önleme; koruyucu tedbirler ile madde bağımlılığının tedavi ve iyileştirme sonucu topluma yeniden kazandırılması yönlerini kapsamaktadır.³⁶⁹

Bu doğrultuda 2007 – 2009 yıllarını kapsayan Türkiye'nin birinci eylem planı temel olarak arz azaltımı ve talep azaltımı olarak iki ana başlık çerçevesinde hazırlanmıştır. Bahse konu başlıklar altında Birinci Ulusal Eylem Planı, genel değerlendirme, eş güdüm, uluslararası işbirliği ve bilgi toplama – araştırma – değerlendirme olmak üzere 4 ayrı bölümden meydana gelmektedir.³⁷⁰ Türkiye'nin ilk ulusal uyuşturucu eylem planı olan ve 2007 – 2009 yılları arasında uygulanan belge %84 lük uygulanabilirlik oranı ile sona ermiş olup ardından ilgili tüm kurum ve kuruluşların katkıları ile ikinci ulusal uyuşturucu eylem planı hazırlanmıştır. Söz konusu ikinci eylem planı ise 2010 – 2012 yıllarını kapsayacak şekilde yürürlüğe konulmuştur.³⁷¹

³⁶⁸ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*, s.10.

³⁶⁹ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2008 Yılı Ulusal Raporu*, ss.2-3.

³⁷⁰ T.C İçişleri Bakanlığı, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi'nin Uygulanması İçin Eylem Planı (2007-2009)*, Ankara: 2007, <http://www.tubim.gov.tr/Tr/Default.asp> , e.t. 12.06.2013.

³⁷¹ TUBİM, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2011 Yılı Ulusal Raporu*, s.36.

4.3.2.1.Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadele Ulusal Politika ve Strateji Belgesi (2006 – 2012)

Türkiye uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadele konusunda arz ve talebi birbirinden ayırmayarak ele aldığı ulusal politikasını 20 Kasım 2006 tarihinde imzaladığı stratejik belge ile ortaya koymuştur. Bu belge ile her iki alandaki mücadelede eş güdüm ve eş zamanlı hareket ederek iyileştirme sürecini de bu mücadeleye dâhil etmiştir. Ortaya koyduğu bu yapısalcı tutum ile topluma kazandırma faaliyetinin gerçekleşebileceği inancını yinelemiştir.

Oluşturulan plan doğrultusunda ulusal politika ve strateji belgesinde öncelik verilecek konular şu şekilde belirlenmiştir:

- Uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığının ve kullanımının önüne geçebilmek için öncelikle talebin en aza indirilmesini sağlamak.
- Maddeye olan arzın azaltılıp bu maddelerin kaçakçılığı ile savaşta etkin mücadele yöntemlerini benimsemek.
- Yasa dışı uyuşturucu madde kullanımını toplumun geneli düzeyinde önlemek.
- Risk oluşturan grupların korunup kontrol altına alınması için tüm bireylerde mücadele ve önleme çalışmalarına katkı sağlayabilecek düzeyde tutum ve davranışların geliştirilmesini sağlamak.³⁷²

Yukarıda öncelik verdiği konular perspektifinde ülke politikası ve stratejisinin belirlediği hedefleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- 1- Madde kullanımının ve kaçakçılığının önüne geçmek,
- 2- Nüfusun tamamının ve risk gruplarının korunmasını sağlamak,
- 3- Risk gruplarıyla ilgili daha etkin çalışma yapmak, var olan kurumsal ağın etkinliğini arttırmak,

³⁷² Cılga, a.g.e., ss.8-9.

- 4- Madde bağımlılığı konusunda çalışan tüm kurumların, koruma, önleme ve eğitim alanlarında profesyonel bir biçimde çalışacak nitelikli personel ile desteklenmesini sağlamak,
- 5- EMCDDA Türkiye Ulusal Temas Noktası Merkezli olarak, illerde ve merkezlerdeki kurumsal yapılandırmanın tamamlanması ile idari kapasitelerinin arttırılmasını sağlamak,
- 6- Madde kullanımına yönelik olarak talep ve arzın önlenmesi doğrultusunda toplumsal ve bireysel yararın yüksek seviyede gözetilmesini sağlamak,
- 7- Ulusal ve uluslararası düzeyde toplumların ve bireylerin sağlığının korunmasını en öncelikli planda ele almak,
- 8- Bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerden sağlıklı, bağımsız, yaratıcı, üretken nitelikte gençlerin yetiştirilmesine imkân tanımak,
- 9- Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi ilkeleri doğrultusunda çocuklara ve gençlere daha iyi yaşama, korunma, yetiştirme ve katılım fırsatlarının sağlanmasına çalışmak,
- 10- Toplumsal yaşama yönelik olarak çocukların ve gençlerin etkin bir şekilde katılmalarını sağlayacak program ve proje alt yapılarını hazırlamak,
- 11- Gençlerin her alanda ve her düzeyde sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirilmesinin eğitim yolu ile sağlanması (Uluslararası Gençlik Yılı İlkeleri – 1985)doğrultusunda çalışmalar yapmak.
- 12- Başta Türkiye olmak üzere tüm dünyada uyuşturucu kaçakçılığı ve kullanımı yönünde etkin bir mücadelenin gerçekleştirilmesi yoluyla özgürlük, adalet, güvenlik ve refah düzeyinin yükseltildiği nitelikli bir yaşam sağlamak,
- 13- Suça ve madde kullanımına yönelik özendirici her türlü faaliyete karşı toplumun her kesimi ile birlikte gerçek duyarlılığın gösterilebileceği toplumsal dayanışmanın yaratılmasını sağlamak gösterilen hedefler arasındadır.³⁷³

³⁷³ T.C İçişleri Bakanlığı, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi (2006 – 2012)*, Ankara: 2006, <http://www.tubim.gov.tr/Tr/Default.asp> , e.t. 12.06.2013.

2006 – 2012 yıllarını kapsayan Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi; yaklaşımı, hedefleri, öncelik ve zorunlulukları ile yürürlükte olan en kapsamlı referans belgesidir. Yasa dışı maddelerin arzına yönelik suçlar insanlık suçu, uyuşturucu madde bağımlılığının ise tedaviye muhtaç hastalık olarak kabul eden Türkiye bu stratejik planı ile ana politikasının hedeflerini ifade etmektedir.

4.3.2.2. Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesinin Uygulanması İçin Eylem Planı (2010 – 2012)

Ulusal strateji belgesi doğrultusunda her biri üç yıllık olmak üzere birbirinden ayrı düşünülmeyecek iki ayrı eylem planı hazırlanacağı bahse konu belgede belirtilmişti. Bunlardan ilki olan 2007 – 2009 Ulusal Eylem Planı %84 uygulanabilirlik oranı ile sonuçlanmış ve ikinci eylem planının hazırlanacağı 2009 yılı sonuna kadar yürürlükte kalmıştır. Ulusal strateji politikası dönemi boyunca (2006 – 2012) hazırlanan iki eylem planının ortak amacı toplumdaki uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının ve kaçakçılığın, uyuşturucu bağlantılı suçların önüne geçerek toplumu bunların neden olduğu zararlardan korumak ve rehabilitasyon olanaklarını iyileştirmektir.

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesinin uygulanmasına yönelik hazırlanan ikinci eylem planı da ulusal öncelikler doğrultusunda ilgili kurumlar tarafından yerine getirilecek hususlar ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Aynı zamanda bu çalışmaların uluslararası düzeyde yapılan uygulamalar ile uyum içerisinde olması öngörülmüş, madde ve madde bağımlılığı ile mücadele etkin bir şekilde planlanmıştır.³⁷⁴

Ulusal Stratejinin sonuçlarının değerlendirilebilmesine yardımcı olacak ikinci ulusal eylem planının uygulamaya yönelik somut amaç ve hedeflerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

³⁷⁴ T.C İçişleri Bakanlığı, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi'nin Uygulanması İçin Eylem Planı (2010-2012)*, Ankara: 2010, <http://www.tubim.gov.tr/Tr/Default.asp> , e.t. 12.06.2013.

- 1- Bağımlılık yapıcı maddeler ve yasa dışı madde kullanımı ile mücadele için oluşturulmuş Ulusal Koordinasyon Kurulu çalışmalarına devam edecektir.
- 2- Multidisipliner bir yapının oluşturulması ve bunun uygulanmasının sağlanması hedefler arasındadır.
- 3- Toplum sağlığını korumaya yönelik olarak talep azaltımını sağlayıp madde kullanımının önüne geçmek,
- 4- Yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ülkeye girişini engellemeye yönelik daha etkili ve sonuçlanabilir tedbirleri teşvik etmek,
- 5- Bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile mücadelede, mevcut birimleri daha etkili bir mücadele vermeleri doğrultusunda katılmaya teşvik etmek.
- 6- Ortaya çıkarılan tüm ulusal verilerin TUBİM' de toplanmasını sağlayarak, yapılacak analizler ile ülke değerlendirmesinin raporlar vasıtası ile sunulmasını devam ettirmek,
- 7- Ülke içerisinde yer alan tedavi merkezlerinin kapasitelerini arttırıp bunlara erişilebilirliği kolaylaştırmak,
- 8- Toplumsal öncelikler hedefinde yapısal araştırmalar yaparak elde edilen sonuçlar paralelinde öncelikli faaliyet alanları saptamak,
- 9- Bilgi altyapısını ve ulusal bilgi ağını daha etkin bir şekilde güçlendirmek,
- 10- Uyuşturucu maddelerin yarattığı tehlikelere yönelik eğitim ve bilgilendirme kampanyaları yoluyla toplumun bilinçlenmesini sağlamak,
- 11- Bağımlılık yapan yasa dışı maddelerin kaçakçılığı ile mücadele etmek için organize edilen operasyonel faaliyetler ile diğer etkinliklerin sayısını ve verimliliğini en üst düzeyde tutmak,
- 12- Gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde çok yönlü etkinlikler düzenleyip farkındalık yaratmak,
- 13- Avrupa Birliği sürecinde, gelişen işbirliği noktasına dinamik ve işlevsel yararlar gözetilen yapısal destek sağlamak,
- 14- Ulusal stratejilerin hazırlanmasını ve uygulanmasını koordine etmekle sorumlu olan TUBİM'in kurumsal olarak güçlenmesini sağlamak,
- 15- Ortak hareket etme ve paylaşma kültürünün mücadelede başarılı olmada vazgeçilmez bir sistem olarak algılanmasını sağlamak,

- 16-Toplum destekli mücadele ile katılım sağlayarak mücadelenin gelişmesini geniş bir tabana yaymak,
- 17-Ortaya konulan tüm amaç ve hedeflere yönelik yapılan eylemlerin sonuçlarını değerlendirmek temel hedef ve amaçlardandır.³⁷⁵

Söz konusu ikinci eylem planı küresel boyutlara ulaşan uyuşturucu sorununa arz azaltımı, önleme, tedavi, rehabilitasyon, zarar azaltımı, koordinasyon, uluslararası işbirliği ve bilgi toplama araştırma değerlendirme alanlarında bilimsel ve akılcı yollarla çözüm önerileri getirmektedir. 3 yıllık hayata geçirilen ikinci eylem planı, öngördüğü hususların yerine getirilebilmesi için pek çok kurum ve kuruluşu sorumlu tutmuş ve bunlara görevler yüklemiştir. (Bkz ek-3) Yasadışı uyuşturucu ticareti (Arz azaltımı – Kaçakçılık) ile ulusal ve uluslararası mücadele faaliyetinden sorumlu tutulan kurumların başında İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü (KOM), Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü ve TUBİM gelmektedir. Bu kurumlara düşen görevler, eylem planının arz azaltım ile uluslararası işbirliği faaliyetleri başlıklarında tek tek belirtilmiştir.

İkinci Ulusal Eylem planının arz azaltımına yönelik amaçlarını ve uyulamaya koyduğu stratejik faaliyetlerini sıralamak gerekirse:

- 1- Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ülke içerisine girdiği noktaların mücadelede etkinliğinin artırılması doğrultusunda, Giriş noktaları üzerinde bulunan iller insan kaynakları ve araç-gereç yönünden desteklenecektir.
- 2- Kurye yolu ile yapılan uyuşturucu madde kaçakçılığına karşı alternatif mücadele stratejileri geliştirilecektir.
- 3- Deniz ve hava araçları ile taşıma takip programı oluşturulacak, kara araçları takip ve ihbar programı yaygınlık kazanacaktır.
- 4- Taşra teşkilatlarında mobil müdahale ekipleri oluşturulacaktır.

³⁷⁵ A.g.e.

- 5- Uzman personel ve detektör köpek eğitimlerinin yapılabilmesi için yaygın olarak taktik eğitim merkezleri kurulacaktır.
- 6- Narko-Terör ile etkin mücadele edilmesi için, uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı ile mücadele çerçevesinde yapılan operasyonlarda ele geçirilen şahıslar ve ortaya çıkarılan organize grupların terör örgütleri ile bağlantıları araştırılacak ve bu konuyla alakalı istatistikler tutulacaktır.
- 7- Uyuşturucu suçundan sağlanan yasadışı gelire mücadele de etkinliğin artırılması için kolluk birimlerinde idari düzenlemeye gidilecektir.
- 8- Uyuşturucu suç soruşturmalarında örgüt unsurlarını ortaya çıkarmaya yönelik suç öncesi ve sonrası çalışmalara ağırlık verilmesi yönünde,
 - Suç istihbaratı analizlerine ivme kazandırılacaktır
 - Ulusal ve uluslararası Kontrollü Teslimat uygulamalarına ağırlık verilecektir.
 - Uyuşturucu madde suçlarına yönelik bölgesel ve yerel tabanda suç analiz haritaları yapılarak öncelikler bu haritalara göre belirlenecek, buradan çıkan sonuçlar ilgili kurumlar ile paylaşılacaktır.
- 9- Sokak düzeyinde ülke içi uyuşturucu arzına yönelik operasyonel faaliyetleri arttırmak için,
 - Sokak düzeyli bulunabilirlik sağlayan şebekelere yönelik gerçekleştirilen planlı ve projeli çalışmaların ülke geneline yayılması sağlanacaktır.
- 10- Yasa dışı ekimin önlenmesi için alınan tedbirler arttırılacaktır.
 - Kırsal alanda uyuşturucu ile mücadele kapasitesinin arttırılmasına yönelik olarak ise 13 Nisan 2010 tarihinde yürürlüğe giren “Kırsal Alan Uyuşturucu ile Mücadele Uygulama Planı”nda yer alan hedeflerin gerçekleştirilmesi için çalışmalar yürütülecektir.³⁷⁶

³⁷⁶ A.g.e.

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesinin uygulanmasına yönelik hazırlanan ikinci eylem planının dördüncü bölümünde ise uluslararası işbirliğine yer verilmiştir. Özellikle uyuşturucu arz ve talebinin azaltılmasına yönelik, uluslararası alanda mücadele faaliyetlerinin gerçekleşmesi ve ülkeler ile etkili işbirliği konularında ilerleme kaydetmek Türkiye'nin uyuşturucu politikasına yön vermektedir. Türkiye bu duruma ulusal eylem planında da kayıtsız kalmamıştır. Hazırladığı planda uluslararası işbirliğine yönelik amaçlarını ve uygulamaya koyduğu stratejik faaliyetlerini şu şekilde sıralamıştır;

- 1- Ülke görünürlüğünün uluslararası platformlarda gündeme getirilmesi amacı ile,
 - Uyuşturucu ile mücadeleye yönelik gerçekleşen toplantı, konferans, seminer gibi uluslararası faaliyetlere alanında uzmanlar ile etkin katılım sağlanacaktır.
 - Başta Türkiye'ye komşu ülkeler ve diğer ilgili ülkeler nezdinde yapılan uluslararası kuruluşların faaliyetlerinin Türkiye'nin ev sahipliğinde gerçekleşmesi sağlanacaktır.
 - Türkiye'nin sınır komşuları ve diğer ilgili ülkeler ile olan işbirliği ve koordinasyon arttırılacaktır.
- 2- Uyuşturucu ile mücadele faaliyetlerinde işbirliği içerisinde olunan ülkelerde Türk Polis İrtibat görevlisi sayılarının arttırılması için, boş olan kadrolara atamalar yapılacak ve ihtiyaç analizi neticesinde kadrolar arttırılacaktır. Bulgaristan, İran, Almanya, Suriye, Makedonya, Suudi Arabistan gibi ortak uyuşturucu soruşturması yapılan ülkeler ve Türkiye için daha fazla önem arz eden ülkelere bu konuda öncelik verilecektir.
- 3- Uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı ile Mücadelede uluslararası işbirliğinin arttırılması için, Bölge ülkelerin güvenlik güçleri ile işbirliği faaliyetlerini etkin kılmada "Bölgesel İşbirliği ve Koordinasyon

Toplantıları” yapılmaya devam edilecek sorumlu kurumların uluslararası işbirliği alanındaki tecrübelerinden istifade edilecektir.

- 4- İstihbarat kapasitesinin arttırılması için uluslararası işbirliği arttırılacak olup Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü bünyesinde “Kaçakçılık ve Gümrük Suçları Veri Bankası” kurularak ECO üyesi ülkelere hizmet edecektir.³⁷⁷

³⁷⁷ A.g.e.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI ve BÖLGESEL MÜCADELENİN TÜRKİYE'YE KAZANDIRDIĞI İVME

5.1. Sistematik ve Etkin Mücadele ile İlerlenen Yolda Genel Durum

Keşfedildiği dönemde tıbbi amaçlar doğrultusunda kullanılan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin keyif verici özelliği ortaya çıkmasından sonra tüketim amacının 20. Yüzyıla birlikte bu yöne kaydığı görülmektedir. İletişim ve ulaşım araçlarında kaydedilen ilerleme, mal ve üretim sektöründe serbest dolaşım, küreselleşme ile birlikte ülkeler arasındaki sınırların artık daha da izafi bir hal alarak belirsizleşmesi, beraberinde bu tür maddelerin hızla yayılmasında aktif rol oynamıştır. Ortaya çıkan bu türden bir hızlı tüketim ise beraberinde arzı da şekillendirmeye başlamış ve uluslararası organize yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler etrafında oluşan bu organize yapılar ve aynı zamanda bu maddelerin insanlık için çok önemli bir tehdit oluşturması nedeniyle, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde tedbirlere ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu noktada Birleşmiş Milletler ve onun yapısı etrafında şekillenen uluslararası mücadele örgütleri devreye girerek atılması gereken adımları belirleyip, caydırıcı önlemler öngörmüştür. Geriye kalan ise, tüm devletlerin bu öngörülen kuralları kendi hiç hukuklarına dahil etmeleri ve uygulamalarına hız kazandırmalarıdır.

Türkiye, Küresel bir tehdit halini alan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadelede nerede durmakta; uluslararası ve bölgesel işbirliği noktasında hangi enstrümanları etkin bir şekilde kullanmaktadır? Konuya bu sorular çerçevesinden bakıldığında Türkiye, yasadışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin uluslararası tüm toplumu ilgilendirdiğine ve sonuçları itibari ile hiçbir ülkenin kabul etmeyeceği tehlikeler doğurduğuna inanmaktadır. Türkiye ulusal ve uluslararası politikasına bu

anlayış çerçevesinde şekil vermekte ve mücadelesini milletler arası anlaşmalarla bütünleşmiş bir biçimde sürdürmektedir.

Yasadışı uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin uluslararası alanda çerçeve anlaşmalar denilebilecek üç önemli sözleşme yer almaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve tüm üyeler tarafından imzalanıp uygulamaya konulan; 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi, 1971 Tarihli Psicotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Dair Sözleşme yasa dışı bağımlılık yapıcı maddeler ile uluslararası her türlü mücadele faaliyetini öngören anlaşmalardır. Türkiye uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadelede uluslararası konjonktürde yer alırken bu üç sözleşmeye de taraf olarak durmaktadır. Ayrıca yasal düzenlemelere de imzaladığı bu anlaşmalar doğrultusunda yön vermektedir.

Türkiye'nin uyuşturucu ve uyarıcı maddeler konusunda mevzuatını şekillendiren Birleşmiş Milletler sözleşmeleri neticesinde, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ve bunların her türlü ithali, ihracı, bulundurulması, alım ve satımı yasaklanarak denetimi Sağlık Bakanlığı'na bırakılmıştır. Endüstriyel amaçlı olmayan her türlü kenevir ekimi ve her ne şekilde olursa olsun esrar ithal, ihraç ve satışı yasaklanmıştır. Afyon ve türevlerinin hammaddesi olan haşhaş tarımında ise ekim ve elde edilen ürünün işlenmesinde ruhsatlandırma yoluna gidilmiştir. Doğal uyuşturucular yanında insan psikolojisini etkileyen ve suiistimal edilen ilaçların kontrol altına alınması, uyuşturucu etkide bulunan ilaçların ancak doktor reçetesi ile kullanımının sağlanması konularında da pek çok düzenlemeye yer verilmiştir.

Bu son derece önemli düzenlemeler dışında, Türkiye'nin ulusal ve bölgesel mücadelesine katkı yapan en önemli Birleşmiş Milletler anlaşmasının; 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Çünkü bu anlaşma ile uyuşturucu ve psicotrop maddelerin üretiminde kullanılan kimyasal maddelerin kontrol altına alınması, bu maddelerin kaçakçılığı ile mücadele, kara para aklanmasının önüne geçilmesi, kontrollü teslimat uygulamasının hayata geçirilip suçluların iadesi kararları alınmıştır. Ayrıca bu suçlar ile mücadelede etkinliği

arttırmak için uluslararası alanda yardımlaşma ve iş birliği faaliyetleri kararları da öngörülmüştür. Daha genel bir ifade ile bu sözleşme, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasa dışı ticaretini önlemeye ve kontrol altına almayı amaçlayan bir yapı sergilemektedir. Sözleşmeye taraf ülkeler de uyuşturucu arzına yönelik atılması gereken pozitif adımları bu anlaşma dahilinde yapmaktadır. Bu yüzden 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin önemi burada ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin uluslararası ve bölgesel işbirliği faaliyetlerinin arka planını oluşturan bu sözleşmelerin, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadelede olumlu katılar sağladığı görülmektedir. 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nce alınması gereken tedbirlerin başında suç organizasyonlarının her türlü bağlantıları ile ortaya çıkartılması ve çökertilmesi yer almaktadır. Bu noktada kara para aklanmasının önüne geçilmesi ve ülkelerin güvenlik birimleri arasında uluslararası seviyede yapılacak olan kontrollü teslimat uygulamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye atılması gereken bu adımları: 13.10.1996 tarihli Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine ilişkin Kanun ve 15.09.1997 tarihli Kontrollü Teslimat Uygulaması Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik ile uygulamaya koymuştur.

Peki, mevcut uygulamanın Türkiye'nin yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadelesine ne gibi katkısı olmuştur? Konuya çalışmanın dördüncü bölümünde de yer verildiği üzere, Türkiye mevzuatına 1997 yılında giren söz konusu uygulama ile günümüze kadar (1997 – 2012), 116 uluslararası kontrollü teslimat operasyonunda yer almıştır. 22 ülke ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilen bu operasyonlar neticesinde: 417 şüpheli ile birlikte, 2020 kg esrar, 1087 kg eroin, 72 kg kokain, 104 kg afyon sakızı, 13 kg amfetamin, 709 gr metamfetamin, 2 kg meskalin, 100 000 adet ecstasy, 7 122 000 adet captagon, 2016 adet subutex, 15647 litre asetik anhidrit ele geçirme başarısı gösterilmiştir. Burada, esasında yapılan operasyonlar ile uyuşturucu maddeler değil, suç organizasyonları ve bu organizasyonların tüm bağlantıları tespit edilmeye çalışılmaktadır. Operasyonların son aşamasında ise bu grupların çökertilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Konuya bu çerçeveden bakıldığında ele geçirilen miktarların azlığı ve ya çokluğundan ziyade yapılan

operasyonlar ve etkisiz hale getirilen organize gruplara bakmak daha doğru olacaktır. Uyuşturucu ve uyarıcı madde yasa dışı ticaretinin sınır aşan organize suç örgütleri tarafından yapıldığı dikkate alındığında, 15 yılda 116 kontrollü teslimat ile 417 şüphelinin etkisiz kılınması uluslararası mücadeleye de yapılan katkının önemli bir göstergesidir. Ayrıca ele geçirilen miktarlar da göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin sözleşmeye taraf olmasının ne denli bir etkiye sahip olduğu daha net gözükmemektedir.

1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin üye devletlere yüklediği bir diğer sorumluluk ise iş birliği alanındadır. Söz konusu anlaşma gereği uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasa dışı ticareti ve bunların imalinde kullanılan ara kimyasalların kaçığa kaymasını önlemek; aynı zamanda mücadelede etkinliği arttırmak için ülkelerin birbirleri ile işbirliği ve anlaşmalar yapması öngörülmektedir. Türkiye'nin bu konuda sergilediği tutuma ve bölgesel işbirliği düzeyindeki anlaşmalara bakıldığında, mücadele adına olumlu sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Çünkü yapılan işbirlikleri, organize suç gruplarının deşifre edilebilmesi ve ikili istihbarat/bilgi alışverişi alanlarında büyük öneme sahiptir. Bu ise yapılan operasyonların da temelini oluşturmaktadır. Genel itibari ile bakıldığında bir ülkede uyuşturucu ve uyarıcı madde piyasasının oluşmasına etki eden üç ana faktör bulunmaktadır. Bunlar: Üretim bölgelerine olan yakınlık, kaçakçılık güzergahı üzerindeki transit konum ve ülkede maddelere olan taleptir. Türkiye'nin mevcut konumu göz önüne alındığında bu üç risk unsurundan da doğrudan etkilenme söz konusudur. Bu durum karşısında ortaya çıkan zararın en aza indirilmesi için bölgesel işbirliği faaliyetleri hayati önem taşımaktadır. Öyle ki dördüncü bölümde de yer verilen ele geçirme miktarlarına bakıldığında; Türkiye son beş yılda (2007-2012) ikili işbirliği neticesinde 23 farklı ülke ile 76 operasyon gerçekleştirmiştir. Bu yapılan operasyonlar sonucu ise 2.767 kg eroin, 24 kg kokain, 104 kg esrar, 54 kg afyon sakızı, 193.181 tablet ecstasy, 5.455.533 tablet captagon, 10.000 lt asetik anhidrit, 30 kg metamfetamin ve 2 kg bonzai ele geçirilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuç, işbirliği faaliyetlerinin doğrudan etkilerini göstermek açısından önemlidir.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler gibi sınır aşan organize yapılara karşı yapılan iş birliği faaliyetlerinin hukuki zeminini, ũlkeler arasında imzalanan ikili mutabakat metinleri oluşturmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, ũye devletlere birbirleri ile ikili işbirliği anlaşmaları yapmalarını öngörmektedir. Türkiye, bu doğrultuda aralarında Avrupa Topluluğu'nun da yer aldığı 13 ũlke ve bir kuruluş ile yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretine ilişkin bölgesel düzeyde ikili anlaşma imzalamıştır. Konuya yapılan mutabakatlar çerçevesinde bakıldığında, Türkiye'nin sözleşmeye vardığı ũlkeler buldukları konum itibari ile çok önemli bir yerdedir. Bu ũlkelerin pek çoğu Türkiye gibi uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden ya üretim bazında etkilenmekte ya da tüketim ve transit boyutu ile tehdit görmektedir. Türkiye'nin özellikle Balkan Rotası ve Kuzey Karadeniz Rotası üzerinde bulunan ũlkelerden İnan, Kazakistan, Pakistan, Yunanistan, Rusya ve Avrupa Topluluğu ile yaptığı anlaşmalar uyuşturucu ticareti ile mücadele açısından önemlidir. Küresel yasa dışı eroin üreticisi konumunda bulunan Afganistan ve sentetik uyuşturucu imal ve ticareti hattında yer alan Bulgaristan ile henüz bir anlaşmaya varılamaması ise bu yöndeki en büyük eksikliklerdendir.

Bölgesel anlaşmalar içerisinden, Türkiye'nin mücadelesine en fazla katkıyı, 2004 yılında Avrupa topluluğu ile yapılan sözleşmenin yaptığını söylemek yerinde olacaktır. Bu etkiyi, hem Türkiye'nin Ulusal Uyuşturucu Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı'nı şekillendirmede, hem de 2006-2012 yılları arasında Türkiye'deki uyuşturucu ve uyarıcı madde ele geçirme miktarlarına bakıldığında görmek mümkün. Genel anlamda ulusal uyuşturucu stratejileri ile bunu uygulamaya koyan eylem planları: önleme, tedavi ve iyileştirme, hasar ve arz azaltımına yönelik müdahalelere yer vermektedir. Türkiye, bu yöndeki politikalarını 2006 yılında yürürlüğe koyduğu Ulusal Uyuşturucu Strateji Belgesi ve Eylem Planları ile hayata geçirmiştir. Ortaya konan ulusal uyuşturucu politikası belgeleri, mevcut AB Uyuşturucu Strateji ve Eylem Planı çizgisinde yapılandırılmıştır. Diğer bir deyişle Türkiye'nin uyuşturucu stratejisi ve eylem planı, AB uyuşturucu politika belgeleri ile paralellik arz etmektedir. Politikaların bu şekilde gelişmesindeki diğer bir sebep ise Türkiye'nin, AB ile adaylık için müzakere halinde olması gösterilebilir. Helsinki kararları

doğrultusunda, Avrupa Topluluğu Türkiye'yi aday ülke olarak tanımaktadır ve işbirliği mekanizmaları çerçevesinde iki tarafında hayata geçireceği ortak taahhütler vardır. Türkiye'nin ortaya koyduğu uyuşturucu politikası bu noktada AB normları ile uyumlu olmak zorundadır.

Bu bakımdan Türkiye Uyuşturucu Stratejisine bakıldığından AB Uyuşturucu stratejisinde olduğu gibi bağımlılık yapıcı maddeler ile mücadele de arz ve talep birbirinden ayrılmamaktadır. Uygulanan ana politikada ise Türkiye, kullanımı yasal olmayana bu maddelerin arzına yönelik suçları insanlık suçu olarak değerlendirmekte; kullanıcı ve bağımlıları ise tedavi edilmesi gereken birer hasta olarak kabul etmektedir. Bir bakıma arz ve talebe ilişkin mücadelede dengeli bir yaklaşım sergilenmektedir. 2006- 2012 dönemini kapsayan Türkiye'nin bu kapsamlı Ulusal Uyuşturucu Strateji Belgesi iki eylem planı ile hayata geçirilmiş; arz ve talebe yönelik yerine getirilecek hususlar bu eylem planlarında yer almıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ele alınan karşılaştırmalı ele geçirme miktarı verileri, Türkiye'de yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin geldiği noktayı ve bölgesel anlaşmaların da yakalama miktarını ne yönde etkilediğini göstermesi açısından önemli yer tutmaktadır. Türkiye'de ele geçirilen bağımlılık yapıcı maddeler 2000-2006 ve 2006-2012 Yılları arasını kapsayacak şekilde periyodik bir biçimde ele alınmıştır. Yakalama verilerinin ilk döneme göre 2006-2012 yılları arasında hızla artmış olduğu görülmektedir. Bu artış özellikle esrar, kokain, afyon ve türevlerinden eroin, sentetik uyuşturuculardan ise ecstasyde açıkça kendini göstermiştir. Ortaya çıkan veriler perspektifinden bakıldığında son 6 yılda (2006-2012) ele geçirilen toplam miktar 2000-2006 yılları dönemine oranla: eroinde 2 kat esrarda yaklaşık 4 kat, kokainde 6 kat, ecstasyde ise yaklaşık 2 kat artmıştır.

2006-2012 yılları arasında el geçirme miktarlarında görülen bu artışlar madde düzeyinde kendi içinde farklı temellere dayandırılmaktadır. Oysa bölgesel düzeyde Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ile 2004 yılında yaptığı, Uyuşturucu veya Psikotrop Maddelerin Yasadışı Üretiminde Sıkça Kullanılan Ara ve Kimyasal Maddelere Dair Anlaşma ve son dönemde İran ve Rusya ile de böyle bir anlaşma içine varılması bu artışları daha iyi okumak açısından önemli bir yerde durmaktadır. Özellikle 2004

yılında Avrupa Topluluğu ile yapılan anlaşma ve akabinde 2006 yılında Türkiye'nin AB uyuşturucu politikası çizgisinde şekillendirerek yürürlüğe koyduğu Ulusal Uyuşturucu Strateji Belgesi ve Eylem Planları'ndan sonra yakalama miktarlarında yaşanan bu artış, bölgesel anlaşmaların mücadeleye olan etkisini açıkça göstermektedir. Daha net bir ifade ile belirtmek gerekirse, son 6 yıllık süreçte Türkiye'deki yakalama miktarlarındaki bu etkili artışın arkasında, bölgesel anlaşmaların olumlu sonuçları ve AB Uyuşturucu politikaları ekseninden hazırlanan Ulusal Uyuşturucu Strateji olduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ

Yasa dışı Uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti günümüz itibari ile ülkelere yöneltilen en önemli tehditlerden birisi halini almıştır. Küresel çapta, bireyi ve toplumları etkileyen bu tehdit, ülke güvenliğini, refah düzeyini ve toplum sağlığını büyük bir tehlike içerisine sokmaktadır. Özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları ile savaştıkları yeterli imkân ve kaynağa sahip olamadıklarından dolayı bu maddelerin ortaya çıkardığı zarardan çok daha fazla etkilenmektedir. Faaliyetlerini uluslararası alanlara taşıyan organize suç örgütlerine yönelik mücadelede ise tüm ülkelerin ortak hareket edip birbirleri ile işbirliğine gitmeleri günümüz itibari ile bir ihtiyaçtan çok, gereklilik halini almıştır.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanımının önüne geçilmesi ve kontrol altına alınmasına yönelik uluslararası sözleşmelere ve bu sözleşmelere işlerlik kazandıracak çeşitli enstrümanlara 20. Yüzyılda ihtiyaç duyulmuştur. Aynı yüzyılın başından itibaren uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ile mücadele faaliyetleri kapsamında pek çok toplantı konferans ve sözleşme yapılmıştır. Pozitif hukuk bağlamında çağdaş hukuk mücadelesi denilebilecek bu sözleşmeler: 1961 Tarihli Tek Sözleşmesi, 1971 Tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir. Türkiye, bu sözleşmeleri yürürlüğe girdikten sonra, çok geçmeden onaylayarak iç hukukunun bir parçası haline getirmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler öncülüğünde yapılan bu anlaşmalar dışında, yapılan sözleşmelerin uygulanıp denetiminin sağlanması için kurulan pek çok uluslararası örgüte de katılmıştır.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadele konusunda Türkiye'nin yasal çerçevesini şekillendiren Birleşmiş Milletler Anlaşmaları ile pek çok düzenleme yapılmıştır. Türkiye'de bu düzenlemeler ile uyuşturucu ve uyarıcı kapsamına giren maddeler ve bunların her türlü ithali, ihracı, bulundurulması, alım ve satımı yasaklanarak denetimi Sağlık Bakanlığı'na bırakılmıştır. Endüstriyel amaçlı olmayan her türlü kenevir ekimi ve her ne şekilde olursa olsun esrar ithal, ihraç ve satışı yasaklanmıştır. Endüstriyel haşhaş tarımında ise ekim ve elde edilen ürünün

işlenmesinde ruhsatlandırma yoluna gidilmiştir. Doğal uyuşturucular yanında insan psikolojisini etkileyen ve suiistimal edilen ilaçların kontrol altına alınması, uyuşturucu etkide bulunan ilaçların ancak doktor reçetesi ile kullanımının sağlanması konuları en önemli düzenlemelerdir.

Türkiye, uluslararası işbirliği noktasında 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nce öngörülen kontrollü teslimat uygulamasını 13.10.1996 tarihli Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine ilişkin Kanun ve 15.09.1997 tarihli Kontrollü Teslimat Uygulaması Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik ile uygulamaya koymuştur. Bunun neticesi olarak mevzuata girdiği tarihten bu yana (1997-2012) Türkiye 116 uluslararası kontrollü teslimat operasyonunda yer almıştır. 22 ülke ile gerçekleştirilen uluslararası kontrollü teslimat operasyonları sonucu: 417 şüpheli ile birlikte, 2020 kg esrar, 1087 kg eroin, 72 kg kokain, 104 kg afyon sakızı, 13 kg amfetamin, 709 gr metamfetamin, 2 kg meskalin, 100 000 adet ecstasy, 7 122 000 adet captagon, 2016 adet subutex, 15647 litre asetik anhidrit ele geçirme başarısı kaydedilmiştir.

Türkiye bölgesel işbirliği noktasında da yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretini önlemeye çalışmaktadır. Bu yönde yapılan işbirlikleri neticesinde son beş yılda (2007-2012) 23 farklı ülke ile 76 operasyon gerçekleştirilmiştir. Yapılan operasyonlar sonucu ise 2.767 kg eroin, 24 kg kokain, 104 kg esrar, 54 kg afyon sakızı, 193.181 tablet ecstasy, 5.455.533 tablet captagon, 10.000 lt asetik anhidrit, 30 kg metamfetamin ve 2 kg bonzai ele geçirilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuç, işbirliği faaliyetlerinin doğrudan etkilerini göstermektedir.

1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin üye devletlere yüklediği bir diğer konu da ikili işbirliği noktasındadır. Ülkelerin yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretine karşı birbirleri ile ikili işbirliği yaparak bölgesel ve uluslararası mücadeleye katılımlarını arttırmak hedeflenmektedir. Türkiye, bu doğrultuda aralarında Avrupa Topluluğu'nun da yer aldığı 13 ülke ve bir kuruluş ile yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti ile mücadeleye ilişkin bölgesel düzeyde ikili anlaşma imzalamıştır. Bu

yapılan anlaşmalar içerisinde Türkiye'nin mücadelesine en fazla katkısı, 2004 yılında Avrupa topluluğu ile yapılan ikili işbirliği anlaşması yapmıştır.

Avrupa Birliği ile Türkiye arasında yapılan bu anlaşma ile Türkiye, hem uyuşturucu politikaları, hem de bunun sonucu olarak ele geçirme miktarları bakımından çok daha başarılı bir dönem yakalamıştır. Türkiye, 2006 yılında Avrupa Birliği Uyuşturucu Politikası ekseninde hazırladığı Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadele Ulusal Politika ve Strateji Belgesi'ni 6 yıllık olarak iki eylem planı ile uygulamaya koymuştur. 2006-2012 yıllarını kapsayan bu strateji belgesi döneminde Türkiye, yasa dışı uyuşturucu ve uyarıcı madde yakalamalarında çok ciddi artışlar kaydetmiştir. Bu ele geçirme miktarları 2000-2006 yılları ile karşılaştırıldığında da açıkça görülmektedir. Çalışmanın dördüncü bölümünde iki devir halinde ele alınan yakalama miktarları da göstermektedir ki son 6 yılda (2006-2012), ilk altı yıla göre Türkiye'de ele geçirilen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden; eroin yakalamaları toplamda 2 kat, esrar yaklaşık 4 kat, kokain 6 kat, ecstasyde ise yaklaşık 2 kat artmıştır.

Son altı yıllık yakalama verilerinde yaşanan bu artışlarda en büyük pay sahibinin, uygulamaya konan Ulusal uyuşturucu stratejisinin olduğu açıktır. Bu politikaların arka planını ise AB ile yapılan ikili bölgesel işbirliği anlaşması oluşturmaktadır. Mevcut durum Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele politikasına büyük bir ivme kazandırmıştır. Yakalama oranlarındaki bu artış ilerleyen yıllarda da sürecektir. Çünkü Türkiye yalnızca AB ile değil bölgesinde yer alan diğer ülkeler ile de ikili işbirliği anlaşmaları imzalamaktadır. Özellikle son yıllarda Rusya, İran Kazakistan, Lübnan, Suudi Arabistan ve Vietnam ile bu yönde adımlar atılıp sözleşme imzalanmıştır. Türkiye imzaladığı bu mevcut anlaşmalar ve yapılacak olan ikili işbirliği mutabakatlarının başarılı sonuçlarını ilerleyen yıllarda almayı sürdürecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Babaoğlu, A.N., **Uyuşturucu ve Tarihi**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 1997.
- Babuna C., Bayhan., N., **Uyuşturucu Bağımlılık Afeti ve Sorunları**, İstanbul: Karakutu Yayınları,2009.
- Balcı, M., **Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.
- Bengü, S., **Taklamakan / Uyuşturucu Madde Kullanma (!) Kılavuzu**, İstanbul: Gendaş Kùltür Yayıncılık, 2000.
- Benjamin, W., **Esrar Üzerine**, Çev. Angı, S.K., İstanbul: İmge Kitapevi, 2012.
- Booth, M., **Haşhaşdan Eroine Uyuşturucun 6000 Yıllık Öyküsü**, Çev.Özden Arıkan,İstanbul: Sabah Kitapçılık, 1996.
- Demirbaş, T., **Kriminoloji**, (2.Baskı), Ankara: Seçkin Yayınları, 2009.
- Dönmezer, S., **Kriminoloji** (7.Baskı), İstanbul: Filiz Kitapevi, 1984.
- Ergin, E., **Uyuşturucu Maddeler ve Suçları**, Ankara: Yetkin Yayınları, 1997.
- Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü,
Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler, Ankara: Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı (KAM), 2003.
Uyuşturucu Maddeler ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele, (Hizmete Özel), 2012
- Günal, H.Y., **Uyuşturucu Madde Suçları**, Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret, 1976.

- Gündel, A., **5237 Sayılı TCK'da Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009.
- İzmir Emniyet Müdürlüğü, **Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Bağımlılığı Açısından Uyuşturucu Sorunu**, İzmir: Barış Ambalaj ve Matbaacılık, [t.y.].
- Kağıtçı, M.A., **Afyon**, İstanbul: Vakıf Matbaası, 1960.
- Kızılyalın, A.A., **Uyuşturucu Zehirler ve Cinsel Çılgınlıklar**, İstanbul: Tekin Yayınevi, 1983.
- Köknel, Ö., **İnsanlık Tarihi Boyunca Uyuşturucu Madde Sorunları**, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1976.
- Kurt, Ş., Kurt, E., **Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2007.
- Ögel, K., **Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme**, İstanbul: Yeniden Yayınları, 2010.
- Öner, M.Z., **Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticaret Suçları**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.
- Özden, S. Y., **Uyuşturucu Madde Bağımlılığı Teşhis –Tedavi – Tedbir**, İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri, 1992.
- Saka, R., **Uyuşturucu Maddeler**, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1948.
- Sarı, S., Tursun, U., Koç, E., (Der.), **Uyuşturucu ve Toplum**, İstanbul: Ekonomi Yayıncılık, [t.y.].
- Songar, A., **Haşhaş Meselesi ve Türkiye**, İstanbul: Hareket yayınları, 1974.
- Yılmaz, A., **Uyuşturucular ve Bağımlılık**, İzmir: Eryaba Yayıncılık, 2004.
- Yokuş Sevük, H., **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007.

Sürekli Yayınlar

- Akbulut İ., **Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu**, [Elektronik Versiyonu], İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 55, sayı 3, 1997, ss. 11-142.
<http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/hukukmecmua/article/view/File/3905/3482> , (e.t. 25.01.2012)
- Cılga, İ., **Madde ve Madde Kullanımı İle Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Öncelikleri**, [Elektronik versiyonu] Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt No.20, Sayı No.1, Nisan 2009, ss.7-22. <http://asosindex.com/journal-article-abstract?id=1659> , (e.t. 06.06.2013)
- Demirel, N., **Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uyuşturucu Maddelerle Mücadele**, [Elektronik versiyonu] Akademik Bakış Dergisi, Sayı 28, Ocak-Şubat 2012, ss. 1-21. <http://www.akademikbakis.org/28.htm> , (e.t.,08.04.2013)
- Mat A., **“Osmanlı İmparatorluğu’nda Afyonun Tarihi”** [Elektronik versiyonu], Osmanlı Bilimi Araştırmaları, Cilt 11, sayı 1-2, 2010, ss. 285-290, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/oba/article/view/9026/8377> e.t. 02.02.2013.
- Zobel, F., Simon, R., **Avrupa’da Kokain Kullanımı: Verilen Hizmetlere İlişkin Hususlar**, [Elektronik versiyonu], Mercek Altındaki Uyuşturucular (Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi Brifingi), Sayı 3, www.emcdda.europa.eu , (e.t. 18.03.2012)

Resmi Yayınlar

Council of the European Union, **EU Drugs Strategy (2005-2012)**, Brussels: 22.11.2004, <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index6790EN.html> (e.t. 05.06.2012)

T.C İçişleri Bakanlığı, **Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılıkla Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi (2006–2012)**, Ankara: 2006, <http://www.tubim.gov.tr/Tr/Default.asp> , (e.t. 12.06.2013)

T.C İçişleri Bakanlığı, **Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi'nin Uygulanması İçin Eylem Planı (2007-2009)**, Ankara: 2007, <http://www.tubim.gov.tr/Tr/Default.asp> , (e.t. 12.06.2013)

T.C İçişleri Bakanlığı, **Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi'nin Uygulanması İçin Eylem Planı (2010-2012)**, Ankara: 2010, <http://www.tubim.gov.tr/Tr/Default.asp> , (e.t. 12.06.2013)

Raporlar

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi,

Avrupa'da Uyuşturucu Sorununun Durumu: 2006 Yıllık Raporu,
Lüksemburg: Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu, 2006.

Avrupa'da Uyuşturucu Sorununun Durumu: 2009 Yıllık Raporu,
Lüksemburg: Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu, 2009.

European Monitoring Centre For Drugs And Drug Addiction (EMCDDA), **The State of the Drugs Problem in Europe 2012**, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012.

EUROPOL, **EU Drug Markets Report a Strategic Analysis**, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOMDB),

Uyuşturucu Olayları Genel Değerlendirmesi 1994, Ankara, 1995.

Uyuşturucu Olayları Genel Değerlendirmesi 1995, Ankara, 1996.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 1999 Raporu, Ankara: EGM-KOMDB Yayınları, 2000.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000 Raporu, Ankara: EGM-KOMDB Yayınları, 2001.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2001 Raporu, Ankara: EGM-KOMDB Yayınları, 2002.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2002 Raporu, Ankara: EGM-KOMDB Yayınları, 2003.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2003 Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2004.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2004 Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2005.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2005 Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2006.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2007.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2007 Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2008.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2008 Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2009.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2009 Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2010.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2010 Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2011.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2011 Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2012.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2013.

Ögel, K., Erdoğan, N., Aksoy, A., **Ecstasy: Küreselleşen Dünyanın Yeni Değeri**, Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, Yayın No: 14, İstanbul, 2005.

<http://www.ogelk.net/makale/33-kisisel-arastirma-makale-raporlar.html>

(e.t.25.03.2013)

Ögel. K., Barşah, Y., Dönmez, E., **Esrar ve Etkileri**, Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, Yeniden Yayın No: 9, İstanbul, 2005.

<http://www.ogelk.net/makale/33-kisisel-arastirma-makale-raporlar.html>

(e.t.25.03.2013)

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO), **2012 Yılı Haşhaş Raporu**, Ankara, 2013.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), **Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu**, Ankara: 2008.

Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM),

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2006 Yılı Ulusal Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2006.

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2007 Yılı Ulusal Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2007.

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2008 Yılı Ulusal Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2008.

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2009.

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2010 Yılı Ulusal Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2010.

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2011 Yılı Ulusal Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2011.

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2012 Yılı Ulusal Raporu, Ankara: KOM Yayınları, 2012.

United Nations Office on Drugs And Crime (UNODC),

Addiction, Crime and Insurgency The Transnational Threat of Afghan Opium, Vienna: United Nations Publication, 2009.

World Drug Report 2010, Vienna: United Nations Publication, 2010.

World Drug Report 2011, Vienna: United Nations Publication, 2011.

World Drug Report 2012, Vienna: United Nations Publication, 2012.

Ansiklopedi ve Sözlükler

Anabritannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt 31, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1994.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt 19, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1986.

TDK (Türk Dil Kurumu Online Sözlük), <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> ,

(e.t. 25.01.2013)

İnternet Kaynakları

Culley, M.C., Skoupy, j., Rubin, j. vd., **Assessment of the implementation of the EU DrugsStrategy 2005—2012 and its Action Plans**, 2012, Prepared for the European Commission Directorate General for Justice, http://ec.europa.eu/justice/anti-drugs/files/rand_final_report_eu_drug_strategy_2005-2012_en.pdf

(e.t. 04.06.2013)

European Commission, **EU Agreements With Third Countries**,

http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/drugs_precursors/legislation/index_en.htm , (e.t.13.12.2013)

EUROPOL, <https://www.europol.europa.eu/faq> , (e.t. 20.04.2013)

FATF, <http://www.fatf-gafi.org/pages/aboutus/> , (e.t. 23.04.2013)

Hukuki Mevzuat - Güncel hukuki Mevzuat ve içtihat portalı, **Andlaşmalar**,

http://www.hukukimevzuat.com/?x=andlasmalar&kat=&andlasma_adi=uyu%C5%9Fturucu&aic=&sort_x=rega_tarih&sort_y=DESC , (e.t. 18.12.2013)

INTERPOL, <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Overview> (e.t. 21.04.2013)

Mevzuat Bilgi Sistemi (e mevzuat), **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, <http://www.mevzuat.gov.tr>, (e.t. 10.06.2013)

Mevzuat Bilgi Sistemi (e mevzuat), **Türk Ceza Kanunu**,

<http://www.mevzuat.gov.tr> , (e.t.10.06.2013)

Mevzuat Bilgi Sistemi (e mevzuat), **Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun**, <http://www.mevzuat.gov.tr> , (e.t. 10.06.2013)

Mevzuat Bilgi Sistemi (e-mevzuat), **Kontrollü Teslimat Uygulaması Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik**,

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.12064&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>, (e.t. 09. 10. 2013)

Ek-1: AB'ye Üye olan Ülkeler ile Üye Olmayıp Ancak EMCDDA Faaliyetlerine Katılan Ülkelerin Uyuşturucu Politikaları

Ülke	Politika Belgesi	Eylem Planı	Genel Hedefler	Yaklaşım	Değerlendirme
Almanya	2003-süresiz	5 ve 10 yıllık iki dönem	Bütün maddelerle etkili mücadele ve risk gruplarıyla toplumun bütün kesimlerine ulaşma hedefi	Zarar azaltımı politikası çerçevesinde Oluşacak zararın önlenmesi, önleyici ve tedaviye önem verilmesi,	Ülkedeki uyuşturucu sorununa paralel olarak zarar azaltımı politikaları etkili olmakta ancak arz ile mücadele de aktif olarak devam etmektedir
Avusturya	-	-	Tedavi ve mücadeleye önem vermek ve ölçülebilir çıktılar elde etmek.	Politika ve strateji belgesi olmamasına rağmen, mevcut Kanuni düzenlemelerde Uyuşturucu bağımlılarını hasta olarak kabul eden yaklaşım vardır	Bölgelere göre değişen uygulamalar olmakla birlikte daha çok kullanıcıların tedaviye yönlendirilmesi ve tedaviye ulaşımın etkin hale getirilmesi hedeflenmektedir.
Belçika	2001-süresiz	-	Yasal ve yasal olmayan maddelerin kötüye kullanımının önlenmesi	Uyuşturucu kullanımının önlenmesi, zarar azaltımı ve kolluk mücadelesi. Kurumlar arası etkin koordinasyon sağlanması	Yasal ve yasadışı kapsamda olan bütün maddeleri kapsamakta ve öncelikle önleyici tedbirleri öngörmektedir. Arz ve taleple mücadele dengesini esas almıştır.
Bulgaristan	2003-2008	2006-2008	Kurumlar arasında etkin bir işbirliğini oluşturmak amaçlı yapılanma	Madde arzı ve talep konusunda kurumlar arasında dengeli bir yaklaşımın benimsenmesi	Kurumsal yapılanma öncelikli hazırlanmıştır. Bilgi Değişimini öngörmektedir.
Çek Cumhuriyeti	2005-2009	2007-2009	Önleme, tedavi, topluma yeniden kazandırma ve arz azaltımı	Uyuşturucu arzını elinde bulunduran organize suç gruplarıyla etkili mücadele, kullanımın engellenmesi	Arz boyutunda etkili programlar oluşturularak ilgili kanunların uygulanmasını bunun yanında tedavi imkanlarının da etkin hale getirilmesini önermektedir.
Danimarka	2003-süresiz	-	Önleme, sosyal çalışma, tıbbi tedavi, cezai uygulamalar ve uluslar arası işbirliğine verilen önem	Daha çok sağlık boyutuna önem veren dengeli bir politika	Sosyal programlar ve sağlık servislerinin yaygınlaştırılmasıyla kullanıcıların tedavisini öngören bir politika
Estonya	2004-2012	2007-2009	Önleme, tedavi ve rehabilitasyon, zarar azaltımı, cezaevlerinde madde kullanımının önlenmesi, arzın önlenmesi, izleme ve	Mevcut madde Kullanımı sorunuyla etkili mücadele ve yeni kullanıcıların	Spesifik grupları yoğunlaşan, kullanımdan kaynaklanan zararın önlenmesini hedefleyen politika

			değerlendirme	önlenmesi	benimsenmiştir.
Finlandiya	2008-2011		Kurumlar arasında etkin iletişim ve işbirliği, uzun süreli etkili politikalar oluşturma	Sadece yasadışı Maddeler kapsamına almıştır, arz ve taleple dengeli mücadeleyi esas almaktadır.	Zarar azaltımı politikaları da uygulanmakla birlikte cezai caydırıcılık konusuna da önem verilmektedir.
Fransa	2007-2011	2007-2011	Alkol ve madde kullanımını kapsamakta, problemlü madde ve alkol kullanıcılarının sayısını azaltmaya yönelik hedefler belirlenmiştir. Özellikle geçlerin madde den uzak tutulması hedeflenmektedir.	Madde ile tanışmanın önlenmesi, arz ile etkin mücadele, madde kullanıcılarına gerekli tedavinin sağlanması ve toplumsal uyumun hızlandırılması.	Arz ile mücadelede etkinliğin artırılması ve toplumsal talebi önleyecek politikalarla birlikte yer veren dengeli bir politikadır.
Güney Kıbrıs	2004-2008	2004-2008	Arz ve talep alanında sunulan hizmetlerin kalitesinin artırılması hedeflenmektedir.	Uyuşturucu arz ve talep azaltımı iki ayrı belgede ele alınmıştır.	Arz ve taleple mücadelede denge esasına önem verilmektedir.
Hırvatistan	2006-2012	2006-2009	Kullanım düzeyinin ölçülebilir düzeyde azaltılması, madde kaçakçılığının önlenmesiyle ilgili mevcut kanunların uygulanması	Yasadışı maddeleri kapsamaktadır, koordinasyon, arz azaltımı, talep azaltımı, uluslar arası işbirliği, araştırma ve değerlendirme konuları hedeflenmektedir.	Kullanımın azaltılmasına yönelik önlemler ile yasaların etkin uygulanmasını öngören dengeli bir politika uygulanmaktadır
İngiltere	2008-2018	2008-2011	Kullanıcı sayısının düşürülmesi ve yeni kullanıcılarının önlenmesi, ayrıca arz ile mücadele	Yasal olmayan maddeler üzerinde durmaktadır, kanun uygulama, önleme ve işbirliği öncelikli bir politikadır.	Arz ve talep boyutlarını dengeli olarak ele almaktadır.
İrlanda	2001-2008	-	Uyuşturucu kullanımının birey ve toplum üzerinde yol açtığı zararın azaltılması	Önleyici faaliyetler (eğitim ve farkındalık artırma), tedavi ve araştırma	Zarar azaltımı öncelikli, eğitim ve araştırmalara da önem veren bir politika
İspanya	2000-2008	2005-2008	Sadece yasa dışı maddeleri kapsamaktadır. Kurumlar arası koordinasyon, önleme, toplumsal farkındalık artırma, arz ile mücadeleyi hedeflemektedir.	Tedaviye ulaşımın artırılması, zarar azaltımı ve arz ile mücadele arasında dengeli bir yaklaşım benimsenmektedir.	Özellikle kurumsal yapılanmayı etkili bir şekilde gerçekleştirmiş, bu amaçla etkili bir koordinasyon mekanizması kurulmuştur. Dengeli bir politika benimsenmektedir.
İtalya	2009-2012	2008	Arz ve taleple etkili mücadele, tedavi imkânlarının yaygınlaştırılarak etkin hale getirilmesi hedeflenmektedir.	Kurumlar arası koordinasyon, uluslararası etkin işbirliği, araştırma ve değerlendirme öncelikli politikalar	Tedavi, talep ve rehabilitasyon öncelikli dengeli politikalar benimsenmiştir.

Letonya	2005-2008	2005-2008	Arz ve talebin azaltılması, uyuşturucu bağlantılı bulaşıcı hastalıklarla mücadele, uyuşturucu bağlantılı ölümler ve suçla mücadele	Sadece yasa dışı maddelere karşı mücadeleyi öneren kapsamlı bir stratejidir. Uluslar arası işbirliği ve veri ve değerlendirme öncelikli politika	Uyuşturucunun mevcut zararlarını azaltma, arzla, talep arasında denge ile sağlık sorunlarına ekstrasdan yoğunlaşan bir politika benimsenmiştir.
Litvanya	2004-2008	2004-2008	Uyuşturucu bağımlılığının yaygınlaşmasının önlenmesi, arz ile etkin mücadele.	Bütün alanlarla ilgili eşit oranda mücadele, arz ve talep dengesi	Uluslararası işbirliğine açık olarak dengeli mücadele esas alınmıştır.
Lüksemburg	2005-2009	2005-2009	Sağlık ve koruma ile ilgili konulara öncelik verilmektedir.	Koruma ve önleme faaliyetlerini kapsamlı olarak ele almaktadır.	Sağlık boyutunda ortaya çıkacak Zararların engellenmesine ağırlık verilmektedir.
Macaristan	2000-2009	-	Toplumsal öncelikler, toplumda madde kullanıcı sayısının azaltılması	İlgili bütün sektörlerin etkili şekilde koordinasyonu hedeflenmiştir	Kurumsal koordinasyon ön plana alınmış ve kurumların etkin mücadelesine önem verilmiştir.
Malta	2008-süresiz	-	Sağlık hizmetlerinin kalitesinin artırılması, ulaşılabilirliğin artırılması, arz ve talebin düşürülmesi	Azami güvenlik ve halk sağlığı konuları hedeflenmiştir.	Arz boyutuna daha fazla önem verilmekte, bunun yanında tedavi hizmetlerinde belirli standartlar belirlenmektedir.
Norveç	2007-2010		Etkin bir kamu sağlığı uygulaması, risk gruplarına yönelik rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanması	Sağlık boyutundan ölçülebilir hedefler	Kamu sağlığı boyutu ön plana çıkmaktadır.
Yunanistan	2006-2012	-	Tedaviye ulaşımın artırılması, önleyici faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve kolluk mücadelesi	Alkol ve yasadışı maddeleri kapsayan, koordinasyon, talep azaltımı, arzla mücadele, uluslar arası işbirliği, eğitim, araştırma ve değerlendirmeyi kapsayan faaliyetler	Yasa dışı maddelere ve alkol kötü kullanımına karşı kapsamlı ve dengeli bir politikadır. AB politikalarıyla paralellik göstermektedir.

Kaynak: Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), *Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, Ankara: 2008, ss.262-266.

EK-2: Türkiye'nin Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığına İlişkin Ulusal alışmaları Kapsamındaki Genel Hukuki Düzenlemelerini İçeren Liste

1. 1909 Shanghai Afyon Anlaşması,
2. 1912 Lahey Afyon Anlaşması,
3. 1925 Cenevre Afyon Anlaşması,
4. 1931 Cenevre Afyon Anlaşması,
5. 1936 Cenevre Anlaşması,
6. 1948 Paris Protokolü,
7. 1953 tarihli New York Afyon Protokolü,
8. 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Birleşmiş Milletler Tek Sözleşmesi
9. 1971 tarihli Birleşmiş Milletler Psikotrop Maddeler Hakkındaki Sözleşme
10. 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
11. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu
12. 984 Sayılı Ecza Ticarethaneleri ile Sanat ve Ziraat İşlerinde Kullanılan Zehirli ve Müessir Kimyevi Maddelerin Satıldığı Dkknlara Mahsus Kanun
13. 1262 Sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu,
14. 1402 Sayılı Sıkı Yönetim Kanunu,
15. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun,
16. 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Madde 58/2)
17. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu,
18. 2659 Sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu,
19. 2692 Sayılı Sahil Güvenlik Kanunu,
20. 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu,
21. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu,
22. 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu,
23. 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu,
24. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle ilgili Kanun, 88/12850 Sayılı Yönetmelik ve 87/11703 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı,
25. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu,
26. 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun,
27. 4207 Sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının nlenmesine Dair Kanun,
28. 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının nlenmesine Dair Kanun,
29. 4230 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun,
30. 4458 Sayılı Gümrük Kanunu,
31. 4721 Medeni Kanun,
32. 4810 Sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu,
33. 5584 Sayılı Posta Kanunu,
34. 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu,
35. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu,
36. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu,
37. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun,
38. 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu,
39. 5395 Sayılı ocuk Koruma Kanunu,

40. 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu,
41. 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun,
42. 5651 İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi, Hakkında Kanun,
43. 5726 Tanık Koruma Kanunu,
44. 5898 Uçucu Maddelerin Zararlarına İnsan Sağlığının Korunmasına Dair Kanun,
45. 6197 Sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun
46. Uyuşturucu Maddelerin Alımı, Satımı, İmali, İthali ve İhracı ile İlgili Esaslara İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı
47. Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın İdari ve Adli Görevlerine İlişkin Tüzük,
48. Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik,
49. Ecza Depoları ve Ecza Depolarında Bulundurulanan Ürünler Hakkında Yönetmelik,
50. Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 Sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik,
51. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik,
52. Kontrollü Teslimat, Uygulama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik,
53. Jandarma Teşkilatı, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği,
54. Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkındaki Yönetmelik,
55. Haşhaşın Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmali, Satılması, İhracı ve İthali Hakkında Yönetmelik,
56. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği,
57. Kontrole Tabi Kimyasal Maddeler Hakkında Yönetmelik,
58. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezleri Yönetmeliği,
59. Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik,
60. Serbest Bölgeler Yönetmeliği,
61. Sürücü Davranışlarını Geliştirme Eğitimi Yönetmeliği,
62. İthalat Rejimi ve Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği,
63. Madde Bağımlılığı Merkezlerinde Görev Yapacak Personelin Eğitimine ve Sertifikalandırılmasına Dair Tebliğ.

Kaynak: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*, Ankara, ss.145-147.

Ek-3: Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi'nin Uygulanması İçin Hazırlanan Eylem Planından Sorumlu Kurum ve Kuruluşları İçeren Liste

1. Adalet Bakanlığı (Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, Uluslararası Hukuk ve Dış ilişkiler Genel Müdürlüğü, Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı)
2. Başbakanlık (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü, Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu)
3. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (Sosyal Güvenlik Kurumu, İŞ-KUR, AB Daire Başkanlığı)
4. Çevre ve Orman Bakanlığı (Orman Gn. Müd.)
5. Dışişleri Bakanlığı (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Güvenlik İşleri Genel Müdür Yardımcılığı)
6. Genelkurmay Başkanlığı (Kara Kuvvetleri Komutanlığı)
7. İçişleri Bakanlığı (Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı)
8. Maliye Bakanlığı
9. Milli Eğitim Bakanlığı (Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Okul İçi Beden Eğitimi ve Spor ve İzcilik Dairesi Başkanlığı)
10. Sağlık Bakanlığı (İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü, Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı, Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü)
11. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
12. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü)
13. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (Üniversiteler)
14. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı
15. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü
16. Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu
17. Yerel Yönetimler
18. Sivil Toplum Kuruluşları
19. Uyuşturucu, uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele alanında faaliyet gösteren diğer kurum ve kuruluşlar (kamu, özel).

Kaynak: T.C İçişleri Bakanlığı, *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi'nin Uygulanması İçin Eylem Planı (2010-2012)*, Ankara: 2010, s32.

<http://www.tubim.gov.tr/Tr/Default.asp> e.t. 12.06.2012.

ÖZGEÇMİŞ

25 Ağustos 1985 tarihi, Afyonkarahisar ili Emirdağ ilçesi doğumluyum. İlköğrenimimin ilk üç yılına Bursa'da başlayıp, geri kalanını Eskişehir'de tamamladım. Ortaöğretim ve lise öğrenimini tamamlamak için Bursa'ya döndüm ve üniversite dönemi boyunca burada kaldım. 2005 yılında Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne kaydoldum. Dört yıllık öğrenim hayatım sonunda 2009 yılında mezun oldum. 2010 yılında girdiğim polislik sınavı neticesinde Bilecik Polis Meslek Eğitim Merkezi'ne yerleştim ve 7 aylık eğitimin sonunda polis memuru olarak İstanbul'a atandım. Şişli Önleyici Ekipler Büro Amirliği'nde görev yaptığım sürede, 2011 yılında başvurduğum Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalına kabul edilip, yüksek lisans eğitimime başladım. Halen polis memuru olarak İstanbul Emniyet Müdürlüğü Radyo Tv ve Foto Film Şube Müdürlüğü'nde görev yapmaktayım.

Özel ilgi alanlarım tarih, felsefe ve siyasi belgesellerdir. Evliyim ve yabancı dilim İngilizcedir.

Aday: Hacı Uğur EYDEMİR